

54 K 853

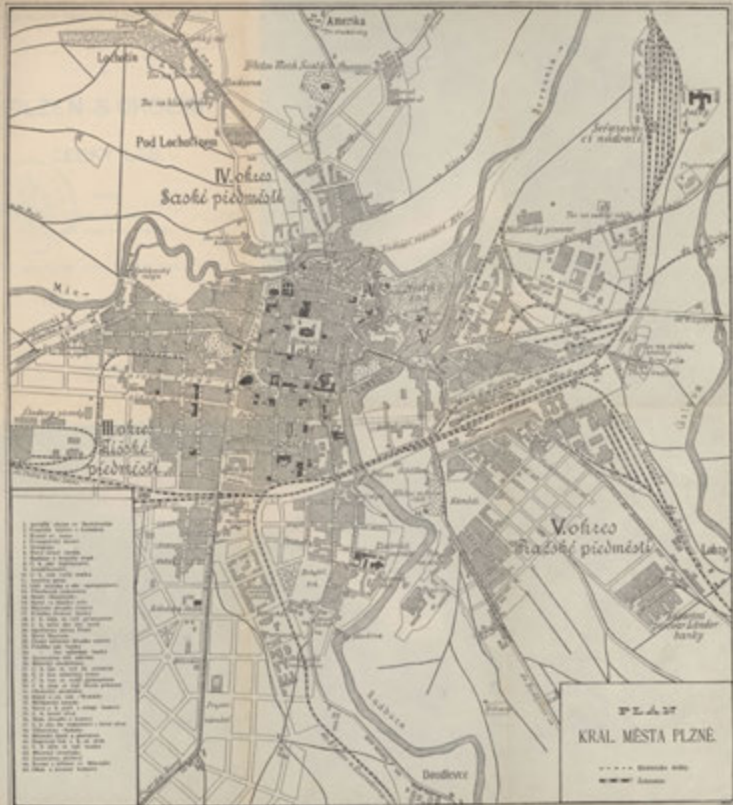


KAFKŮV
ILLUSTROVANÝ
PRŮVODCE
PO
KRÁL.
ČESKÉM.



PLZEŇ S OKOLÍM
A ČESKÝ LES.

TISKEM A NÁKLADEM
DR. ED. GRÉGRA V PRAZE.



KAFKŮV

ILLUSTROVANÝ PRŮVODCE PO KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.

(11-17. vyd.)

X.

PLZEŇ S OKOLÍM

A

ČESKÝ LES.



SEPSAL

JOS. KAFKA,

ADJUNKT MUSEA KRÁL. ČESKÉHO.

Č. 27/1102

S PŘÍSPĚNÍM ODBORU KLUBU ČESKÝCH TURISTŮ V PLZNI.

S plánem města a četnými ilustracemi.

PRAHA.

NÁKLADEM A TISKEM DRA EDV. GRÉGRA.

1902.

PŘEDMLUVA.

Naši Plzeň uvykli jsme nazývati baštou českého západu a po léta žárlivě střežíme její pokrok a bedlivě přihlížíme, jak plní svůj úkol národního poslání na západě, ze všad ohroženém.

Vzhlížíme k ní jako k druhému po Praze největšímu středisku české národní společnosti a těšíme se jejímu rozkvětu průmyslovému a obchodnímu, jenž dobyl jí jména světového.

Proto také učinil jsem ji středobodem jednoho dílce svého průvodce, jenž právě nejzazší český západ zahrnuje a doufám, že dílec ten uspokojí mnohou tužbu našincův po knížce, která by je účelně vedla jak do Plzně samé, tak i do jejího okolí, tak zajímavého historicky, národopisně, geologicky a hornicky; konečně i na pamětihodné Chodsko a zajímavé, málo dosud všímané končiny Českého Lesa.

Čilý odbor Klubu Českých Turistů v Plzni jmenovitě horlivým přispěním p. prof. Ant. Kostince a pp. prof. Jos. Čipery, prof. Jos. Strnada, sekretáře Fr. Plzáka, prof. Cyr. ryt. Purkyně a B. Helma, jakož i slavná městská rada a Lochotínský spolek v Plzni byli mně v mé práci vydatně nápomocni, začož jim tuto dík svůj skládám.

Spisovatel.

I. Plzeň.

Vítej, Plzni, druhé Srdce vlasti,
přes únavné věků zápsy
lev co začal mříží svorem třásti
otců tradicím ty věrná jsi.
První z tebe v Čechách kniha létla,
první posel vítězství a světla,
dnes je skutkem, o čem praděd snil;
zasloužíš si, by v tvé prsti svaté
tlelo srdce láskou k vlasti vzňaté,
slední asyl že tam našel Tyl.
Z jeho prachu ať to sluncem září:
Lásce silné všecko vždy se daří.

*Jar. Vrchlický v Ottově
dile »Cechy«.*

Z úvalu, jenž utvořil se na stoku Mže s Radbuzou a Úslavou i Radbuzy s Úhlavkou mezi táhlými výšinami a hřbety posledních výběžků brdských a s nimi sousedících prahorních břidlic, vznáší se Plzeň před námi jako mlhavý fantom, patrný z daleka mohutnou jehlou svého hlavního chrámu.

Velkolepé závody průmyslové halí ji v mračno dýmu a sotva že vstoupíme na její půdu, všude nám vstříc haraší rušný život průmyslového a obchodního emporia.

Ležíť Plzeň nejen v zajímavém uzlu vodních toků — čtyři řeky spojují zde své vody — nýbrž i v uzlu živých tratí železničných, které pohříchu postrádají dosud moderního nádraží; projíždí tudy denně jen osobních vlaků přes 50, mezi nimiž četné rychlovlaky a vlaky expresní, spojující světové lázně české (Karlovy Vary a Mar. Lázně) přes Plzeň s Vídní.

Křižují se tu trati: České západní dráhy z Prahy k Brodu n. L. (dále k Norimberku a Mnichovu směřující), dráhy cís. Frant. Josefa z Vídně přes Budějovice k Chebu vedoucí, trati Plzeňsko-Březenské z Eisensteinu přes Klatovy a Plzeň k Zatci a do severočeské pánve hnědouhelné směřující. —

Projektována je samostatná trať malodráhy Plzeň-Manětín-odbočky uvedených hlavních tratí sprostředkují: přímé nejkratší spojení s Karlovými Vary, Rakovníkem, Radnicemi, Bezručicemi, Ronšperkem, Sušicí atd.

Plzeň, jež čítala r. 1840 obyvatelů 10.181 a r. 1869 již 25.009 v 1056 domech, má dnes již přes 65.820 obyv. ve 2336 domech.

Příjezd do Plzně.

Plzeň má dosud dvě nádraží, proti sobě přes silnici ležící, zařízení zcela primitivního a potřebám veliké frekvence nijak nevyhovující. Jsou to:

1. Nádraží býv. západní dráhy, v němž ústí

a) býv. západní dráha, vedoucí z Prahy přes Plzeň do Domažlic a Brodu n./L. s odbočkami z Chrástu do Radnic, z Rokycan přes Mirošovy do Nezvěstic, ze Zdic přes Příbram na Písek a Provotín, z Berouna na Křivoklát a Rakovník, ze Staňkova do Ronšerka, z Domažlic do Janovic a Klatov

b) dráha Frantiska Josefa, vedoucí z Vídně přes Budějovice Plzeň, Stříbro, Mar. Lázně do Chebu, s odbočkami z Nezvěstic přes Mirošovy na Rokycany, z Nepomuka na Blatnou (Březnici, Příbram, Zdice nebo Strakonice), z Horažďovic přes Susici do Klatov a Fisenšteinu, ze Strakonice na Blatnou nebo na Vimperk, Volary a Prachatic, z Ražic na Písek (Zdice nebo Tábor), z Vodňan do Prachatic nebo Týna n/V; z Nakří do Netolic, z Budějovic do Veselí (Tábor-Praha, nebo Jindř. Hradec-Jihlava), nebo přes Krumlov do Želnavy nebo přes Gaisbach do Lince; z Nov. Dvůrů do Bezručic, z Plané do Tachova, z Mar. Lázní přes Bečov (spojení na Rakovník) do Kar. Varů.

2. Nádraží býv. plzeň. březenské dráhy,

vedoucí z Plzně do Duchcova a z Plzně do Eisensteinu, s odbočkami z Mladotic přes Kralovice do Rakovníka, z Blatna do Rakovníka a do Bečova (Kar. Vary, nebo Mar. Lázně), z Kaštic do Radonic, ze Žatce do Chomutova (Kar. Vary-Cheb), nebo přes Lužnou a Kladno do Prahy, z Postoloprť do Loun (Slané a Praha), z Obrnic na Most; z Klatov přes Sušici do Horažďovic, z Janovic do Domažlic.

Všechny tyto dráhy jsou nyní sestátněny. Nádraží býv. západní ráhy má být přeměněno v *nádraží ústřední*.

a) Zařízení nádražní.

Zařízení nádražní jsou velmi nedokonalá; není ani zvláštní místnost toaletní, kde by se cestující po delší jízdě umýtí mohl.

Pro uschovávání zavazadel, jež nechce cizinec do města nositi neb voziti, není zvláštních místností oficiálních; nicméně převezme je v uschování za zpropitné 20 h. za kus a den dveřník (portier).

Pro přenášení zavazadel v obvodu nádraží (do vagonů a k povozu před nádražím) zřízení jsou *posluhové* v bílých modře pruhovaných kamizolách, kteří k vlaku se dostavují a povinnosti té za poplatek 20 hal. dostojí.

Východ. Při vystoupení z vlaku třeba opustiti nádraží zvlášť označeným východem, kde dveřník odebírá jízdní listky, pokud pozbyly platnosti.

Daň potravní se v Plzni nevybírá.

Občerstvení v nádraží po příjezdu hledati možno v místnostech restauračních, které nalézají se při traktech, jimiž se do odjíždějících vlaků vstupuje. Na nádraží býv. záp. dráhy lze též dostati pokoj pro nocleh.

Před nádražím.

Příjezd cizinců očekávají před nádražím *povozy*, *omnibusy* (50 h.), *nosiči* a *nosičky*, *posluhové s vozíky*, poblíž je stanice pouliční dráhy.

Povozy jsou jednokoňové (drožky) a dvoukoňové (fiakry) i platí pro ně tyto sazby:

od nádraží	pro drožky	fiakry
na všechna stanoviště v městě ve dne . K. 1:00 K. 2.—		
» » » v noci . » 1:50 » 3.—		

Drahám pouličním, jež nalézají se v městské správě platí se za 6 stanic 10 hal., za více než 6 stanic 20 hal. — Obvyklé zpropitné 2—4 hal. Směry drah:

- Od Nepomucké třídy podle viaduktu dráhy (zde odbočka k nádraží) přes náměstí do Škvrňan.
- Od trestnice na Borech přes náměstí na Lochotín.
- Z náměstí k plynárně na Doudlevecké třídě (5 stanic).
- V době odjezdu a příjezdu vlaků z náměstí na nádraží a zpět přímé vozy.

Všechny tratě křižují se na náměstí. Jezdí se v zimě od 7 hod. r. do 9 h. več., v létě od 6 h. 30 min. do 9 h. 30 m. (v neděli a ve svátek do 10 hod.

Posluhům :

- ženám s nůšemi neb výrostkům platí se za obyčejná menší zavazadla 40—60 hal. kamkoli do města;
- mužům s čísly na čepicích platí se za dopis a lehčí zavazadla za hodinu 50 hal., z města na nádraží nebo zpět 60—70 hal., z města na Lochotín 60—70 hal., z města na Bory 80—90 hal., z nádraží na Lochotín nebo na Bory 1 K.

Sazba fiakrů a drožek za jízdu dle času a vzdálenosti:

Dle času platí se fiakru za hodinu K. 2:40
drožkáři » » » » » » » » » » » 1:60

za čekání první $\frac{1}{4}$ hodiny a za každou další $\frac{1}{4}$ hod.

fiakru » 0:40

drožkáři » 0:20

fiakru na $\frac{1}{2}$ dne ve městě a v předměstích » 7:00

drožkáři » » » » » » » » » » » 5:00

fiakru na celý den do okolí » 14:00

drožkáři » » » » » » » » » » » 10:00

nepřevyšuje-li vzdálenost tam a zpět 40 km.

Sazba tato platí za jízdu v městě až za hranice policejního obvodu k c. k. trestnici na Borech, k peřovně u Škvrňan, na Zavadilku, na Košutku, do Ráje, k lopatárně u Doubravky, k papírnickému mostu a k vodárně na Homolku.

Každá započatá půlhodina při fiakrech a čtvrt hodina při drožkách počítá se za celou.

Při jízdě v noci platí se o polovinu více.

Za lehčí zavazadla neplatí se ničeho, za větší za každý kus 40 hal. zvlášť.

Sazba fiakrů a drožek dle vzdálenosti

Kilom.		Fiakr		Drožka		Povinné bezplatné čekání při jízdě zpáteční	
		K	h	K	h		
	Uvnitř města neb II., III., IV. a V. okr.	1	—	—	60	$\frac{1}{2}$ hodiny	
	Do předměstí, k měst. pivovaru, k Jánské, k Jikalce, roln. škole a ku plynárně na Roudnou	1	60	—	80		
2	k akc. pivovaru, továrně na smalt. nádobí, na Petrohrad, ku c. k. trestnici na Borech, ku peřovně u Škvrňan, na Lochotín a oba hřbitovy sv. Mikuláše i u Všech Svátých	2	—	1	—		
	Mimo město :	2	—	1	20	1 hodina	
4	na hráz Velkého rybníka, Lopatárnu, Homolku, Kučáčku, do Doudlevec, na Košutku, Zavadilku a spol. pivovar	3	60	2	—		
6	do Bolevce, na Bílou horu (hostinec), do Doubravky, Lobeze, k Nové hospodě na Borech, do Krimic a Račic	3	—	2	40		
7	do Litic, Vejprnic, Vochova, na Dostalku, Sofronku, do Oujezda, ku Hrádecké hospodě, do Božkova, Rado- byčic a Černic	4	—	3	—	2 hodiny	
8	do Malesic, Kotíkova, na Krkavec, do Zruč, Bukovce Hrádku, Letkova, Koterova a Outušic	5	—	3	60		
	do Zábělé	5	—	4	—		
13	do Kozolup, Nové hospody za Kotíkovem, Ledec, Třemošné, Kyšic, Pytle, Ejpovic, Štěnovic, Šlovic, Sul- kova, Plzence, Hliného, Tlucné a Chrástu	6	—	5	—		
17	do Rokycan, Štáhlav, Dobřan, Nýřan a Čemína	8	—	6	—		

Za zpáteční cestu platí se polovice, nepřevyšuje-li čekání tuto udaný čas.

Sazba za jízdy fiakrů a drožek při veřejných plesích

	Fiakr		Drožka	
	K	h	K	h
k Valdekům, měšťanské neb řemesl. besedě, na střelnici, nebo k Sokolovně a Ressoursu	1	60	1	—
do Hamburku nebo k Fuchsům	2	—	1	20
na Lochotín nebo do Škvrňan	2	40	1	60
na Petrohrad a Letnou	3	—	2	—
Za povozy ku pohřbům nebo svatbám . . .	4	—	2	40
Za jízdu na ústřední hřbitov obce plzeňské v Doubravce a zpět s povinným 1/2 hodin- ným čekáním	5	—	3	—

Zasýlatelé. Pro větší zavazadla a náklady jest vhodno ob-
jednati si předem zasýlatele. Z českých firem doporu-
čujeme:

J. Dobnera Smetanovy sady.
F. Kovářika Dominikánská ul.

F. Stelzera, roh Veleslavínovy a
Saské ul.

V městě.

b) Ubytování.

Pro delší ubytování doporučuje se najmouti pokoj s nábytkem (průměrně za 20—30 K měsíčně); návštěvi uprázdnených bytů bývají upevněna na domovních dveřích nebo sděli je inform. kanceláře J. Prokopa v Divadelní ul. nebo Zahradníka v Šolní ulici. Výpověď je 14denní (1. nebo 15. v měsíci). Možno také najati posluhu, aby vyhledal byt a ohlédnouti se v místních listech. Také některé hotely pronajímají pokoje na měsíce za výhodných podmínek. — Ceny za pokoj jsou různé; doporučuje se dle prostředků pohotových voliti levnější neb dražší hotel a v každém případě cenu pokoje zvláště pro delší pobyt předem si vyjednat.

Hotely.

U císaře rakouského (Waldekův), Smetanovy Sady č. 1., 120 po- kojů od 1·80 K výše. Vanové lázně. Restaurace, kavárna a zahrada. Obědy od K 1·20 výše. Menu 2 K.	Hotel Ferdinanda Císaře, Stře- lecká ul. 1, 6 pokojů od 1·60 K výše, oběd 1 K. U zlatého křížku, Nádražní ul. 12, 13 pokojů od K 1·20, oběd 80 h, Plzeňský Dvůr, Zbrojnická ul. (něm. nacionalni).
Zlatý orel, Náměstí, 33 pokojů od 1·60 K výše, obědy od 1·20 K.	

Zájezdni hostince.

U anglického dvora, Palackého náměstí 9.	U černého orla, Saská ul. 15.
U dvou jelenů, Palackého nám. 2.	U zlaté hvězdy, Ferdinand. tř. 1.
U bílé labutě, Palackého tř. 5.	U zlatých andělů, Dominikán. ul.

c) Stravování.

Stravování v hotelích dle kategorie stoupá za snídani od 40 h. do 1 K., za oběd od 80 hal. do 1 K., za menu od 1·20—3 K. Dražší dle lístku.

Kdo neváže se na hotel, obvykle v něm jen snídá nebo večeří. Večeře výhradně dle lístku.

Snídaně vyhledává cizinec často rád levněji a také pro časopisy v kavárně (viz kavárny), kde stojí bílá káva 28 hal. bez pečiva.

Obědvati možno v Plzni velmi levně, již také za 70 h., hlavně v malých restauracích. Požadavky za tuto cenu nelze ovšem míti valné. Obyčejná průměrná cena za slušný oběd občanský je 80 h. až 1 K ve většině restaurací, kde i večeře se nabízejí. Ve větších restauracích obědvá se dle couvertu za 1·20—2 K. Radíme každému, kdo do takových restaurantů zavítá, aby se ptal po couvertu nebo menu, neboť jinak ji dle lístku jídelního, což přijde dražší.

Kdo chce večeř levně a dobře se najísti, vyhledává jídelny uzenářů.

Přední české restaurace a pivnice plzeňské.

V restauracích (Rs) možno obědvati za K. 1·20—1·60 i večeřeti. Jídla dle lístku v cenách občanských. Pořadí zvoleno dle jakosti a oblíbenosti.

a) Ve vnitřním městě.

U modré hvězdy (Knoblochova), Solní ul. 12. Rs,	V Mesopotamii (Kneislova), Veleslavínova ul. 20.
U kosa (Fiala), Andělská ul. 14, se zahr. Rs.	Stará Mesopotamie (Mashaus), Veleslav. ul. 14.
Basařova restaur., Říšská ul. 8.	Slavie, roh Domin. a Malé ul. Rs.
Salzmannova pivnice (majitel A. Lisý), Pražská ul. 10, se zahradou.	Majerova restaurace, Divadelní ul. 15.
	Procházková pivnice, Perlová ul.

b) Na Pražském předměstí.

Císařova restaurace, Střelecká ul. 1. Rs.	Špačkova rest. v Pecháčkových sadech 10.
U zlatého křížku, Nádražní ul. 12, se zahradou. Rs.	Kozova rest., Klicperova ul. Rs.
Špačkova restaurace, Poděbradova tř. 22.	U města Filadelfie, Lindaurova ul. 11.
Šimandlova restaurace, Poděbradova tř. 11.	U tří Sokolů, Mikulášské nám.
	Na Střelnici (jen v létě zahradní restaurace).

c) Na Říšském předměstí.

Restaurace Měšt. Besedy (v nové budově, Kopeckého sady 13. Rs.	Váchova restaurace, Skrétova ul. 26, se zahr. Rs.
Waldekova Rs. Smetanovy sady. Zahrada.	Frankova rest., Tylova ul. 35, se zahr. Rs.
Svobodova rest., Radeckého nám. 38, se zahradou (pivo ze spol. pivovaru). Rs.	Hodinářova rest., Jungman. tř. 41.
Kušeťnova rest., Štěpánské sady 25, se zahr. Rs.	Kroftova pivnice, Radeckého náměstí 31, se zahradou.
Skolkova rest., Kolárova ul. 2., se zahr. Rs.	Alois Malý, Nerudova ul. 1071.
Valterova rest., Husova tř. 42, se zahr. Rs.	Kroftova piv. Doudlev. tř.
	Melicharova piv., Jagellonská ul.
	Boškova piv. Roh. Haviř. a Litické ul.
	Belvedere, Klatovská tř., se zahr.

d) Na Saském předměstí.

Rest. na Lochotíně se zahr. Rs. | Benešova piv. Otokarovy sady 43.

Zahradní restaurace.

Kde se nachází zahrada, bylo udáno již při hotelích a jednotlivých restauracích i pivnicích. Nejpečnějši zahradní restaurace nalézají se na Lochotíně.

Vinárny.

Kotěšovcova, Školní ul. 3. | Vinárna společenstva pražských
Sadil, Palackého nám. 25. | hostinských, Pražská ul. 3.
Dalmatská, Františkánská ul. 12. | Tyrolská vinárna, Dominik. ul. 2.

Oblíbené jídelny uzenářů.

Rosenkranz, Říšská ul. 12 a Ná-Šubrt, Poděbradova tř. 18.
dražní tř. | Šimandl, Poděbradova tř. 1.
Rohrer, Náměstí a Kolárova ul. 2.

Kavárny.

V Městanské Besedě (v nové bu- Vídeňská, roh Štěpánových sadů
dově v Kopeckého sadech. | a Kasární uličky.
Waldekova, Smetanovy sady. | Francouzská, Solmsova ul. 9.
Slavie, roh Dominik a Malé. ul.

Oblíbené závody cukrářské.

A. Doubek, Říšská ul. 17. | Josef Kodl, Školní ulice 11.
Fritz (dříve Kestránek), Školní Vicovský, Kopeckého sady 12.
ul. 5. | Pott, Františk. ul. (něm.)

Útrata v Plzni.

Stížnosti, že by Plzeň byla dražší než jiná stejně veliká města rakouská, jsou jen jednostranně oprávněny. Ubytování není ovšem levné a zdrazuje se ještě četnými příplatky za posluhu, otop, jakož i zpropitným, jež žádá pokojská, sklepník i sluha; tyto příplatky k obyčejné ceně pokojové činí snadno 40 hal. Obyčejná cena pokoje obnáší 1.50—3 K. Kdo chce levněji vyjít, musí se ovšem spokojiti skrovnější měrou pohodlí. Snídaně a přesnídávka nejsou nikde drahé; obědy lze voliti od 60 hal. do 2 K i výše. Kdo vyhledává dobrou a levnou večeři, navštíví buď jídelnu uzenářskou nebo restauraci, kde obědvá se za 70 hal.

d) Lázně a plovárny.

Z hotelů má lázně zřízeny jen hotel Waldekův.

V moderních nebo nově přestavěných domech nacházejí se při větších bytech z pravidla též lázně.

Veřejné vanové a parní městské lázně nacházejí se v Prokopově třídě č. 5. Platí se za vanovou lázeň 70 hal., za parní lázeň 1 K; v předplacení levněji. Otevřeno v létě od 8 hod. ranní do 8 hod. več., v zimě od 9 hod. ranní do 7 hod. več. — Parní lázně v úterý a v pátek odp. jsou vyhrazeny dámám.

Tamtéž nachází se také **městská plovárna** s oddělením pro pány a dámy. Jedna koupel v řece nebo v bassinu stojí 20 hal., pro děti a studenty 10 hal.; za vypůjčené prádlo se platí: za plavky

4 hal., za ručník 6 hal., za prostěradlo 10 hal. Zvláštní kabiny ke koupání jsou jen v damském oddělení. Plavba v řece jest od 9–11 hod. dop. vyhrazena dámám.

Mimo to je v Doudlevecké třídě *vojenská plovárna* přístupná též osobám civilním, v Rybářské ul. bezplatná *plovárna lidová*.

e) Pomoc lékařská.

Pro případy první pomoci lékařské při náhlém onemocnění neb úrazu na ulici nebo ve veřejných místnostech zřízena je *zdravotní stanice* (Náměstí, radnice), kde nacházejí se ve dne i v noci zdravotní zřízení pohotové, opatření jsouce vozy a nosidly k převážení nemocných nebo mrtvých. Pomoc tato je bezplatná.

Nemajetným poskytuje bezplatnou lékař. pomoc městští lékaři (jeden fysik a 5 lékařů).

Veřejná všeobecná nemocnice nachází se dosud v Otokarových sadech (roh Veleslavínovy ul.), pavilon pro nakažlivé nemoci je v Kroftově ul. na Říš. předm., kam r. 1902 celá nemocnice bude přesídlena do nových a zcela moderně upravených místností. K přijetí zapotřebí je vysvědčení lékařského a průkazu příslušnosti. Poplatek stanoven je nyní na 1.44 K.

Soukromý ustav léčebný má Dr. Jaklin v Plachého ul. 16.

Specialisti: Dr. Ferd. Charvat, Nerudova ul. 1, pro chirurgické operace, Dr. Muška, Náměstí, pro oční nemoci 2, Dr. Wittmayer Náměstí, pro zubní a oční nem. Dr. Dobrý, Jungman. tř. 42 pro dětské nem.

Lékárny: Krásný a Formánek, Náměstí 9. Otakar Houba, Palackého tř. 1. J. Daubek, nádražní tř. 28. Kaiser Ed., Nám. 27, (něm.)

Peněžní ústavy a záložny.

Filialka rakousko-uhers. banky, Náměstí č. 10.

Filialka Živnostenské banky pro Čechy a Moravu, Náměstí č. 25

Filialka české eskomptní banky, roh Náměstí a Školní ul.

Hospodářská úvěrní banka pro Čechy, filiálka v Plzni, Kopec-kého sady č. 15.

Spořitelna král. města Plzně, založ. r. 1857, Františkánská ul. čis. 15.

Občanská záložna, Plzeň, zaps. spol. s ruč. neobm. Náměstí 41.

Hospodářská okresní záložna, Palackého náměstí č. 28 (dům okres. výboru), založ. r. 1893

Úřednická záložna, společenstvo s ruč. obmez., Vankova ul. č. 7.

Hospodářské družstvo pro okres Plzeňský a okolí, zapsané společenstvo s ruč. obmez.

Deutscher Vorchuss-Verein zapsané spol. s ruč. neobmez. Goetheova ul. v němec. domě.

Směnárny (až na živnob. něm. židov.)

Hofmann & Kotlarzig, Říšská ul. Schön Karel, Náměstí.

Živnost. Banka, Náměstí.

M. Raumann & synové, Palackého nám.

Glauber Sigfried, Školní ul.

Zastavárny.

Akciová zastavárna, Resslerova ul. č. 21.

Zastavárna občanské záložny,

Otokarovy sady, u Lochotín. lávky.

Pojišťovny.

„Praha“, spolek kapitály a důchody vzájemně pojišťující, generální zástupitelství, pro zá-

padní Čechy v Plzni, Ferdinandova třída 6. (ve vlastním domě spolku).

První český c. k. priv. ústav ku vzájemnému pojištění proti škodám z ohně a krupobití, jednatel pro Plzeň p. Alfred Špaček, obchodník, Štěpánovy sady 1.

Rolnický vzájemně pojišťovací

ústav generální zastupitelství pro západní Čechy v Plzni, Ferdinandova třída 6.

„Slavia“ vzájemně pojišťovací banka, zástupce pro Plzeň p. Rudolf Kadeřávek, v Andělské ulici 1.

Mimo to mají zde četné cizí pojišťovny své zástupce.

Úřady.

Úřady samosprávné se sídlem v Plzni jsou obecní zastupitelstvo kr. města Plzně (úřední místnosti v radnici a v Císařském domě, na Náměstí č. 1. a č. 41, stavební úřad v Jagelonské ulici č. 22), úřad vodárenský a fysikátní v Pražské ulici čis. 19 (stará vodárna) a okresní zastupitelstvo plzeňské (úřední místnosti na Palackého nám. č. 28.)

Úřady politické: C. k. okresní hejt-

manství (pro soudní okres Plzeňský a Blovičský) nachází se na Náměstí č. 16 (roh ulice Františkové).

Úřady soudní: C. k. krajský soud (úřední místnosti v radnici na Náměstí 1), c. k. okresní soud (Františkánská ul. 18), c. k. stát. návladnictví (Štěpánovy sady 22.), c. k. živnostenský soud (Palackého náměstí č. 28. v domě okresního výboru).

Úřady soudní budou v nejbližší době přesídleny do justičního paláce, zbudovaného na místě bývalého Dominikánského kláštera, roh Dominikánské a Veleslavínovy ul.

Úřady finanční: C. k. finanční okresní ředitelství (roh Jungmannovy třídy a Resslovy ulice); tamtéž nachází se také c. k. poplatkový okresní úřad, c. k. hlavní celní úřad, c. k. hlavní berní úřad, kdežto c. k. berní inspektorát se nachází v Poděbradově tř. č. 7 a c. k. cejchovní úřad je v Jagelonské ul. č. 6.

Pošta, telegraf a telefon umístěny jsou ve vlastní budově roh Štěpánových sadů a Solní ulice.

Poštovní a telegrafní filialky nacházejí se mimo to:

na Říšském předměstí ve Ferdinandově tř. č. 22,

na Pražském předměstí v Nádražní třídě č. 8 a

na nádraží bývalé záp. dráhy.

Úřadovny c. k. státních drah nalézají se ve vlastním paláci na rohu Lucemburské a Jagelonské ulice.

Instituce pro živnosti, průmysl, obchod a zemědělství.

Obchodní a živnostenská komora pro obvod bývalých krajů Plzeňského a Píseckého. Koprnickova ul. 10.

Vývozní kancelář komory udekuje informace v obch., celních a dopravních záležitostech, o cizoz. firmách a nákup. pramenech, spolehlivých zástupcích pro vývoz atd.

Dělnická úrazová pojišťovna pro C. k. živnostenský inspektorát, král. České, Kollárova ul. 4. Skrétova ul. 36.

Okresní nemocenská pokladna, C. k. báňské úřady, Góthova ul. 11. Tržnice nábytku, Lucemburská ul. 4.

Nemocenská pokladna obchodního gremia, Štěpánovy sady 21. I. krejč. tržnice členů IV. společ. Dominik. ul. 1.

Časopisy, oznámení, pomůcky knihové a literární.

České časopisy v Plzni vycházející jsou: **Plzeňské Listy**, denník, redakce i administrace v Solní ul. č. 21. **Plzeňský Obzor**, v úterý, ve čtvrtek a v sobotu vycházející, Těpánovy sady č. 22. **Nezávislé Listy**, ve středu a v sobotu vycházející, Saská ul. 2. **Naše Snahy**, orgán strany národně-socialní, **Nová Doba**, orgán strany socialně demokratické. **Pilsner Echo**, dříve **Pilsner Reform**, v českém duchu psaný týdeník, roh Školní ulice a sadů. **Plz. hospod. Nov.** (14ti-denník) red. v rolnické šk.

Divadla a zábavy oznamují se dílem v místních listech (v denních zprávách, nebo ve zprávách spolkových, jakož i v insertní části), dílem plakáty nárožními. Návestní ústav J. Porta zřídil pro plakáty českého divadla zvláštní tabule.

Jízdní řády drah v Plzni ústících jsou vyvěšeny na nádražích a ve všech větších hotelích i restauracích a na některých nárožích.

Pohodlněji poučí nás jízdní řád **Vilímkův**, **Bellmannův** kurýr, nebo **Rezkův** cestovní rádce.

Adressář kr. města Plzně (z r. 1897) lze na požádání dostati v hotelích, kavárnách a restauracích.

Alba Plzně, jednotlivé fotografie a pohlednice s pohledy lze obdržeti ve všech knihkupectvích (J. Faustus na rohu Školní ulice a Kopeckého sadů, J. Houser, roh Náměstí a Pražské ulice, J. V. Hrubý, roh Ferdinandovy třídy a Tylovy ulice, Jos. Krabovský v ul. Školní), jakož i u všech papírníků.

Pro výlety do okolí Plzně doporučuje se česká mapa okolí Plzně v pěti barvách v měřítku 1:75.000 provedená a r. 1900 odborem KCT. v Plzni vydaná; sahá na záp. až po Nýrany, na sev. po Kacerov, na vých. po Zbiroh a Padrfské rybníky, na jihu po Spál. Poříčí a Lukavici; cena 2 K, plátnem podlepené 3 K.

Veřejné knihovny a čítárny.

Městská obecná knihovna, v budově nového Musea v přízemí, otevřena je v úterý a v pátek od 4 $\frac{1}{2}$ —6. ve středu od 2—3 $\frac{1}{2}$, v neděli od 9—11 hod. Vchod ze sadů Šafaříkových.

Knihovna histor. musea v nov. museu. Přístup v hod. úř. Vchod hlavní. Dočasně uzavřena.

Knihovna průmyslového musea v budově nov. musea. Otevřena bývá denně od 10—12 dop., ve

středu a sobotu od 2—5 odp., v pondělí ve středu a v sob. od 7—9 večer. Vchod hlavní. Dočasně nepřístupna.

Lidová čítarna, zřízená obcí a okresem plzeňským, vedle podružní centrály měst. elektrických drah v Otakarových sadech č. 61. Ve všední dny od 9—2 a 4—9, ve dny svát. 9—12 a 2—6.

Mimo to mají větší spolky (jako Měšť. beseda, Řemesl. beseda a j.) ve spolkových místnostech vlastní knihovny a čítárny, přístupné členům.

Ústavý vzdělávací.

C. k. české vyšší gymnas. (od r. 1671) roh Škodovy ul. a Husovy třídy, **c. k. česká vyšší reálka** (1883), Veleslavínova ul., **c. k. Čes. učitelský ústav** (1892), Ty-

lova ul., městský ústav ku vzdělání učitelek (1900), Otakarovy sady »u Zopfu«, **c. k. česká průmyslová škola** (1885), Tylova ulice, **česká vyšší obch. škola**

kr. města Plzně (1886), roh Nerudovy a Škodovy ulice, rolnická škola, Klatovská tř., I. (1892), Měst. vyšší dívčí škola 2 roč., těp. sady (proti realce), česká měšťanská škola chlapecká, Kopeckého sady Kamerále, II. česká měšť. šk. chlapecká, Otakarovy sady »u Zopfu«, III. měšť. škola chlapecká, Praž. předměstí, I. česká měšťan. dívčí škola, Jungman. tř., II. česká měšťan. dívčí škola, Pobřežní ul., III. čes. měšť. dívčí škola, Praž. předm., v každém ze čtyř školních okresů, na něž je město rozděleno a jež označují se dle stran světových, nachází se po 2 obec. školách chlapeckých a po 2 obec. školách dívčích; pouze v záp. obvodu

je dosud jen po jedné škole (ce kem tedy 14.) Českých opatroven je 12.

Českých pokračovacích škol pro učně stává 7 (rozděleny jsou dle různých živností) a jedna pro učednice úhrnem o 27 třídách. Mimo to jsou pokračovací školy ještě při c. k. čes. průmysl. škole i při vyšší obchodní škole.

Soukromé školy: Soukromá obch. škola Q. Feuricha, Říšská ul.; Karla Hocke-a vojenský přípravný kurs pro službu jedno-ročních dobrovolníků a pro kadetní školy (Radeckého nám.), malířská škola akad. malíře D. Krajička, Pobřežní ulice, četné hudební ústavy a j.

Kromě uvedených českých učilišť jsou v Plzni i něm. gymn. řádu Premonstr. v Teplé (od r. 1776) a realka (1872), průmyslová (1876) i vyšší obch. škola (1894) a vedle obec. i měšť. škol vyšší pokrač. škola pro dívky a škola škol. sester pro ruční práce.

Vynikající závody průmyslové.

Prohlédnutí závodů zpravidla ochotně se povoluje. Jen v Škodových závodech čini se potíže a zbrojovka je vůbec nepřístupna.

Knihtiskárny.

J. Císař, Škrétova ul.
Küche Leo. Sedláčkova ul.
Kasalický Kar. Závod fotozinko-grafický, Harantova ul.
Maasch Karel, Resslerova ul.
Port J. R. Solní ul. 2I.
Schiebl Ignác. Gôthova ul. 6.
Steinhauser Vend. Zbrojnická ul.

Knoflíky.

Pam & spol. Výroba plát. knoflíků.
Radobická ul.

Kože a kožešiny.

Kastl V. Úprava a barvení kožešin, Střelecká ul. — Vývoz.
Kohn syn Joachim. Výroba koží, Přemysl. tř.
Kraus Jak. Výroba koží, Otakarovy sady.
Levit J. D. Leop. a syn. Továrna na kůže luhované, zámišové a hnací črmeny (přes 200 děl.), Na Rychtářce.

Lihovarství.

Auer Mor. Výroba lihovin, Náměstí.
Hanak J. Lihovar a výroba lisovaných kvasnic, Lochotin. tř.
Popper Adolf. Rafinerie, Komen-ského ul.
Roth Mor. Výroba lihovin, Náměstí.
Ulč Václ. Výroba octa, Čelakovského ul.

Lučebniny.

Drechslerové bratři. Výroba glasurolova prostých. Smetanovy sady.
Jareš V. Parostrojní tov. lučebnin a technických specialit, barev a laků; výroba přímoř. prášku a tinktury k vyhubení veškerého hmyzu, Sedláčk. ul.
Taussig Adolf. Výroba leštidel, kolomazi a přecistěné smůly smrkové pro pivovary. Cvokařská ul.

Mlynářství, pekařství a pilařství.
 Halbmayer J. D. Mlynář. a pec-
 nářství, Prokop. tř.
 Recht & Böhm. Mlynář. a pec-
 nářství, Doudlevecká tř.
 Weiner, Cussi a Zuckermann.
 Mlynářství, Kalikovská ul.
 Wonásek J. Parní pila. Cvokař-
 ská ul.

Obuv a prádlo.

Suchý Fr. Výroba prádla, Stře-
 lecká ul. Obchod na náměstí.
 Zuzák Rich. Továrna na obuv,
 Widman. ul.

Papírnictví.

Fürth & Gellert. Továrna na sla-
 měný papír, lepenku ze slámy
 a papír hedvábný, Škvřňan. tř.
 Piette P. Tov. na strojní papír
 psací a tiskový, výroba dřevo-
 viny a cellulosity. Nepom. tř.

Pivovary a sladovnictví.

Měšťanský pivovar zal. r. 1842.
 Pivov. ul. Roční výroba přes
 700.000 hl. Vlastní rafin. smoly,
 bednárna, rozsáhlé dílny. Velko-
 lepý vývoz. — K návštěvě třeba
 se ohlásiti v kanceláři; o pro-
 hlédnutí sklepů třeba požádati
 hned při hlášení.

První plzeňský akc. pivovar z r.
 1869, Rokycanova tř. Roční vý-
 roba 270.000 hl.

Plzeňský společenský pivovar
 z r. 1894 sev. od města, poblíž
 stejnojmenné zastávky, s níž je
 spojen. Zař. na roční výrobu
 125.000 hl., již na 500.000 stupňo-
 vatí možno. — Návštěva se do-
 voluje na ohlášení v kanceláři.
Salzova sladovna. Karlova tř.

Sklo, zpracování hlíny a kamene.
 Cingroše Jana první česká bru-
 sirna syenitu, žuly, porfýru a
 mramoru. C. k. dvorní mistr
 kam. Zal. 1866 (na 600 děln.),
 Koterovská tř.; sklad v Nádražní
 tř. Vývoz. Větší část dílen pře-
 nesena do Nadryb na Mži.

Fakenberk Jos. Závod kamen. a
 výr. mlýn. kamenů; Pod Všemi
 Svatými.

Friedler Lud. Hliněné a šamotové
 výrobky, Karlova tř.

Jeikal J. Továrna na duté sklo,
 Na Sklenárně (při Doubravecké
 silnici)

Khodl Jos. & Co. Hliněné výrobky,
 Střelecká ul.

Rehwalld Frant. Malba na skle
 a leptání skla, Král. nábřeží.
 (hlavní dílny na Letné vých. od
 Plzně.

Schertler Frant. Výroba porce-
 lánu. Vývoz, Karlova třída.

Theiner Zikm. Umělé kameny
 mlýnské. Vývoz, Doudlev. tř.

Trapp Jos. Umělé kameny mlýn-
 ské. Vývoz, Komenského ulice.

Stroje a ocel. Zboží kovové.

Akc. tov. na smaltované zboží.
 (433 děl.) Vývoz, Železná ul.

Böhm Otakar. Zámečnictví, Pře-
 myslova tř.

Hirsch Rich. Výroba drátu a drá-
 těných hřebíků, Cvokař. ul.

Hoffe Jak. Zboží zámečnické, Ko-
 lárova ul.

Jeřábek Jos. Zboží zámečnické,
 Kolár. ul.

Juránek E. Kotlářství a mosaz-
 nictví, Fügnerova tř.

Klotz J. Hospodářské stroje, Po-
 děbradova tř.

Knüppel Jiří a syn. Zboží mě-
 děné, Kolár. ul.

Morávek Jan. Zboží zámečnické,
 Lindaurova ul.

Perner Robert, Kotlářství, mosaz.
 a zvonařství, Poděbrad. tř.

Plzeňská a c. k. společnost pro
 výrobu strojů a vagonů. Bela-
 niho továrna) Klatov. tř.

Recht a Böhm. Výroba hřebíků
 Doudlev. tř.

Rudolf H. K. Zbrojnická ul. a Fer-
 dinandova tř.

Říha Bernard. Výroba strojů pro
 mlýny a pekárny. Rokycan. tř.

Schwarz a Beck. Výroba válcova-
 ného železa trhového a válc.
 drátu a drátěných hřebíků. Mi-
 kulášské nám.

Šíp J. Zámečnictví, Pod Všemi
 Svatými.

Akciová spol. Škodovy závody,
 (na 3000 dělníků). Továrna na
 zařízení pro cukrovary a pivo-
 vary, parní stroje dolové, tur-

biny, ocel Martinovu, litou a tyglovou, lodní šrouby a stevery, děla, věže pancéřové atd. Vývoz. Stará továrna v Tovární ul., nové závody se zbrojovkou leží Z od města v prodloužení Tylovoy ul.

Truhlářství.

Novák Vojt. Výroba nábytku a kulečnicků, Škvrňanská tř.

Just Vavř. Truhlářství stavební, Karlova ul.

Uzenářství.

Rosenkranz J. Velkodilny v nádražní tř. Vývoz.

Voda sodová.

Khodl K. Jikalka.

Společenstvo hostinských a výcepníků. Radyňská ul.

Vozy.

Brožík Václav a syn. Továrna na vozy (zal. 1845), postroje koňské, strojní řemeny. Výroba vozů pro elektr. dráhy. Vývoz. Nádraž. tř.

Zábavy.

V četných restauracích bývají v neděli a ve svátek odpůldne nebo večer koncerty; bližší na plakátech. Veřejné koncerty vojenské kapely (místní hudba) v zimě v neděli od 11 $\frac{1}{2}$ —12 $\frac{1}{2}$, v létě v středu odpo. od 6—7 v Kopeckého sadech u pomníku.

Dívala v zimě v budově, v létě po krátké jarní přestávce v areně v Pecháčk. sadech.

(Na Střelnici) a na Jikalce, Škvrňanská tř.

Tenisová hřiště. 1. v Národní zahradě (vchod z Nádraž. třídy),

Panorama místního odboru NJP v Plzni, hotel Waldekův, vchod z Wankovy ulice, otevřena ve všední den od 2—9 odp., v neděli a ve svátek od 9—12 dop., od 2—9 odpo. Vstupné 24 hal., děti 12 hal.

Český LTK(lub), 2. v sadech Pecháčkových I. LTSp(olečnost.)

Kluziště. V Pecháčkových sadech

Různé poznámky.

Zpropitné. Kromě zpropitného, o němž byla řeč při ubytování (str. 9) platí se v restauracích zpropitné hlavně nadsklepníku, jenž bere plat, nejméně 4 hal., jinak 20%, v slušnějších místnostech 6, při větších obnosech 10 hal. V kavárnách v pivnicích, byť jen jedna sklenice nápoje se požila, platí se 4—8 hal. zprop. Drožkáři a fiakristé zpravidla též žádají zpropitné; stačí fiakristovi 20 hal. při jednotlivé jízdě, 60 hal. při polodenním a 1—2 K při celodenním zaměstnání; jede-li se dále do okolí, je zvykem za kočího rád platiti.

Na pouličních drahách dávají se kondukterům 2 hal. (řídčeji 4 hal.) zprop.

Kde jedná se o průvod v kostelích neb jiných místnostech stačí obyčejně 30—60 hal., jen děje-li se návštěva v čase neobyčejném 1 K.

Silniční mýto čili dlažebné vybírá se na hranicích něstských a sice 10 hal. dlažebného — z každého kusu

potahu, jímž dováží se jakékoli zboží kromě paliva pro domácí potřebu; 16 hal. ze dvouspř., což platí cestující povozu používající.

Domovníci v soukr. domech mají při otvírání domů v noci nárok na zprop. 10 hal. do půlnoci a 20 hal. za osobu po půlnoci.

Veřejné záchodky zřízeny jsou v sadech Smetanových, Stěpánových a Pecháčkových (na Obcizně) poblíž areny; bezplatné pissoiry jsou v Otakarových sadech (u Lochotínské lávky), v Nádr. tř. a v Mikul. ul.

Památnosti Plzně.

Až do prvních desetiletí stol. 19. zachovávala Plzeň, jmenovitě vlastní její město, svůj starobylý ráz, jsouc obklopena hradbami s baštami a branami. Zbořením jich mnoho ztratila památek dob minulých získavši za ně na místě bývalých hradeb a příkopů pěkné okružní sady.

Mnoho pozbyla Plzeň také obrovskými požáry r. 1507. tak že spatřujeme tu po většině nejstarší stavby ze 16. stol., nicméně i ty často kromě portálů nic jiného nezachovaly. Jeví se však v nich ráz školy hornoitalské, jejíž stavitelé a kameníci v poslední čtvrti 16. stol. v Plzni četnou kolonii tvořili.

Dějiny Plzně. Nedaleko na jihovýchod od Plzně stával nad Uslavou prastarý župní hrad Plzeň v místech dnešního Plzeňce, města, jež v podhradí povstalo a druhdy již památným bylo střediskem měšči 8 kostelů, z nichž na dnešní časy jen dva se dochovaly, kromě rotundové kaple románské na Hůrce. K župnímu hradu náležela také ves Malice, položená na úpatí pahorku u Věch Svatých tam, kde rozkládá se Saské předměstí plzeňské. Ve vsi té ještě r. 1286 Otakar II. daroval lán pozemků klášteru Chotěšovskému. Teprve r. 1292 děje se zmínka o městě v těch místech, jež na rozdíl od města pod župním hradem nazýváno Novou Plzní, kdežto onomu (dnešnímu Plzenci) dostalo se názvu Staré Plzně. Toho roku za Václava II., když Plzeň povýšena na město královské, založen v Nové Plzni také chrám sv. Bartoloměje, při němž asi tehdy již správa duchovní svěřena řádu rytířů německých, za nimiž následovali v brzké Minorité, kteří zbudovali dosud stojící chrám P. Marie, a Dominikáni, kteří klášter s kostelem sv. Ducha postavili. Brzy již honosilo se město zkvétající i předměstím pražským s kostelem sv. Maří Magdaleny v místech, kde dnes říká se »u zvonu«. Že za Václava II. uvedeni byli sem měšťané němečtí, je samozřejmo, ale vzrůstající město již ve 14. stol. nabylo převahy české. V dobách husitských stála Plzeň při straně katolické přes horlivé úsilí kazatele V. Korandy, jenž chtěl z ní učinit středisko strany husitské v záp. Čechách. Pokus Žižkův r. 1420 učiniti z ní baštu strany kališ. se nezdařil a též několikeré obléhání Plzně podobojími (l. 1421, 1427, 1431, 1433) zůstalo bez úspěchu. Sigmund za tuto statečnost a vy-



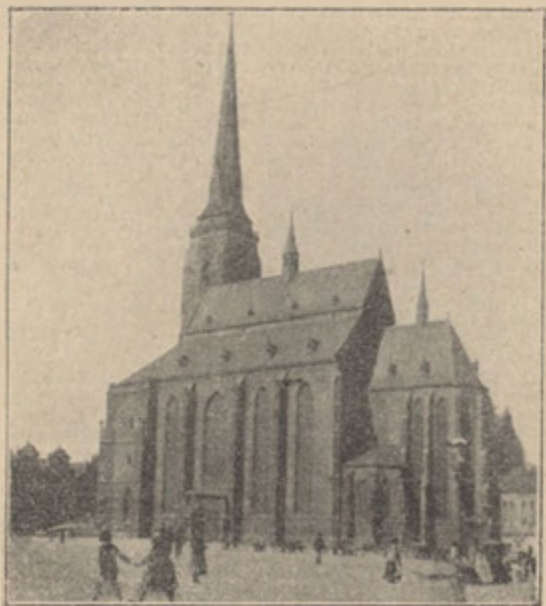
PLZEŇ. Pohled celkový ze spisu: «Villová čtvrť na Lochoťíně».

trvalost osvobodil měšťany ode všech cel a mýt v království Českém i po vši říši německé a v upomínku na šťastně přestálé poslední obležení slavivý pak Nový svátek; na paměť téhož obležení přijat do znaku městského i dvouhrbý velbloud, ježž při jednom výpadu Plzeňští Sirotkům odňali. I v pozdějších dobách nalézáme Plzeň při straně katolické, zejména r. 1449 jako člena jednoty Strakonické, ježž tu r. 1450 konala hlučný sjezd, kde uzavřen spolek proti Jiřímu z Poděbrad. I Plzeň dala se r. 1466 v základě klatby papežské k odboji proti Jiřímu strhnouti a vytrvala v něm až do r. 1479, kdy vrátila se v poslušenství jeho nástupce Vladislava II. Dva zlaté klíče v stříbrném poli a polovice orla se zbrojnošem v poli zlatém jsou ve znaku městském dodnes příznakem odměny, již dostalo se Plzni za to od stolice papežské. V těch časech r. 1468 založena v Plzni první knihtiskárna, první nejen v Čechách nýbrž i v Rakousku, a čtvrtá asi co do stáří v celé Evropě. Z ní vyšla roku 1468 první česká tištěná kniha Letopisy trojanské a do r. 1534, kdy zanikla, vydala na 30 spisů, skoro vešmě českých, jež náležejí k nejvzácnějším prvotiskům. O národním rázu Plzně svědčí, že r. 1500 usnesli se konšelé, aby žádný Němec za souseda přijímán nebyl a raději aby Němci česky se učili, než aby tak znamenité město české zněmčiti se mělo. R. 1504 všichni Židé z města vypovězeni. R. 1506 zmocnili se Plzeňští odpovědného škůdce svého Jana Bavúrka ze Svamberka, jenž s pěti jinými pomocníky na náměstí stát. Velkou pohromu utrpěla Plzeň čtyřmi požáry r. 1507, kdy všechny domy na předměstích a celá jižní i západní část města byly zničeny. Ač v století 16. nesla Plzeň mnohé náklady válečné na výpravy proti Turkům, vzmáhal se znamenitě blahobyt města, v němž v ten čas nezřídka zdržovali se panovníci čeští Ferdinand I., Maximilian II. a Rudolf II., když se ubírali z Prahy do říše německé ke sněmům. V odboji měst král. r. 1546 přidržela se Plzeň Ferdinanda a ušetřena tak pohromy, jež ostatní král. města stihla. Obchodní styky s Němci ku konci toho století vyvolaly náklonnost k vyznání luteranskému, než vypovězením protestantů z města a nařízením, že nekatolíci za sousedy přijímání býti nesmí, zachován i na dále Plzni ráz katolický. A tak vidíme Plzeň i v stol. 17. po boku císařských proti stavům zemským. Odnesla toto své přivržení krutým obležením Mansfeldovým, jenž 22. listopadu 1618 Plzně dobyl; na sněmě stavovském v Praze jednalo se pak o to, aby Plzeň pobořena byla, nebo aspoň měšťané jako zpronevěřilí synové vlasti vyvedeni byli a město protestanty bylo osazeno. Ještě roku 1620 seděl tu Mansfeld a před bitvou bělohorskou marně pokoušel se o Plzeň Maximilian vévoda Bavorský. Za nepřítomnosti Mansfeldovy r. 1621 vydali město Tillymu důstojníci jeho za 140.000 zl.; od těch časů pak až do konce války třicetileté vydržována zde silná posádka císařská. V l. 1633 a 34 byl tu sídlem i Valdštýn se svým štábem. R. 1634 odehrál se v Plzni předposlední akt dramatu Valdštýnova, jenž svolal nej přednější své generály a plukovníky, aby se věrnosti jejich ujistil k cíli dosažení trůnu českého. Hned potom stihla jej v Chebu smrt. R. 1639 a 1648 oblehali marně město Svědové, nicméně mnohé škody mu způsobili. Po válce 30til. jednalo se o zřízení biskupství v Plzni, což však obec zmařila obávajíc se, aby nevešla v závislost biskupa jako vrchnosti. Až do časů Josefa II., jímž zrušeny v Plzni oba kláštery dominikánské, kostel sv. Mari Magdaleny a kaple sv. Martina a sv. Rocha, byla Plzeň převahou česká a ještě r. 1776 žádala obec, aby státní gymnasium zde zřizované bylo české. Ovšem marně: odtud pokračovala úsilně germanisace Plzně, a dodnes neutuchlo úsilí dostati ji v moc německou; úsilí, které ovšem rozbíjelo se i rozbíjí o odpor živlu českého, jenž v Plzni

vždy i přes zápasy o víru katolickou, hájil statně svatá práva své národnosti. Ještě v první polovici min. stol. jeví se stopy směru Josefinského; zbořeny tehdy dva pěkné gotické chrámy sv. P. Markéty a sv. Ducha, zbořeny hradby městské s četnými věžemi a baštami; i čtyři brány městské a zavezeny i příkopy; pozbyla tak Plzeň i zevnějšího razu jako druhdy slavená pevnost česká.

Od let 60. min. stol. datuje se pak rychlý rozvoj Plzně jako města průmyslového a obchodního, vykazujícího obdivuhodný vývoj školství a rychlý vzrůst obyvatelstva. — Plzeň má nyní s voj. posádkou 68,281 obyv. (58.970 Č., 8918 N., = 87 $\frac{1}{10}$ Č., 12 $\frac{1}{10}$ N.).

V Plzni narodili se: horlivý kněz Táboritů Václ. Koranda, Jan Skála Doubravský († 1553), sochař Ig. Platzer († 1787), malíř prof. Sequens, básník Bernard Guldener († 1877), vydavatel minuci hospod. Kašpar Lad. Stehlik († 1812), Antonín Frosin, Jan Tanner, prof. J. Škoda a j.



Chrám sv. Bartoloměje v Plzni.

Památnosti historické.

Město historicky dělí se na vnitřní město a 3 předměstí, rozděleno bylo nyní v pět okresů, označených čísly I—V. Na tato čísla okresů vztahují se číslice v závorkách při jednotlivých budovách

Při tom vedlejší číslice arabská značí číslo, jimž předmět označen je na našem plánu. Číslice římské pak značí: I vnitřní město. II. Klatovské předm., III. Říšské předm., IV. obv. Saské předm., V. obv. Pražské předm.

Arciděkanství viz níže dům farní (I. 9.)

Dům císařský, vedle radnice, nyní sídlo samosprávných úřadů a obč. záložny, zvaný tak na paměť, že v něm Rudolf II. tři čtvrti léta sídlil r. 1599., kdy v Praze mor panoval. V něm také Mansfeld v l. 1618 — 1621 měl své sídlo.

Dům farní (č. 45) na náměstí, původní sídlo komendy rytířů německých, z nichž poslední farář Matouš Svihovský do r. 1546 zde sídlil. První světsí faráři voleni od rady městské, byli arciděkany pro kraj plzeňský; titulu toho užívají až dosud. Budova farní přestavěna v baroku doby Dienzenhoferovy.

Chrást sv. Anny, nyní kaple školní německého gymnasia, je stavba architektonicky nevýznamná z l. 1710—14, postavená hrab. Alžb. Terezií Vratislavovou z Mitrovic spolu s klášterem jeptišek sv. Dominika stavitelem Jak. Augustonem. Klášter 1782 zrušen, a umístěn tu něm. gymn. jež r. 1804 přešlo ve správu Premonstrátů Tepelských. Z těch prosluli tu jako horliví buditele národního vědomí profesori J. V. Sedláček (pamětní deska na gymnasiu) a J. Fr. Smetana (pomník v sadech).

Chrám arciděkanský sv. Bartoloměje na náměstí, založ. v době povstání Plzně kolem r. 1292, přes mnohé pohromy zachoval se v původním slohu gotickém; nejstarší částí je kněžiště a část věžní, loď chrámová se svou klenbou a kružbami spadá v období dokonalého vývoje slohu gotického. Věž chrámová (102 m. vys.) je nejvyšší chrámovou věží v Čechách. V l. 1879—81 opraven chrám arch. Mockrem. V zevnějšku chrámu poutají pozornost oba boční portály doplňu-

jící se s okny nad nimi umístěnými a vynikající bohatým profilováním i vkusnými baldachýny. Vnitřek chrámu kromě sloupů poněkud těžkého a jednovtrátného, jež hlavní loď odděluje od lodí bočních, imponuje neobyčejnou výškou a skvělou klenbou s bohatě profilovanými žebry. Z uměleckých památek nejzajímavější jsou: *Zázračná Madona* na hlav. oltáři, z l. 1370 až 1380 pocházející, *kamenná kazatelna*, ušlechtilé kamenické práce z 2. pol. 15. stol., velký *gotický krucifix* ve hlavní lodi. *sousoší hora Olivetská* na operacím piliři kněžiště umístěná, „*Kristus na kříži mezi lotry*“, tabulový obraz v sakristii chovaný z r. 1540; v pokladu chrámovém zajímají zvláště *dva kalichy gotické*, z nichž jeden zdoben je průsvitným emailem v drátech montovaným. Při jižní straně presbyteria spatřuje se *kaple šternberská*, v ušlechtilé gotice Vladislavské provedená. Z doby opravy chrámu pocházejí *nástroji obrazy* v kněžišti od K. Jobsta, nový hlavní *gotický oltář* bohatě zdobený dle plánů arch. Mokra a oltářní obrazy sv. Václava a sv. Prokopa od Sequense a obrovské varhany, postavené r. 1894 Petrem z Prahy. Pod římsou operací sloupů kněžiště patří se štítky se znakem zakladatele chrámu — něm. řádu rytířův, a nápisy tu patrně připomínají paměť obležení husitského v l. 1433—34. Pod presbyterií nalezá se hrobka, v níž dříve pochovávali byli arcikněží plzeňští. Z náhrobků a nápisův upozorniti jest na náhrobek M. Simona Plachého, spisovatele Paměti Plzeňských, epitaf patricijské rodiny Sonnenberků. V poslední době ozdoben byl chrám 4 velkými malovanými okny, jež darovali manželé Fodermajerovi, Měšťanský pivovar

(na straně jižní), rytíř Škoda a okresní výbor v Plzni (na straně sev.). Okno toto uměl. nejdok., provedeno bylo dle kartonu prof. Pirnera v závodu Pazderově v Praze a představuje sv. Václava s ostatními patrony zem. K nim přibudou další 2 okna, jež darují spojitelná a manžele Pytlíkovi.

Chrám Nanebevzetí P. Marie při klášteře Františkánském, založeném Minority za krále Václava II. (ulice Františkánská) kryje se uvnitř skupiny domů. Byl z návodu kazatele Václ. Korandy roku 1414 Husity poškozen a také po dobytí Plzně Mansfeldem r. 1618 mnoho poškozen, stal se opravováním zajímavou stavbou různých slohů: hlavní lož z doby přechodní s hlavním portálem renesančním, gothické presbyterium a postranní barokní kaple nejsv. Trojice a sv. Antonína s pěknou kupolí. Minorité vrátili se sem sice po odchodu Husitův, avšak na místo jejich byli r. 1459 uvedeni Observanti a obec Plzeňská ustanovena opatrovatelem jmění kláštera. Z památek upozorňují na pěknou dřevěnou sošku *P. Marie* ze 14. století, bohatě řezaný *barokní oltář* v kapli sv. Antonína, zdařilý *relief sousoší sv. rodiny* z 16.

stol. (nejspíše zbytek skládacího oltáře). V sakristii starobylý vzácný votivní obraz neznámého mistra školy Kranachovy (monogram J. W.) z r. 1538 a obraz nezn. mistra, připomínající školu Španěla Ribery. — Se sakristií souvisí dvojložná *kaple sv. Barbory* z 2. pol. 15. stol. s klenbou na jediném sloupu spočívající a s freskami nedávno odkrytými z konce 15. stol. Z kaple přijde se do *ochozu klášterního* s jednoduchou gothickou klenbou křížovou; v ochozu spatřuje se slohově zajímavá *kazatelna z roku 1543* s kružbami gothickými a sloupy i výplněmi renesančními; pak méně cenné obrazy

z l. 1640—1651 (výjevy ze života sv. Františka z Assisi). Ve velkém refektáři obr. sv. Lukáše, patrně kopie známého Skřetova díla. Klášterní knihovna chová četné inkunabule.

Chrám sv. Mikuláše na stejnojmenném hřbitově je pamětihodná gothická stavba z r. 1405, post. nákl. měšť. a malíře Víta Iliata v malebné poloze na skalnatém břehu Radbuzy.

Chrám všech Svatých, starobylý kostel ze 14. stol. se hřbitovem na pahorku sev. od města (poblíž sadů Lochotinských), na



Radnice plzeňská.

jehož úpatí rozkládala se před založením Plzně ves Malice. **Klášter dominikánský**, vystavěn v l. 1440—1490 v ulici dominikánské spolu s velkým, krásným gothickým chrámem *sv. Markéty*. Po zrušení kláštera r. 1785 prodán chrám a byl zbořen, v býv. klášteře nalézala se *nemocnice vojenská*, avšak i ten nyní zbořen a postavena na místě jeho budova soudní.

Evangelický kostel (4) na nároží třídy Husovy a Ferdinandovy (III.) z l. 1864—69.

Radnice (l. 7.) plzeňská náleží mezi

nejzachovalejší plzeňské stavby dob minulých. Vystavena v l. 1554—1559 staviteltem Hanušem Vlachem v ušlechtilé renesanci, zdobena byla původně bohatě figuráln. sgrafity. Bývalý zbrojní sál v 1. patře, v němž nyní konají se porotní soudy, paměti-

hodný jest hostinou generálů Valdštýnových r. 1634 12. ledna a 19. února. Nyní je tu část obecných úřadů a sídlo c. k. krajského soudu. Po přesídlení soudu do nové, již pohotově budovy, bude radnice vrácena cele opět samosprávě obecní.

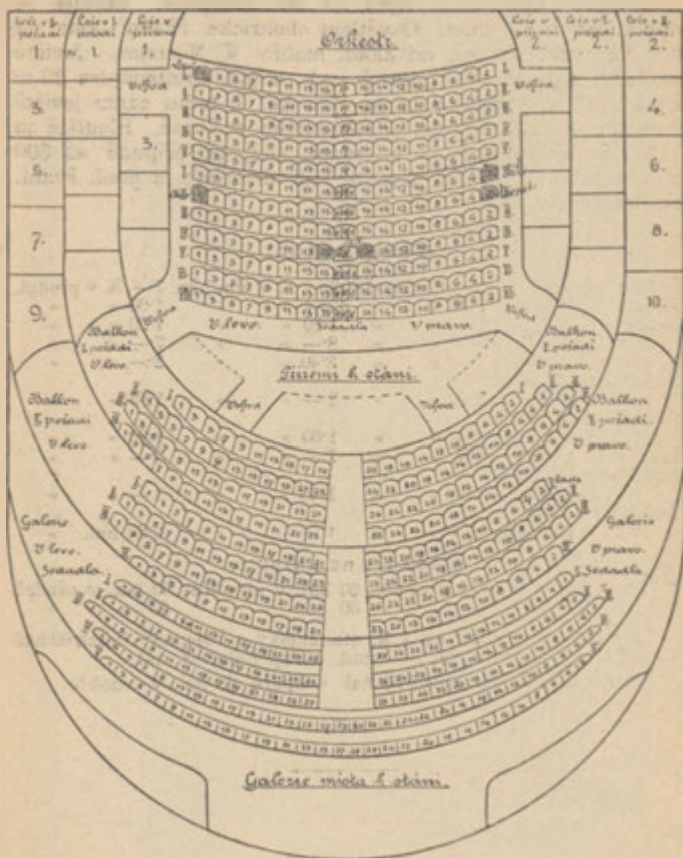
Pozoruhodné stavby moderní.

Beseda meštanská v sadech Kopeckého, provedena dle plánů prof. Al. Čenského staviteltem Kotkem r. 1901. Plastickou výzdobu provedli prof. Popp a sochař Pekárek. Fresky v průčelí jsou práce Lad. Nováka, veliký nástropní obraz pochází od Vikt. Olivy a lunetové obrazy v kulečnickové siní od J. D. Krajička. V budově této, moderně a účelně zařízené a prostrannou zahradou opatřené, nachází se v přízemí kavárna a velký sál pro veřejné přednášky a schůze, v hořejších patrech jsou místnosti spolkové s velkým reprezentacním sálem.

Divadlo nové městské vystavěno jest dle projektu architekta Ant. Balšánka a vyhovuje všem požadavkům v míře nejplnější. Stavba provedena ve slohu moderní renaissance. Skupiny »Opera« a »Drama« na risalitech přední fačady modeloval Lad. Šaloun; cviklové figurky při otvorech foyeru pocházejí od Stanislava Suchardy (Nadění, Obětavost ve středu) od Arn. Procházky (Láska, Žárlivost) a od Fr. Stránského (Hrdinství, Osud.) Medalliony českých dramatických spisovatelů a hudebních skladatelů na fačadě budovy dodali Vilém Amort a Fr. Rous; dekorativní kandelabry s putti Fr. Hergesell. Vnitřní výzdobu divadla dle rozvrhu arch. Balšánka provedl Vilém Amort až na karyatidy prosceniových loží, které komponoval A. Popp. — Hlavní oponu maloval Aug. Němejc, obrubu její, lambreken a prosceniovou voutu K. Mašek; obrazy »Píseň milostná« a »Pi-

seň hrdinná ve foyeru maloval Jos. Mandl. — Divadlo pojme 1100 osob.

Domy moderní s uměleckou výzdobou: dům »*Učerveného srdce*« na náměstí proti průčelí chrámu, postavený r. 1894 arch. R. Stechem ve slohu moderní české renaissance, vyzdoben ornamentálními (historicky krojovými) freskami Mik. Aleše od malíře D. Krajička. — *Dům dědiců Procházkových* (č. 5. v ulici Dominikánské) r. 1893 zbudovaný staviteltem Houdkem vyzdoben sgrafity dle návrhu prof. J. Šuly. — *Dům paní Krausové* na rohu ul. Solní a Sedláčkovy, post. roku 1894 arch. R. Stechem, ornamentován ve slohu pozdní gotiky po vzoru Zvíkovském a zdoben bohatě freskami M. Aleše (provedenými D. Krajičkem, jež znázorňují řemesla a znaky cechovní. — *Dům dědiců Porloových* (č. 21. v Solní ulici), zbudovaný r. 1894 stav. E. J. Krohem, zdoben bohatě sgrafity dle návrhu arch. Alexandra a barevnými sgrafitovými poprsími a podobiznami českých králů a J. Husa, J. Žižky, Ad. z Veleslavína a Komenského. Ve výzdobě ornamentální užito korunačnických klenotů, znaků zemí koruny české a p. — *Rožní dům ulice Kollárovy a Tovární* (č. 6. a 54.). postavený r. 1893 arch. R. Stechem, nese sgrafita M. Aleše, z nichž vyniká obléhání Plzně Prokopem Velkým r. 1433, výroční trh plzeňský a na menším průčelí dobytí Plzně Mansfeldem r. 1618. — *Národní dům stav. J. Houdka* v ulici Koprníkově a Plachého, vyst. majitelem r.



PŮDORYS HLEDIŠTĚ ČESKÉHO
DIVADLA KRÁL. MĚSTA PLZNĚ.

CENY MÍST —
na druhé straně

Divadlo král. města Plzně.

Saisona trvá od 1. října do 30. července. Pěstuje se opera, činohra i balet. Osvětlení elektrické. Hlavní lustr má 208 žárovek. Opona od akad. malíře V. Němejce. Jevišťe moderně zařízené dle návrhů arch. a inž. Brettschnajdra 23 m široké, 22 m vysoké a 14 m hluboké, k tomu zadní jeviště 6 m hluboké. Dekorace od Kauckýho z Vídně. Hlediště na 1134 osoby (692 místa k sezení, 442, po případě až 600 míst k stání). Správu divadla řídí družstvo s posl. Frant. Schwarzem v čele.

Ceny míst:

Lože v přízemí	10.—	K v opeře,	8.—	K v činohře,	7.—	K v předpl.
Křesla v přízemí	2.40	»	»	2.—	»	1.60
Sedadla	2.—	»	»	1.60	»	1.20
Lože v I. pořadí	10.—	»	»	8.—	»	7.—
Křesla na I. balkoně	3.—	»	»	2.40	»	2.—
Sedadla na I. balk.						
v 2hé řadě	2.40	»	»	2.—	»	1.60
Sedadla na I. balk.						
v 3. a 4. řadě	2.—	»	»	1.60	»	1.20
Lože v II. pořadí	8.—	»	»	7.—	»	5.—
Sedadla na II. balk.						
v 1. řadě	1.60	»	»	1.40	»	1.—
Sedadla na II. balk.						
v 2., 3. a 4. řadě	1.20	»	»	1.—	»	0.80 hal.

Sedadla na galerii:

v 1. a 2. řadě	80 hal.	v opeře,	60 hal.	v činohře,	60 hal.	v předpl.
v 3., 4., 5. řadě	60 »	»	50 »	»	60 »	»

Místa k stání v parteru 1 K, studentský a vojenský lístek 60 hal. v opeře, v činohře 80 hal., — stud. a voj. lístek 50 hal.

Místa k stání na galerii 50 hal. v opeře, 30 hal. v činohře.

PLZEŇ

Dle
barevne
pohlednice
ze
závodu
J. Karaboišského.



Nové české divadlo.

1893, vyzdoben je barevnými ornamentálními sgrafity motivů renesančních s plastickými medaillony J. Plachého a Mik. Koprníka i s emblemy astronomie a stavebních řemesel. — *Druhý rožní dům* těchže dvou ulic, vyst. r. 1894 stav. F. Němcem nese ve zlatém poli na omítce cementové fresky, znázorňující čtvero denních dob (jitra, poledne, večer, noc) a

čtvero dob ročních, jichž původcem je E. Effmert. — *Dům F. Němce* v ulici Koprníkově (vedle nároží předešlého) ozdoben sgrafity, jež tvoří apotheosu Koprníkovu a pocházejí od téhož umělce E. Effmerta. — *Domy č. 903 a 904* na nároží ulice Škodovy a Plachého zbudovány r. 1892 arch. J. Rixim a zdobeny téhož sgrafity ornamentálními. — *Dům č. 36* v ulici Skrétově. —



Museum městské v Plzni.

Domy č. 36, 943, 42 a 44 v ulici Skrétově dekorovány jsou vesměs ornamentálními sgrafity, dům č. 44 nese alleg. postavu Radbuzy a plastická poprsí sedláka a selky. dům č. 43 plastická poprsí studentův. — *Domy od nároží* ulice Škodovy a Nerudovy až k nároží ulice Nerudovy a Radeckého náměstí jsou

stavby arch. Štecha bohatě freskami Mik. Aleše zdobené. Zobrazeny tu zajímavé historické momenty: (Na rohu ulice Škodovy a Nerudovy) Příchod Čechů, Sv. Prokop a kn. Oldřich; (v ul. Ner.) Tažení Rosenberků, Jiří Poděbradský v Praze, Arcibiskup Rokycana před rodným městem, Bílá Hora, J. A. Komenský, M.

J. Hus, Jan Roháč z Dubé; dům „Nerudův“; »Psohlavci«; Otokar II. u moře Baltického, Karel IV. zakl. vys. uč. pražské. Žižka před Rábím (roh Ferdinandovy třídy), Doba Rudolfa II., Königs-mark táhne na Prahu, Doba znovuzrození. — Dům na nároží ulice Jagellonské a nám. Radeckého, stavba R. Štecha v obn. české renes. z r. 1893. Alešovy fresky zobrazují motivy z bitvy u Mohače (1526): smrt krále Ludvíka, jezdce z vojskúčastněných. Marii Elišku, vdovu Ludvíkovu. Ve výpních nad okny allegorie Války, Míru a Pověstí, Zdobně sgrafity dekorovány jsou též domy č. 36 v Jungmannově třídě (skvostná lunetová římsa nese reliefs 12 znamení zvěrokruhu ve zlatém poli) a dům č. 9. a 11 v Andělské ul. ozdoben jest ve vlysu mezi 1. a 2. patrem ornamentálními sgrafity.

Elektrárna městská, opatřující jednak pohon elektrických drah, jednak osvětlení elektrické, má stanici centrální v ul. Cukrovarské a stanici podružnou v sadech Otakarových (Panský mlýn). Tato stanice, zařízení na vodní sílu o 110 koních, má 2 elektrodynam. stroje o 200 obrátkách v 1 min. každý na 300 volt; napájecí batterie akkumulatorová čítá 290 článků kapacity 198—227 ampérových hodin. V parní centrále jsou postaveny 2 Fischbeinské kotle, každý o výhřevné ploše 157 m²; ve strojovně jsou 2 vertikální parní stroje združené o 170 obrátkách v 1 min.; každý na 300 koň. sil. K nim jsou připojeny dynamo-elektrické stroje na stejnoměrný proud o napjetí buď 600 nebo 300 volt. Veškeré zařízení čítá nyní 700 koň. sil. Proud rozvádí se z každé stanice třemi zemními kabely a z hlavní stanice ještě jedním vrchním vedením. Při ústřední stanici nachází se remisa na 28 vozů, potřebné dílny, skladiště atd.

Městské ústřední jatky vystavěny byly r. 1898/9 na katastru obce Doubravské. (asi $\frac{1}{4}$ hod. sz. od města při okres. silnici z Plzně

do Doubravky) dle plánu, vrcn. inženýra Ant. Renče nákladem K 660.000 — (bez pozemků) a byly veřejnému užívání odevzdány 1. března r. 1890. Mimo potřebné budovy administrační obsahují: stáj pro koně (na 36 tažných koní), stáje pro dobytek teleci, (na 80—100 kusů), skopový (na 300 ovci) a hovězí (na 72 kusů), porážku pro dobytek hovězí a drobný, porážku pro dobytek vepřový, porážku koní, porážku pro dobytek nemocný a podezřelý, dršťkárny, chladírnu, tržnici masnou, nucený výsek, strojovnu a j. vše co nejučelněji a nejmmoderněji zařízení. S blížícím seř. dovacím nádražím státních drah jsou jatky spojeny vlečnou drahou. Trh na maso koná se v tržnici jateční každodenně.

Městské museum. Za spořitelnou proti mostu královskému rozkládá se krásná budova musejní, vystavěná na památku jubilea 40letého panování císaře a krále Františka Josefa I. nákladem obce a za přispění země. nesoucí název »Francisco-Josefinum«. Jsou zde umístěny prů-

myslové mus. pro západní Čechy a městské historické mus. Budova provedena jest dle plánů arch. a ředitele Jos. Skorpila od stav. Ed. Krcha v moderním slohu goticko-renaisančním. Umělecko-plastická výzdoba pochází od Celdy Kloučka. prof. na c. k. umělecké škole v Praze, lunety v jubilejní síni okresního výboru provedl Aug. Němejc. dva veliké reliefs ve vestibulu, zobrazující divčí boj, jsou dílem sochaře Šaffa ve Vídni a poríženy jsou společným nákladem c. k. ministerstva vyučování a obce. Budova záleží ze středního traktu (36 m. dl.) a z dvou křídel (as 36 m. dl.), obklopující klášter františkánský z východu a jihu. Náklad na budovu obnašel K 800.000.

Budova záleží ze 4 pater: ve vysokém souterrainu jsou skladiště a těžké předměty umě-

lecko-průmyslove, strojovna, v níž se pořádají výstavy technologické a vzorné dílny. V přízemku nacházíme kanceláře. knihovnu a čítárnu, zvláštní sál přednáškový a prozatímne tu umístěna obecní knihovna. — V mezzaninu poutá pozornost naši vysoká siň pro výstavy odborné, levé křídlo zaujmají sbírka odlitků, kreslárny a modelovna, pravé křídlo vyplňují sbírky historického musea. Celé druhé patro zabírají sbírky umělecko-průmyslové.

Za museem povšimneme si úpravy hradební zdi s cimbuřím a střelnami, s malebnou kulatou baštou v tom způsobu, v jakém zde bývala, přes níž máme pěkný pohled na kláš. chrám P. Marie.

Plynárna městská (zakoupená od durýnské plynární společnosti r. 1900), nalézá se při Doudlevecké třídě. Vystavěna byla r. 1885/6 (dříve nacházela se v Husově třídě proti českému gymnasiu), jest zařízena na roční výrobu 2 milionů m^3 plynu a má 8 retortních pecí (6 po 6 retortách, 2 po 9 retortách), 6 chladičů, 5 skubrů, 2 parní stroje, 2 exhaustory, 4 čištěče, dva plynojemy na 2500 m^3 plynu, bucovy pro úřednictvo, zámečnické a instalatérské dílny, byty pro zřízence atd. Slouží k veřejnému osvětlování města, i potřebě soukromníků Město jest veskrze osvětleno světlem plynovým, pouze velmi odlehle části (na př. Horní Lochotín, Amerika, ulice Ostruhová a část ulice Železniční) jsou osvětlovány petrolejovými lampami. R. 1901 bylo město osvětleno asi 1200 svítílnami dílem večerními (hoří do 11 hod.), dílem nočními (hoří do svítání); svítílny jsou vesměs opatřeny Auerovými hořáky.

Poštovní budova nová (I. 34). Sady Štěpánovy. Nároží ulice Solní.

Synagoga (6). nová budova ve slohu maurickém s pěknou modelitbnou na obvodu sadů Štěpánových (III.)

Školy: Pro školy obecné kromě starší budovy na Saském předměstí zřízeny nové moderní a nákladné budovy dle plánů inž. Auera v Jungmannově tř. (1886, nákl. 366.456 K) a na pražském předměstí blíže nádraží (1887, nákl. 383.866 K), dále nová budova na Mikuláš. nám. (praž. předm.) a dvě nové budovy na předměstí říšském, jedna v II. okresu v Husově třídě, druhá v III. okresu na Klatov. třídě. Ve stavbě se nalézá velká budova na Karlovarské třídě pro Saské předměstí. — Pro školy střední postavena r. 1863 budova reálky dle plánů archit. Hintřagera, r. 1891 post. nová budova v Husově třídě (čes. gymn.). Pro c. k. českou státní přím. školu postavena nová budova r. 1893 v Tylově ulici (nákladem 225.566 K), kdež také zbudována budova pro český ústav učitelský (nákl. 160.000 K.)

Tělocvična Sokola (V, 38). V Pecháčkových sadech. Vystavná renes. budova s velkým sálem. zbudovaná Ed. Krohem nákl. K 262.615 v l. 1893—95; je největší v Čechách.

Trestnice mužská na Borech, k níž dojíždí až městská elektr. dráha, je pozoruhodná stavba, postavená nákl. 3 mil. korun; tvoří osmihrannou hvězdu, jejíž paprsky sbíhají se k věži kupolí kryté, s níž všech osm křídel v každém patře přehlédnouti lze. Jednotlivá křídla třípatrová jsou 95 m. dlouhá. Je tu místa pro 900 trestníků. Při trestnici je nemocnice, škola, vlastní plynárna, kaple a kanceláře. V parku, jenž trestnici obklopuje, umístěny budovy s byty úředníků. Celek obklopen zdi 5 m. vys. K návštěvě zapotřebí úředního povolení.

Vodovod městský má svůj vodojem na vrcholi Homolky a zařízen byl roku 1889 nákladem 2,400.000 K. Vodojem zařízen je na 6500 m^3 vody a je sto za 24 hod. dodati 6500—10.000 m^3 vody.



Tělocvična Sokola v Plzni.

Sochy a desky pamětní.

P. Marie socha na hlavním náměstí, postavená na paměť, že r. 1680 město morem bylo ušetřeno. Sochařská práce je dílem rodáka Plzeňského Krist. Wiedemanna.

Kopeckého M. purkmistra plzeňského pomník v městských sadech. Práce A. Wilda.

Sedláčka J. deska pamětní na bu-

dově premonstratského gymnasia v ul. Školní 14.

Prof. MUDr. Jos. Škody pamětní deska na rodném domě na staré vodárně v Pražské ul. 19.

Smetany J. F. pomník v městských sadech, práce A. Wilda.

Tyla J. K. pamětní deska na domě úmrtním v ul. Říšské 3.

Sbírky.

Městské průmysl. museum pro záp. část král. Českého (sbírky v nov. měst. museu) vykazuje bohatou kolekci starého česk. i antického skla vedle výrobků moderního sklářství českého, velkou kolekci výrobků železných z oboru uměleckého zámečnictví, velkou sbírku textilií a lidových výšivek, nábytku, krásnou i vzácnou sbírku vazeb, velkou sbírku předmětů keramických, zvláště krásnou kolekci nádob antických, řeckých a římských atd. K sbírkám přiléhá

bohatá knihovna (viz str. 14) s čítárnou, sál pro výstavy uměl. a průmyslové, sál přednáškový a místnost pro kursy odborné.

Městské histor. museum (v novém museu měst.). V bohatém oddělení knihovním chová vzácnou sbírku starých listin přes 430 kusů čítající (nejst. z roku 1293, jiná s nejst. pečeti Plzně z r. 1307). rukopisné knihy města Plzně a Stříbra ze XIV—XVIII. stol. a knihy soudní i staré knihy gruntovní a knihy 25 vesnic ku



Pomník J. F. Šmetany v městském sadě.

Plzni příslušných, skvostný *antifonář*, ruk. *Husovy Postilly*, četné *prvotisky* plzeňské, benátské a p. — Bohatá je sbírka někdejší *zbrojnice* plzeňské (1000 kusů), v níž studovati lze vývoj střelné zbraně (děla z r. 1507 až 1603). Je tu též sbírka prací afrických domorodců od dr. Holuba. Cenná je *sbírka mincí* a *sbírka podobizen* (stará podob. Tycha de Brahe); úvod k sbírce historické tvoří *geologická a minera-*

logická sbírka ze širšího okolí Plzeňského a za ní *sbírka prae-historické archaeologie* s hojnými nálezy z téhož okolí. K této sbírce druží se nevelké, ale pěkné *lapidarium*, do něhož přeneseny fresky z býv. kláštera dominikánského, kamenná kazatelna od sv. Jiří a pamětihodné kameny náhrobní; v odtlicích spatřují se tu proslulá kazatelna rakovnická, portál záhořský a p.

Sady.

Sady městské vznikly na místě bývalých hradeb a příkopů, o jejichž odstranění zasloužil se tehdejší purkmistr městský Martin Kopecký, týž, který před tím zničil památnou zbrojnicí a archiv loketský. Byl patrně malým znatelem a přítelem historických památek a by i měla Plzeň v náhradu za to své sady, v nichž postavila mu pomník, pozbyla mnoho na svém starobylém rázu, malebnosti a historické ceně. V sadech těch zbudován též pomník zasloužilému buditeli mládeže J. Fr. Smetanovi a postaveno nejnověji nové české divadlo.

Sady na Lochotíně založeny přičiněním purkmistra M. Kopeckého, který usiloval zde též o zřízení lázní, dosud jen živořicích. Za to rozšířeny sady s restaurací a zvelebeny, zvlášť péčí měst. pivovaru. Nyní se v okolí jich zakládá villová čtvrť, již propagandu činí »Lochotinský spolek«.

Sady na Obcizně, ostrohu mezi Radbuzou a mlýnským jejím ramenem tvoří malebnou část Plzně, již postřehneme hnedle při vstupu do města od nádraží. Spatřuje se v nich zdobná budova tělocvičny Sokola, střelnice a letní divadlo.

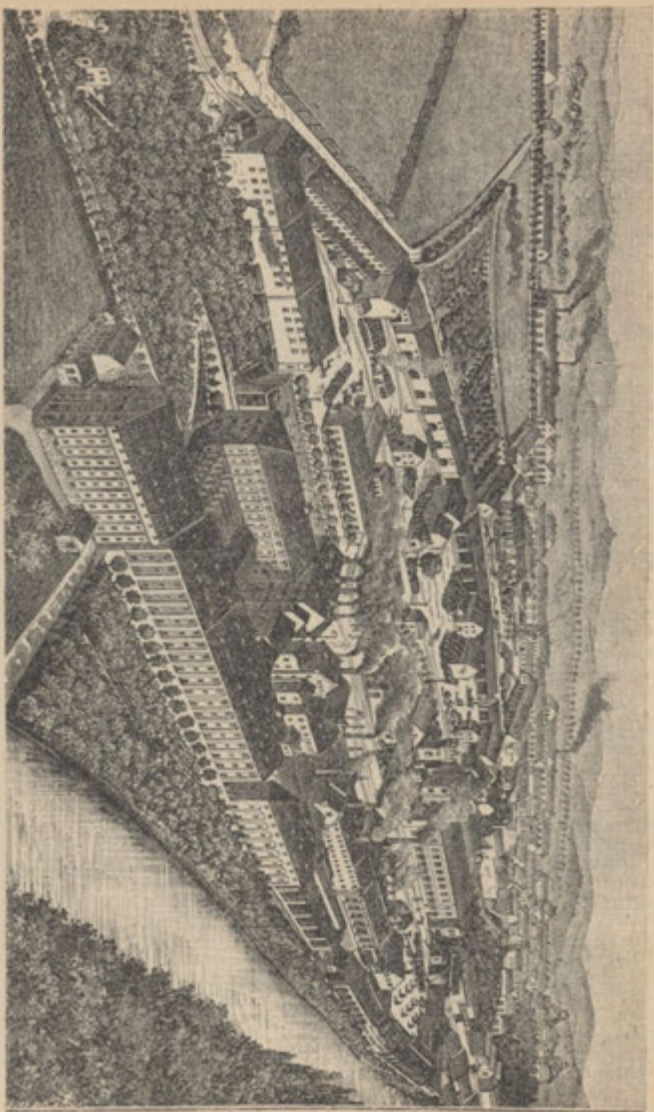
Hřbitovy.

Hřbitov u sv. Mikuláše v Nepomucké třídě J. od města leží vysoko nad řekou Radbuzou u kostela, který založen byl r. 1406 plzeňským měšťanem Vojtěchem Hiatem; hřbitov byl zde založen obcí plzeňskou se svolením krále Václava IV. r. 1412. Zde odpočívají spis. Jos. Kaj. Tyl, Bernard Guldener, Jos. Fr. Smetana, Jos. Vojtěch Sedláček, prof. K. Kurz, purkmistři Fr. Pecháček, JUDr. Houška a JUDr. Krofta. Hřbitov a kostel u Věch Svatých sev. od města na návrší se vypínající. Gotický kostelík pochází ze 14. stol., byl však velmi často opravován a při tom znešvařen. Hřbitov zdejší, kam

se nyní po většině pochovává, uvádí se již v 15. století. Zde odpočívají spisovatelé. Dr. Ant. Majer, inspektor Jehlička a inspektor Koráb.

Starý židovský hřbitov, nyní již opuštěný, nachází se mezi Lochotínem a hřbitovem u Věch Svatých.

Nový centrální hřbitov zřízen byl obcí při Rokycanské silnici východně od města. Skládá se ze hřbitova křesťanského (sev. od silnice) s pěknou kaplí (v ní 4 olejové obrazy J. Mandla), umrlčí komorou a pěknými arkádami, a ze hřbitova židovského (již. od silnice), který jest již v užívání.



Měšťanský pivovar v Plzni.

Prohlídka města.

Z nádraží, do něhož ústí všechny trati v Plzni se sbíhající, ubíráme se směrem městské dráhy elektrické pod viadukt trati plzeňsko-březenské, jímž vstupujeme do třídy nádražní, v níž hned na pr. spatřujeme krásnou budovu *obecných a měšťanských škol*. V. obvodu (předměstí pražského. str. 28), na l. míjime výklad výborně zřízeného kamenického závodu *Cingrošova* a v pr. *hotel Hamburk* na nároží ul. pivovarní.

Kdo má zamiřeno prohlédnouti si některý z velkých pivovarů plzeňských, dá se hned v pr. ulici pivovarní k *pivovaru Měšťanskému* (str. 16) nebo dále k *prvnímu pivovaru akciovému* ve třídě Rokycanově ležícímu (str. 16.)

hřbitov a kostel sv. Mikuláše (str. 31), dá se k němu hned za viaduktem v l. Mikulášskou třídou (též měst. drahou). Tudy půjdeme také k *továrně na drát a Pietlově papírně*, nebo za nádražím *Železniční ulici* stihnouti lze *dílny kamenické* firmy J. Cingroš a k *továrně na email. nádoby*.

Kdo pak chtěl by navštívit Nádražní třída dovede nás přímo na most přes Radbuzu vedoucí, z něhož v pr. viděti sady Pecháčkovy s *tělocvičnou Sokola* a upravené řečiště Radbuzy; v sadech je též aréna a střelnice.

Z *třídy Poděbradovy*, kterou se ubíráme, uchyluje se trať elektr. dráhy v l.; my však jdouce rušnou třídou rovně dále, překročíme po malém *mostě pražském* mlýnské rameno Radbuzy (v pr. malebný výhled) a vstoupíme na půdu *starého města plzeňského*. Kdo chceš nejpohodlněji toto město si prohlédnouti, dej se hned za mostem v pr. městskými sady, (kdo jdeš přímo na náměstí, sleduj text o něco níže na str. 35), na pozemcích bývalých hradeb a příkopů zřízenými tuto sady *Otakarovými*, podle *obecné kuchyně* (v pr.), veřejné lidové čítárny (v pr.) a podružné centrály měst. elektr. drah (v pr.) a staré *všeob. nemocnice* (v l.) na obvod IV. obvodu (saského předměstí). Za nemocnicí obrací se promenada sady Otakarovými v l. a jde pod t. zv. Saský most, třídou Karlovarskou k Lochotínu vedoucí.

Lochotín se svými sady, lázněmi a restaurací, jakož i sousední výšinou u kostelíka a hřbitova Všech svatých poskytuje nejlepší vyhlídku na Plzeň a příjemné osvěžení. Odbočka taková vyžaduje tři čtvrtě až 1 hod. času. Pod Lochotinem najdeš také továrny na *porcelán a hliněné výrobky* i *sladovnu* a v samém jeho sousedství zřizuje se villová čtvrť plzeňská, o kterou stará se zvláštní »Lochotinský spolek«.

Jda dále, užříš za Sas. branou šk. budovy s měst. úst. pro vzděl. učitelek, dále v sadech Otakarových na pr. lávku Lochotinskou (v pr. od ní zastavárna obč. zál.); v l. pak na místě bývalého kláštera dominikánského zvedá se novo-

stavba budovy krajského soudu s trestnici. Na konci této části sadů v l. zahýbáme okolo budovy *c. k. vyšší státní realky české* proti vyšší dívčí škole do promenady *sadů Štěpánových*, kdež minuvše novou budovu *poštovní a telegrafní* (v l.), přicházíme podle kasáren (v pr.) a starého *městského divadla* (v l.) k nové *synagoze* (v pr.) (str. 28.) a do širší části sadů, kde postaveno nové *české divadlo*. (str. 24.)

Zde v pr. odbočuje Husova tř. (evang. kostel, něm. tělocv. a něm. obch. škola), v níž nalézá se budova *vyššího českého gymnasia*, sousedící s novou budovou *českého ústavu učitelského* (Škodova ul.); z této třídy v pr. je přístup k staré části proslulé *Škodovy továrny* na stroje, vagony, děla atd., k níž vede vlečná dráha z obvodu města; nová továrna nalézá se záp. za městem na konci ul. Tylový (česká i něm. prům. škola).

Ve směru třídy sadů Štěpánových vede rovně dále výstavná třída *Ferdinandova* (nové domy

s malbami Alešovými, str. 24.) na nám. Radeckého s *voj. zásobárnou* (v l.; v nejbližší době bude zrušena) a přes most na Klatovskou silnici, podle níž v l. leží továrna na stroje a vagony, dále v pr. *rolnická škola* a naproti ní dále od silnice při trati dráhy Plzeňsko-Eisenštejnské *baráky a skladiště zemské obrany s vojenskou a novou civilní nemocnicí*.

V pr. za školou rolnickou vyrůstá *cottageová čtvrť* a dále »na *Borech*«, kam až vede trať dráhy elektr., stihneme *cviště vojenské, dělostřelecké kasárny a trestnici*.

Za novým českým divadlem rozkládají se sady *Smetanova* s pomníkem *J. F. Smetany* nedaleko jeho působiště gymnasia premonstratského (v l. na rohu ul. Školní), na němž spatřuje se pamětní deska druhého horlivého učitele a buditele téhož ústavu *J. Sedláčka*. Naproti (v pr.) tvoří známý *hotel Waldekův* roh do ulice Wankovy, kterou přijde se k budově ředitelství c. k. státních drah v ul. Lucemburské a Jagelonské. Dále následují sady *Kopecského* s pomníkem *Mart. Kopecského*.

V nich v pravo zvedá se zdobná stavba domu *Městanské Besedy* (str. 24), městský deleg. okres. soud z nár. ul. Františkánské přesídlí do nové soudní bud., na druhém nároží téže ulice nová budova *Spořitelny města Plzně* a za ní hned výstavné *museum* (str. 27.) zakrývají nám pamětihodný kostel a klášter *Františkánský*.

Ze sadů v pr. ulicí *Martinskou* přijdeme k finanč. okr. ředitelství a bernímu úřadu a dále k akc. zastavárně (v l.) a k státní realce němec.; o několik kroků dále vybíhá ze sadů v pr. ul. *Götheova* podle něm. divadla, kasina a horního rev. úřadu do ul. *Prokopovy*,

kde vedle měst. lázni nalézá se *Remeslnická Beseda*.

Pokračováním této ul. *Doudleveckou* tř. dostaneme se k *městské elektrárně* k *zeměbraneckým kasárnám* (v l.), *dobyččímu trhu a městské plynárně* (v pr.) a k *voj. plovárně* (v l.).

Zabočivše okolo musea v l. do *sadů Šafaříkových* ocitujeme se na nábreží mlýnské stoky z Radbuzy, kde v l. částí

stavby musejní imitována část bývalých hradeb s věžemi, (mal. pohled na kostel a kl. Františkánský); po nábřeží za krátko dospějeme k východišti u Pražského mostu, odkudž dáme se Pražskou ulicí (známá pivnice Salemannova) na náměstí (189 m dl., 135 m šir.).

Náměstí plzeňské se svým starobylým chrámem sv. Bartoloměje uprostřed osamoceným a s malebnými štíty okolních domů, mezi nimiž radnice zvláště vyniká, i s tím svým ruchem trhovým, jenž tu pravidelně se dostavuje, náleží ku nejzajímavějším a nejmalebnějším po Praze v Čechách. Na něm také jako dnes soustřeďoval se i v dobách minulých ruch života celé obce i širého okolí. Nejstarší úpominkou dob minulých jest sám chrám a farní dům, druhdy komenda rytířů německých z konce 13. stol. Nemnoho vime z časů stol. 14., za to hned počátkem stol. 15. počíná tu čilý ruch. Kněz Václav Koranda předpovídá tu zkázu světa, při níž věrní vyznáváci zánona božího zachování budou jen v pěti městech v Čechách, z nichž jedním je město slunce — Plzeň. Jeho návodem přichází sem roku 1419 Žižka, aby z Plzně učinil přední baštu Husitův. Avšak již r. 1420 uchyluje se odtud na Tábor a lidé jeho před odchodem nemovitý svůj majetek spalují na náměstí. Hlučně bylo tu zas roku 1450, kdy konán tu sjezd jednoty strakonické, již i Plzeň stranila. 1465 byl tu čilý shon, když konšelé nuceni byli svolati obec a kněží před ní prohlašovali kletbu papežskou na Jiřího Poděbrada a hrozili klatbou městu i svým odchodem, neodřekne-li se obec poslušenství ku králi. Mnoho staro-

stí nadělal měšťanům Jan Bavůrek ze Svamberka, nežli jej na Křínově chytili a tuto na náměstí r. 1506 i s jeho soudruhy odpravili. Zděšení rozhostilo se tu několikrát r. 1507, kdy větší část Plzně popelem lehla. Nedlouho potom, jako zejména r. 1514, shromažďovali se tu zbrojenci, jež město na pomoc proti Turkům vypravilo. Skvělé doby zažilo toto místo v druhé polovici 16. stol. Roku 1555 sídlil tu Ferdinand I. s Filipinou Welserovou a byl přítomen nádhern. turnaji 24. a 25. února na náměstí konanému. Po něm i Maximilian II. a posléze r. 1599 i Rudolf II. delší čas tu sídlili v domě, dosud císařským zvaném a tu i poselství cizí přijímali. Smutnější zas bylo r. 1618, kdy po delším obležení pokořili se tu Plzeňští Mansfeldovi, jehož posádka teprve r. 1621 císařskou byla vystřídána. R. 1633 shromažďuje tu Valdštýn po dvakrát své generály, kteří podpisují pověstné reversy Plzeňské, zatím co jedna jich část na hostině v radnici kuje zradu proti vůdci. Valdštýn opouští Plzeň se hloučkem svých věrných, spěchaje vstříc zkáze své v Chebu. R. 1680 postavena tu socha P. Marie na paměť, že Plzeň ušetřena byla morem: však r. 1695 opět nové truchlé divadlo rozvinuje se před popravou Choda Jana Koziny Sladkého, který z radnice veden za město na místo popravni.

Z náměstí, na němž kromě chrámu, radnice a sloupu mariánského spatřujeme ještě dům císařský (str. 22.) (vedle radnice na záp.), nyní sídlo úřadů městských, dům farní či arciděkanův (na straně proti hlavnímu vchodu chrámovému) a j., filiálku rak. uh. banky a filiálku Živnostenské banky, c. k. okres. hejtmanství, (c. k. krajský soud, nyní v nové soud. bud.), vybíhá deset ulic všemi směry velmi pravidelně vesměs do městských sadů na obvodu.

Ulici Solní ze severozáp. cípu přijdeme k poště a telegr. (v pr.), z jihozáp. cípu říšskou ul. podle domu s pam. deskou J. K. Tyla (v l.) do sadů Štěpánových a pak v l. k. nov. česk. divadlu; z téhož cípu Školní ul. k chrámu sv. Anny a do sadů k hot. Valdekovu a Měš. Besedě; ulicí Františkánskou z ji-

nových. cípu ke kostelu Nanebevz. P. Marie a kol. měst. spořitelny; v l. do sadů v l. k nov. museu; ul. Saskou ze severových. cípu přes Kamen. most na silnici k Lochotinu a ke hřbitovu i chrámu Všem Svatých. Ulice div. vede k star. čes. div.

V sadech Kopeckého ve škol. budově »Kamerále« nalézá se také stud. noclehárna (doz, p. Jiří Faustus, knihkupec na rohu Školní ul.), již možno použiti od 15/7. do 15/9.

II. Okolí Plzně. Český Les.

Zeměpisný přehled našeho území pro tento dílec dán je již hranicemi tří dílů vydaných, jež zahrnují *Brdy a Podbrdí* (díl V.), *Šumavu a Pošumaví* (díl III.) a *Karlovarské i Doučovské Hory se Smrčinami* (díl VIII.).

Zasahuje tudíž na jihu až k pohraniční trati pošumavské od Domažlic přes Janovice a Klatovy k Horažďovicům; na východě ohrazeno je území to pohraniční čarou brdskou Nepomuky, Nezvěstice, Rokycany, Radnice, Liblín, Královice; na severu od Královic přes Plasy k Manetinu a odtud přes Nečtinu a Úterý k Bezručicům a dále přes Lestkov na Planou; odtud podle tratě Planá—Mar. Lázně až ke Kynžvartu, kdež silnice z Kynžvartu k hranicím bavorským vedoucí, obvod pod Dyleněm uzavírá. Na celém západě tvoří hranici obvodu hranice zemská.

Geologická povaha tohoto obvodu je dosti rozmanitá; vystupují tu prahory, kambrium a silur, útvar kamenouhelný a permský i horniny vyvřelé.

Výborně líčí poměry ty prof. Cyr. ryt. Purkyně ve spisku »*Nástin geol. poměrů okolí Plzeňského*« (nákl. vlast.), z něhož zmenšena jest i připojená přehledná mapka (str. 40). Z ní na ráz je patrné, že hlavními útvary okolí Plzeňského jsou :

1. *Prahory* — vyvinuté tu převahou v podobě *prahorních břidlic*, jež zvláště malebné tesy tvoří na březích Mže (u Stříbra, pod hradem Bubnem, od Liblína k Zvíkovci) i nad Střelou a potokem Třemošenským. V jejich obvod náleží i proslulé *břidlice vitriolové* (u Hromic, stojí za podívanou a j.), v nichž druhy pracovaly četné hutě vitriolové. V obvodu těchto břidlic vystupuje ostrými útesy často *bulížník* (vrchol Radyně, Ostré Hůrky, Maršála, Lopaty, Skály a p.). Vzácná jsou lože *vápence* (u Černic). Na jihu vystupují do území našeho částečně i *vyvřelé žuly*, jako výběžky středočeské žulové vysočiny.
2. *Perm-karbon* — t. j. útvar uhelný, zastoupený tu proslulou kamenouhelnou pánví radnickou, menšími pánvemi

u Mirošova a Letkova a rozlehlou pánví plzeňskou s proslulými dolovisky u Nýřan a opuštěnými doly u Kažnova a Třemošné. Kamenouhelné odklzy u Vranovic, velkolepé jámy kaolinové u Horní Břízy a zemní pyramidy mezi Chotíkovem a Malesicemi jsou pozoruhodné znamenitosti tohoto útvaru, jenž jinak proslul ještě bohatými nálezy zvířat i rostlin.

Krajiny tyto patrně za pradávných dob pokryty byly rozsáhlými, hlubokými močály a jezery, na nichž rostly roz-



Otisky rostlin kamenouhelných z okolí Radnic.

a. *Sigillaria*, b. *Sagenaria*, c. *Annularia*, d. *Sphenophyllum*, e. *Asterophyllites*, f. *Stigmaria*, g. *Carpolithes*, h. *Psaronius*, i. *Volkmannia*, k. *Calamites*.

lehlé lesy obrovitých přeslic, plavuní a kapradin. Lesy tyto zapadly do močálů a zaneseny byly z přítoků jezer a močálů spoustami písku a jílu i proměněny postupem doby v mohutné vrstvy uhlí, kteréž na okrajích pánve k povrchu se vytrácejí, za to ale dále ve středu pánve u Litic, Nýřan a j. ve velkých hloubkách byly dostiženy. Na povrchu hlinitých a pískových nánosů, v nichž z rostlin oněch mnohé

Okoli Radnic za doby útvaru kamenouhelného. Lesy obrovských přeslic, plavuní a kapradin nad močalem. Z „Malé Geologie“ dr. A. Friče.



ještě zbytky (kůry, listy a pod. uvázly a nám se v podobě otisků na lupcích (ztvrdlých jilech) objevují, v pozdějších dobách nové močály se vytvořily, jež podobným rostlinstvem zarostly; na některých místech přidružily se i lesy rostlin jehličnatých a ve vodách i na břehu objevili se různí tvorové, jestěři, dvojdyšné ryby, žraloci, skelnošupinaté ryby, stonožky, měkkýši atd. Však i tyto lesy i s těmito tvory zapadly do hlubin vod a bahna a nové nánosy jílu a písku přikryly je pláštěm zapomnutí, jenž odkryt teprve zase novověkým dolováním a vědeckým zkoumáním, jež s tvorstvem tímto nás seznámilo. Tyto vyšší, tedy mladší usazeniny uhelné, jež také permskými nazýváme, dostiženy nad oněmi hlubšími hlavně ve středu pánve u Nýřan, dílem také severně od Plzně u Třemošné a v nejvyšších polohách také u Chotikova, Červeného Újezda, Žilova a jinde. Z uhelných a lupkových vrstev vyneseno veliké bohatství vyhynulého tvorstva, jež dalo podnět k vědeckému zpracování ve velkém vědeckém díle prof. dra. A. Friče a tvoří vzácnou sbírku v Museu království Českého. Avšak i povrch krajin těch všude zajímavými podrobnostmi útvarů těch se vyznačuje. Nejnapadněji prozrazují ovšem otevřená lože uhelná doly s vysokými svými komíny, s nezbytnými haldami uhelného lupku a velkým vozovým parkem železničním, jenž kolem nich se kupí, jak to nejhustěji spatřujeme od Vlkyše k Nýřanům, od Nýřan na sever k Doubravce i na východ k Liticům. Na jiných místech otevřeny jsou povrchní jámy, z nichž vybírají se nejsvrchnější vrstvy drobného, hojným kaolinovým tmelem význačného pískovce, z něhož se kaolin vyplavuje. Spatřujeme takové jámy kaolinové zejména směrem k jihu u Červeného Újezda, směrem na sever u Kotíkova a dále ku Třemošné, Hor. Břízy a jinde.

V těch místech, kde rostly v oně prastaré době lesy jehličnaté, jsou četné zbytky jejich uloženy ve vrstvách v podobě zkřemenělých kmenů, na nichž i laik na první pohled pozná raz dřevitý. Takové zkřemenělé kmeny, araukarity zvané, na mnohých místech hojně v menších i větších kusech na povrchu se povalují, byvše z vrstev vyplavením uvolněny a leckde jako u Červeného Újezda se jimi i šterkuje. Zvláště hojně viděti kmenů takových na potoce, jenž od Kotíkova přes Malesice směřuje do Mže.

Než tím není zajímavost geologická nejbližšího okolí Plzeňského ukončena. Vystupují tu dost nápadně ještě tři útvary: *kambrium* a *silur* a *naplaveniny*, a pomístně vyražejí na povrch i *horniny* *vyvřelé*.

Kambrium t. j. nejstarší útvar, v němž objevují se stopy vyhynulého tvorstva, zasahuje do obvodu Plzeňského dvěma význačnějšími skupinami: koncem Třemošenského pohoří mezi Rokycany, Dobřívem a Mirošovy a Tejšovickými pís-kovci i Jineckoskrejskými břidlicemi, jichž nejzápadnější ostrůvek nalezá se u Lohovic.

Útvar silurský spodní, tvořený břidlicemi a křemenci s mořskou zvířenou v pánvi mezi Plzní a Prahou, zastoupen je tu *souvrstvím rokycanským* (stupeň Dd₁), z něhož na povrchu od Rokycan k Plzenci vystupují nejnápadněji *břidlice osecko-kváňské*, v nichž vyskytují se na některých místech křemenité kuličky se zkamenělinami, t. zv. rokycanské. Tyto břidlice provázeny jsou spodněji *komárovským pásmem rudonosným* (železné rudy u Klabavy, diabasy, tufy mandlovcové a p.) a drobami *krnsnohorskými* (u Sedlce a j.) Nad tímto souvrstvím tvoří hřebeny některých vyvýšenin v tomto okolí tak jmenovitě Čiliny u Rokycan, Hůrky u Plzně a Hradiště a j. *křemence drabovské* (Dd₂), tytéž, jež dále u Berouna tvoří známý hřeben s vrcholem Dědem (rozhledna).

Naplaveniny v podobě hlin cihlářských u Doudlevec, Bolevce, Křimic. Vochova, Dobřan a j. obsahují misty kosti diluvialních zvířat: mamuta, nosorožce, koně, tura, soba i ulity měkkýšů. Stopy nejstarší kultury lidské z *doby kamenné* nalezl sekr. F. X. Franc zvlášť pamětih. na Bzí (mezi Chocenicemi a Letinami), na Lopatě, i mladší sídliště téže doby u Štáhlavic, z pozdější doby bronzové sídliště u Štáhlav, Černic, Malešic, Dýšíně a t. d. Nejmladší naplaveniny tvoří nánosy potoční a říční a luční slatiny v úpadech různě uložené. Kromě těchto pravidelně uložených vrstevních útvarů vyřázejí na mnohých místech *horniny vyvřelé* (některé nejstarší jako žuly a diabasy byly již při prahorách a siluru uvedeny). Jsou to jmenovitě *porfýry*, z nichž zasahuje sem mocný pruh porfýrů křivoklátských a vystupují zajímavé žíly u Štěnovic; kromě toho pak jako nejmladší vyvřelá hornina:

Čedič, v ojedinelých kupách, jako posledních výběžcích pohoří Doupovského na den vyřázející u Bezdržic a Ma-nětína, Číhané, Horní Bělé, Příšova (Homolka) a Černošina (Vlčí Hora).

Ve vzdálenějším okolí plzeňském k jihu, jihozápadu i západu mizí úplně vyličené tu útvarů vrstevní, vytrácejí se i naznačené horniny vyvřelé a opanuje pole všude útvar prahorních břidlic, v jehož obvodu nalézáme tu pak pro-

slulé druhy rudonosné žíly u Stříbra, Kříče, Mantova, Stan-kova. Holýšova, Kladrub, Merklína, z nichž těžilo se stříbro nebo dosud těží olovo, zinkové blejno a j.

Nejdále na západ odděleny jsou tyto prahorní břidly po-divuhodným *valem křemenným* od nejstaršího prahorního *jádra rulového*, jež tvoří pohraničné pásmo Českého Lesa.

Tento *křemenný val*, jež táhne se od Folmavy přes Chodsko na sever k Tachovu, jest jedním z nejzajímavějších zjevů geologických tohoto okolí.

Za ním rozvětňuje se rulová vysočina, jejíž nejjižnější vrchol tvoří *Čerchov* u Domažlic a která na sever končí *Dyleněm* nad nížinou Chebskou, členic se v několik skupin horských: skupinu Čerchova, hory Pivoňské, lesy Tachovské s Přimdou a skupinu Dyleně.

Rostlinstvo plzeňského okolí širšího a Českého Lesa nikterak nevyniká u přirovnání s obvody jinými; co do rozmanitosti vegetace stojí obvod tento daleko na př. za Brdy neb Šumavou (s Pošumavím), ježto zde několik jen formací a to těch, jež za nejchudší platí, vyvinuto jest.

Jsou to především lesy, zvláště smrkové a jedlové, jež svahy Českého Lesa kryjí ve velkých plochách, tak kolem Čerchova, v okolí Pivoňském, Eisendorfském, u Knížecí Huti a pod Dylení. V pahorkatině a v nižším území na Plzeňsku pak spatříme po různu i bory; rostliny, jež v lesích jak horských tak i nižších poloh sídlí v obvodu našem, patří formaci chladných poloh, z největšího dílu k všudybylům čili ubikvistům střední Evropy; pramálo tu zvláštního; příčina chudoby této leží na snadě. Jeť hlavně geologický ráz krajiny při tom velkého významu, pak i celkové zeměpisné položení s resultujícími poměry klimatickými. Známo, že prahorní břidlice i jinde v Čechách prostinkou vegetací se vyznačují, a tak je tomu i zde. Ale také i jiné kamení, jako amfibolity v okolí Merklína, pak vrstvy kamenouhelné a permské nedaly příležitosti k tomu, aby zde nějaká vybraná společnost rostlinná usídliti se mohla. —

Vedle formace lesní stojí za zmínku rašelíniska a rybníčné kraje. Za příklad lze položit t. zv. Kamenný rybník u Bolevce blíž Plzně, kde na rašelinném břehu sběratel zastihne zejména tyto celkem vzácnější druhy rostlinné: *lycopodium inundatum* L., z ostřicovitých *Carex filiformis* L., *Scirpus radicans* Schk., dále starček *Senecio barbareaefolius* Krock., klikvu *Oxycoccus palustris* Pers., bublinatku *Utricularia neglecta* Lehm. (pod vodou mimo dobu květní),

pak *Elatine triandra* Schk., *Viola palustris* L. a *Comarum palustre* L. Borový les na sev. kraji téhož rybníka hostí ještě některé další typy rašeliné: *Nephrodium spinulosum* Hook v. *elevatum* A. Br., *Eriophorum vaginatum* L., *Rhynchospora alba* Vahl., *Trientalis europaea* L., *Vaccinium uliginosum* L. (Dle zpráv Fr. Malocha.)

Nejchudší formaci tvoří luka a pastviny v obvodu tomto; chudoba ta zvláště v pahorkatině zřejmě vystupuje. Sušší luka a pastviska nemají interessantních zjevů floristických; lze tu jen jmenovati tyto tvary jež podobné formace v Čechách západních vůbec vyznačují: hořec *Gentiana Sturmiiana* A. J. Kern., plemeno ambrožek *Euphrasia nemorosa* Pers., a okoličnatku *Pastinaca opaca* Bernh. Na místech vlhčích, u potoků a na krajích rybníčných nalezneme štírovník bažinný *Lotus uliginosus* Schk., dále kostřavu *Festuca sciuroides* Roth (u Chudenic), sítinu *Juncus tenageja* Ehrh. (na vypuštěných nádržcích rybníčních porůznu v množství), a dvojzubec *Bidens radiatus* Thuill. Z okolí Chudenic, zejména prof. L. Čelakovským i L. Čelakovským ml. prozkoumaného známe vedle několika odrůd (na př. *Melampyrum nemorosum* L. v. *decrescens* Čel. fil.), z lesa vzácný ostružinník *Rubus bifrons* Vest.

Jak výše bylo řečeno, chudá jest i scenerie Českého Lesa vlastní; málo tu celkem tvarů t. zv. subalpínských čili podhorských. Jscu to podběl *Petasites albus* Gärtn. u vod, chrpa *Centaurea pseudophrygia* C. A. Mey., pcháč různolistý *Cirsium heterophyllum* All., žlutucha orlíčkolistá *Thalictrum aquilegiaefolium* L. a měsíčnice *Lunaria rediviva* L.

Vše dosud zmíněné předstihují toliko dvě skutečné vzácnosti (aspoň pro vlasť českou). Jedna z nich je kostřava, pamětihodná tím, že vlasť její jinak rozkládá se v dalekém jihu a jihovýchodu Evropy; je to *Festuca amethystina* L. od Zlína u Přestic. Druhá daří se na rašelině u Ronšperka: rosnatka prostřední, *Drosera intermedia* Hayne, již také v Čechách nikde jinde nenalezneme.

Dle vegetačních poměrů i zemědělsky kraj náš zvláště nevyniká. Budiž toliko podotčeno, že v pahorkatině od Stříbra k Plzni a odtud na jih ke Klatovům jest ovocnářství na stupni dosti vysokém; panují hlavně stromy švestkové, na Stříbrsku pak speciálně jabloně. U Klatov chmel druhdy pěstovaný opět se ujímá.

Slavné a pohnuté jsou dějiny tohoto území, jež průsmkem domažlickým otevřeno jest do Bavor. S té strany také zhusta již od nejstarších dob hrnuli se útočící nepřátelé a lid český

postavil těm útokům v Chodech výtečnou stráž. Půda kolem Domažlic a na jih i k severu odtud až k Tachovu i v okolí Klatov (Švihov) pověstna je četnými vítězstvími českých zbraní. Plzeň sama ve dvou epochách: v době husitské i ve



Národní kroj okolí plzeňského.

válce třicetileté měla značný úděl a širé okolí její honosí se množstvím památných zřícenin, hradů a tvrzí (Buben, Krakovec, Libštejn, Kacerov, Gutenštejn, Švamberk, Skála, Roupov, Netřeby, Herštejn Starý i Nový, Přimda, Volfštejn, Litice,

Radyně, Vildštejn, Lopata, atd.), z nichž nejeden hrál významnou roli v dějinách dob minulých.

Dost trudny jsou na mnoze poměry národnostní; od severu z Chebska tlačí se mezi Českým Lesem a Karlovar-



Národní kroj okolí plzeňského.

ským pohořím [k jihu po několik století velmi úsilně živel německý, jenž zabral již i české Chody na sever od Domažlic k Tachovu a rozšířil se až nedaleko k Plzni, kde velkou oporu poskytly mu hornické podniky pánve Nýřanské a Hor

Sulkovských; také od severu z krajiny žatecké protlačil se živel tento velmi blízko k Plzni, tak že tato jako skutečná bašta tkví tu v příboji vln nepřátelských.

V nejbližším okolí Plzně do posledních dob spatřují se ještě zbytky kroje národního, které na mnoze konservativněji dochovávají se v lidu zněmčeném než-li v lidu, jenž zůstal věren svému českému původu. Z tohoto nejvěrněji dochoval starý kroj, staré zvyky, obyčeje i význačné nářečí lid Chodský na Domažlicku.

Nejzajímavější body okolí Plzně a Českého Lesa.

A. Nejvyšší body a vyhlídky.

Zkratky: Rz. rozhledna, Rs. restaurace, m výška nad mořem, V. vyhlídka.

- Bezvěrovský kopec (589 m) s dřev. rozhl. a pěkn. vyhl. u Chýše.
 Čerchov (1039 m), nejvyšší vrchol českého Lesa. Rz. Ochr. chýše.
 Doubrava (724 m) u Poleně. V.
 Dyleň (939 m), zalesněný vrchol. V. jen poskrovnu. Granátový lom.
 Homolika, vrch (776 m) amfibolitový u Mar. Lázní. Rz.
 Hora Krkavčí Velká (Gr. Rabenberg 878 m) v Čes. Lese u Tachova. V.
 Hrádek nad Újezdem v Chodech s pomníkem Koziny Sladkého.
 Hůra (Podhorn, Boderberg 839 m), hora s vyhl. u Mar. Lázní.
 Hůrka (497 m) u Plzně, se starobylou kapličkou.
 Hůrka (429 m) u Klatov. V.
 Jelení Skok u Tachova. V.
 Kotel, lesnatý kopec u Rokycan (1 $\frac{1}{4}$ hod.) (574 m). Rz. Krásná vyhl.
 Krkavec (505 m), vrch. u Plzně. Vyhl. doplňující vyhl. s Radyně. Rz.
 Křesťanský (Křesťanovský) kopec u Klatov (409 m). V.
 Les Chuchelský u Habartic. V.
 Petršpurk, kaple Věch Svatých. Kr. V.
 Radeč mezi Holoubkovem a Radnicemi. V.
 Radyně u Plzně (565 m) se stejn. zříceninou a krásnou V.
 Skála Lubská u Klatov. Kr. V.
 Skála Osobovská čili Černá (588 m), bulizníkový vrchol u Vel. Petrovic. V.
 Smolivec, kopec břidličnatý u Spál. Poříčí s mohutným útesem bulizníkovým, 797 m vys.
 Stráž u Malesic. V.
 vatozor (839 m). Rz. u Sušice. Jednodenní výlet z Plzně.
 Ticholovec (480 m) u Přeštic (1 $\frac{1}{2}$ hod.) V.
 Vejhořice (525 m) u Klatov. V.
 Vladař (692 m), význačný vrch u Žlutic s pěkn. ač místy přerušenu vyhl.
 Vlčí Hora (Wolfsberg) u Černošína (701 m). V. Zvl. zajímavý eruptivní kopec. Zřícen. hradu. Wolfsteina.
 Vrch Lazurový u Michalovic, pamětihodný svrstvením vápence s amfibolity.
 Wolfsberg viz Vlčí Hora.
 Žďár (627 m), lesnatý vrch u Rokycan s malebnými skalami z Třemošenských drob. V.

B. Místa lázeňská. Letní sídla i místa přírodnicky, historicky a jinak zajímavá.

Lz. lázně, Ls. letní sídlo, Al. almanach letních sídel a lázní.

- Aglajino údolí** u Tachova. Lesnatý údol Bílého Potoka. Krásné procházky.
- Bělá** se zříceninami hradu.
- Bělá n. Radb.** Prameny kyselky.
- Bolevec** t. zv. Kamený rybník, zajímavé naleziště botanické.
- Bor**, městečko nedaleko Šumavy s prostorným zámekem v krajine rybníčné.
- Bory u Plzně**, známé rozsáhlou trestnicí.
- Brůdek** s kost. sv. Václava na paměť vítězství r. 1040.
- Břasy**, středobod bráské pánve kamenouhelné; četné doly a závody tovární.
- Březina**, sídlo druhdy Kašpara hr. Šternberka a místo, kde shromáždovány sbírky k jeho dílu »Flora der Vorwelt«. Nyní v museu českém. Zaj. park.
- Buben**, zříceniny hradu nade Mží u Touškova, blíže Plzně.
- Cečovice**, ves se starožitným kostelem u Stankov.
- Dobřany** u Plzně, sídlo proslulého ústavu choromyslných.
- Domažlice** Ls. Hrad Chodský. Al.
- Dutý Kámen** (Höllenstein), zajímavá skalina ve Třech Sekerách s domky na vrchole.
- Gutenštejn**, zříc. hradu u Nové Vsi blíž Bezručic.
- Heiligen** viz Zámek Svatých.
- Herštejn**, zbytky hradu nad Pivoni (Starý) a u Kdyně (Nový H.).
- Höllenstein** viz Dutý Kámen.
- Holubí Hlava**, starodávné hradiště u Skrchleb (Hrádek Lacenbok).
- Hory Sulkovské**, těžisko kameného uhlí u Litic.
- Hradec**, stará proslulá farnost nad Radbuzou u Chotěšova.
- Hrádek Kokšínský** zříc. druhdy stráže Švihovské u Klatov.
- Chotěšov**, ves s krásným zámekem (býv. proboštvím).
- Chýše**, město, stan. dr. se zámekem ve slohu norm. goth.
- Ježov**, ves u Merklina se zachovanou starou tvrzí.
- Kacerov** s renes. zámekem a zbytky hradu.
- Kinšperk**, nejstarší hrad v Chebsku 1½ h. již od Chebu na úpatí Čes. Lesa v pěkné poloze.
- Kladruby**, město se skvostným chrámem.
- Klenc**, městys chodský, v němž pochován je pán z Lamingenu.
- Klenové**, mal. zříc. hradu nad Klenovou u Janovic.
- Kněží Vrch** (Pfaffenberk) u Jeseňic s pamětihodným žulovým viklanem.
- Komošín**, skrov. zbytky tvrze u Klatov.
- Královice**, město s kostelem ve slohu přechodním (z gotiky do renesance) a hrobkou Gryspeků.
- Kozel** u Štáhlav, úhledný letní zámček hraběte Waldštyna, s oborou a krasosadem.
- Krasíkov** viz Švamberk.
- Krásnohorská**, pensionát, Ls. v C. Kubici na úpatí Čerchova. Rs.
- Kyjov**, zbytky staré tvrze v lese Kyjově u Malesic a zemní pyramidy.
- Kynžvart**, láz. místo s novým zámekem kníž. Metternicha a troškami hradu Kynžvartu.
- Lacembok** viz Holubí Hlava.
- Lázně Konstantinovy** čili Novoveské u Bezručic. Slatinné lz.
- Lázně** u sv. Vojtěcha, býv. lázně u Nepomuka.
- Letiny**, lázně slatinné v lesnaté poloze u Blovic.
- Libštejn**, malebná zříc. hradu nade Mží u Liblina.
- Lohová** (vlastně Hlohová) archaeologicky pamětihodná ves se zbytky tvrze.
- Lochotín**. Ls. Lz. železité. Rs. výletní s parkem u samé Plzně.
- Lopata**, zříc. hradu u Nezvěstic a Štáhlav. Hrad někdy král. od obležení Husity r. 1433. pustý.

- Lštěnín**, věžovitá starobylá tvrz nad Zubřinou.
- Lukavice Dolní** u Přeštic s pamětihodným zámekem.
- Lužany** u Přeštic s úhledným zámekem, sídlo Jos. Hlávky.
- Manetín**, město v českém okrsku národnostním; v chrámu obrazy Brandlovy, při něm sochy od Prokoffova záka Borovce, rodáka manětinského.
- Mantov**, dolovisko na již. okraji uhelné pánve Plzeňské.
- Mar. Lázně**, světové lázeňské místo u Chebu. Rozhled na Homolice,
- Merklin**, středisko uhelné pánve merklinské, v jehož okolí též zinkové rudy se vyskytují, V okolí zbytky několika tvrzí.
- Milaveč** u Domažlic s pěkným chrámem, památný je vítězstvím Jiřího Poděbrada nad němec. křižáky.
- Mířkov** u Týna Horšovského, z nejstarších sídel v Čechách.
- Mutěňín**, staré zemanské a hornické sídlo u Hostouně.
- Na Kovárně**, pensionát a villy ve Folmavě na úpatí Čerchova. Ls. Rs.
- Nečtiny**, pamětih. místo u Manětína se zámekem Preitensteinem, zříc. hradu Nečtin a s výběžky čedičových hor Doupovských. (Pekelný vrch.) Čedičové lomy.
- Netřeby**, zříc. hradu (Nový Rýžemberk) nad vesnicí Konicem nad ubřinou.
- Nová Huf**, u Chrástu. Ls. nad Klabavkou, přítokem Mže.
- Nýřany**, středisko proslulé perm-skouhelné pánve.
- Opálka**, zříc. hradu u Strážova.
- Osek**, ves u Rokycan, v jejímž okolí na polích vyskytují se t. zv. kulíčky rokycanské, křemencové pecky se zkamenělinami.
- Petršpurk**, ves se zámekem na trati Plz.-brezenské u Jesenic. Skvost. vyhl.
- Pivoň** (Stockau), památná vítězství Břetislava r. 1040. Býv. klášter Augustiánský. Ls.
- Planá**, histor. pamětihodné místo hornické na trati Plzeň-Cheb Odbočka do Tachova.
- Plánice**, starožitné okres. místo na Úslavě. Rodiště dr. Č. Kotala.
- Plasy** s imposantními budovami byv. kláš. cisterciáckého. Vých. někol. pěkných výletů.
- Poříčí Cervené** nad Úhlavou u Přeštic se zajímavým zámekem.
- Potenštejn**, zříc. hradu u Žinkov.
- Potvorov**, ves u Plas, se starožitným románským kostelem sv. Mikuláše.
- Preitenštejn**, malebný zámek u Nečtin.
- Přeštic**, staré župní sídlo s chrámem od K. Dienzenhofera, rodiště Václ. Stacha.
- Proměňhof**, zaniklé hutě a doly, kde těženo stříbro, olovo, kobalt a měď a vyráběny modré barvy.
- Prostiboř**, ves se zajímavým zbytkem starého vladyckého sídla zakladatelů rodu pánů z Brandýsa.
- Přímada**, něm. měst. s památnými zříceninami stejnojmenného hradu. V.
- Puclice**, ves s tvrzí dobře zachovanou.
- Pušperk**, zříc. hradu u Poleně.
- Rabštýn**, pův. položené městečko nad Střelou se zámekem z roku 1705. V okolí láme se krycí břidlice.
- Radnice**, rodiště J. Puchmajera, východisko exkursí do kamenouhelné pánve radnické.
- Radyně**, malebné zříceniny hradu u Stáhlav.
- Rokycany**. Pěkně situované místo Ls. (viz Al.). Dobré spojení. Sady. Lázně. Lesy.
- Roupov**, zříc. pamětih. hradu u Přeštic.
- Ruchomberk**, zříc. hr. na Vel. Kouřimu u Poleně.
- Rýžmberk**, zříc. pam. hradu u Domažlic.
- Sangerberg**, podřízené láz. místo a Ls. u Kynžvartu.
- Skála** zříc. hradu u Přeštic, sídlo předků Švihovských z Rýžmberka.
- Stebno**, ves u Petršpurka ze zajímavými památkami v kostele

- (kazatelna s čes. nápisy z roku 1593 a p.).
- Střela**, říčka u Plas s krásnými partiemi, z nichž zejména partie v Pekle zasluhuje povšimnutí.
- Stříbro**, král. horní město nade Mží, jemuž Jiří Poděbradský za věrnost udělil znak městský. Dnes zněmčené. Radnice z roku 1543 a p.
- Sulislav, Sytno, Svinná, Butová, Vranová**, osady českého ostrova Stříbrského.
- Svojšín** nade Mží se starobylým chrámem románským.
- Svamberk** (Krasíkov), zříc. proslulého hradu u Bezdržic.
- Svihov**, památný hrad se stejnou jmenným místem nad Úslavou.
- Tachov**, pamětihodné, starobylé město na obvodu es. Lesa. Ls.
- Teplá**, město se starob. klášterem nad Teplou.
- Trhanov**, malebná ves chodská, nyní se zámek hr. Stadiona (druhdy Lamingenským).
- Třebel**, druhdy hrad, nyní jen panský dvůr u Stříbra, památný porážkou Wrangelovou roku 1647.
- Třemošná**, sídlo čilého průmyslu. doloviška uhlí, jež však se vyčerpávají, tavná.
- Tuhoš**, vrch u vihova s prastarým hradištěm.
- Týnec Marinský** u Královic se zříceninou probošství, stavby K. Dienzenhofera.
- Týn Horšovský**, město s pamětihodným hradem biskupským a krásnými chrámy.
- Újezd sv. Kříže** v Chodech, zněmčená ves chodská s kostelem ze 16. a zámek ze 17. stol.
- Val křemenný**, geologicky zajímavý pruh křemene od Folmavy až za Tachov, Český Les směrem do Čech ohraničující.
- Velký Kámen**, rulová bizar. skála u Žinkov, opředená mnohými pověstmi (o pokladu). V.
- Vilštejn**, starý hrad, někdy Rožmberský u Blovic.
- Vížka**, zbytek býv. hradu pod Druzdovou u Plzně.
- Volfštejn** zříc. hradu na Vlčí Hoře u Černošína.
- Vrch Pekelný**, osamělý kopec čedičový u Nečtin, mnohými pověstmi opředený.
- Vroutek**, městečko se starobylým, zruš. románským kostelem sv. Jakuba.
- Vrtba**, s nedalekými stopami hradu, kolébky pánů z Vrtby (u Bělé).
- Všeruby**, město se starob. románskou kaplí sv. Martina.
- Waldheim** v Čes. Lese. V celnici zdejší nar. Josef Jiří Kolár.
- Zábělá**, výletní místo u Plzně, lesnatá partie nade Mží, zastávka žel., restaurace.
- Zámek Svatých** (Heiligen) v půvabné poloze u Tachova. Jizdárna snad největší v Čechách.
- Zelená Hora**, zámek druhdy Šternberský u Nepomuku, kde nalezen byl rukopis tak zv. Zelenohorský.

Cestovní trati v okolí Plzně a v Českém Lese.

Východištěm je dílem sama Plzeň, dílem Domažlice, Planá a Kynžvart.

Trať I. a) Plzeň-Klatovy-Eisenštejn. Podružně uvádím jen b) Janovice-Domažlice a c) Klatovy-Horažďovice. Také část Klatovy-Eisenštejn zevrubně již probrána v díle III. Šumava a Pošumaví.

Trať II. a) Plzeň-Horažďovice. Podružně uvéstí jest b) Nezvěstice-Rokycany, probrána již v díle V. Brdy a Podbrdí. K. Průvodce X.

Trať III. zabíhá do brdského pásma, známého již z dílu V. Brda a Podbrdí, nicméně nemožno ji tu pominouti aspoň z části: a) *Plzeň-Rokycany*, b) *Chrást-Padnice, Liblín-Královice-Plasy*.

Trať IV. *Plzeň-Plasy*.

Trať V. *Plzeň-Manětín*. Víže se k nově projektované dráze.

Trať VI. *Plzeň-Stříbro-Planá-Cheb*. b) *Nový Dvůr-Bezručice*. c) *Stříbro-Kladruhy-Bor-Přimda-Waldheim*. d) *Planá-Tachov*.

Trať VII. a) *Plzeň-Domažlice-Brod n. L.* b) *Staňkovy-Horšův Týn-Ronšperk*.

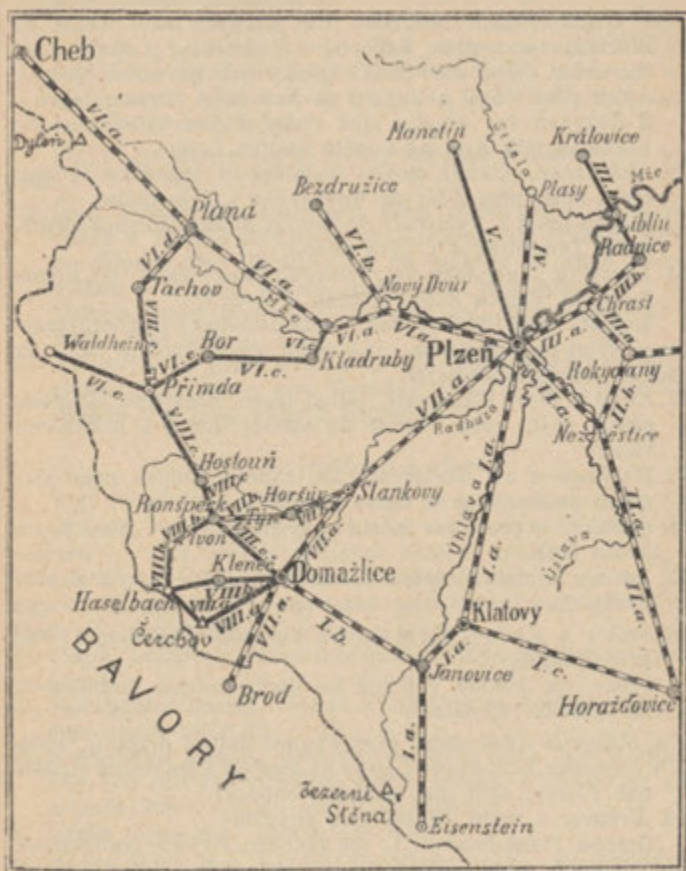
Trať VIII. a) *Domažlice-Čerchov-Haselbach*. b) *Domažlice-Kleneč Haselbach-Pivoň-Ronšperk*. c) *Domažlice-Ronšperk-Hostouň-Přimda-Tachov*.

Výběr výletů do okolí Plzně a Čes. Lesa.

Plzeň nemá sice nadbytek příznivého spojení pro příjemné výlety do bližšího okolí, za to nadána je vzácností pěkného spojení k celodenním výletům do nejkrásnějších partií Sumavy a Českého lesa. Upozorňuji v té příčině jmenovitě na výlety č. 55—58, 60—61.

Výlety polodenní z Plzně:

1. *Blovic* neb *Nepomuk*. Odpo. rychlíkem do Blovic neb Nepomuku a zde některý výlet do okolí. Viz tyto stanice. Večer po 10. hod. zpět.
2. *Radyně*. Povoze anebo pěšky ($8\frac{1}{2}$ km.) do Plzně, odtud přes zříceniny Radyně do Štáhlav (15 km.).
3. *Lopata*. Odpo. rychlíkem do Blovic (neb povoze do Štáhlav neb Nezvěstic). kZ Blovic do Nezvěstic ($7\frac{1}{2}$ km.), odtud na Lopatu (5 kilom.) a dále ke vlaku do Štáhlav (5 km.).
4. *Třemošná*, pěšky anebo povoze k přehlídce tamních koutů a sklárů a odkluzu kaolinového u H. Břízy.
5. *Zábělá*, Není-li záb. vlaku jen povoze neb pěšky.
6. *Chrást* (odpoledne ve 2 hodiny 30 minut); odtud k ústí Klabavky.
7. *Rokycany—Kotel*. Odpoledne vlakem do Rokycan, odtud k rozhl. na Kotel (574 m) anebo na Žďar; zpět buď do



Orientační mapka.

Rokycan k vlaku o půl 8. aneb v 11 hod. večer, nebo s Kotle krásnou partií (jen za dlouhého letního dne) přes Rakovou a zámek Kozel do Štáhlav (vlak k Plzni v 11 h. 30 m. v noci).

8. *Kozel, Lopata*. Buď do Rokycan odpo. vlakem a odtud s vynecháním Kotle přímo přes Rakovou na Kozel a do Štáhlav, nebo přes Rakovou na zříceniny Lopaty a do Nezvěstic. Nebo do Štáhlav (pěšky neb povozem 12 km.), odtud přes Kozel a Lopatu do Nezvěstic (celkem 24 km.). Z Rokycan lze použítí také vlaku k Nezvěsticům až do Kornatic, odkud je na Lopatu hodina cesty.
9. *Holoubkov*, odkudž možno podniknouti vycházku do Strašic a zpět, přes Žďár do Rokycan a j. (viz tento).
10. *Zbiroh* (zast.). Vycházka do zámku, do lázni Cerhovických, k Sv. Dobrotivé a j. (Viz tento.)
11. *Hořovice*. Vycházka na rozhlednu Hořovickou, do Komárova, na Valdek anebo Žebrák a Točník.

Směrem tratě Plzeň-Klatovy nelze drahou podniknouti polodenní výlet na odpoledne. Dopolední výlety možny jsou tím směrem dobře následující:

12. *Litice a Hory Sulkovské*, odtud lesem přes Nov. Hospodu pěšky zpět, nebo návrat do stanice litické k polednímu vlaku.
13. *Dobřany* s ev. návštěvou úst. choromyslných nebo šlemíren kaolinových u Červ. Újezda.
14. *Přeštice*; k prohlídce města a vycházce k sv. Anně je pět hodin času.
15. *Lužany a zříc. Roupova* lze zcela pohodlně ranním vlakem navštívit.
16. *Švihov a Klatovy* lze si rovněž dopoledním výletem z Plzně prohlédnouti.

Pěšky na půldne z Plzně lze tímto směrem podniknouti dobře výlet č. 12, dále

- 17a. *Štěňovice* s návratem přes *Plzenec* (odtud drahou), nebo
- 17b. *Štěňovice*, odtud přes *Losinu* na *Radyni* a drahou ze *Štáhlav* neb *Plzenec* zpět (pro statnější chodce).
18. *Krkavec* s rozhl. Pěšky neb povozem.

Drahou Plzeň-Brod n. L. lze polodenní výlety podniknouti jen nemnohé a to, pokud nejezdí výminečný vlak večerní k Plzni (příjezd 9.40 hod. večer) jen zcela na krátko. Jak dalece tento čas stačí, navštívití možno na půl dne

19. *Nýřany* s některým doloviskem v okolí, *Chotěšov*, *Stodo*, zajímavý *Hradec*, *Staňkovy* a ostatní stanice až do *Domažlic*,

kde ještě do večerního vlaku zbývají čtyři hodiny času.

Trať Plzeň-Cheb poskytuje příležitost k polodenním výletům jen rychlíky a ovšem jen do výmínečných stanic:

20. *Stříbra* (z Pl. ve 3·48 h. do Stříbra [4·25], návrat v 7 h. neb v 11 hod. večer).
21. *Mar. Lázní* (dop. 2·50 h. do Mar. Láz. [4·02]), návrat v 10·13 h. neb 12·12 večer. Tak možno na několik hodin navštívit i *Kynžvart* nebo *Cheb*. Příjemnější může být některý tento výlet ranním rychlíkem v 5 h. 21 min. ráno s návratem v poledne.

Pěšky lze naznačenými směry doporučiti hlavně tyto výlety:

22. Přes *Nýřany* do *Chotěšova* nebo přímo přes *Nov. Hospodu* a *Hlinné* do *Chotěšova*, odtud návrat večer vlakem; po případě přes *Ckotěšov* až do *Dobřan* a odtud návrat vlakem v 11 hod. večer, nebo hned z *Hlinného* v l. do *Dobřan*, aneb přes *Nov. Hospodu* na *Hory Sulkovské* a přes *Litice* zpět.
23. *Buben*, hrad, jehož drahou na půl dne dosáhnouti nelze, přístupný je pouze přes *Touškov* neb *Plešnici* s návratem drahou v 7 hod. večer z *Úlice-Plešnice*.

Výlety celodenní z Plzně.

Trať Plzeň-Cheb vykazuje velmi příznivé ranní vlaky (již o půl šestě, po případě o půl noci, nebo k 8. hod. ranní); neméně je s té strany příznivé spojení zpáteční 5, 9¹/₂, a 10¹/₂ hod. več. Jmenovitě i s použitím rychlíků docíliti lze mnohé výhody. Možno zde tudíž podniknouti velmi pohodlně řadu celodenních výletů:

24. *Planá*, *Lazurový vrch* a údolím *Uševickým* do *Mariánských Lázní*.
25. *Mariánské Lázně*. Pobyt v místě s prohlídkou nejbližšího okolí. Díl VIII.
26. *Mariánské Lázně*. Oborou do *Kynžvartu* (jen v určité dny, viz trať IV.); spojení elektr. drahou v projektu; po případě jiný výlet do okolí. Díl VIII.
27. *Teplá* (přes *Mar. Lázně*). Díl VIII.
28. *Bečov* (přes *Mar. Lázně*); prohlídka hradu, po případě za příz. spojení přes *Slavkov* do *Lokte* a přes *Cheb* zpět. Díl VIII.
29. *Doubí* (přes *Mar. Lázně*); *Heilingova Skála* a *Loket* a přes *Nové Sedlo* a *Cheb* zpět. Díl VIII.

30. **Karlovy Vary** (přes Mar. Láz.). Viz č. 20. a 21. Po případě z Karl. Varů přes Kysibl na stanici Velechov a přes Cheb zpět. Díl VIII.
31. **Kynžvart**; odtud buď vycházku na Dyleň; nebo vděčnější přes Sangerberg do Bečova a přes Mar. Lázně zpět. Díl VIII.
32. **Konradsgrün** odtud přes Krottensee (geol.) do Kynšperku (16 km.) a přes Karlovy Vary a Mar. Láz. nebo přes Cheb zpět. Díl VIII.
33. **Lindhau**, odtud 7 km. do Kynšperka (starob. hrad) a odtud přes Schönlind 9 km. do Chebu. Díl VIII.
34. **Cheb**; prohlídka města nebo některý výlet do okolí; po případě přes *Františkovy Lz.* a Soos (geol. zajímavé) do Tršnic a přes Cheb zpět; nebo přes Kammerbühl do Frant. Lázní a přes Cheb zpět; přes Schönlind na Kynšperk a k stanici do Lindenhau, nebo přes Zel. Horu na Kunreuth; odtud buď zpět do Chebu nebo přes hranice na Hundsbach a podle tratě přes Schönlind a Kinšperk do Lindenhau (velmi vděčné, 25 km.). Díl VIII.
35. **Hazlov** (geol. výl. v okolí, egeránové břidly) přes Göthův Kámen do *Fr. Lázní*, nebo do Aše a přes Cheb zpět, event. do Himmelreichu nebo Romersreutského Švýcarska. Díl VIII.
36. **Františkovy Lázně**; pobyt v místě neb některý výlet do okolí (Vildštejn). Díl VIII.
37. **Bezručice** (přes Nový Dvůr); odtud do Teplé (spojení pošt.) nebo do Toužimi a drahou zpět. Výlety na Švamberk a Gutenštejn z Nové Vsi.
38. Přes *Svojšín* na Černošice s výstupem na Vlčí Horu a Volfštejn a přes Švamberk a Gutenštejn do Konstantinových lázní a přes Nový Dvůr drahou zpět.
39. Přes *Stříbro* do *Čes. Ostrova* nebo na *Kladruby* a zpět, nebo odtud dále do Boru a zpět ze Svojšína.
40. Přes Planou do Tachova a zde do okolí.
41. Přes *Svojšín* a *Bor* do *Přimdy* a do Tachova, odtud přes Planou zpět. Jen pro statné chodce s použitím pošt.
42. *Verchov* přes Domažlice, Čes. Kubice.
43. Do Blížejova, odtud přes Konice a zříc. Netřeby a N. Herštejn do Kdyně. Drahou zpět.

Méně příznivé jest spojení Plzně pro jednodenní výlety směrem dráhy Březenské; zde možno s výhodou použiti jen jednoho, ovšem ranného vlaku o půl páté (druhý výj. až po půl 11.): příznivější jest spojení zpět třemi vlaky.

44. **Plasy.** Odtud přes **Královice** a **Potvorov** na **Mladotice** (25 km.) nebo přes **Žebíkov** a **Potvorov** do **Žihle**. Díl VIII.
 45. **Plasy.** *Manětín*, odtud buď přes *Nečtiny* do *Bezdrůžic* nebo přes *Rabštýn* do *Žihle*, nebo z *Rabštýna* údolím *Střely* do *Plas*.
 46. Přes *Kralovice* a *Zbohy* na **Krašov** (4 hod.), z *Kr.* neb přímo z *Plas* přes *Liblín* na **Libštejn** a **Kacerov**, odtud buď do *Radnic* nebo *Kazňova* (6—8 hod. cesty).
 47. Přes *Mladotice* do *Petrovic* a přes **Krakovec** do **Čisté** (3 hod.), po případě až do *Kozlan* (4 hod.).
 48. Přes *Blatno* do *Chýše*, odtud na vrch **Vladař**; sestup do *Žlutic* (3 hod.) a zpět drahou přes *Blatno*. Díl VIII.
 49. Přes *Blatno* do **Bečova**. Pak přes **Sangerberg** do **Kynžvartu** a zpět přes *Mar. Lázně* (2 km.).
 50. Přes *Blatno* do *Lubence* a přes **Valč** do *Podbořan* (6 h.). Bude-li po uskutečnění projektovaných drah příznivé spojení, bude lze výl. č. 50. až do *Valče* vykonati drahou; odtud vyjít na **Hradiště** (4 hod. cesty); sestoupiti odtud do *Douřpova* za 1½ hod. a odtud drahou se vrátiti.
 51. **Petršpurk-Jesenice** s vyhl. od *Všech Sv.* a vycházkou do okolí *Jesenic* (viz trať III.) a *Stebna*. Díl VIII.
 52. **Podbořany** s vych. na *Rubín* a přes **Valč** do **Vroutku** (5 hod.). Díl VIII.
- Výlety do *Manětína* a *Nečtin* budou zjednodušeny a usnadněny novou projektovanou tratí *Plzeň-Manětín*. — Ranním vlakem z *Plzně* lze stihnouti v *Žatci* pražský rychlík ke *Karl. Varům*, s nímž možno dále podniknouti výlety dle dílu VIII, (*Smrčiny*, *hory Karlovarské* a *Doupovské*), vrátíme-li se do *Žatce* odpoč. vlakem, jenž o 4 hod. vyjíždí z *Chebu*, stihneme vlak v 7 hod. 30 min. k *Plzni* přijíždějící.
- Z *Plzně* možny jsou ovšem i „celodenní výlety“ jako z *Prahy* po trati české západní dráhy, jichž rozvrh obsažen je v díle V. *Brda* a *Podbrdí*. Zvlášť těmito směry doporučuji se ještě tyto výlety:
53. Do *Nezvěstic*, *Blovic* (ráno o 5. hod. 30 m.) nebo *Nepomuku*. Odtud přes *Třemšín* na *Rožmitál* a *Březnici*. (Jen pro statné turisty.)
 54. Přes *Příbram* anebo *Mirovice* (ráno o 3½ hod.) na *Orlík* a *Zvíkov*. Zpět po případě přes *Písek* aneb obráceně ráno z *Plzně* (v 5 hodin 20 minut) přes *Protivín* a *Písek* do *Ostrovce* (příjezd v 9 hod. 18 min.), odtud přes *Zvíkov*

na *Orlík* a přes *Čimelice* a *Příbram* zpět. Pohodlněji na 2 dny.

55. Na *Kotel* (pěšky) přes *Lobzy*, *Božkov*, *Letkov*, *Timákov*, *Mokrouše* a *Cháchovskou mysl.* do *Rakové* a odtud na *Kotel* (rozhl.) 20 km. Odtud pak zpět přes *Rokycany* nebo přes *Kozel* anebo *Lopatu* do *Stáhlav*, resp. *Nezvěstic*. — Anebo stejně až k *Cháchovské mysl.*, zde však hned v pr. přes *Lhotu* na *Kozel* a *Lopatu* (23 km. a zpět ze *Stáhlav* aneb *Nezvěstic*.
56. Přes *Nezvěstice* (ráno v 5 h. 20 min.) na *Lopatu*, odtud údolím potoka *Kornatického* do *Kornatic* a do *Mirošova* (uhelné doly) a *Rokycan*.
57. *Plasy*. *Údolí Střely*. V 10 hodin 30 min. do *Plas*, přes *Nebřežín* do údolí *Střely*; návrat přes *Voboru* do *Kažnova*.

Ranní zábavné vlaky jezdí z *Plzně* do *Eisenštejnu* v neděli, jinak ve všední den jen výmínečný letní vlak v 6.15 hod. ráno, obyč. pravidelný vlak však až k 11. hod. dop., jenž je v E. ve 2 hod. odpoł.; kdo chceš být v E. časně ráno, vyjeď buď v 6 hod. večer (v E. o půl desáté) nebo o půl noci (v E. ve 4 hod. ráno). S použitím tohoto spojení možny jsou nejen pohodlněji celodenní výlety, uvedené pod číslu polodenních výletů 12.—16., ale i výlety následující:

58. *Zelená Lhota*. Odtud přes *Brennet*, *Můstek* a *Pancíř* na *Špičák*, k *Černému* a *Čertovu Jezeru* a do *Eisenštejnu* 6½ hod. Viz díl III.
59. *Špičák*. Odtud jako při č. 55. do *Eisenštejnu*. Přes *Javorské Jezero* na *Javor* a zpět. Viz díl III.
60. *Eisenštejn*. Na *Javor* a k *Javorskému Jezeru* a zpět do *Eisenštejnu* (7½ hod.) nebo přes *Javor* do *Boží Mysli* a *Světlé* (*Zwiesel*, 10¼ hod.). Viz díl III.
61. Přes *Eisenštejn* do *Regen*, na *Rusalku* a do *Deggendorfu* (*Bavorský Les*). Viz díl III.

Z bližších stanic doporučuji k celodenním výletům tohoto směru ještě:

62. *Přeštice* (*Roupov*, *Skálu*) a *Klatovy* s okolím.

Dále možno dobře ranním vlakem stihnouti přes *Horaždovice* do

63. *Žichovic* a k zříc. hradu *Rábí* a dále odtud přes *Sušici* do *Klatov* a *Plané*, nebo přímo do *Sušice* na *Svatobor* a *Vodolenku* a zpět přes *Klatovy* (viz díl III.), nebo

64. Přes Horažďovice možno udělati jednodenní výlet do Strakonice, Stěkna, na Hlubokou až i do Budějovic, po případě až do centra Šumavy na
65. *Boubín* (z Plzně v 5 hod. ráno přes Strakonice do Vimperku, kde od 10. hod do 6.—7. večer je dosti času).

Výlety dvoudenní.

Ze vzdálenějších poloh brdských a šumavských, jakož i poloh Doupovských Hor, Karlovarských Hor a Smrčin, do nichž lze kombinovati výlety dvoudenní doporučuji jmenovitě kombinace uvedené v díle III. na str. 21. a 22., v díle V. na str. 34. a 35. a v díle VIII. na str. 22. a 23., k nimž se zřetelem na bližší okolí Plzně a Český Les ještě tyto doporučuji:

66. 1. Domažlice, Čerchov, Haselbach, 2. Haselbach, Pivoň, Ronšperk. Drahou přes Týn Horšovský zpět.
67. 1. Ráno z Plzně přes Stříbro do Týna Horšova. Zastávka 3 hod. Prohlídka hradu a města. Ve 12 hod. 40 min. dále do Ronšperka a přes Pivoň na Herštejn. Na nocleh buď do Haselbachu, Klenče neb Domažlic. 2. Výstup na Čerchov a zpět z Čes. Kubice.
68. 1. Ráno z Plzně do Týna Horšovského. Prohlídka města a hradu. V poledne dál do Ronšperku a odtud přes Bělou do Přimdy. Ráno k zříc. a pak do Tachova. Drahou přes Planou zpět.
69. Ráno v 5 hod. do Stříbra, dále do Kladrub. Po prohlédnutí místa buď a) přes Bor do Přimdy a druhý den jako při č. 67., nebo b) k jihu do Týna Horšovského (pro dobré chodce, nutno se zásobiti na cestu) a 2. den po prohlídce Týna zpět.
70. Výlet č. 43. dobře lze kombinovati na dva dny ještě s prohlídkou Rýžmberka a Domažlic, nebo výstupem na Čerchov.

Pokyny cestovní.

Širší okolí Plzně náleží v obor mírné pahorkatiny, v níž jen pořádku naskytuje se nutnosť náhlejšího stoupání; značněji člení se povrch teprve na širším obvodu, kde spadá již v obvod Českého Lesa, Šumavy, Brd, nebo Karlovarských a Doupovských hor, kteréž poslední některé své výběžky až do blízkého okolí Plzně vysílají. Kdežto v těchto obvodech svě-

žím vzduchem horským okříváme, v bližším okolí Plzně často je nám kráčetí krajinou bezlesnou, nebo jen po různu a mírně zalesněnou, kde pěší chůze většího úsilí vyžaduje. Cesty a silnice v povrchu většinou prahorním nebo v pískovcovitém povrchu útvaru permského a kamenouhelného jsou většinou dobré a suché. Turista přihlížeje k těmto rozdílům v povaze krajinné, zachová se, nechce-li se schvátiti, dle těchto pravidel:

Do vrchu stoupej stejnoměrně a zdlouha. Cítíš-li únavu svalů v lýtkách a stehnech, omej se mírně studenou vodou a po osušení líhem anebo kořalkou. Dospěv na konečnou stanici, neoddávej se hned úplnému klidu; po malém odpočinku mírný pohyb velmi osvěží a zabrání i zlenivění a stuhnutí svalů, jež jinak se dostaví a nerado povoluje. Dostavuje-li se nezkrotná žízeň, uhasíš ji nejlépe vodou s vínem anebo citronovou limonadou.

Výzbroj cestovní. Pěší turista oděje se, pokud možno lehce, učiní však dobře, vezme-li s sebou lehký nepromokavý plášť (po příp. jednu neb více košil k výměně na noc). Klobouk buď lehký, plstěný. Nejvhodnějším zavazadlem jest *stahovací vak*, jenž nosí se na zádech zavěšený a o kříž opřený. Častěji než tohoto používá se tornistry, pro cestování nepraktické. Opěradlem nejlepším jest pevný deštník nebo hůl deštníková, zobcem okovaná. Kdo počítáš s noclehy a několikadenní cestou, vezmi s sebou: mýdlo, ručník, hřebec, kartáček na zuby, kartáč na oděv, nůž se zátkopáčem, jehlu, nitě, knoflíky k zapichování, anglickou náplast, kapky opiové proti kolice a průjmu, natron bicarbonicum proti žíze, jelení anebo salycilový lůj, nebo místo toho mandlový olej proti opruzení, dále trochu citronové kyseliny k uhašení žízně, lahvičku koňaku neb dobrého vína. — Pro cyklisty jest dost pěkných silnic, stoupání většinou mírné, jen v některých polohách mají silnice stoupání značnější a úprava jejich cyklistu neuspokojuje (na obvodu Čes. Lesa). Fotograf-amatér pochodí nejlépe s ruční komorou, ač na $\frac{1}{2}$ —1denní výlety lze dobře bráti s sebou i aparát stojanový. Pro jednodušší tury dostačí úplně mapky tomuto průvodci připojené. Kdo cestovati chce podrobněji, opatří si mapy generálního štábu (v měřítku 1:75.000), list po 50 kr., na plátně po 1·80 K a sice:

Kromě těch levnější a dost podobné jsou Kotyškovy mapy (měřítko 1:200.000), vydané firmou Bursík a Kohout po 80 h napnuté. Pro tento náš obvod třeba dvou částí

Severozápadní a Jihozápadní Čechy. — Na mapy je dobře opatřiti si brašničku z nepromokavé gutaperči průhledné, na niž narýsována je $\frac{1}{3}$ —1-kilometrová síť. (V obchodech s vojenskými potřebami.)

Útraty. V okolí Plzeňském a v Čes. Lese cestuje se vůbec levně. Pěší turista, jenž požadavky své nepřehání a přec přístupné pohodlí i požitky si přeje, vystačí snadno se 4—5 K denně, skrovnější i 3 K. V mnohých partiích, zejména ovšem v Čes. Lese, je málo míst, kde na občerstvení aneb pokrm, nebo docela nocleh lze spoléhati. Třeba se proto na cesty tudy dobře opatřiti, neboť i ve vesnicích zřídka co se dostane.

Cesty a prostředky dopravní, průvodčí. Kromě železničního spojení, je zde ještě dosti spojení poštovního. Ve venkovských městech povoz 2-spř. na půl dne 6 K, na den 10—12 K. V okolí Plzně, Domažlic, Klatov, v Pošumaví a j. jsou cesty značkovány.

Vysvětlivky k textu „Průvodce“. Používám dvojího rozdělení textu: přes celou šířku strany tištěny jsou texty o hlavních stanicích a hlavní tratě, dvousloupcově odbočky a jednotlivé výlety; kdo sleduje na př. hlavní trať, vynechává všechn dvousloup., hustější tisk a pokračuje dle tisku řidičího, přes celou šířku strany jdoucího. Vzdálenost určujeme dle kilometrů (*km*) a času (hodin = hod. minut = m); čísla v závorkách značí vzdálenost od východiska čísla bez závorek vzdálenost od posledního stanoviska. Jinak užívám zkrácenin jen nejn nutnějších:

v l. = v levo,	JZ. = jihozápad,
v p. = v pravo,	JV. = jihovýchod,
J. = jih,	n. m. = nad mořem,
S. = sever,	m = metrů,
SV. = severovýchod,	vyh. = vyhlídka,
SZ. = severozápad.	nád. = nádraží,
Z. = západ,	kost. = kostel,
V. = východ.	h. = hotel, hostinec.

* označeny partie zvlášť pěkné a zajímavé.

Traf 1a. Plzeň-Klatovy-Eisenštejn.

Opouštíme Plzeň zatačejíce z nádraží k j. mezi továrnou na vagony a stavenišťem vojenských baráků a nemocnic (v pr.) a plynárnou s dobytčím trhem (v l.) k

Doudlevcům, vesnicí na úpatí Homolky (365 m.), na níž nalézá se plzeňský vodojem (vodárna na úpatí). V pozadí rýsuje se za D. zřícenina Radyně, na proti v pr. od tratě zahlédnem na chvíli trestnici na Borech (viz str. 28). Brzy pak stihneme stanici

Litice s odbočkou nákladní k dolům na Horách Sulkovských, prodlouženou až do Nýřan.

Ves *Litice* (z 2098 ob. je 1142) jsou veřejné obec. školy německé Cechů) spatřujeme v l. v údolí za nádražím vzdáli $\frac{1}{4}$ h. Nad vsí vévodí z daleka viditelná kaplička na vrchu Dubí, již pastýř jakýsi vystavěl. Na nedalekých Hůrkách stával asi v 12. stol. hrad Drslaviců, kteří odtud z „Litic“ se psali. Kostel L. pochází ze 17. stol., ač již r. 1384 farní chrám stával. Ač většina obyvatelstva je česká,

Hory Sulkovské, doloviska uhelná s dělnickými koloniemi, poskytují příležitost k poučnému výletu. Težba se tu ročně 923.043 q. uhlí, jež většinou přímo do Bavor se vyváží. Také koks se tu vyrábí. Na kolonii dělnické soukr. škola Thurn Taxisova je německá — pro české dělníky.

Vycházky z Litic.

Z Litic možno kromě hor Sulkovských shlédnouti též údolí Úhlavy u Štěnovic a učiniti přes tyto výlet na Radyni (přes Plzenec zpět do Plzně) nebo dáti se údolím tím do Přeštic pěšky.

1. Z *Litic na Radyni*. Dáme se z nádr. do Litic a dále do Útušic (1 hod.), za nimiž po $\frac{1}{4}$ hod. stihneme již **Štěnovice** nad Úhlavou, kde v min. stol. stával klášter Trinitářský (nyní fara). Zámeček s parkem, lihovarem a dobré pověsti pivovarem. Po sev. svahu Štěnovického vrchu pokračujeme shluk jemnozrné žuly, která tu prahorní břidlice přerývá směrem záp. do Losiny, za níž vystupuje již bulžňníkový kopec se zříc. *Radyně*. Výstup vděčí pěkná vyhl. Zříc. nepříst. Sestup do Štáhlav (16 km.) neb Plzence (15 km.)

Údolím Úhlavy do Přeštic. Pěkný tento výlet možno již z Plzně konati pěšky (drahou do Litic se mnoho nezíská). Z Plzně přes Doudlevec do Radobčic (1 $\frac{1}{4}$ hod.)

Naproti u Černic vápenec, v těchto končinách vzácný vystupuje. Zde místo silnicí do Útušic raději přes řeku na polní cestu do Štěnovic (1 $\frac{3}{4}$ h.) Za Št. údolí se zužuje mezi Štěň. Vrchem (458 m) v l. a lesnatou Štáhlou (v pr.) k *Čižicům* (2 $\frac{1}{2}$ hod). Po úpatí Štáhlý a břehu Úhlavy zde Bradlavkou zv. vede nás cesta k Předenicům (3 $\frac{1}{4}$ h.) pod Tlustou horou (v pr. 481 m); zde přetkročíme řeku a po $\frac{1}{4}$ hod. vrátíme se opět na pr. břeh do Snopoušova, starého zemanského sídla, v níž bývaly dvě tvrze na louce Ston a v místě nyn. rybníka). Dále pak údolím řeky stihneme za nedlouho široce rozloženou Dolní Lukavici. (4 $\frac{1}{4}$ hod.) se zámek a parkem hr. Šchönborna.

Zámek Lukavický r. 1708. hraběm Ferd. Morzinem postavený stojí na místě staré tvrze, jež tu bezpochyby již ve XIII. stol. stávala a bývala prý v letech padesátých století XVII. stavení charakterně, většinou dřevěné, dílem od lepenice vystavené a cihelnou střechou kryté. Až do druhé pol. stol. XIV. patřila k ni i Lukavice Hořejší, kde vznikla tvrz ku konci stol. XIV. Na Dolní Lukavici dřevními držiteli byli Štěpán (1216), Bohuchval a Vítla (1243. — 1245). ar. 1250. jiný Štěpán z Lukavice;

na Lukavici Hořejší byl prvním Jan Lukava z Lukavice, roku 1355. purkrabi na Žebráce. V XV. stol. drželi Dolní Lukavici Lukavové z enče, pak koupili ji Chlumčanští z Přestavlk. Po nich pak četní jiní držitelé se tu vystřídali, až r. 1794. získala obě Lukavice rodina hrabat Schönbornů. Starou, nicméně několikrátě měněnou a zdokonalovanou budovou jest v Lukavici Dolní farní kostel sv. Petra a Pavla, při němž fara již r. 1384. se uvádí. Jest tu prastarý zvon z r. 1389.

Za Liticemi přebročivše Radbuzu při úpatí *Dubí* v levo (v pr. ves Lhota), sledujeme dále po úpatí Šlovického vrchu (v l.) tok její k stanici

Dobřanům, se 4/91 ob. (1902 Č.), Škola Ústřed. Mat. Šk. Ústav choromyslných.

Dobřany sídlo velmi staré, již ve XIII. stol. měly kamenný klášter sv. Maří Majdaleny, jenž však beze stopy zmizel. Nejspíše za válek husitských. Chrám zdejší jako farní již r. 1431. se připomíná.

Na J. od města zbudován v letech 1876 — 1880. nákladem 1,600,000 zl. rozsáhlý zemský ústav pro choro-

myslné, na ploše 22,590 m² ve slotu pavilonovém pro 600 chorých. Jsou zde i četné byty pro úředníky a lékaře, pracovní a vlastní plynárna ústavu. Mezi jednotlivými budovami zřízeny pěkné sady. — O přístup třeba hlásiti se u správy ústavu.

Z Dobřan údolím Radbuzy do Chotěšova.

Silnice vede lučinatou dolinou za řekou vidíme ves Vtiš, pak něco přes 1 h. cesty podle Malých Losiny a uhelné doly Mantovské. Dobřan přes Vodní Oujezd. V l.

U Dobřan opouští dráha Radbuzu; míjíme v l. *Chlumčany* se zámečkem, z býv. tvrze přestavěným, jenž je původistěm Chlumeckých z Přestavlk; hájem, za nímž v pr. (není viděti) leží Dněšice s rybníkem Utopeným a kaolinovými jamami, stihneme k *Žerovicí* (v pr.), za níž hned následují

Přeštice, město (3059 ob.), staré župní sídlo z dob vévod českých a po nějakou dobu po smrti dědičného župana Svatobora r. 1235. majetek komory královské.

Václav I. daroval je sestře pánům z Rýžemberka, r. 1424. byly své Anežce, abatyši kláštera na Husity dobytý, a Benediktini, již tu Františku, od níž poprvé dostaly při kostele sídleti, pobiti. Koncem se prodejem r. 1238. v majetek XVI. stol. připomínají se jako kláštera Kladrubského. Těžkých majit. statku Přeštického nejprve nehod, jež za válek husitských Michal Španovský, pak i Petr Vok stihly matečný klášter Kladrubský z Rožmberka a počátkem stol. nebyly ušetřeny ani Přeštice. Roku XVII. Svihovští; tehdy po některý 1421. dal je Zikmund v zástavučas sdíleli Přeštice osud se sou-

sedními Příchovicemi; dcera hr. Adama z Bubna prodala je r. 1719, šení kláštera r. 1785. Náboženský za 75.000 klášteru Kladrubskému, fond prodal pak statek Přestický z jehož majetek se tak po druhé r. 1812. rodině hrabat Schönbornů.

Památnosti města. Děkanský chrám Nanebevzetí P. Marie stával na místě nynějším, tak zvaném Pohoří, jež bylo i místem původního hradu župního, již v pradávné době.

Původní budova však, valně již sešlá, snesena byla r. 1750 a na místě jejím vystavěn od Kiliana Dienzenhofera, po němž řídili stavbu dále ještě Houska, Lurago a Hafenecker, péči Kladrubského opata Jos. Siebera nynější krásný chrám. Za sedmileté války stavba uvázla, a byla teprve za posledního opata Streera r. 1775 ukončena až na věže, jež pak dle původního plánu po smrti tohoto opata a po zrušení kláštera Kladrubského nebyly již dostavěny.

Z původního chrámu není tu ničeho kromě vyřezávané, pozlačené sochy sv. Barbory v postranní kapli, opatřené r. 1649 nadací přestického rodáka P. Gregora Slavíka, tehdejšího faráře v Cerhovicích, jakož i jeden zvon s letopočtem 1649 a jménem tehdejšího držitele Přestic Petra Svihovského z Rýžemberka. Vnitřek chrámu činí skvělý, velebný dojem. Přispívá k tomu zvláště výprava hlavního i šesti postranních mramorových oltářů, jakož i bohatě zdobená, rovněž mramorová kazatelna. Hlavní oltář nese obraz Jos. Redimayera, ostatní pak obrazy Brandlovy.

K městu náleží též úhledný romanský kostelík sv. Ambrože s myslivnou na ostrohu lesnatého Střižova na t. zv. Vicově (519 m) nad Úhlavou postavený, jenž dle všeho jest asi původu ještě staršího nežli chrám děkanský; bylať již r. 1384 při kostelíku tomto samostatná fara, zrušená teprv, když klášter Kladrubský po druhé stal se majitelem Přestic; jsou tu také staré náhrobky ze XVI. a XVII. stol., jako na pr. zdobné kameny Anny Markvartovny z Drahenic (r. 1589), Adama Loubského z Lub a na Renčích (r. 1590) nebo valně sešlý kámen Jana Markvarta z Hrádku, zajímavé zbytky nástěnných maleb, i zvony z počátku stol. XVI. V presbyteři jsou i stopy gothického slohu. Kostelík Vicovský, jenž podle jeho věže soudě, býval asi za prvních dob křesťanských opevněným sídlem bohoslužebným, jest zbytkem vsi Vicova, jež spolu s vesnicemi Střižovem a Háječkem v bojích XV. a XVII. století vzaly za své.

Přestice jsou rodištěm básníka Václava Stacha (1769—1836) a seniora kolleje karolinské Sebastiana Mosazného (Aerichalcus † 1555).

Hostince: U císaře rakouského a u české koruny.

Výlety z Přestic.

- | | |
|--|---|
| <p>1. Ticholovec, lesnatý kopec (480 m) s pěknou vyhl. a vojen. střelnici na úpatí. Z nich silnici Nepomuckou podle Úslavy na vých. a přes řeku do Zámostí, za nimž v pr. viděti již Ticholovec, na který přímo se silnice v pr. vede cesta na vrchol.</p> | <p>2. Skála, zříc. hradu v »Černém lese« (1 hod.), na mapách nesprávně Liebstein označená. — Přeš řeku k J. na Příchovice, jichž zámek, stojící na místě býv. tvrze, je sídlem Schönbornů, a Radkovic (zbytky staré tvrze), k zříc. na buližnickových útesech. Bývaly</p> |
|--|---|

tu dva oddělené hrady. Oba ob-
jaty příkopy a náspy staršího pů-
vodu než stavení hradská, jež po-
cházejí ze 14. století, kdy páni
z Rýžemberku zboží své rozhojnili
a mezi sebe rozdělili. Z osudů
hradu dle Sedláčka (Hrady a zámky
české) uvádím:

Děpolt z Rýžemberka od roku
1318 píše se Vilém ze Skály a jest
předkem Švihovských z Rýžem-
berka. Za Půty, vnuka jeho, jenž
stranil Zikmundovi proti Václa-
vovi IV., byl hrad Skála obléhán
poprvé r. 1399, kdy vojsko královo
od Horažďovic ku Skále přitáhlo
a vezlo s sebou pušku velikou;
jest to první známý případ užití
střelné zbraně v Čechách. Podruhé
obléhal Skálu Petr Zmrzlik ze
Svojsína r. 1402, když král pány
byl zajat ve Králově Dvoře u Be-
rouna. Po třetí dal oblehnouti
hrad král Václav Hájkem z Ho-
dětína r. 1413. Zdá se, že hradu
dobyto nebylo. Potom nicméně po-
minula důležitost hradu toho jako
sídla panského, byť i jako ko-
lébka rodu Švihovského po drahý
ještě čas ve vážnosti byl chován.
Jeden z bratrů Půtových, jak se
zdá, ztratil Skálu proti Táborům
a r. 1436 byl držitelem jejím kterýs
loupeživý pán, jež tu r. 1441 Hlynek
Krušina ze Svamberka a Hanuš
z Kolovrat oblehli, hradu dobyli
i jej vypálili, posádku zvěšeli a
pána do vězení odvedli. Pak te-
prve ujali hrad zase Rýžemberští,
dali jej opravit i drželi jej ke
Švihovu. Hrad Skála až do roku
1505 udržován aspoň v takovém
stavu, že se na něm bydlet mohlo,
pak ale zanedbáván rovněž jako
zboží k němu náležité, tak že r.
1548 došlo k prodeji pro dluhy
i ujal panství Švihovské a hrad
Skálu Herolt Kavka Říčanský
z Říčan. Teprve r. 1613 koupil
zase Skálu Bedřich Švihovský
z Rýžemberka a připojil ji ke zboží
Příchovskému, tu naposled se
Skála ve Starých pamětech při-
pomíná. Roku 1630. mluví se při
vymezení lesů Příchovských již
jen o lese jedlovém nad starým

zámkem. Jméno vešlo zapome-
nutí.

3. Lukavice dolní k sev. $\frac{3}{4}$
hod. ze silnice plzeňské v pr. sil-
ničkou. Příjemnější ač dále jako
při č. 1., však v Zámosti v levo
zprvu $1\frac{1}{2}$ km silničkou, později
v l. od ní vozovkou stále nad
Úslavou podle Vícova do Luk.
(Další na str. 60), odkudž možno
dle str. 60 pokračovati pěšky ku
Plzni.

4. Vícov, výše vzpomenutý
pamětihodný kostelík přístupen
přes Zámosti jako v č. 3.) za $\frac{1}{2}$
hod.

5. Letiny, lázně ve středu pěk-
ných lesů, Ls. hojně navštěvované,
mající příznivější spojení od stan.
Blovice. Lázně slatinné, železité,
sírnaté, sodnaté jehličnaté a solné,
léc. místo klimatické, léčivý pra-
men sv. Vintře. Starý a nový láz.
dům, restaurace, villy; láz. taxa
se neplatí. Byty 6—24 K týdně.
snídaně 30—40 h, oběd K 1'20, ve-
čeře 70 h. Povozy: bryčka 3 K,
2-spř. kočár 5 K, landauer 6 K
k stanici. Z Př. možno do Letin
stihnouti několika směry: Cesta
zajímavá ($2\frac{1}{2}$ hod.) po Nepomucké
silnici podle úpatí Ticholovce
ke Kucinům a Dolcům v úvalu
mezi Hůrkou (v l. 491 m) a Jin-
dřínem (v pr. 527 m), na němž pa-
trny jsou stopy starých keltických
valů, přes Újezd, jenž v stol. XVII.
zván byl Újezd Purkartův. Zde na
místě nynějšího zámčku stávala
tvrz dřevěná, k níž roku 1572 Jan
Chlumčanský z Přestavlk i pustý
hrad Skálu s příslušenstvím při-
koupil. Hrad tento dostal po něm
syn jeho Jan, jenž v letech 1575.
1587-1610 několik cest po Německu,
Vlašsku, Slezsku, Polsku a Uhrách
vykonal a tyto cesty všechny po
česku popsal. Odtud v l. vozovkou
k vých. přes Chbelnice do Letin
nad dvěma rybníky položených
nebo přímo do Letinských lázní
sv. Vintře, od Letin na jih asi
čtvrt hodiny cesty vzdálených,
dáme-li se z vozovky chbelnické
1 km za Újezdem v pr.

Příjemná zacházka vede z Ú-
jezda dále ještě po Nepomucké
silnici k Tyništi a Skašovu a odtud

na sever k lázním. Značně kratší cestou zaměřiti možno od úpatí Ticholovce (v pr. cesta na vrchol, v l. podle kraje lesa přes myslivnu Stihlov pod Hájek, 585 m vysoký, a odtud přímo do Letin. Povozy volí obyčejně cestu přes Vicov (čís. 3. a 4.) do Vodokrt a Řenče, druhdy také majetku Markvartů z Hrádku v kostele Vícovském pochovaných. Zde stávala také tvrz později na zámček a posléze na sýpku předělaná; z Řenče odbočuje cesta k jihovýchodu přes Libákovice do Letin.

6. Roupov, zřícenina památného hradu jihových. od Př. Kdo chce použiti povozu, dá se klatovskou silnicí do Borové a odtud v pr. přes Vřeskovice na Roupov (9 km). Pěší turista volí z Př. silnici Merklinskou do *Skočic* (3 km) a odtud dá se v l. polní cestou do R. (4 km). — Hrad, někdy sídlo zámožného rodu pánů z Roupova, zvedá se nad stejnojm. městečkem a panuje šířému okolí. Rozsáhlé hradiště kryjí zřícen., dilem ještě obydlené části t. zv. zámku s kaplí sv. Anny a velkou sýpkou. Davše se z městečka v l. silnicí k Vřeskoviciům, najdeme po něk. min. výstup v pr. do hradu. Vcházíme branou z části zachovanou podle příkopu, větším dilem zavaleného, do nádvoří (pův. předhradi), jehož pravou a boční stranu zaujímají hospodářská a obydlná stavení, nově upravená a na venek baštou a věžovitou stavbou ohraničená. Druhý bok předhradi yrouben jest hradbou, dilem pobořenou a odstraněnou, při níž týčí se zřícenina mohutné věže. Z nádvoří druhou branou do vlastního hradu zpustlého vstup delším průjezdem, kde v l. dvě menší místnosti, z nichž zadní jest bývalou kuchyní, mohutně sklenutou a vysokým komínem ukončenou; v pr. silné zdi venkovských bašt. Následuje hradní nádvoří, stromy a křovím zarostlé, jehož strany tvořily velké budovy; z těch jen na sev. straně v pr. od brány stojí částečně ještě zdi t. zv. paláce, kdežto menší stavení k západu proti bráně položené i větší sta-

veni, jež stranu jižní zaujímal, jsou zříceninou úplnou; místo, jež toto poslední zaujímal, tvoří vlnité, ke skalnatým svahům vybihaající, stromy osázené prostranství s pěknou vyhlídkou; říkávalo se tomu místu »Taneček«. V l. koutě nádvoří před kuchyní jsou dva výklenky; v jednom jest kříž. v druhém studnice 38 m hluboká s dobrou vodou pitnou. O paláci, pod níž ještě nyní spatřují se dobré sklepy, vypravuje Balbin, že jest to palác znamenitý svými štíty starých rodin, vývoj Roupovských naznačující. Škoda jen, že zlým návodem držitel hradu před lety některé štíty vymazal, nahradiv je svými a předkův svých štíty (pánů z Klenového) a tak všechnu té rodiny Roupovské souvislost a vývoj pomátl. Bylo těchto erbů v jedné velké síni paláce na 300 a ještě v polovici minulého století kromě této síně ještě mnoho panských světnic a hostiníc s chodbami i kamennými schody točitými bylo tu zachováno. Dle Balbina byla tu i kamna znamenitá, na nichž celý vývoj rodu Roupovského byl vytlačen na cihlách pozlacených. I dnes ještě zachované architekt. ozdoby kleneb a vkusná obložení bran a vchodů, tu i tam stopy maleb a jiné památky toho druhu nasvědčují bývalé upravenosti hradu. Roupov stával jistě již ve XIII. století, kdy připomíná se Držek z Roupova. V XVI. stol., jak četné cihlové doplňky a opravy zdi nasvědčují, byl přestavován a opravován, jistě na ujmu své slohové zachovalosti. Nicméně nezabránilo to jeho zkáze, tak že již na počátku min. stol. byl zpustlý. Po prvních vladykách z Roupova, o nichž není určitých zpráv, držel hrad Drslavič z od polovice XIV. stol. Roupovští z Roupova, kteří nad všechny větve rodu svého bohatstvím a polepšením erbu svého předčili. R. 1607 ujal Roupov Jan z Klenového, jenž zachoval věrnost Ferdinandovi II. a byl až do r. 1624 nejvyšším písařem; postoupil Roupov ještě za živobytí svého synu Vilémovi, jenž poddané své násilně na katolictví



Zříceniny hradu Roupova.

obracel. Mansfeldův rytmistr Lindstov přepadl r. 1621 pod Roupovem kozáky císařské a v Merklině kolik domů vypálil; chtěje se mstíti Vilémovi, zapálil a zničil městečko Roupov. když viděl, že hradu se zmocniti nemůže. Z potomků Vilémových Hartman, jinak Maximilian řečený, vystavil r. 1696 místo zpusklé již kaple hradní kostelíček sv. Anny, avšak od r. 1704. kdy stal se pánem na Ulicích a Rakolusích, o Roupov valně nedbal a prodal jej posléz Janovi Jiřimu, říšskému hraběti von der Hauben. majiteli panství Červeno-poříčského, k němuž Roupov od těch čas patří. Hauben, jenž tvrz Poříčskou pro byt svůj v zámek přestavěl, zanedbal hrad Roupovský docela, některé části, zejména jižní stavení hradní, bylo za těch časů i strženo a staviva na sýpku na návrší postavenou upotřebeno; také Merklinští po požáru r. 1817 dostali dovolení bráti si odtud kámen stavební. — Návrat přes Vřeskovice s kostelíkem starodávné stavby, při němž fara již r. 1334 bývala a vedle něhož za nyn. školou bývala tvrz, z níž zbývá jen zed, o níž se několik chalup opírá. Prázdnému místu před tvrzí říkalo se Úpor, t. j.

trávník, což jak A. Sedláček uvádí, padly Vřeskovice k Poříčí. V kodalo podnět k německému pojmenování tvrze »Schönanger«, t. j. henic, druhdy držitelé Červeného krásný úpor. Také se někteří Poříčí. Z Vřeskovice nemáme již držitelé tvrze psali odtud ze Schön- daleko do doliny Úhlavy. Zde pod angru. Nejstaršími držiteli byli Vřeskovci, od nichž k jihu Drslavici, již psali se z Vřeskovice, otvírá se rozhled na lesnaté kopce, pak Roupovští; s Roupovem přijímž v pozadí Tuhošť panuje, leží

Borovy (zastávka dráhy), ves nad Úhlavou, kdež sýpka nynější jest zůstatkem bývalé tvrze, již ve XIV. stol. drželi vladkyové z Borov.

Od Přeštic k j. vede nás trať již údolím Úhlavy a vlak stane po 8 min. v

Lužanech (562 ob.), na místě prvotní tvrze vystavěných. Výstavný zámček s kaplí sv. Václava novější dobou přestavěn byl ze starší budovy.

Tvrz bývala tu asi již v XIII. stol., kdy seděl tu Jimram z Lužan; náležely pak Lužany zčásti i jiným, jako pánům z Vřeskovice a ze Stropčic, později i Přichovským z Přichovic. Roku 1594 jmenuje se držitelem jich Vok Švihovský z Přeštic a Lužan; dlouho pak není o držitelích jich ničeho známo, až r. 1790 jmenuje se jich držitelem

Karel Josef z Altvateru a r. 1818 Bedřich Karel hr. Schönborn; nynějším majitelem jest vrchní stavební rada Josef Hlávka. Zámecký park tvoří Lužanům, v rovině říční doliny položeným, půvabné pozadí. V severu rozkládá se komplex továrních budov cukrovarnských. V L. častým hostem býval Jul. Zeyer a j. umělci i spisovatelé.

Pokračujíce drahou k j., spatřujeme v l. *Nezdice* na úpatí »Velkého Lesa«, kde stávala tvrz od XIII. stol., jejíž příkopy jsou ještě patrný; v pr. mineme zmíněné již *Borovy*, v l. dále *Jinín*, za nímž u *Červ. Poříčí* (v pr.) překročíme Úhlavu (most o 3 obl. s 35 m rozpj.) a stihneme

Švihov, město, 1474 ob. od stan. 10 min. vzd. v malebné poloze na úpatí Tuhoště. Od stan. jdeme přes most 292 m dl. o šesti obloucích z r. 1811 do města památného svým hradem, jenž náleží k nejpamátnějším stavbám toho druhu v Čechách.

Na úpatí Tuhoště, jež považuje se za dějiště bitvy, v níž Samo Němce r. 630 porazil, vzniklo město jako podhradí stejnojmenného hradu, jež do nedávna mělo pěkný starobylý ráz, však požár r. 1865 vše zničil. Nejstarší památkou zde zbylou je zohavený pomník gothického stavitelství, zrušený *kostelík sv. Jana* (bývalý špitální chrám), a v minulé časy uvádí nás také hřbitovní goth. *kostelík sv. Jilji*. Ve Švihově za válek husitských robila se první malá polní děla, jež odtud »Švihovky« se nazývala. — Švihovským na Plzensku přezdívali »babkáři«.

Hostince: U čes. koruny (3 pok.) a u cis. rakouského.

Hrad Švihovský, vyst. v do-
lině na uměle utvořeném ostrově
nejspíš na místě staroslovanské
tvrze, je původně proslulých
pánů Švihovských z Rýžmberka.
Nejstarší zbytky hradu spadají
asi do 14. stol., novější a pozdější
opravy pocházejí z 15. a 16. stol.,
dosud zachovanou první branou
tak že tu vedle gotiky ranné i go-
a mohutným gotickým vjezdem i
tíka Vladislavská a renaissance
z malebnými svými baštami, z nichž
nechaly své stopy. Pamětihodná
v jedné obsažena je i lidomorna.
kaple sv. Martina je spustlá jako



Hrad Švihov.

všechny části hradu, jichž dílem
za sýpky a skladiště se používá,
dílem zastaveny jsou profaními
novými přístavbami. Hrad byl
již asi ve 12. stol. sídlem Drslav-
ovicův, z nichž posílili páni z Rýžm-
berka, kteří od 13. stol. jako Švi-
hovští z Rýžmberka a ze Skálv
se psali. R. 1425 byl Šv. od Husitů
dobyt a vypálen, však od Půty
Švihovského ku konci 15. století
znovu byl vystavěn; také v 16.
stol. byl opravován, však za války
třicetileté na rozkaz Ferdinandův
jako mnoho jiných hradů pobořen
a k obraně nezpůsobilým učiněn.
Přešed r. 1554 v majetek Herolta
Kavky z Řičan a r. 1664 na Kle-
novské z Janovic, dostal se posléz
r. 1598 v držení Černínů z Chu-
denic.

Památnosti Švihovské. V hradní kapli starobylá freska ze 16. stol. (boj sv. Jiří v pozadí s obr. hradu Švihovského); v presbyteriu olej. obraz mrtvoly hr. Humprechta Černína z Chuděnic: na hl. oltáři 4 poprsí Sv. Otců, nejlepší řezby svého druhu z konce 15. stol. — *Farní kostel sv. Václava* v městě, v nyn. podobě z r. 1747 (věž z r. 1759); na hl. olt. obr. sv. Václava od Scheiwla. — *Hřbit. kostel sv. Jiljí* se zachovanou ještě románskou kaplí z 12. stol., sám stavba got. ze 14. stol.; v něm velmi dobrý renes. oltář P. Marie s barokovými ornamenty a soškou P. Marie, velmi dobrou z 15. stol. — *Zrušený kostel sv. Jana Ev.* tvoří obydelné stavení.

Výlety ze Švihova.

1. **Červené Poříčí**, $\frac{1}{2}$ hod. na sever při siln. do Přestic vedoucí leží na již. úpatí Stramchy (541 m) s pěkn. vyhl. na Švihov a Tuhošť. P. C., jež nyní jest majetkem J. V. císaře a krále Františka Josefa I., zajímavé jest svým zámkem, jehož pětihránná věž hrubých zdí s ozdobnou střechou, až po první římsu zelení obtočená, jest pozůstatkem původní tvrze; k věži přiléhá vlastní budova zámecká, v XVIII. stol. postavená, v níž zejména velká sín obsahuje pěkné nástropní fresky z řecké mythologie. Tvrz stávala tu asi již ve XIV. stol. V XVI. stol. seděli tu Šicové z Drahenic, z nichž jednomu, Mikuláši, po bitvě Bělohorské byly statky zabrány. Koupil je potom cizozemec Filip Adam z Kronberku, odkudž pošlo pojmenování »Kronporitschen«. Po něm ujal je v d. Hauben, jenž v nyn. podobě je upravil.

2. **Tuhošť**, vrch k severozápadu, na který, jak se zdá, vztaňuje se jméno starých franckých letopisců »Togastiberk«. Rozsáhlé valy s hojnými archeologickými památkami, nasvědčují místu staroslovanského hradu, pod nimž kromě bitvy Samovy, také asi porážka Karla Velkého r. 805 se odehrála. Vrchol jeho, dostupný ze Šv. po okr. silnici do Lhovic za 1 hod. poskytuje skvostnou vyhl. na Šumavu, od Jez. Hory až po Boubín a Český Les s Přimdou,

do nižší pahorkatiny až k Plzni s Radyní u Štáhlav.

3. **Bělč**, vrch (708 m) jižně od Tuhoště ležící, však až po temeno hustě zalesněný, parkovitě upravený s pěknými procházkami; přístupem ze silnice k Chudenicům vedoucí pěknou t. zv. »hraběcí cestou«. Se skály »Samota« zv. bývala skvostná, nyní lesem zcloněná vyhl. Pod Bělčem k sz. sestoupiti lze do *Ježova* se zachovalou starou tvrzí, malebnou renes. budovou, uvnitř s barokním krbem, jenž nese erb rodu Chudenicického, s pěknými klenbami a štukami, jež asi v 16. stol. přestavěna. Odtud pak možno dáti se do Chudenic po ní cestou ($\frac{1}{4}$ h.) »Lázně« zvanou při železitiých pramenech,

4. **Chudenice**, městečko (894 obyv.) od Šv. 2 hod. cesty vzdál., starob. původiště Černínů z Chudenic se *starým zámkem*, nyní sídlem hosp. úřadů, s novým uhl. zámkem při parku lesa »Žďáru«, na úpatí hory Svatowolfgangské a s villou. Na kopci Svatowolfgangském stával Černínův vystavěný stejnojm. kostel, k němuž poutě velké konávány a jenž od Josefa II. byl zrušen a pobořen, takže z něho jen věž zůstala, jež krásný rozhled po celém Klatovsku poskytuje, jmenovitě na Královský livozd, Kvíldy a Brdv s Třemšínem v popředí a s Radyní, jako zap. výběžkem na Plzeňsku. K ní

přiléhá kaplička z r. 1772, kde se stápuje se po schodech ke kamenu, na kterém šlepeje sv. Volfanga se ukazují. Na oltáři nový olej. obraz téhož sv. od hr. Františky Černinové. Žďár je stanoviskem některých zajímavých rostlin (*Melampyrum decrescens*, *Gentiana chloraefolia*, *Geranium pyrenaicum*, *Rubus amarus*, *Orobancha cruentum*). V Chud., jichž chrám v presbyterii chová zbytky starogotické, díval rád Dobrovský, hostem Evžena Černina býval zde Šmilovský a pravidelně býval tu čes. botanik prof. dr. L. Čelakovský. Zmíněný far. *kostel sv. Jana Křt.*, při němž plebánem býval známý kronikář Jiří Pulkava z Hradenina (†1380), chová kromě got. oltářů novějších krásné *tabulové obrazy* ze staré skládaci archy, vzácnou památku čes. školy malířské z poč. 16. stol., výbornou práci barokní *skupinu Ukřižovaného* z 18. stol., malby na plátně z 15. stol. zvlášť obraz *Snění s kříže* ze Švihova sem přenesený, krásný *relikviář* z r. 1726 od arcib. Solnohradského a rovněž krásný *rel. sv. Volfanga* z poč. 18. stol.

5. **Pušperk.** Přes Chudenice po úpatí svatowolfgangském přes Bezpravec stihneme ze Šv. za 3 hod., žřic. *Pušperk*, sídlo r. 1239 Jaroše z Poděhús, jež r. 1473 Klatovskými bylo pobořeno.

Za Švihovem údolí Úhlavy, jímž dráha F. J. se ubírá, opět se zužuje; minuvše po chvíli v l. Kokšín (v pr. stejnojmenn. žřic.), opouštíme údolí Úhlavy berouce se dále podle Dechtína k zast. Točnicku, za nimž hned následuje město

Klatovy (od nádraží 15 min. Omnibusy do města 40 h). Král. město s 10.104 obyv. (Němců jen 248); sídlo okres. hejt., okres. soudu. Gymnas., jehož sbírky se svolením ředitele přístupny. Odb. kl. Č. T. Městské museum. Parní lz. v továrně Šifaurově. Vanové a sprchové lz. v »Lázní«. Továrny na prádlo a tříslu, strojírna a slévárna, parní pekárna, pivovar, záložna, spořitelna atd. Proslulé zahradnictví, jmenovitě pěstování klatovských karafiátů.

Hostince: Menčík, u bílé růže, na Střelnici (17 pokojů 1.40—2 K, zahr.), Měšť. Beseda (zahr.). Pokoje 1.20—3.—K za den. Povozy (u růže, na Střelnici, v Měšť. Besedě. u V.

6. Přes Herštýn a Rýžmberk do Kdyně Nové neb Domažlic je rovněž vděčná partie ze Šv. přes Chudenice a odtud přes Bezpravec na Němčice (3½ h.), za nimiž v pr. výstup na Herštejn. (Viz dále Klatovy — N. Kdyně.)

7. **Hrádek Kokšinský.** Malé ½ hod. k J. při silnici Klatovské leží ves *Kokšín*. Nad ní žřic. býv. stráž Švihovské s pěkn. vyhl.

8. **Švihov, Zinkovy a Nepomuk** spojuje příčná silniční trať 24 km. dlouhá. Povozem nutno přes Č. Pořici objeti, pěšky nadejde se okolo hrbitova k M. Střebečínu, (1½ h.) a odtud dále silnici v pěkné lesnaté poloze podle V. Střebečína do Nedanic a Měcina (10 km.) — Z M. přes Radkovic máme ještě 7 km. do Zinkova v malebné dolině stejnojmenného potoka s mohutným rybníkem, za nimž spatřuje se malebně položený zámek v středu krásného parku (maj. ryt. z Veselých). Kostel v Ž. z r. 1736 hraběnkou M. Terezií z Vrtby postavený chová hrobku bývalých pánů z Klenového a ostatky sv. Theodora z katakomb římských v skleněné rakvi. Přes potok po hrázi rybníka a pak dále k V. vede nás silnice ještě 7 km. lesem přes Prašivě Vršky do Nepomuku, před nimž setkáme se s bývalou rybářskou silnicí Inářskou.



Klatovy.

Bosáka) jednospr. 6, 8, 2spr. 10, 14 K. Rest. se zahradou, »liter. jednota«, Slunce, Kanon.

Dějiny. Jakkoli děje se v listinách o Klatovech zmínka teprve 1232., byly, jak se zdá, již dříve župním hradem, později za Otakara II. městem král. V době husitské drželo obyvatelstvo se stranou pod obojí; r. 1419 dobylo kláštera dominikánského a vyhnalo mnichy. 1424 splenil Krušina ze Svamberka předměstí za trest, že Klatovane pomáhali Žižkovi proti Plzni. Statně vedli si Klatovští proti křížákům a chrabře hájili práv městských proti pánům až do pádu hrádku Janovického. R. 1547 konfiskovány Klatovům statky za účastenství ve vzpouře proti Ferdinandovi; tehdy odňaté výsady byly jim opět vráceny. R. 1579 a 1615 dva hrozné požáry stihly město. Ve válce 30leté mnoho zámožných pod obojí se vystěhovalo, obnoven klášter dominikánský a zřízena kolej jezuitská, obdarovaná statky prvního tehdy měšťana Daniela Korálka z Těšína. Nové požáry hubily město, jež za Marie Terezie stalo se krajským. Kromě Kramera (1759) a Koldína narodili se tu dějepisec Matěj z Klatov, mechanik J. Božek, Karel Amerling (1807), K. O. Storch (1812), J. Krejčí (1825), Karel Vrba a j.

Památnosti: *Got. chrám děk. Narození P. Marie*, zal. na poč. 11. stol., v nynější podobě ze 13. stol., got. tvary znešvařeny rokok. přívěsky. V něm krásný obraz sv. Josefa

od nezn. mistra a starobylá cínová křtitelnice. Poprsí stavit. Antonína z roku 1560 a pamětní deska o stavbě chrámu z r. 1639. Povšimnutí zasluhuje bar. oltář z roku 1700, na postr. oltářích dobré sochy sv. Jana Ev., sv. Jana Křt., sv. Ludmily a sv. Barbory, obraz skonání sv. Josefa od Ign. Raaba (1749); oltář sv. Jana Nep. pod levým chorkem, dovedná řezba z pol. 18. stol., dřevěná kazatelna pozoruhodné práce ze 17. stol., krásný krucifix z černého dřeva ze 17. stol., stříbrná barevná monstrance z r. 1702, v dlažbě zapuštěné náhr. kameny z 16. stol. — *Kostel Početí P. Marie*, při bývalé koleji jezuitské barokní z l. 1656—1671; v něm Ježíš v chrámě vyučující neprávem Škrétovi připisovaný a pěkné fresky v presbyteriu a v dvou postranních kaplích s bohatou uměleckou stuccaturou; kazatelna dřevěná z r. 1720 výtečné práce Mich. Kollera a téhož pěkně pracované lavice, zповědnice a skříně. 11 bar. oltářů z 18. stol., varhany s bohatě prolamovanými náplněmi a pod kostelem rozsáhlé hrobky asi s 200, většinou mumifikovanými mrtvolami místních patricijů a okolní šlechty; v býv. koleji jezuitské jsou jízdecké kasárny. *Klášter dominikánský* (zruš. 1786) s *kost. sv. Vavřince* (nyní gymnasiem sv. Aloisia) z r. 1694, roku 1866 znovuzřízeným; obr. sv. Ignacia zdá se býti dílem Raabovým. Hřbitovní kostel sv. Jakuba vzal za své r. 1783 a zbyla jen *kaple sv. Michala* s dobrým renes. oltářem sv. Kříže s plastickým obrazem Klatov z 18. stol. a s olt. sv. Antonína, jenž nese dovedně řez. barokový rám a dobrý obraz. Také jsou tu starob. náhr. kameny. *Radnice s t. zv. „černou věží“*, dříve městskou zvanou, 75 m. vys., vyst. 1546—1559, jest z nejkrásnějších got. věží v Čechách. Na věži staroč. orloj a zvon Ondřej, 4600 kg. těžký. Od hlásného překrásná vyhlídka. V radnici starobylá síň primatorská. — *Městské museum* (přístup v neděli a ve svátek od 9.—12. hod. bezpl.; jindy na požádání u p. N. Hostaše) chová český bratrský kancionál z r. 1560 s miniaturami Jana Táborského z Klokotské hory a knihu práv městských, kancional latinský z roku 1537, krásný knihov. štítek Jana M. Hodějovského z Hodějovic, zajímavé meče, pěkné měděné bar. svícny, zaj. got. zámek, kachle ze 16, 17. a 18. stol., bar. svícny dřevěné, skvostný bar. krucifix, sbírku archeol., sbírku pečidel, obrazů, předmětů ze skla, majoliky, porcelánu atd.

Rodný dům M. P. Kristyána z Koldína (rohový d. na záp. str. nám.) s arkýřem přestavěn. Vedle kostela gymnas. rodný dům (Měšť. Beseda) V. M. Krameria s pam. deskou.

— Bývalá lože svob. zedn. — úpravný dům s arkýřem a vysokým štítem naproti Bílé věži. Renesanční průčeli a pěkný got. portál má dům č. 2, renes. portál dům č. 66. V domě č. 7 stojí *socha sv. Františka d. P.* z bývalé Lubské brány sem přenesená, velmi dobrá skulptura z poč. 18. stol. Kromě této spatřuje se při domě č. 183 *socha sv. Václava* z r. 1716, na Rybníčku *socha sv. Jana Nep.* z roku 1829, u Špírkova mlýnu *socha sv. Václava* z r. 1772, na křižovatce silnice Janovické a cesty Novákovické *socha sv. Vojtěcha* z r. 1711, na býv. cestě Domažlické *žulový sloup* z r. 1533, na silnici Ostřetické *žulový sloup* s dobrými reliefy z roku 1643. — Střelnice nově zřízena na konci Pražské ulice a za ní věž Okrouhlice, zbytek býv. hradeb, jež zachovaly se na severní a východní, z části i západní straně. Za ní v malém sadu městském pomník geologa J. Krejčího. — Otínská chalupa, býv. zimní sídlo zemanské rodiny Janovských z Janovic, za býv. kláš. dominikánským, jež zachována v původní podobě a uspořádání; přístup na požádání; v prvním patře síň s náb. ze 17. stol. — Městský sad, zal. r. 1841 na konci Videňského předměstí. V rybníku jeho plavín *Limnantheum nymphaeoides* a *Elatine triandra*. — Květinářské zahrady na předměstí říšském, kde pěstují proslulé klatovské karafiáty.

Vycházky a výlety z Klatov.

1. **Hůrka** (497 m, $\frac{1}{4}$ h., rozhledna z r. 1893, klíč má kostelník, Mikuláše. V něm cenné sošky zpropitné) se sříceninami kostela z konce 15. stol. a obr. sv. Mikuláše, zajímavý pohledem na Klatov, z konce 16. stol. Krásná vyhrazená v nyn. podobě z r. 1736. Pěkná památka domácího baroku. Pěkná vyhlídka.
2. **Křesťanský** (vlastně Křestanovský) **vršek** (409 m, $\frac{1}{4}$ h.) s obnovenou kaplí Umučeného Spasitele s křížovou cestou; odtud je pěkná vyhlídka.
3. **Beňovy**, ($\frac{1}{2}$ h.) nejstarší osada v celé krajině, druhdy farní ves s tvrzi, k níž patřil kostel sv. Martina na úpatí Hůrky.
4. **Lubská skála** ($\frac{1}{2}$ h. jižně). Nejblíže přes Sobětice. Pohodlněji přes Luby. Tuto got. kostelík sv. Mikuláše. V něm cenné sošky (zpropitné) se sříceninami kostela z konce 15. stol. a obr. sv. Mikuláše, zajímavý pohledem na Klatov, z konce 16. stol. Krásná vyhlídka.
5. **Vejhořice**, žulový kopec (525 m, 1 hod.) mezi Luby a Loretou. Nejkrásnější vyhl. na Sumavu, na Klatovy a Brdy. V Lubech dva host. s prostým občerstvením.
6. **Loreta**, vesnice v lesích (1 h. na j.) s kaplí loreťanskou z r. 1711. Obnovenou 1831. oblíb. výl. místo. S okolních žulových vršků, na př. s vršku Svatojanského (mal. zbytky kostela sv. Jana) pěkná vyhl.
7. **Bor**, les prostírající se na sev. za Drnovým pot. ($\frac{1}{2}$ hod.) V něm Komošín, skrovné zbytky tvrže (512 m). Dále Hrádek Kokšín, zřízeniny druhdy stráže Svihovské s pěknou vyhl.; odtud již je blízko do Svihova.
8. **Žinkovy-Nepomuk** (27 km). Silniční trať tato vede nás z Ryb-

níčku SV. silnicí ostržetickou na *Ostřetice* (5 km), v nichž spatřuji se při některých hospodářstvih zděné sruby (zvláště věžovitý při č. 4. je zajímavý; v lese Mýté ($1\frac{1}{4}$ hod. na sev.) prozkoumáno 30 mohyl; nálezy v muzeu klatovském. Za Petrovickami odbočuje v pr. $1\frac{1}{2}$ km sil. do *Němčic*, kde spatřuji se zbytky tvrže ryt. Cejků z Olbramovic, při hřbít. kapli také jejich náhr. kameny. Po dalších 4 km stihneme za nimi v malebnější již poloze *Petrovice* (13 km). odkudž vede nás silnice krajinou lesnatější do údolí pot. žinkovského; asi 1 km. před Z. odvětjuje silnice po mostě přes rybník. (Dále viz na str. 69.)

9. *Chuděnice* (silnicí 16 km). Silnice, jež vede z K. k hl. nádr., za tratí uvádí nás do doliny pot. Drnovského a podle něho do údolí Uhľavy s lesnatými boky Klatovského boru v pr. a s lesem Husínem v l. V tomto odkryto na 50 mohyl, z nichž nálezy jsou v muzeu Klatovském. (Také možno jiti přes Husín na Poleň a odtud do Chuděnic; viz níže trať Klatovy-Domažlice.) Sinicí za $\frac{3}{4}$ hod. (od dráhy) stihneme *Svrčevs* s vodní tvrží z 15. stol., nyní na příbytky přestavěnou. Peři tur. opustí zde siln. a nadejde si přes *Rakom* na úpatí Doubravy (724 m, viz Klatovy-N. Kdyně) opět k silnici, která vede jinak ze Svrč. dále údolím Uhľavy podle *Komošina* (v pr.) do *Dolan* (8 km), kde nad několik domků vyčnívá věžovitě stavení bývalé tvrže pánů z Rýžmberka; r. 1797 (pouze věž je starší) má hl. oltář renes. ze 17. stol. s obr. od Herzoga, dovedně lité cínové svícny z 18. stol. — Sil. uchyluje se z údolí Uhľavy k záp. přes Balkov (po 3 km setkáme se s nad-

cházkou přes *Rakom*) k Slatině (v l. Doubrava); před Slatinou dáme se v pr. přímo do *Chuděnic* (viz str. 68). — Kdo nechce do Ch., stihne přes Slatinu, Lučice, Chocomyšl do Kolovče (22 km; viz trať VII.

10. *Plánice-Olšany* (29 km). Silniční trať vede nás z již. konce nám. v l. (k V.) na *Bolešiny* ($5\frac{1}{2}$ km). Po $1\frac{1}{2}$ km za Kl. lze v pr. odbočiti na *Kydliny* (1 hod.), kde spatřuje se *got. kostelík sv. Václava*, z nejstarš. v dekanátu Kl. Odtud do Bol. $\frac{1}{2}$ km. Nebo možno jiti méně pohodlně ale zajímavěji dál přes *Obytce*, prastaré sídlo ryt. Obyteckých z Obytec a *Habartice*, při nichž na Jelením Vrchu je zajímavá lokalita Soldanella montana a v lese »Spolky« naleziště bronzů. Anebo z Kydlin přes Chuchelský Les (vrcholu Barák, 706 m, lid říká také Bismark) s krásným rozhl. k Nepomuku a dál přes Habartice. Chuchelský Les je také zajímavým nalezištěm botanickým. (*Imperatora astrantium* a p.)

Přes Myslovice a Kroměžlice stihneme *Plánici* (15 km) měst. se zámkem hr. Wallise a barok. kost. sv. Blažeje. V něm missál z r. 1498; na radnici grunt kniha měst. Kolínce se zápisy pís. Adama Žižky z Trocnova. Sloup mariánský na náměstí je pěkná skulptura z poč. 18. stol. Nejzajímavější bod této tratě: *Nicov*, 2 km za Pl. s krásn. pout. kost. *Nar. P. Marie*, bar. stavbou Kil. Ig. Diezenhofer a (veže r. 1870 vichrem shozené nepřiměřenými jehlany obnoveny). 1 km za N. leží *Žborov* s pamětih. pův. rom. kostelíkem, v 17. stol. zbarokovaným. Za Zb. v l. Hradiště se stopami starých valů. Minuvše ještě *Ždár* a *Srážovice* stihneme stanicí *Olšany*.

Z Klatov, jež v užším smyslu okolí Plzeňského jsou poslední naší stanicí v tomto směru, rozvětvují se dráhy několika směry: 1. na *Eisenstein*, 2. na *Domažlice*, 3. na *Horažďovice*, jež jako pohraniční trať pošumavské probrány jsou již v díle III. »*Šumava a Pošumaví*,« na kterýž v té příčině odkazují a připojují jen doplňky, okolí Plzeňského blíže se dotýkající:

I. b. Klatovy.—Janovice.—Domažlice.

Dle dílu III. možno sledovati tento směr drahou přes Janovice a Novou Kdyni. Na této trati zasluhují pozornosti *Janovice* jako východiště výletů na *Hrad Klenové* a *Opálku* a *Nová Kdyně* i *Kouty* jako východiště výletů na *Rýžmbek* a *Herštein*. Domažlice samy viz jako stanici tratě VII. a VIII.

Pěšímu turistovi doporučuji zajímavý směr:

*Klatovy, Polen. Herštejn. Rýžmbek. Nová Kdyně.
Domažlice. (25 km).*

Z Klatov jako na Chudenice (viz str. 73, č. 9.), však za nádražím v l. (při rozcestí opět v l.) k Nov. mlýnu a přes Uhlavu do Tajanova pod *Husínem* (v pr. mohyly); z T. v pr. přes Husinu do *Drslavic* (6 $\frac{1}{2}$ km).

Kdo chce užítí vyhlídky, dá se hned za vsi v pr. k lesu a na vrchol Doubravy (724 m) a s tohoto sestoupí do Poleně; zacházka $\frac{3}{4}$ hod.

Jinak z Drsl. přímo dále k Z. na *Veckovice* (7 $\frac{3}{4}$ km), nad nimiž v sedle mezi Doubravou a Bítovem (669 m) stojí novější kaplička *Sv. Blažeje*, vyst. místo staré, r. 1784 zrušené. Před vchodem ukazuje lid kámen se šlépějemi lidí a dobytka. Odtud za $\frac{1}{2}$ hod. sestup do

Poleně, srarodávného městečka, rodiště Jos. Franty Šumavského, v němž až do 19. stol. bývaly dva kostely, z nichž kostel *Sv. Markély* je v zříceninách; byla to stavba ušlechtilé pův. gotiky 14. věku.

Farní kostel Všech Svatých přinesený. Staré náhrobní kameny původem ze 14. stol., však rozměnitě změněný, chová obraz Madony, ze 16.—18. stol. Zbytky tvrze, obnovené v 16. stol., spatřují se ve dvoře č. 13. z 18. stol. vojínem jakýms z Itálie

Stejným směrem SZ. vede nás silnice (cestkou v pr. odb. možno si nadejít) 2 km na

Pušperk (pův. Fuchsberg), zříc. hradu již od pol. 15. stol. pustého a r. 1473 Klatovskými pobořeného. Roku 1600 byla tu zříz. kaple sv. Václava, za Josefa II. zavř. a nyní rovněž zříc. Silnicí k JZ. odbočující po 1 km přijdem pod

Kouřím (655 m.), přes jehož (1 km) nevysoký lesnatý vrchol s nepatrnými již zříc. hradu Ruchomberka sestoupíme na silnici Chuděnicko-Domažlickou (za touto nedaleko rybník Šlapadelský s *Alisma crenatum*) a touto za půl hodiny dojdeme do

Němčic. Zde opustíme silnici a dáme se polní cestou

k J., jež po $1\frac{1}{2}$ km dovede nás k myslivně Herštýnské pod zříceniny hradu

Herštýna (Nového), od r. 1481 pobořeného.

Hrad vznikl asi v 13. století. (tom tři jeho dcery. Později připadl R. 1350 postoupil jej Sezima z Heršt. spustlý hrad Svihovským, pak Do- Ježkovi z Velhartic. R. 1481 Albr. mažlicům, po konfiskaci r. 1547 Bavorský hrad pobořil a Jana Šeb. Marku z Hrádku a posléze Heršt. z Velh. do zajetí odvedl. Cernínům z Chudenic. V panenské věži zahynuly prý při

Odtud lesem k Z. znač. cestou stihneme za nedlouho dvojnásobné valy *Příkopy* (neprávem husitské zv.), o jejich původu a účeli ničeho není známo. Po záp. svahu *Kravaře* (681) dojdeme za 10 min. do *Podzámčí* (pohodlněji vede znač. cesta podle Škarmanu po úpatí Kravaře do Podz.), odkudž vystoupíme k zříc. hradu (ve všední den ohláška u host. p. Peška, jenž má klíč od věže)

Rýžmberka (vrchol 660 m), odkud je skvělá vyhlídka do průsmyku Kdyňského přes kostelík sv. Václava na Brůdku a sv. Annu k Oseku, na Kouty, Kdyni, Domažlice, Jezerní Horu i Čerchov.

Hrad zal. v 13. stol. Děpoltem Drslavicem z Rýžmberka, patřil ve 14. stol. Ježkovi Kozi Hlavě z Pnětluk a v 15. stol. pánům z Janovic, od nichž r. 1497 koupil jej spolek rytířů kraje Plzeňského a Prácheňského. Po něm jiní maj. se vystřídali, až r. 1641 dobyli a pobořili hr. Svědové. R. 1696 nabyl ho Stadion. V končinách těchto zvítězil asi v 6. stol. Samo nad Dagobertem a v 11. Břetislav nad cis. německým, r. 1431 Prokop Vel. křížáky něm., kteří podle Rýžmb. k Nýrsku prchali. U Nýrska zví- tézil také Jiří Poděbradský. — V neděli a ve svátek poskytuje host. Peška z Podzámčí občerst- vení. — S obnovené věže vyhl.

Z Podzámčí vede k J. cesta (půl hod.) do

Nové Kdyně nebo dáme se přes Starý Dvůr na

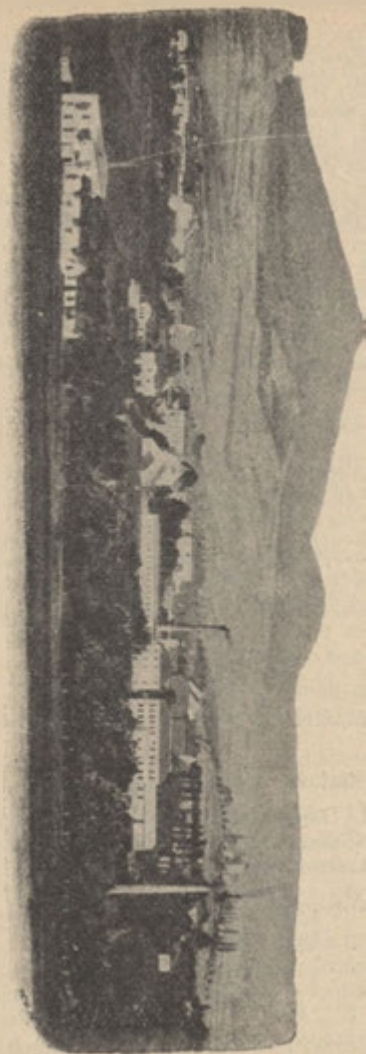
Kouty a do **Domažlic** (z Podz. 9 km) — Viz díl III. a trať VII.

I. c. Klatovy.—Horažďovice.

Železniční spojení transversální drahou přes Týnec a Sušici viz v díle III. (Šumava) zpětným směrem. Pěší tura, která vede vlastním územím tohoto dílce, jest:

Klatovy. Hory Nařžovské. Horažďovice. (36 km.)

Opouštíme Klatovy silnicí Horažďovickou k JV. podle městského sadu na *Sobětice* a *Mochtín* vedoucí. Zde nechavše silnici ke Kolinci směřující v pravo, dáme se Mochtínem na **Čestín** (Nový Č., $8\frac{1}{2}$ km), kde nalézají se mešní baro- ková kaple Nejsv. Trojice, vystavená V. A. Běšínem z Běšin



r. 1695; v ní zajímavé olejové obrazy Nejsv. Trojice. (Skupina 3 vousatých hlav; viz Český Lid VII. str. 94.) — Sledujeme směr svůj dále přes *Kocourov* do rybníčné krajiny u

Zavleková (18 km), kde stávala tvrz pánů z Velhartic, později nová Dlouhovesských z Dlouhé vsi, jejíž zříceniny novými zdmi r. 1856 zvýšeny. Barokový kostel Nejsv. Trojice z roku 1773 (zal. hr. Taaffem) má hl. oltář se vkusným rokokovým rámcem a dobrým obrazem Nanebevz. P. Marie, a náhrobní kameny ze 16. stol. Odtud 5 km do

Stříbrných (Nalžovských Hor a Nalžova, města (688 a 548 obyv.) založeného při bohatých dolech stříbrných, v nichž ještě v 16. stol. s prospěchem se dolovalo (nyní maj. berlínské firmy). *Kostel sv. Kateřiny*, vystavěn r. 1721 hr. Pöttingem, v novější době pečlivě opravený, je pěkná baroková stavba.

Ve spojených se Stř. H. Nal-liky a j. V zám. *kapli sv. Václava žovců zámek*, nyní hr. Taaffů, velký, pěkně řezaný krucifix, dobrý z poč. 17. stol. chová zajímavou obr. Tobiaše ze 17. stol. a pěkný sbírku obrazů vlašských mistrů, bar. kalich. — Ve dvorech nalž. rytin, zvláště anglických z 18. a 7 proslulých sýráren. 19. stol., porcelán, děltské majo-

Odtud krajinou jednotvárnou spějeme k **Hradešicům** a přes **M. Bor** do **Horažďovic**. (Viz díl III.)

Klatovy.—Sušice.

Železniční trať Klatovy-Horažďovice není tak **vábna** jako pěší pochod jejím směrem na Horažďovice s některou pozměnou a sice:

Klatovy. Týnec. Klenové. Opálka. Strážov. Cáchrov. Velhartice. Hory Matky Boží. Hrádek. Svatobor. Sušice. (50 km na 3—4 dny.) — Viz díl III.

Trať II. a. Plzeň—Horažďovice.

Sledujeme tu trať dráhy k Budějovicům, jež podrobně již probrána jest v díle V. (Brdy a Podbrdí).

Jednotlivé stanice, jakožto výchozí body vděčných výletů jsou jmenovitě **Plzenec** (Radyně, Hůrka a Kotel), **Stáhlavy** (Radyně, Kozel, Lopata, Kotel), **Nezvěstice** (Lopata, Vildštejn, Třemšín), **Blovice** (Vildštejn, Letiny — viz str. 63. — Třemšín), **Nepomuk** (Jeskyně na Skalce, Zelená Hora, Vrčany a sv. Vojtěch, Velká Skála, Hrádek, Třemšín, Lnáře).

Z **Nepomuka** přes **Žinkovy** a **Měčín** sledovati lze zpětným směrem trať do **Švihova** (str. 69.) a přes **Žinkovy** a **Petrovice** do **Klatov** (str. 73.). Konečně proslulou *»rybářskou silnicí«* lnářskou spějeme přes **Kokořov** a **Skašov** (odtud odb. do **Letin**) k **Oujezdu** (odb. na hrad **Skálu**, viz str. 62.) a do **Přeštic** (str. 63.). Celkem 25 km.

Dráha sleduje z **Nepomuku** směr jižní, u osady **Třebčic** překročuje *»rybářskou silnicí«*, po dalším 1 km. mĳíme v pr. **Mileč**, v levo **Želvice** a údolím potoka **Korčinského** podle stejnojmenného rybníka (v levo) stihneme stanici

Olšany, odkud nabízí se nám v pravo (k Z.) silniční trať přes **Plánici** do **Klatov** (str. 73.) a v prodloužení jejím k V. 3 hodiny cesty do **Lažan Desfourových**. — Krajinou jednotvárnou stihneme stanici

Horažďovice-V. Bor, odkudž do města je půl hodiny; druhá stanice **Horažďovice-Babiny** (křižovatka s dráhou transversální je o 4 km dále; z této pak drahou transversální přijeti lze přímo až do města **Horažďovic** (viz díl III.).

Trať II. b. **Nezvěstice-Rokycany.**

Odbočnou drahou z Nezvěstic nabízí se několik východišť pěkných výletů, na které upozorňuje díl V. (Brdy a Podbrdí), zejména z **Kornatic** na *Lopatu* a z **Mirošova** k *rybníkům Padrtským*, na *Pancíř* a na *Třemšín*.

Trať III. a. **Plzeň-Rokycany.**

Sledujeme zpětným směrem trať Rokycany-Plzeň dle str. 86. V. dílu (Brdy a Podbrdí), na níž nabízi se nám výletní místo

Zábělá se vsí Bukovcem, **Chrást** (viz odb. III.b. na Radnice), letní sídlo **Nová Huť** a město **Rokycany**, jako východiště výletů na *Vršíček*, *Rybníky kokotské*, *Osek*, *Březinu*, *Břasy*, *Holoubkov*, *Ždár*, *Kotel* (rozhledna), *Cilinu*, *Lopatu* a *Radyni*, z nichž zejména poslední přes *Štáhlavy* a *Plzenec* lze pro měniti v okružní výlety z Plzně a zpět.

Trať III. b. **Chrást-Radnice-Liblín-Královice-Plasy.**

Sledujeme odbočku Chrást-Radnice dle stránky 86. V. dílu (Brdy a Podbrdí) do proslulé uhelné pánve radnicko brasské a odtud na **Liblín** s proslulými zříceninami hradu *Libštejna* a dále do **Královic**, do nichž podrobně nás uvádí tohoto průvodce díl VIII. (Smrčiny, Hory Karlovarské a Doupovské na stránce 80), kde jednak vděčné výlety na *Mar. Týnec* a do *Potvorova* (krásný románský kostelík), jednak i směr do *Plas* lze sledovati.

Trať IV. **Plzeň-Plasy.**

Z Plzně do Plas vede nás trať státní dráhy Plzeňsko-Březenské přímo k S. podle zast. *Společ. pivovaru* a rybníků *Boleveckých* (v pravo, *Bolevec* v levo) pěknou lesní partií *Boru Boleveckého* (zajímavá lokalita bot., *Kamený rybník*, viz str. 42.), v němž zřízeny jsou dělové střelnice (v pravo) proslulých plzeňských závodů *Škodových*, do krajiny, kde na jedné straně spatřujeme opuštěné již neb dokonávající doly uhelné, na druhé pak čile zavedené kutání na kaolín a pracující sklárny, do stanice

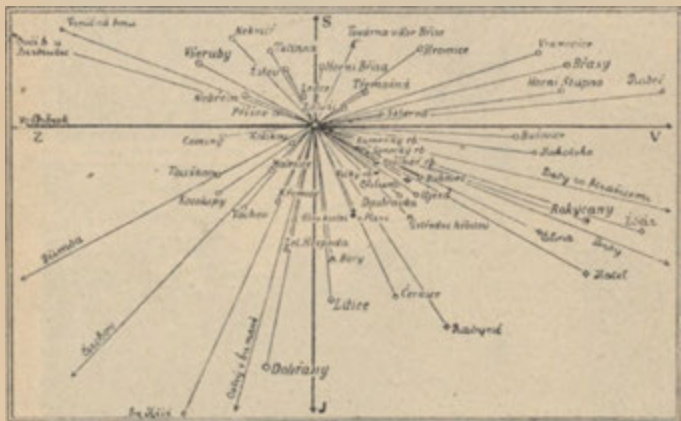
Třemošné. Krajíně vévodí na levo tři čtvrti hod. cesty vzdálený vrchol

Krkavce (505 m) s rozhlednou. Tento přístupen jest a) z Plzně od stanice *Lochotínské* elektrické dráhy značenou cestou nejprve 400 kroků silnicí, pak v levo polní cestou

k telefonnímu vedení a podle něho k hostinci na Cihelně (klíč k rozhledně), odtud dále lesem k vrcholu (půl druhé hod.); b) z nádraží v Třemošné přímo do Záluží (25 min.) a k plavárně kaolínové s hostincem na Cihelně a vzhůru k vrcholu (1 hod.).

*1. **Krkavec**, 505 m. Vrchol kupců Faustusa v Školní ulici, s ladnou zděnou rozhlednou (obr. str. 80.), 18,2 m vysokou, vystavěnou r. 1900 dle plánů prof. Kubeše nákladem 7000 K od odboru K. Č. T. v Plzni za ochotné podpory četn. korporací a jednotlivců. Ve středu, v sobotu a v neděli lze tu dostati občerstvení. Vstup volný. Klíč k rozhl. možno si vypůjčiti na zálohu 1 K v Plzni u pp. knih-

Houšera na náměstí, Hrubého ve Ferdinandově tř., na cestě v host. na Cihelně, nedaleko rozhl. v plavárně Zálužské. Vyhl. (obr. str. 79.) zejm. k J. až na Sumavu (Ostrý), k JV. a V. na Brdy (Radyně, Kotel, Ždár a Radeč) a k JZ. na Český Les (Čerchov, Přimda) skvostně otevřená, k S., SZ. a SV. blížeší výšinami uzavřená.



*2. **Hromice, Kacerov**. Z nádraží podle továrny na zboží šamotové a kameninu přijdeme do obce Třemošné (1426 Č., 309 N., šulfr. škola), z které k V. vede polní cesta da údolí potoka Třemošné a tímto 2 km k ml.; pod tímto údolím se silně zúžuje a cesta je nepohodlnější, však po 1,5 km. stihneme cestu v levo vzhůru do Hromic odbočující. Nad těmito stojí za shlédnutí památné odkryvky *brázdil vitriolových* (srov. str. 37.). Odtud vrátíme se cestou zpět k pot. Třemošné a směrem jejím, běříme se dále 3 km až k Cholině, kde přejdeme na pravý břeh a po dalších 2 km



ROZHLEDNĀ NA KŘKAVCI

U PLZNE

vrátíme se na břeh levý a vzhůru 1 km do Kacerova, nad nímž spatřují se zříceniny zámku Kacerova.

Kacerov. zámek, stavba ren. který vede most do hl. vchodu a z r. 1542, postavená Flor. Gries-tímto do nádvoří zdobeného arká-
peckem z Griespecku. V lidu udr- dami, jichž pole klenbová zdobena
že se pověst o dobrovolné záhubě jsou freskami. V síních I. patra,
rodu Gr. při rodinném kvasu na jejich dilem za sýpky se používá,
Kac., aby vyhnuli se potupě od- poutají pozornost pěkná kamenná
souzení po bitvě běl.; všichni po- ostění dveří, ozdoby krbů, misty
chování prý pak v Královicích a i malby, ovšem již valně sešlé.
hrobka zazděna. Spatřuje se tu Místnosti II. patra jsou v stavu
dosud statná dvoupatrová renes. ještě zuboženějším, ač v přízemku
stavba, obehnaná příkopem, přes se obývá.

Kdo nechceš vrátiti se k st. Třemošné, můžeš odtud voliti dvojí
směr cesty: a) delší k S. podle Mže a opuštěných hutí vitriolových
(kratěji přímo přes Cívce) až k huti Štarkově. od této do Rohšic;
zde dolů k mlýnu a přes Mži na Liebštejn, z L. pak na stanici do
Radnic (celkem 3 hod. cesty, viz díl V. Brdy a Podbrdí). b) Kratší
dolů k mlýnu při ústí Třemošné do Mže a přes Třemošnou do
Plané s far., got. ač znešvařeným kost. Nanebevz. P. Marie, naproti
níž na druhém břehu Mže spatřuje se hradiště

Rudná, kde stávala tvrz za- s pány z Chrástu a Volducha stej-
ložená Dobrohosty z Plané, kteří něho erbu požívali.

Nedaleko nad Pl. je přivoz na cestu vedoucí do Vranovic a k st.
dráhy v Brásích (z Kac. celkem 1 1/2 h.).

c) Statnější turista, jenž chce seznati počíní Mže pod Plzní,
může z Pl. polní cestou sledovati tok. většinou bezlesný, dále již
jen pěšinami v četných zátočinách k Nadrybům, Habrové a Drozdové,
pod kterou teprv počínají lesnaté a malebné partie v okolí Bu-
kovce.

Věžka, nepatrná již zřícenina Hrad jejich zabral a zboží rozdal
hrádku na osamělé skále při Mži Zikmund. Nedaleko stojí far. chrám
pod Dr., jejímiž držiteli byli až do Drozdovský *Sr. Máři Majdaleny*
válek husitských panové z Věžky. zal. Rackem z Věžky r. 1351.

Udolím Mže pěkná procházka k vsi Bukovci (na pr. bř. pod
lesem a zastávkou Zábělou), papírna, tov. na dřevovinu, mlýn.

Hradiště, jehož spečené valy hned za Buk. k JV. je vzácná pa-
spatřují se na skalním ostrohu mátká doby předhistorické.

Od B. nadejítí lze si zátočinou Mže cestou po svahu Chlumu
(přes trať), odkud nabízí se pohled na protější břehy *Bílé Hory*,
jejíž svahy hojně kaolínem probělávají a kde druhdy i na uhlí se
dolovalo. Tudy sejdeme k malebně položenému kostelíku Sv. Jiří,
nad nímž ústí do Mže Úslava.

Naproti kostelíku vypínající se *Týnec*, patřivší k zaniklé stejno-
strmá skála, u lidu *Pecihrádkem* jmenné vsi.
zv., je místem, kde stávala tvrz

Od sv. Jiří přímo polní cestou 1 1/2 hod. do Plzně. (Naznačená
partie po Mži z Kac. celkem 5 hod.)

Za Třemošnou vniká dráha do lučnatého údolí Třemošné
(v levo Záluží s Krkavcem, v pozadí pak Ledce) k stoku
s jejím druhým pramenem Bělou u zastávky

Hor. Břízy s plavidly kaolinovými; továrna na šamotové

výrobky a pod., ležící při dosti rozsáhlém komplexu lesů, jež jsou oblíbeným výletišťem Plzeňanův. Půl hodiny na *Jalovčiny* se zahradní restaurací. Lesy těmito po svahu Červeného Vrchu proniká trať obloukem kolem továren na kyselinu sírovou do

Kazňova, české obce, (564 Č., 11 N.) s kamenouhelnými doly, továrnou na lučebniny a stroj. hnojiva, anglickou a českou kyselinu sírovou, anhydrit, hliněné zboží (zvláště nádoby na kyselinu sírovou). — Hor. Bříza a Kazňov byly dosud východištěm ke Krašovicům a Bělé (nyní viz trať V.). V bývalém zámku báňská a průmyslová správa.

Vysokým viaduktem překročujeme vlídnou lesní dolinu a sestupujeme do údolí malebné *Střely*, nad níž v pravo objevuje se *Nebřežín*; za krátko pak stihneme stanici

Plasy, zevrubně již dotčenou v díle V. (Brdy a Podbrdí), odkud se nám nabízejí zajímavé vycházky ke *Královicům* (též drahou přes Mladotice), *Potvorovu*, do údolí *Střely* atd. Pokračování trati k *Podbořanům*, trať *Plasy*, *Královice*, *Jesenice*, *Blšany*, *Žatec* a trať *Plasy*, *Manětín*, *Žlutice* a *Manětín-Rabštejn* viz v díle VIII. (Smrčiny, Hory Karlovarské a Doupovské).

Trať V. Plzeň-Manětín-Toužim.

Sledujeme z Plzně trať dráhy dle projektu z roku 1901. Trať vyvětvuje z tratě dráhy Plzeňsko-Březenské u

Bolevce, odkudž nabízí se nám několik pěkných vycházek, jmenovitě do Boru s malebnými rybníky a s t. zvaným **Rybníkem Kamenným** (zajímavé nalez. botan., viz str. 42.), s dělovými střílnami závodů Škodových a p., rovněž i vycházku na

Krkavec (srozhlednou, viz str. 79 a 80). — Po úpatí Krkavce podle kaolinových jam *Chotikovských* běže se trať do údolí Třemošné k

Příšovu (232 Č., 7 N.), sledujíc až sem směr silnice Karlovarské. Slabé flece uhelné. Allod. dvůr hr. Schönborna). Tok Třemošné, částečně lesnatý (v pravo), sledujeme odtud až po

Nebřeň (357 Č., 25 N.) s plovárnou kaolinovou a ložiskem kamenouhelným. Nedaleko odtud (půl hodiny) poněmčené město

Všeruby (21 Č., 1196 N). Výroba dřev. drátu a dřev. krabiček, pivovar, ložisko kamenouhelné. Nad Třemošnou, zde pot. Všerubským zvanou.

Nad městem na vrchu starob. r. 1622 konfiskovány a hrad zašel románská kaple (část gotisovaná) asi ve válce 30leté. Farní kostel sv. Martina, původně hradní kaple sv. Ducha, v němž za 14 dní jednou hradu Kokořovcův, z něhož nekoná se české kázání, má gotické zbyly než stopy valů; na počátku kněžiště se sakristií z pův. stavby, 16. stol. byl tu sídlem pověstný loď pochází z r. 1826. Nedaleko Jiřík Všerubský z Gutštejna, jenž VŠ. k JZ. stopy hradu *Framštejna* daleko široko okolí drancoval. (u lidu Rahnštejn zv.), jež r. 1467 Markvartovi z Hrádku byly VŠ. dobyla jednota Poděbradská.

U Nebřeně obrací se trať dráhy k sev. údolím potoka Nekmířského k

Nekmíří (495 Č., 5 N.); allod. statek s novějším, nedostavěným zámekem, parkem, pivovarem a lihovarem. V okolí hojně lip.

Staré sídlo vладыků Nekmířských, z nichž proti Hynkovi vytáhl z Plzně r. 1419 Žižka se 30 bojovníky, dobyt nad ním a Bohuslavem ze Švamberka skvělého u Nekmíře vítězství; v bitvě Hynek zahynul. V 18. stol. byla Nekmíř v držení Vrthů, nyní náleží Schönbornům. — Na J. lovecký zámek *Lipovice* a panský dvůr *Kokořov*, kde bývala tvrz Kokořovských z Kokořova.

Krajinou jednotvárnější ve směru silnice Manětínské vede nás nová dráha na druhý pramen Třemošné, potok Bělou, kdež stihneme stanici

Dolní Bělou (úředně nesprávné jméno Český Najstát), českou obec (658 obyvatel), se zříceninami stejnojmenného hradu. V novější době mnoho židů se zde usadilo a zaujalo nejvýstavnější část okolí kostela. Mají zde i synagogu a něm. školu.

Hrad Bělá pamatuje se ze 14. vartové z Hrádku a Vřesovcové stol., kdy uvádí se tu Sezima Od r. 1757 spojen byl s Plasy. — z Bělé; hrad obýván byl až do 18. chrám *Povýš. Sv. Kříže* vyst. r. 1785 a vystřídali se na něm r. 1782 od předposledního opata Guttenštejnové. Libštejnský z Ko-Plaského Fortunata Hartmanna. lovrat, Václav z Roupova, Mark-

Nad D. Bělou povýš stihneme H. Bělou a za ní v lese valy bývalého hradu *Vrthby*, kolébky pánů z Vrthby. Hrad nebyl již od poloviny 16. stol. obýván. Tutěž nedaleko najdeme i čedičové lomy s pěknými sloupy, nejkratnější to stopu čedič. láv Českého Středohoří k jihu.

Bělá - Preitenstein - Nečtiny - do Preitensteinu (celkem $81\frac{1}{4}$ km). Manětín je zajímavější i příjem. — Nebo z D. Bělé na H. Bělou a nější partie než dráhou do Mane- rovně dále do lesa k valům hradu tina a Nečtin. Z D. Bělé k Zam. Vrthby (za osadou Vrthou $21\frac{1}{2}$ km); rybníku (pod zříc.) a odtud po ní odtud dále k Z. lesem do Zahradky cestou k Z. k ryb. Podhrádeckému 2 km, kdež obrátíme se k SZ. lesní (2 km), odtud k SZ. do Spánkova vozovkou 8 km do Plachtina a 1 km $11\frac{1}{2}$ km a v stejném směru dále do Preitensteinu ($13\frac{1}{2}$ km). Mnoho lesem $23\frac{1}{4}$ km ke Kříži (653 m) a křížovatek. Cesty nejsou značeny. rovně dále ještě 1 km, načež v l. Jen kdo umí jiti dle gen. mapy do *Plachtina*, odkudž k S. 1 km nebo s průvodcem.



Preitenstein a Nečtiny.

Dráha sleduje z D. Bělé dále směr sev. k

Dražni, české obci na silnici Karlovarské (255 obyv.), s opuštěnými lomy na břidlici vitriolovou a ubírá se pak již přímo k

Manětínu, městu s českou většinou (977 Č., 363 N.), středisku uhelné pánve manětínské, jež drahou slibuje si oživení. V okolí láme se krycí břidlice (rabštýnská), permský pískovec na mlýnské kameny a čedič na štěrk.

Hostince: V radnici (8 pok.), Červ. Orel (5 pok.), Bílý Beránek (3 pok.).

Manetín leží malebně v hlub. údolí na úpatí čedičového Chlumu (641 m). Děč. chrám z poč. 18. stol. jež obklopuje pěkný angl. park, obrazárna s obrazy Brandlovými, jehož práce spatřují se také ve hřbit. kost. sv. Barbory, při němž je hrobka Lažanských. Staré město králů českých, které r. 1269 Vla-

dislav II, daroval Johanitům, kteří tu komendu měli do válek husitských. Zikmund zapsal je Svam-berkům, od nichž r. 1547 získal je Volf Kraljír z Krajku. Tomu skon-fiskováno pro odboj proti Ferdi-nandovi I. a prodáno Šlikovi, pak získal je Hrobčický a po něm Kri-štof z Roupova, jemuž po bitvě běl. skonf. a prod. Elstere Mitrov-ské roz. Lažanské; rod Lažanských žije tu dosud

Severní okolí Manětína spadá již v VIII. díl tohoto prů-vodce (Smrčiny, Hory Karlovarské a Doupovské), kde naléztí lze pokyny pro výlety na *Rabštýn* a do překrásného údolí *Šířely* mezi Rabštýnem a Plasy.

Od [Manětína obrací se dráha k Z. podle pot. Manětinského (přítoku Střely); v pr. vidíme *Chlum*, později *Doubravický vrch* čili *Kozelku* a v levo *Nečtinský Spíčák* (vesměs čedičové kopce), pod nímž leží Lešovice a stihneme stanici

Nečtiny, první obec německou na této trati (městečko, 997 N., 9 Č., host. panský dům, 4 pokoje).

*1. Zámek Nečtinský a hrad Preitenštejnský, $\frac{1}{2}$ hod. údolím k J. podle kostelíčku sv. Anny; kostelík pův. gotický, později renesansanční, má ještě renesanční portál s nadpisem z r. 1657, kdy obnoven byl Adamem z Kokořova; presbyter nese stopy gotiky, hlav. oltář a kazatelna jsou práce pozdní renesance. Nynější zámek *Preitenštejnský*, lépe také *Nečtinský* zv. vyst. v 17. stol., avšak v l. 1855 až 1858 nově upraven. Zám. kaple postavená r. 1657 Adamem z Kokořova stojí za shlédnutí; v I. patře spatřují se podobizny nyn. majitelů hr. z Menzdorf-Pouilly, staré zbroje a zbraně; zám. obklopen pěkným parkem a opodál stojí malebná hrobka nyn. majitelů. Nad zámkem Nečtinským k S. spatřují se zříceniny pův. *hradu Nečtinského*, sídla starého rodu českých vladýk z Nečtin, od nichž v 14. stol. přejala hrad koruna.

Mnozí se tu pak majitelé vystřídali, mezi jinými Burian II. z Gutštejna, českým Kroesem nazývaný. Pro odboj proti Ferdinandovi I. konfiskován hr. Kašparovi Pflugovi z Rabštýnu a zapsán milci královu Flor. Griespekovi z Griespachu; potomkovi jeho Bohuslavu konfiskován po bitvě běloh. Od r. 1637 až 1839 byli tu pány Kokořovští.

*2. **Pekelný Vrch** (601 m). Výlet, jež spojití lze s předešl. Za kostel. sv. Anny v l. podle pot. Pstružného (nebo pohodlněji od zámku silnicí k S. vyb. do směru téhož potoka) a k 3. mlýnu (Pekelnému), kde náhle z roviny zvedá se osamělá čedič. kupa, výběžek hor Doupovských, jedna z oněch (Vladař, Chlum, Doubravice, Vlčí Hora u Černošina, Krasíkov u Bezdrůžic, Polínko u Outerého atd.), které svou osamělostí vzbuzují četné pověsti lidové.

Druhá část projektované tratě obrací se od Nečtin směrem SZ. krajem již zněmčeným a krajinou vysoko položenou k

Bezvěrovu (Bernklau), nad nímž zvedají se do kola vrchy značné výše: Branišovský chlum (800 m), holý Bezvěrovský hřeben (712 m); zvlášť s tohoto naskytuje se malebný rozhled na vzdálené hory Doupovské a jejich výběžky. Následuje pak

Nová Sázava se sklárnou, nejvyšší bod na silnici Karlovarské (700 m). Podle Branišovského Chlumu (v levo) dojíždíme do konečné stanice

Toužími, kde setkáváme se s dráhou *Rakovník-Blatno-Bečov* (viz díl VIII. Smrčiny, Hory Karlovarské a Doupovské). —

Trať VI. a. Plzeň-Stříbro-Planá-Cheb.

Překročujice Radbuzu opouštíme dráhou Plzeň předměstím Řínským a přes Ojprnický potok vstupujeme do údolí Mže,

již odtud sledujeme až po Josefskou Huť na rozhraní Čes. Lesa.

Mijíme Skvrňany (v pravo) a v pozadí *Lochotin* i vysoko položený kostelík Všech Svatých, za Mží pak *Račice* a *Malesice* a při samé trati zastávku

Křimice, obec českou (908 Č., 20 N.) s pivov., velkou cihelnou atd.

Z **Křimic** k **Malesicům**, do háje Kyjovského, po případě s prodloužením na Chotikov a Krkavec (zpět přes Bolevec) nabízí se zajímavý výlet. — *Křimice*, osada starobylá (již r. 1221 uvádí se Půta z Křimic), nyní majetek Lobkoviců, mají malebnou náves s rybníkem a zámek; sousoší Pieta Braunova před zámek a Vildmannova socha sv. Jiří proti panskému dvoru zasluhují pozornosti. Přes dolinu Mže dojdeme do *Malesic*, kde silná česká strana tuho zápasí s německou) 234 Č., 334 N.); jim

vévodi zámek od hr. J. P. Barbo r. 1730 vyst. Kostel, stavby bezvýznamné chová krásnou monstranci goth. z r. 1503. V údolí pot. *Malesického* v háji *Kyjovském*, kde nalezájí se zbytky tvrze *Kyjova*, od 16. stol. pusté a četné nálezy bronzové, spatřují se zajímavé *pyramidy piskovcové*, povstávající zvětřením a vyplavením sypké hmoty piskovcové, kryté místy pevnými deskami, jež vyplavení vzdorují. Tutěž nalézají se hojně *arankaritu*.

Minuvše za Křimicemi ještě při samé dráze Vochov, stihneme stanici

Touškov-Kozolupy. *Touškov*, okresní město, (1418 N, 47 Č.) hlavně zemědělské; kamenouhelné doly, výr. rukavic; náležel od r. 1125 ke klášteru Kladrubskému. V 16. stol. měl na něm podíl též Harant z Polžic. *Kozolupy*, zněmčená obec (614 N., 33 Č.).

*1. **Buben**, zříceniny hradu nade Mží. Od nádr. v 1. po silnici do *Věnovsi* (Wenussen $\frac{1}{4}$ hod.) a vzhůru pak podle Mže příjemnou lesní cestou $\frac{3}{4}$ hod. a: na hrad nad zámek. mlynem. Zde již od 12. stol. sídlili pánové z Bubna. Evan z Bubna byl v dobách husitských stoupencem strany katolické. R. 1471 zakoupil hrad Petr Chlumčanský z Přestavlk. V 16. stol. bylo jmění rozděleno ve dvě a hrad spustl. Dosud piší se dle něho Varlichové z Bubna a hrabata z Bubna a Litic.

přes Touškov na pokraji obory Čeminské, honosí se výstavným zámekem druhdy D. Starcka. Oborou táhne se lučinaté údolí ke *Košovicům* a dále až k *Lešňanům* ($\frac{1}{2}$ hod cesty) s malebně na vrchu položeným kostelem (cinová křtit. z r. 1593) a vysoko položeným hřbitovem. od něhož je pěkná vyhlídka. Také lze od Čemín dojíti směrem k S. na příští stanici Nekmiřskou. *Výšina Vlkyšská* naproti Čemínům k V. se svými roklími poskytuje zajímavé profily geologické.

2. Čemíny, 1 hod. cesty k S.

Dráha vede nás podle *Věnovsi* (v pr.) překročujíc silnici Stříbrskou k zastávce

Úlice-Plešnice; Plešnice leží při dráze, Úlice skoro tři čtvrti hod. vzdálena.



Rozvaliny hradu Bubna.

Z *Úlice* pocházel staročeský valé tvrze. — Odtud je nejbliže na rod *Úlických* z *Úlic* a *Plešnice*. hrad *Buben* (10 km), odkudž pak Dnes jsou obě místa poněmčena. jíti možno do stanice *Touškova*. Zámek *úlický* stojí na místě bý-

Míjíce v pravo *Rakolusy*, za *Mží Těchoděly*, dále v levo *Rájov* a v pravo *Dolany* s vyhlídkou přes *Mži* do krajiny *Všerurubské*, stihneme stanici

Nový Dvůr, kde odbočuje nová trať na *Bezdržice* (viz trať VI b.). Odtud ráz krajiny se mění. Dráha obrací se k JZ lesnatými partiemi nade *Mží*, klesíc si cestu četnými, mohutnými průkopy; v pravo objeví se na okamžik *Butov* (nesprávně *Vutová*, dle zněmčeného *Wuttau*), jedna z pěti českých obcí ostrůvku *Stříbrského*; za nedlouho vynoří se na výšině druhá obec česká, *Vranov* (nesprávně *Vranová*, dle zněmčeného *Wranowa*), a na výšině kostelík sv. *Petra*. Objevše obloukem *Vranov*, mineme ještě v levo již mimo lesy třetí českou obec *Svinnou* a stihneme malebně položené

Stříbro (stanice od města půl hodiny, omnibus 40 hal., Kladruby 1 hodinu, povoz 3 K). Město (3890 N., 56 Č.,) druhdy královské, nyní okresní horní s okres. hejtmanstvím, horním úřadem, úplně zněmčené, bývalo v 15. stol. ryze české a přední baštou strany husitské; odtud také pocházel předchůdce Husův *Jakoubek ze Stříbra*. Vyšší st. gymnasium,

studentský konvikt, pivovar, výroba olova, broků a kulek, doly na olovo a zinek.

Dolování počalo tu za Sobě-zprávu, že blíží se vojsko české. slava I. v 12. stol. u vsi *Mrkovic*, V 30til. válce několikrát vyple- jimž dostalo se jména *Stříbro*. něno od Svědů a doly spustošeny. V 13. stol. stalo se místo sídlem Valdštýn po zavraždění v Chebu župy Mežské či Stříbrské. Karel byl sem se soudruhy svými pře- IV. a Václav IV. nadali město nesen a v kostele minoritském po- mnohými výsadami. Když drželo chován. Později mrtvola Valdštv- město k jednotě kraje Plzeňského, nova vydána rodině a mrtvola Neu- zmocnil se ho r. 1426 Přibík z Kle- mannova pohřbena na Sibeničním nové a vydal je, obdržev v náhradu vrchu, kde dosud kamenný sloup Volyn, Sigmundovi. 1427 obléhali nese, ač nečitelný již nápis »Hen- je křížáci němečti, prchli však na ricus Neumann 1634.«

Památnosti místní: Kamenný most, jenž do města nás vede, hájí zdobná věž s českým dosud nápisem založení mostu a věže r. 1555—1560; pod nápisem znak městský, udělený od krále Jiřího. *Zbytky býv. hradeb*, jež mívaly 20 bašt, a 2 brány, porůznu spatřujeme (jediná bašta proti hřbitov. kostelu). Náměstí na temeni ostrohu, na němž město se rozkládá, vroubeno je se tří stran domy ze 16. stol. o pěkných *renes. štítech* s latinskými nápisy; tutěž pěkná *renes. radnice* z r. 1543, v letech 1883—1888 dle návrhu archit. prof. V. Schwerdtnera opravená. Na ni sgraffita znázorňují založení města Soběslavem I. roku 1131, obležení křižáky roku 1427 a alleg. postavy dobročinnosti, spravedlnosti a vychování. — Nad kašnou v náměstí *socha P. Marie* ze 17. stol., za ní socha *Josefa II.* z r. 1883. Za gymnasiem na východní straně náměstí zbytky bývalého *minoritského kostela* a vedle něho bývalý konvent (nyní děkanství) téhož kláštera, roku 1251 od pánů ze Švamberka založ., kteří tu svou hrobku mívají. Klášter zrušen r. 1785, kostel vyhořel r. 1792. — Farní chrám *Všech Svatých* založen roku 1565, úplně přestavěn r. 1738; vyzdoben freskami El. Dollhopfa a Julia Luxe, roku 1888 obnovenými; s věže (60 m.) ještě do roku 1870 hlásný jen českým zpěvem hodiny oznamoval; v ní zvon z roku 1494 s českým nápisem. — *Něm. konvikt*, novostavba z r. 1889 pro 50 gymnasistů. — *Hřbitov. kostel P. Marie* (lid zdejší říká »Zur matka boží«) s českým nápisem, založen roku 1573—1574 s pěkným renes. vchodem; v kostele epitafia městských radní Adama a Petra Střísky s čes. nápisem, také náhrob. deska rychtáře Ostnera z r. 1589 s českým textem. — V dolní části Nového Města u řeky *Kupkova brána* (Kubkathor), dle pověsti lidové rodiště Jakoubka ze Stříbra. — *Městský sad* romanticky položen ve hluboké rokli na severu od města. — K východu za městem.

vrch *Ronšperk* (468 m.) s křížovou cestou a za ním *doly olověné*.

Hostince: Stará pošta (8 pok.), U města Prahy (5 pok.), H. Schöber, skrovnější, U bílého Lva (2 pok.), U bílé Labutě (2 pok.), Městičně byt 20 K. V souromí měs. 10–24 K. Restaurace spořitelny dobrá.

1. *Český ostrov Stříbrský*. Po silnici Plzeňské přijdeme za necelé $\frac{3}{4}$ hod. do první české obce *Sytné*, v níž živel č. s ním. si drží početnou rovnováhu: za ni $\frac{1}{2}$ hod. dále leží statečná *Sulislav* s česk. zastupitelstvem a česk. školou, na jejíž českou faru zavedeny sbírky (190 Č., 102 N.). Ze Sul. k S. vede cesta do *Butova* za Mží, kde český živel trpí již převahou něm. Vráťivše se odtud na pr. břeh, dojdeme po tomto proti vodě za $\frac{1}{4}$ hod. do *Vranova*, kde rovněž jen s českou menšinou se

shledáváme. Odtud přes trať dráhy k JZ. stihneme za 20 min. *Svinnou*, rovněž jen s menšinou českou.

2. *Kladruby, Bor, Přimda* viz ve směru trati VI. c.

3. *Vlčí Hora-Černošín* příznivěj ze Svojsína nebo ze zast. Čebiva na trati N. Dvůr-Bezručice.

4. *Gutstejn* ze stan. Strahov tratě N. Dvůr-Bezručice.

5. *Krasíkov* (Švamberk) ze stan. Konst. Lázně na trati Nový Dvůr-Bezručice.

Brzy za stanicí Stříbrskou obrací se dráha k Z. lesem nad Isabellenthalem (v pravo), načež zatáčí k SZ. překračujíc silnici Stříbrsko-Borskou; v pravo *Milíkov*. Minuvši několik průkopů a ves Holín, stane ve stanici

Svojsíně (Schweissing), kde odbočiti má nová trať na Bor a Přimdu (viz trať VI. c.), která se spojí směr. přes-Hostouň s tratí již postavenou od Stoda přes Horšův Týn na Ronšperk, čím přístupen bude snadno celý bok *Českého Lesa* mezi Domažlicemi a Přimdou. — V městě je starobylý *děch. chrám sv. Petra a Pavla* slohu románského, ač značně znešvařený. Od něho vede krytá chodba do zámku, budovy barokní v útulném parku. Ze Svojsína pocházejí Drslavici Svojsínští.

Vlčí Hora (Wolfstorn), Cedičová kupa, kterou také Goethe z Mar. Lázní navštívil, se zřícen. hradu na úpatí u Černošína. Silnici k S. záhy ji viděti: krajinou jednotvárnou 1 hod. cesty k Lažanům (Lasan); odtud lesem $\frac{1}{4}$ hod. k zříc. hradu, jenž býval sídlem Svojsínských z Volfšteinu. Za Jana z V. byl hrad nejspíše v bojích jednoty Zelenohorské r. 1470 od Jířika Poděbrada dobyt a pobořen. Odtud vděčno vystoupiti na nedaleký vrchol (701 m) v tufovém plášti kupy vyskytují

se tu hojné krystaly augitu a amfibolu), s něhož je pěkná vyhl. Sestup buď k SV. do něm. městečka Černošína (20 min.), aneb k SZ. do Třeběle při potoku Michalovicém, kde na osamělém kopci spatřuje se panský dvůr na místě býv. hradu Třeběle, jenž v 13. stol. již se připomínal a majetkem Švamberků býval. R. 1647 Švédský gen. Wrangel zmocnil se hradu, byl však císařskými pod Wertem a Montecucculim poražen, při čemž hrad pobořen.

Podle Mže, jejíž protější lesnaté stráně nám kynou, dovádí nás dráha k zastávce Ošelínu a hlubokými prorvami skrze dva tunely stihneme stanici

Josefská Huť v nejromantičtější poloze nade Mží s obou stran divokými skalami a lesy vroubené. Továrna na cellulosu. Na chvíli obrací se tu dráha k JZ., poskytujíc nám příležitost pokochati se krásami tohoto koutku, nežli po 2 km zahne prudce k S. a údolí Mže náhle opustí, aby za nedlouho stanula na vysočině ve stanici

Plané, z které odbočuje nová trať na území Českého Lesa do Tachova. (Viz trať VI. d.)

Něm. město (3305 N., 6 Č.), se tu mincovna hr. Šlikem zal. jehož zal. připisuje se Plzeňským. později v pivov. proměněná. Starý Spíš ale vzniklo jako město hornické v obvodu rudních žil Stříbrských. Do 15. stol. stával tu klášter Minoritů, jenž prý Husity byl zničen. R. 1621 zpustošily město pluky Mannsfeldovy. Spatřuje

Hostince: Güntner (6 p.), Černý medvěd (9 p.), Bílý kůň (3 p.), Bílá Labuť (6 p.).

Z Plané na západ naskytuje se nám výhled do krajiny nevalně romantické a také historicky málo zajímavé. Na obzoru kraje nepatrně zvlněného teprve v dálce 8—10 km vystupuje vyšší pásmo pohraničných lesů; živosti dodávají končinám těm jen četnější rybníky, mezi nimiž proplétá se tu několik potoků, směřujících k východu a k jihu do Mže. Jeden z nich, potok Hamerský, přicházející přímo od samých hranic, dělí tento málo vábný kraj ve dvě části, jižní a severní. V části jižní končí v okolí Halsu křemenný val (viz str. 42.) a tutěž i u severněji ležícího Galtenstallungu se skupeny nejvyšší vrcholy této části Českého Lesa: Edelwald (680 m), Überbil (719 m), Pfefferbühl (771 m), Steinberg (751 m), Hochwald (743 m). Všude spatřujeme tu na povrchu zrnitě pruhovanou rulu, která na těchto vrcholech tvoří kupy a balvanité skupiny, ve vrstvách pak střídá se pomístně s jinorázovým kamením, bělokamenem a řidčeji, zejména na východní hranici se žulou.

Poněkud zajímavější krajinou jest obvod položený sev. od potoka Hamerského, jehož střed tvoří staré hornické sídlo *Tri Sekery*.

Výlety z Plané.

*1. Svatý Kříž. Pfefferbühl partie lesnatým úbočím Čes. Lesa. (770 m). Hals, Tachov. Pěkná železnice od nádr. k městu ve-

doucí odhočuje nedaleko v l. (k Z.) do Tachova; zpět do Plané drahou silnice přes Sv. Kříž do pásma (viz trať VI.d.).

Čes. Lesa vedoucí. Silnici $1\frac{1}{4}$ h. až k Cerv. Mlýnu, zde v pr. přes potok na polní cestu a touto rovně do Jadruše (Godrisch), kde opět se silnici pův. se setkáme; touto dále do Sv. Kříže (6 km), něm. osady tkalcovské. Kostel Povýšení Sv. Kříže má pěkný obraz Ukřižovaného od J. Haubera. Za Sv. Křížem silnici ještě 10 min. a při rozcestí v l. do krásných lesů přes *Přední a Zadní Brand*. Za tímto k SZ. po $11\frac{1}{2}$ km Pfeifferbühl prostřed vysokých, skvostných lesů. (Výhlídky není.) Silnice jde klikate po lesních průsekách až k hranici zemské, ještě 4 km. Z Brandu k J. $1\frac{1}{2}$ hod. do *Halsu*, kde končí křemenný val Českého Lesa; odtud nejlépe dále k J. $11\frac{1}{2}$ km do *Frauenreithu* a silnici k JV. podle zámku Všech Svatých (5 km) do Tachova; zpět do Plané drahou silnice přes Sv. Kříž do pásma (viz trať VI.d.).

2. Planá-Tachov viz trať VI.d.

3. Planá-Bezdrůžice, Toužim, Bochoř, Douhov, Kadaň viz díl VIII. (Smrčiny, Hory Karlovarské a Doupovské) str. 106.

4. Kaple sv. Anny. Z města k S. silnici Mariánskoláz., však hned u rybníka v l. cestou přes trať k ryb. *Labutí*, zde pak v pr. ke kapli nad ryb. Svatoanenským na výšině (527 m, $1\frac{1}{2}$ h.). V místech těch, jak zdá se, stávala kaple již v 10. stol., byla pak obnovena hr. Šlikem, když dostalo se mu práva raziti minci s obrazem sv. Anny. Zničena však bleskem a bouřemi válečnými, znovu postavena roku 1725. Chová obr. sv. Františka Ser., dle jedněch od Brandla, dle jiných jen kopie obr. Brandlova. Od kaple pěkná vyhl. do okolí.

Cestou k *Chodové Plané*, druhdy také Kdyní zvané, sestupujeme do nížiny, která odděluje Český Les (v levo) od Císařského Lesa (v pravo), jehož výšiny nedaleko odtud vidíme vystupovati podle toku potoka Úševického a jeho přítoků. Nížina vyplněna je žulou a táhne se již od Pernatic a Dubce až k Marián. Lázním v délce 38 km a má tuto v krajině plánské největší šířku 7.5 km. Na úpatí východ. výběžku Českého Lesa leží stanice

Chodová Planá (1182 něm. obyv.), jejíž jméno upomíná na Chody, kteří i v těchto místech bývali strážci pomezí, hlavně stezek od Pílmady a Tachova do Bavor vedoucích. Po bělohor. bitvě byla Chodová Planá skonfiskována Joštovi Adamovi ze Šardingů a dostala se do rukou přistěhovalé šlechty. V okolí jejím pramení se slabé kyselky, jichž však k léčbě se nepoužívá.

Hostince: Waidmannsheil (5 pok.) a Müller (4 pok., omnib.). Stanice od místa $1\frac{1}{4}$ hod.

Výlety z Chodové Plané.

1. Chodov Zadní, Mähring. rozptýlené rybníky oživují, ještě 3 km do *Promenhofu* na obvodu Partie napříč střední polohou Čes. Lesa do Bavor. Z nádr. do Ch. Plané a v pr. k zámku a silnici až do r. 1780 v činnosti byl závod pro výrobu modrých barev z rud kobaltových, těžných u Maiergrünü a Taubrathu. V l. vidíme potok Hamerský s opuštěnými

hamry, v pr. táhne se k S. krásné údolí pot. *Slady* s opuštěnými dolovskými a hutěmi (viz 2.). Za Promenhofem vede nás silnice osadou Neuheimhausenu a krásnými lesy 1 hod. cesty k hranicím zemským, za nimiž malé $1\frac{1}{2}$ hod. leží bayorský *Mähring* pod lesnatým *Pappenreuthrem* (817 m). Odtud možno dáti se k S. $1\frac{1}{2}$ hod. cesty přes hranice zpět vozovou cestou do *Lohhäusru*, odkud k Z. za $1\frac{1}{4}$ hod. dojdeme přes lesy do *Tří Seker* a můžeme navrát spojiti s výletem následujícím. Do *Mähringu* a zpět 33, s návratem přes *Tří Sekery* 41 km.

2. *Tří Sekery*. Jako při č. 1. do Promenhofu a Neuheimhausenu (11 km), odkudž v pr. vede silnice do údolí *Slady* do *Schmelzthalu*. Opustivše silnici, jdeme v l. dolinou mezi rozptýlenými domky, kde stávaly četné hutě na rudy stříbrné a olovené, u *Tří Seker* těžené. Za $\frac{3}{4}$ hod. v pr. malebně rozptýlené *Tří Sekery*, kteréž tak jako *Schmelzthal* dělí se v části: *Kynžvartskou*, *Tachovskou*, *Plánenskou* a pod. I jednotlivé skupiny domků mají svá zvláštní jména;

nejzajímavější je „*Na dutém Kamenu*“ (auf dem Höllenstein, vlastně *Hohlenstein*), na skalině, jejíž dutinou lze vzhůru vystoupiti. *Tří Sekery* r. 1606 dostaly od *Rudolfa II.* privilej hornickou, jež potvrzena byla ještě *Josefem II.*, ač se tu již nedolovalo. V min. století podniknuty nové pokusy dolování, ale bez úspěchu; vyskytují se tu hlavně leštěnec olovený s dosti hojným procentem stříbra a rudy měděné (severněji u *Šance* i železitý limonit). — Ze *Tří Seker* možno dáti se nejdříve vozovkou, pak silničk., nejlépe přes *Schmelzthal* *Plánský* do *Lohhäusru* ($1\frac{1}{4}$ hod.) a odtud buď přes bayorský *Mähring* k Promenhofu zpět (viz č. 1.), nebo samými lesy silničkou k S. do *Grafengrünü* (1 hod., před nímž od myslivny vystoupiti lze na *Dyleň* a vrátiti se přes *Meyersgrün* do *Kynžvartu*. — Z *Chod. Plané* do *Tří Seker* 17 km, ze *Tří Seker* do *Lohhäusru* 6 km (odtud přes *Mähring* a Promenhof do *Ch. Plané* 19 km) z *Lohhäusru* do *Grafengrünü* k mysl. 4 km) a na *Dyleň* 3 km, zpět přes *Meyersgrün* do *Kynžvartu* 11 km.

Nížina dělíci Český Les od Císařského Lesa za *Chod. Planou* rychle se zužuje a končí jako úzký proužek severněji mezi *Velkými Hledseby* (*Siehdichfür*) a *Kieselhofem* na západ od *Mar. Lázní*. Minuvše rozlehlý rybník u *Dol. Kramolína* (v pravo), projíždíme lesnatou partií na výšinu, se které viděti *Úševce* (v pravo) v nejbližším sousedství *Mar. Lázní*, i stihneme stanici

Mar. Lázně u *Šenova*, od níž do lázní je skoro půl hodiny. Pěší turista nadejde si polní alejí a značně si vzdálenost zkrátí. Jinak je tu hojně omnibusů (za osobu 60 h, zavazadla do 50 kg. 20 h), nejnověji i elektr. dráha (za os. 40 hal.). Kdo chce zde přenocovati, najde při stanici levné hotely. Viz díl VIII.

Podle obory *Kynžvartské* (v pravo) vede nás trať údolím *Starého potoka* k *Staré Vodě*, při níž nedaleko je stanice

Kynžvart (u nádraží jednoduchá restaurace s nocl.). Ve městě hotel u *Císaře rakouského* (12 pokojů, dobrá kuchyně) a *Černý medvěd* s cenami prostředními. Povozy v hotelech i soukromé na půl dne 6—8 K, na celý den 12—16 K.

*Dyleň jest jediný výlet do Čes. Lesa, jenž se nám ze stanice této nabízí. Cesta vede nás od nádr. v l. a silnici přes trať do Staré Vody a Mayersgrunu (6 km), za nímž možno povozem jeti do lesa ještě 2 km až k cestě v l. vzhůru odbočující (8 km). Táhlý, zalesněný hřeben Dyleně (Tillenberg) zvedá se nad nížinou třetihorní pánve Chebské téměř bezprostředně do výše 939 m. Od úpatí Dyleně táhne se k V. přes Mayersgrün ku Staré Vodě nižší hřbet, jenž tvoří rozvodí mezi Ohří a Mží. Dyleň sám jest konečným vrcholem širšího pruhu svorového, jenž táhne se od J. již od Mähringu v Bavořích. V širém okolí má tento vrchol pověst hory plné pokladů a drahých kamenů, i není divu, že dva sedláci z Bavor uposlechli našepťané rady kteréhosi spekulanta a jali se s velkou horlivostí zcela po hornickou hledati poklad v »Granátové Jámě« na severozáp. svahu Dyleně. Skládá se tato část Čes. Lesa ze svoru na pyrop (granát) bohatého. Také četná místa na vrchu jsou dle toho označena: Granátová Studánka, Granátová Jáma, Granátový Lom atd. Turisté, hlavně výletníci z okolních lázní, neopomíjejí navštívit některé to místo, aby zkoušeli své štěstí a několik granátků si nevylomili. Ve vrchu viděti na některých místech bílé lomy křemenné. Křemen sněhobílý tvoří tu místy ve svoru mohutné sloje, dílem také hnízda, v nichž hojně krystalový se objevuje. Křemen tento druhdy i skrovně zlatonosným byl nalezen a skutečně také zlato z něho u Starého Albenreuthu bývalo těženo.

Výlety do Cisařského Lesa z Kynžvartu a Mar. Lázní, jakož i Cheb a Lázně Františkovy s četnými výlety do okolí viz díl VIII.

Trať VI. b. Nový Dvůr-Bezdružice.

Ze stanice Nový Dvůr před samým Stříbrem vede nás odbočná dráha přes malebnou soutěsku Mže podle zastávky Malevic (v levo) krajinou hojně ovocným stromovím osázenou, obloukem dvakrát k S. se zatáčejícím do stanice

U Rumplerova Mlýna i na jiných místech vyskytují se v něm krystaly andalusitové. V povodí Vondrebu a Ohře oblásky z něho daleko do kraje jsou zaneseny. Jakkoli celý Dyleň hustě jest zalesněn, přece s některých bodů pěkný jest výhled zejména do Bavor a s triangulačního bodu i daleko do Čech přes jižnější polohy Čes. Lesa k jihových. a k V. na Hory Karlovarské, zejména malebný jich střed Cisařský Les. Z Ulrichsgrunu, poliraničné vesnice na severozáp. úpatí Dyleně, která má již ráz vesnic bavorských, lze horu nejlépe přehlédnouti i činí také s té strany dojem půvabný. Není nezajímavé vytknouti, že les, Dyleň příkrývající, rozdělen jest pravidelnými průseky asi na 60 čtverhranů, jaký příklad na málo které hoře tak vysoké a rozlehlé se naskytuje. Nizké jen vlny prahorních břidlic přikládají se k severnímu a severozáp. jeho úpatí, oddělující jej od mladšího útvaru Poohří Chebského, za nímž teprve zase v pozadí směrem k Haslavě zvedá se žulová hmota Smrčin. Břidličné ty pahrbky, jež od úpatí Dyleně zapadají na východ až k Žandovu, jsou dost význačné již svou horninou, jakáž se nikde v Českém lese nevyskytuje, i svým uložením, aby ospravedlněno bylo pokládati je za dělicí horský klín; tím odůvodněn jest také jejich název Chebské Mezihoří. Statnější turista, jenž nechce vrátiti se stejnou cestou a neleká se delšího pochodu, vrátí se přes Mayersgrün, Lohhäuser a Tři Sekery, pěknými lesnatými i hornicky památnými končinami (viz str. 92).

Trpisty, jež s barok. zámek, vystavěným roku 1724 od hr. Sinzendorfa, a pěkným parkem leží nad malebnou lesnatou dolinou pot. Uterského. Od zámku pěkný pohled přes Krukovice a Pernarce k vých. Podle *Erpužic* (v levo) k

Čebivu (Zebau), jež poskytuje nám příležitost navštívit zajímavé zříceniny hradu

****1. Gutštejnu.** K sev. silnici spatříme zříc. hradu prostřed lesa. Bezdrůžickou po necelých 3 km. Hrad byl v 13. stol. v držení pánů stihneme cestu v pr. údolím potoku z Krašova, kteří od 14. stol. zvali Hladovky, nad nimž po 1 1/2 km. se z Gutštejna; z nich zvlášť Bu-



Zříceniny hradu Gutštejna.

rian z G. zvaný *Bohatý*, za Jiř. ho **Konstantinových** (9 km.); jako při z Poděbrad a Vladislava proslul č. 1. na G., odtud oborou Löwen- a potomkům svým rozsáhlé statky steinskou k dvoru Gutšteinu a zanechal. Synové jeho byli rušitímto na silnici; touto v l. do *Hra-* telů miru zemského a valně pozbyli *diště Okrouhlého* (Scheibenradisch) jmění. R. 1540. postoupili hrad G. s novým chrám m (1861). Odtud k Bezdrůžicům. V 30leté válce byl možno pohodlně jít silnicí v l. spustošen. okolo vrchu Hradiště se obtáčející

****2. Přes Gutštejn do Lázní k lz. Konstantinovým,** zajímavěji

ale přímo k S. přes **Hradiště** (631), lesnatým hřebenům Českého Lesa. kde s *Krásně Vyhličky* pěkný roz- Tutež rozsáhlé čedičové lomy. Sc- hled se naskytuje až za Plzeň a k stup přímo do lz.

Minuvše drahou zastávku *Strahov*, překročíme potok Hadovku s výhledem na *Hradiště* a staneme za nedlouho ve stanici

Lázně Konstantinovy. Lázně (500 m. něm.) s lázněmi ocelitými, slatinnými, jehličnatými a pod.

Saisona od $\frac{1}{3}$ do $\frac{30}{9}$. Taxa pokoji. Strava v těchto i v láz. I. tř. 8, II. tř. 4 K. Byty v láz. domě, domě. Ročně asi 400 osob. Třikrát ve villách, hostinc. a v soukromí denně koncerty. Čítárna, půjčovna 8—28 K týdně. Tři hotely asi s 200 kněh atd.

Výlety z Lázní Konstantinových.

*1. **Hradiště** s Krásnou Vyhličkou zpětným směrem na Hradiště Okrouhlé $\frac{1}{2}$ hod.

2. **Švamberk (Krasikov) zříc. hradu nad potokem Milíkovským (Frauenbach) u Domaslavi (Tomaschlag)

Z lázní po ní cestou k Z. $\frac{1}{2}$ km do Kokašic, odtud v stejném směru ještě $\frac{1}{4}$ hod. k dvoru Švam- berku a od tohoto v l. vzhůru ku zříc. Skrovnými pozůstatky dvou bran přicházíme k bráně třetí a touto do nádvoří, kde spatřuje se hradní kaple sv. Marii Magdaleny z r. 1652, vystavěná na místě ko- stela sv. Jiří, jenž shořel r. 1644. Pěkný dřevěný strop lože, sousoší Sněti Krista s kříže a v presbyterii náhrobní kameny Švambergu z l. 1572—1574. V dlažbě lodi chrá- mové označuje kámen s nápisem »Cryptoporticus« hrobku rodiny Švambergů. Z vlastního hradu zbývají jen sřícené zdi paláce hradního a veliká okrouhlá věž i hradní sklepy, dosud používané. (O pouti sv. Marii Magd. bývá tu hojně lidu.) S hradiště (629 m) je pěkná vyhl.: k Z. přes Domaslav k Lesíkovu, k JZ. přes lesy na Vlčí Horu, k V. přes Kokašice na Hradiště a pod ním ležící lázně Konstantinovy, k S. *Cihadlo* (670 m) a *Oučí Hora* (695 m) s kapličkou na paměť selského povstání r. 1680, k Sv. přes Čebiv a Polžice k Bez- družicům, jichž dvouvěžatý zámek

dobře je patrný. Hrad, pův. Kra- sikov zv., zal. v XIII. stol. nej- spíše Ratmírem z Krasíkova, pur- krabim na Přimdě; později, když rod ten přijal do znaku bílou la- bu, ustupuje jméno Krasikov jménu Švamberk. Bohuslav ze Švambergu proslul jako horlivý pronásledovatel pod obojích, Roku 1420 byl Žižkou poražen u Nekmře (viz str. 83) a r. 1421 obležen na Švambergu i odveden jako vězeň na Přiběnice; tu pak 1422 přihlásil se k straně tábořské a jako jeden z nejprednějších vůdců její zemřel r. 1425. Hrad byl dlouho v držení husitském, až po bitvě lipanské dostal se trvale v držení bratra jeho Hynka, Krušiny ze Šv., jehož syn byl potom horlivým přívržen- cem Jiřího Poděbrada do r. 1665, pak členem jednoty Zelenohorské; jeho syn prodal Šv. Volfovi Kra- jirovi z Krajku, kterémuž skonfi- skován pro odboj proti Ferdinan- dovi r. 1547 a dostal se Jeroný- movi Slikovi z Holejce; mezi vě- řiteli tohoto byli i Švambergové, naněž hrad r. 1569 znovu přešel. Jan Fridrich ze Šv. stál při Ferdi- nandovi II. a zachoval tak r. d svůj před zkazou poběloh. R. 1644 zničil požár všechny budovy hradní, r. 1647 řádili tu Švédové. Od těch čas zůstal hrad ve zříc., jen kostel obnoven. Janem Fridrichem vy- mřel rod Šv. a hrad přešel na rod

Vrtbů a koupí pak na kníží. z Lőwensteinu, jimž náleží podnes.

*3. Gutštejn zpětným směrem výlet č. 1. na str. 94.

4. Vlčí Hora se zříc. (viz str. 89). Jako při č. 1. do Kokašic, odtud však v l. silnici na *Olbramov Wolfersdorf* 2 hod.) a v rovném směru dále ještě 3 km do *Třebíle*; odtud na Vlčí Horu, k zříc. a sestup do Černošína a odtud buď k zastávce Strahovu neb k stanici Čebivu dráhy Nový Dvůr Bezdrůžice (1½ hod.) aneb naopak.

5. Ovčí Hora (Schafberg 695 m). Z Lz. k SZ. silničkou do *Polžic* (13¼ km); rovně dále ještě 1½ km a pak v l. cestou na vrchol 1 km. Tu zanedbaná kaplička, post. roku

1680 na paměť porážky selských povstalců r. 1679. Po tři první svátky každého roku v postě konají se zádušní mše za padlé sedláky v chrámě Čebivském. Vyhl. podobná jako od Švamberku. Sestup přes Čebivo k JV. nebo přes Švamberk k J.

6. Dolina potoka Úterského s četnými mlýny a postranními prorvami je vlídným a hojně navštěvovaným výletním místem až po *Šipín*, *Mýdlovary* a *Trpísty* k J. a až k Úterému (Neumarkt) k S. Z Lz. silničkou na *Poloučany* (Pollutschen) 20 min. a odtud některou cestou do údolí ½ hod. Z Trpísti možno na př. drahou zpět.

Dráha vede od Konst. L. dále k S. s výhledem v levo na Čebivo a Polžice s Ovčí Horou a stane přímo u

Bezdrůžic (Weseritz), prozatím konečné své stanice (má býti přes Uteré spojena s novou drahou Plzeň-Manetinskou). Panský dům (6 pokojů), radnice (4 pokoje), Winterstein (4 pokoje). Město (3 Č., 1071 N.) se zříceninami hradu a novým zámkem, v němž je okresní soud. Původiště Haranta z Polžic a Bezdrůžic.

Ve far. chrámu Nanebevz. P. Marie, jenž chová náhr. kameny Kolovratů z l. 1535 a 1536, obraz sv. Jana Nep. přičítá se P. Bran-

dlovi. Na hradním vrchu pěkným sadem přístup k zámku z r. 1772. Za ním k Z. skrovné zbytky hradu.

Trať směrem přes Domaslav a Lestkov k Plané a přes Uteré na Toužim, Bochoř, Doupev a Kadaň viz v díle VIII.

Trať VI. c. Stříbro-Kladruhy. Bor-Přímada-Waldheim. Svojetín-Bor.

Z nádraží ve Stříbře silnicí v levo a přes trať je skoro 1 hodinu cesty do Kladrub. Pěší turista volí raději stinnou procházku podle Úhlavky (po několika min. ze silnice ještě před tratí v levo), která není sice kratší, je ale příjemnější. Denně čtyřikrát poštovní vůz ze Stříbra. Minuvše 3 mlýny, dáme se za Žižkovým mlýnem v pravo do městečka

Kladrub (1590 N.), proslulého hlavně svým klášterem. Oblíbené něm. Ls. (404 m.). Lesy 5 min. vzdálené. Koupelny na Úhlavce. Park.

Hostince: U císaře rakouského, Bílý lev, U vzduchu (Zur Luft). Měsíčně pokoj 24—30 K.

Jen několik minut vzdál. na druhém břehu Úhlavky
Kladruby-Kláster (místní obec Gibacht, 150 ob.), kdež
 v prelátství umístěny úřady a jehož kostel jest zajímavým
 památkem umění stavitelského.

Kdy pod klásterem městovzniklo
 není určité známo; však koncem
 stol. XII., propůjčil Vladislav II.
 klásteru privilej, zde v čas svěcení
 chrámu výroční trh odbývati. Na
 počátku XIII. stol. slyňuli měšťané
 zdejší velkým bohatstvím, tak že
 r. 1212 Přemyslovi Otakarovi I.,
 jenž tudy do Rezna se bral, dar
 50 hřiven stříbra učinili. R. 1440
 osvobodil klášter měšťany od ro-
 boty. R. 1711 zničil požár město tak,
 že stěží se z rány té zotavilo. Ny-
 nější farní chrám býval pouhou
 kaplí, teprve poslední opat klá-
 šterní Streer jej zvětšil a r. 1779
 faru při něm zřídil. Dřívější farní
 chrám sv. Petra stával na hřbitově,
 byl po zrušení kláštera uzavřen a
 r. 1796 zbořen.

Kláster zal. Svatoplukem r. 1108
 a hojně nadán Vladislavem I., ne-
 méně i Soběslavem II., Bedřichem
 i Václavem I., náležel ku konci
 XIV. st. k nejbohatším klášterům
 v zemi. Náleželo mu město Kladruby
 dva městyse, 128 vsí a různé jiné
 statky. Bohatství toto přivedlo
 Václava IV. na myšlénku, založiti
 zde pro záp. Čechy biskupství jež
 minil svěřili Hynkovi, děk. dómu
 Svatovítského; když však narazil
 na tuhý odpor jmenovitě pražského
 arcibiskupa Jana z Jenštejna, od-
 ňal klášteru značnou část statku,
 a daroval je Václavovi Těvkovi ze
 Švamberka, od něhož r. 1597 pře-
 vzal je Vyšehradský probošt Václ.
 Králík. Když nesplnil však pod-
 minky, za kterých se to stalo a se
 statky kromě toho zle bylo hospo-
 dařeno, odňal mu je opět král Václ.
 a r. 1400 klášteru je vrátil. Za to
 však za Zikmunda bylo klášteru
 vydatně přispívati na potřeby vá-
 lečné, tak že mnohé statky prodati
 a zastaviti musil. V těchto časech
 byl konečně klášter Žižkou oble-
 žen a dobyt. Klášterníci, kteří dříve
 nespasili se útekem do Rezna, za-
 hynuli s opatem Wernerem v čele

v boji a v plamenech, jimž bu-
 dova kláš. podlehla. Také ko tel
 byl částečně zničen, a Žižka zřídil
 si tu opevněný tábor, o jehož do-
 bytí marně pokoušely se tlupy
 Zigmundovy. Statky klášterní ode-
 vzdal Žižka přívrženci svému
 Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojsína.
 Teprve r. 1438 navrátili se opět
 klášterníci z Rezna a jali se za
 opata Busky z Vrtby na zříceni-
 nách nový klášter budovati, ne-
 valně však se jim dařilo, přes to,
 že Ladislav r. 1454 nařídil, aby
 statky byly klášteru vráceny. Tím
 hůře bylo, když Rudolf II. odňal
 kláš. proboštství Přestické i s ves-
 nicemi k němu patřivšími, pro-
 půjčiv je Michalovi Spanovskému
 a uvaliv na klášter dluh 2000 kop,
 a když r. 1590 požárem zničeno,
 co za minulé půlstoletí bylo oprá-
 veno. Klášter měl tehdy již přes
 30.000 kop dluhů, byl potom dva-
 krát Mansfeldskými zpuštěn a
 třikrát (1531, 1634 a 1639) Švédy
 napaden. Teprve mír po válce tří-
 cetileté přispěl k zotavení kláštera
 z těchto těžkých pohrom. Za opata
 Maura II. r. 1701 byly opět ves Ji-
 vany a opatství Přestické nazpět
 koupeny a r. 1712 základní kámen
 nynějšího chrámu položen; kromě
 toho provedena stavba konventu
 i nákladná stavba chrámu v Pře-
 štících, far v Kladrubech, Skop-
 cích, Holostřepech a Toužkově a
 zámku v Setnicích. Tu však stihla
 klášter poslední pohroma. Když
 r. 1783 zemřel opat Streer, zasta-
 vená nejvyšším nařízením volba
 jeho následníka a r. 1785 klášter
 zrušen a statky přikázány fondu
 náboženskému. Od nich odděleno
 panství Kladrubské s Ceminem
 (severně od Toužkova) a Přesti-
 cemi; Cemin již r. 1790 daroval
 Josef II. Janovi svob. pánu z Er-
 benů, Přestice prodány dražbou
 r. 1813 hraběti Schönbornovi a
 Kladruby r. 1825 knížeti Alfredovi
 z Windischgrätzu.

Kostel Nanebevzetí P. Marie (v klášteře — zámku) náleží mezi nejznámější v král. Českém, vystavěn v l. 1712—1727 ze samých kvádrů tesaných od slav. Vlacha Sindiniho. Nad hlavním vchodem spočívá dvěma sloupy nesený balkon, jehož z kamene tesané zábradlí představuje letopočet 1737. V bohatě zdobeném štítě spatřuje se velká socha Panny Marie a nad ním vznáší se železný benediktinský kříž, jehož kolmý trámec nese zlaté písmeny CSSML, vodorovný pak písmeny NDSMD, což znamená prý: Crux Sancta Sit Mihi Lux; Non Daemon Sit Mihi Dux. (Kříž Svátý buď mi světlem, démon nebudiž mi vůdcem). Chránová loď poskytuje skvostný pohled; rozdělena jest dvaceti sloupy v loď hlavní a dvě postranní; nad hlavní lodí vznáší se pak mohutná kupole, šestnacti okny opatřená (celý chrám má 96 oken), zevně mědi krytá a ve výši 75 m lucernou ukončená, která nese meděnou, částečně pozlacenou korunu. Ve starém kostele klášterním pochován byl Vladislav I., jehož ostatky do nového tohoto chrámu 1728 byly přeneseny; ve zdi po straně evangelia spatřuje se jeho mramorový náhrobek vystavěn v podobě oltáře přes 5 m vysokého a přes 2 m širokého. Patrně jen k vůli symetrii zbudován byl podobný oltář (sv. Jucunda) také po pravé straně. Ve středu před hlavním oltářem pod velkou mramorovou deskou spočívají prý ostatky Svatoplukovy. Svatopluk založil klášter tento krátce před smrtí svou r. 1108, úmysl jeho byl pak teprve Vladislavem I. proveden. Kromě náhrobku a olt. sv. Jucunda má chrám ještě čtyři mramorové oltáře a měly p. trně podobné býti provedeny i oltáře ostatní, čemuž však zrušení kláštera zabránilo. Byl tehdy i kostel uzavřen a teprve r. 1815 zřízena při něm farní expositura. I ostatní výzdoba a výprava chrámu jest skvostná a umělecká, jak co se týče oratorií a nábytku, varhan a kůru, tak i ve přičině výpravy stěn, jež ozdobeny freskami mnichovského malíře Assama. Velká, dvoupatrová budova bývalého konventu jest dílem proslulého Dienzenhofera; průčelí zdobeno jest řadou korintských sloupů a mohutným štítem s bohatými skulpturami, částečně vyzlacenými, nad nímž tyčí se věž s hodinami. Vnitřek budovy obsahuje 67 pokojů a velkých síní.

***Sedmihoří** (Sieben Berge), lesnaté souvrší (500—617 m vys.) je oblíbené výl. místo letních hostů z Kladruha: 3 hod. cesty několika směry: a) Ze zámku k J. silnicí 4 km pěknými lesy; nežli se z nich vyjde, u kříže v pr. 2 km do *Zhoře* (Weschoř), odtud stejným JZ. směrem 3 km do *Telic* (Döllitschen), k J. 1 km do *Bukové* (Mukowa) a k Z. 3 km k mysl. *Sedmihorské* (občerstv.); odtud 2 km na *Rácovský vrch* (617 m) neb na *Chlum* (598 m), z nichž některý, pokud na vrcholu je mýtěno, poskytuje občas pěknou vyhl. směrem k Přimdě a Cerchovu. Zpět stejnou cestou k mysl., avšak před touto v l. k S. 3 1/4 km do *Darmyšle* (Darmschlag), kde stihneme silnici k SV. 2 km do *Prostiboře* nad Uhlavkou, za níž necelý 1 km je *Kopeč* (Kopetzen) se zámek prostibořským. Pův. býval na místě vsi dvůr pánů Prostibořských, kteří v 13. století do vých. Čech se vystěhovali a rod pp. z Brandýsa založili. Jiný rod ze Svržna a Tasňovic pocházející postavil tu ve 14. stol. hrad, jenž v 17. stol. byl i majetkem primátorů plzeňských. Ještě r. 1799 zdobila jej pevná věž, kterou Jindř. hr. z Grafenreuthu dal zbořiti — Z Kopce dáme se 2 km na *Tyněchody* (Tinchau) a odtud stále rovnoběžně s nedalekou Uhlavkou 3 km až k Benišovu ml., odkudž do Kl. vede silnička 3 1/2 km. (Celkem tam i zpět 30 m.) — b) Z Kl. jako při zpětné cestě 1. k Benišovu ml. 3 1/2 km a dále buď přes Tyněchody na Prostiboř nebo přes Uhlavku do *Mileva* (Mühlhofen) 1 1/4 km a lesní cestou k JZ. 4 km do *Telic*, dál pak jako při č. 1. (Celkem do Sedmihoří 15 km) c) Konečně nejpohodlněji ač ne tak příjemnou cestou z Kl. silnicí k JZ

na Brod a vozovkou na St. Sedlo|a dál jako při č. 1,
(11 km), odtud do Darmyšle 3 km|

Z Kladrub přes Benešovice a Holostřepy (Hollertrieb) vede do Boru (9 km) dosti přímá silnice částečně lesními partiemi; turista pěší, jenž krajinu lépe chce seznati, volí raději směr na Prostiboř (výše viz Sedmihoří), odkudž dá se přes St. Sedlo a Bonětice (Prameny Úhlavky) do Boru (9 km); kdo však nechce do Boru, může z Bonětic přímo polní cestou na Stráž (Nové Město) a přes Kundratice (silnice dělá velkou okliku) polními cestami přímo do Přimdy (8 km). Nejpohodlněji ovšem stihnouti bude lze Bor drahou ze Svojšína projektovanou.

Bor, městečko (1890 ob.) druhdy české, jak svědčí o tom ještě listina Rudolfa II. z r. 1602 městu znak propůjčující, dosud uchovaná, tvoří středisko komunikací této krajiny; jdouť odtud silnice přes Přimdu do Bavor, k Tachovu, k Plané a Mar. Lázním, k Plzni, Hostouni a k Horš. Týnu. Velký rybník, vých. od města ležící svými kanály, z nichž druhdy i hradní příkopy se napájely, oživuje dolní část města se zámkem a parkem.

Zámek, v 16. st. sídlo pánů ze Švamberka, od r. 1720 maj. kníž. Štětihránná a z pálených cihel. Svamberka, od r. 1720 maj. kníž. Starobyly jest také kostel sv. Mikuláše na náměstí, z kamenů zděný, jež druhdy dvojími vodními pří- a postavený v letech 1737–1749 na kopy byla obklopena. Ačkoli novější dobou byl obnovován, za- místo býv. farního kostela, z něhož chovaly přece některé části svou- však zůstala státi věž, nad jejímiž starobylost. Tak zejména věž na dveřmi spairujeme letopočet 1526. východní straně, spočívající na Zvony věnované hr. Götzem a choti jeho Isabelou roz. Trčkovou z Lípy mají letopočet 1632. skále a vyzděná až k střeše z drobných kamenů. Střecha sama je

Krajinou nevalně půvabnou, v níž poskrovnou rozptýleno vyšších porostů (jen k S. Liščí Hora, 582 m, k J. Hofberg, 520 m, a k V. Čada, 544 m, kryty jsou lesem), za to v mělkých úvalech rozlito hojně rybníků, vede nás rovná silnice (9 km do Přimdy) přes Vysočany (Weschekun) a Muckov k oboře při níž leží

Velké Dvory (Gr. Mayerhöfen) se zámkem a odkudž silnice statnými stromy vroubená mezi pěknými sady stoupající po 2.5 km. dovádí nás do

Přimdy, městečka, (1053 ob.), jež zdaleka nám kyne zříceninou svého hradu, celému okolí panující, z blízka pak překvapuje svými skoro vesměs šindelovými střechami.

Přimda je rozvodím mezi La-|odtud k Sv. Kateřině silný po-
bem a Dunajem. K Z. ubírá se|tok Přimda, později jako říčka



Zříceniny hradu Přimdy.

Přereut Bavorskem k Dunaji tehlavě ze zrnité páskovité ruly, koucí, k S. sbírají se přítoky Mže, která však v hojných pruzích prok J. a V. přítoky Radbuzy. První stoupena je krásnou žulou, hojný domek, jež v l. od silnice stihne- živec a velké plátky černé slidy me z Boru přicházejíce, rozvodí obsahující. Dle staré pověsti zal. to označuje; voda dešťová s jedné byl hrad r. 125 něm. ryt. Albertem strany jeho střechy spadá k Uhla- hr. z Altenburgu, jež unesl prý a vce, s druhé str. k pot. Přimdě. zde skrýval Helenu, dceru císaře Starobylý kostel sv. Jiří od r. 138 Jindřicha I. Tento zbloudiv na farn/ honu v lesích, náhodou našel útul

Hrad Přimda, jež druhdy kryl lek na tomto osamělém hrade a tak se v neproniknutelných hvozdech, úkryt své dcery vypátral; ob'ehl dnes se strany záp. úplně je od- pak hrad, však dal se urositi a kryt; stojí na kopci (847 m), jež s dcerou se smířil; odtud prý staré nad okolní vysoko položenou kra- jméno hradu *Frauenberg* (Přauen- jinu jen o 150 m se vyvýšuje a zají- berg, nyn. něm. jméno Píraumberg), mavé má geol. složení; skládá se. Od těch časů (930) až do r. 1019

byl hrad opuštěn, objeven posléz vévodou Oldřichem, jenž daroval jej člena své družiny, Přimdovi, po němž prý nového jména hradu se dostalo; spíše zdá se, že nazván dle pot. Přimdy, jehož jméno připomíná české osídlení této krajiny. Teprve od XI. stol. máme o Př. zprávy historické. Za Soběslava I. byla Př. mezi hrady, jež zřízeny nebo znovu opevněny byly na ochranu české o pomezí. Stala se sídlem županů župy Stríbrské a proslula smutně jako státní vězení po'ltických provinileů. Z těchto zejména Soběslavův syn za rozbrojů proti následníkovi otcovu Vladislavovi, prvnímu králi čes., na Př. dvakrát byl vězněn (1148 až 1150), po druhé 12 let (1161—1173) tu upěl, nežli přívrženci svými byl osvobozen, aby jako Soběslav II. na trůn otcův nastoupil. Za Václ. I. byla Př. znovu opravena opevněna; za rozbrojů, ve kterých Přemysl Otakar proti otcí svému za krále byl povolán, byla Př. udatně přívržencem Václavovým, Ratmírem ze Svamberka hájena; jemu později (1250) jako vězeň odevzdán Přemysl Otakar (jako král toho jména II.), jenž tu však několik jen neděl byl vězněn a na přímluvu Ratmírovu otcem do Prahy zpět povolán. Karel IV. Př. vřadil mezi hrady, jež komorou král. nikdy nesmějí býti odprodány. Václav IV. zastavil ji Vilémovi Zajici z Valdeka, později Borši z Risenburka. Za tohoto hospodařil tu zle kastelán Jan Tista, jenž v l. 1415 a 1416 loupežné výpady z hradu činil do celého kraje Plzeňského a Klatovského. R. 1417 vykoupil Př. Mik. z Lobkovic, odstoupil ji však r. 1420 Zigmundovi, jenž mu za ni Hlubokou u Budějovic odevzdal. Jakkoli znovu zastavena, byla Př. přece v husitských bojích stálou oporou Zigmundovou proti kališníkům; z té doby není však mnoho o ni zpráv podrobnějších. Teprve r. 1520 připomíná se opět v zástavě pánů ze Svamberka, kteří opravy hradu podnikli. Ještě r. 1584 byla Adamem ze Svamberka obydlena; brzy na to však opuštěna a r. 1600 již jako zřícenina se připomíná.

Od r. 1710 náleží panství hraběcí rodině Kolovratův.

Z hradu zbývají jen nepatrné zbytky hradeb a zbytky velké, věžovité budovy paláce hradního. Kus za kusem opadáva a travou zarůstaje mizí jako v závoji zapomenuti, jenž vždy hustěji obetkáva zvetšelé ty zbytky pomezného hradu králů českých. Z dumných vzpomínek vyruší tě však skvostný rozhled do volného kraje k vých. i do hvozdů Čes. Lesa v ostatní tři strany světové; však kamkoli pohlédneš, všude tušíš minulé zápasů pokolení vладыk a lidu česk., jímž ustoupiti bylo houževnatějšímu živlu přistěhovalců. K V. přes městečko Př. otvírá se rozhled k Stráži a Boru, k JV. plán rozlehlá s Hostouni a Ronšperkem, za nimiž v dáli Horšův Týn a Domažlice mizí. K V. vystupují v pozadí výšiny Brdské, z nichž jižněji Třemšín a Třemošná v popředí s Radyní, celému Plzeňsku panující, k SZ. pak Rač dá se rozeznati.

K jihu vystupují před námi v celé malebnosti své Hory Pivoňské na levo s Herštejnem, na pravo s Plesem, jako nejvyššími body, za nimiž v dáli kyne téměř Čerchova a vyvyšují se vrcholy šumavské, Jezerní Hora i Javor; za jasna bývá viděti vl. i Boubín.

K severu zaměřuje zr. k náš krajinou, v níž četné rybníky lesknou se mezi polnostmi i lesy k Tachovu a dál k žulovým a břidličným výšinám na Mži a její přítocích. Za to k severozápadu a západu zrak náš sotva stačí přehlednouti nekonečné moře lesův, z nichž jen pořádku vyniká některá osada neb dohlédnouti lze dna hlubokých údolí a rokli. Nejdále na sever kraluje tomuto jádru Čes. Lesa táhlý hřbet Dyleně, poslední jeho sloup nad nížinou Chebskou.

Nejblíže před námi ležící kraj kupí se kolem rozlehlých lesů města Tachova; ač ne vše, co tu vidíme, přímo k nim náleží, označujeme přece tento geologický významný okrslek jménem lesů Tachovských i učiníme jej cílem své další pouti.

Na západ od Přimdy vstupujeme do lesnatého úvalu, jímž vede Norimberská silnice k Waidhausu na hranicích bavorských. Úval tento dělí hory Pivoňské od krajiny ležící mezi Starým Sedlištěm a Tachovem s jedné a Novým Losymtálem a Waldheimem s druhé strany, která na sever ohrazena jest dolinami Červeného, Rychnovského (Reichenbach) a Kočičího (Katzbach) potoka, které tvoří zde prameny Mže. V těch místech má Český Les největší šířku 21 km. V krajině neznaménáme dlouhých, souvislých hřbetů, nýbrž jen oddělené kupy a hřebeny, jež dodávají končinám těmto vzhledu mohutně zvlněného, v němž postrádáme pruhu jednotného horstva. Také složení geologické jest tu rozmanité a zajímavé. Hnedle za Přimdou objeví vnímavý pozorovatel stopy toho ve šterku silničním. Kdežto silnice až ku Přimdě šterkovány jsou bílým křemenem z křemenného valu, tuto nápadným jeví se černý, či vlastně tmavozelený šterk, složený ze samých jinorázových břidlic a hadce.

Mohutnými lesy sledujeme silnici Norimberskou k Z., obcházející obloukem horu Přimdu podle potoka Přimdy (č. p. Kateřinského v levo) k skelným hutím a brusírnám ve

Frauenthalu (6 km) se *sv. Kateřinou*, kde stávaly vys. pece. (V hostincích těchto malých míst zřídka bývá o potraviny postaráno, dlužno proto na cestu se zásobiti)

Odtud k J. vede přes česko-
 lesský Javor krásným průsekem
 přímočará silnice 5 km do loveck.
 zámku hr. Kolovrata Krakovského
 Dianabergu. Silničkou lesní 2 km
 k JZ. stihneme odtud rozlehlé sla-
 tiny, jimiž přes hranice do Bavor
 proudí zde již velmi mocný potok

Přimda. Nedaleko také slabé ky-
 selky se pramení. Silnicí průse-
 kovou za Dianabergem opět k J.
 odbočující lze po 5 km dojiti do
 Eisendorfu na hranicích zemských
 a odtud po případě přes Rélou dáti
 se do Hostouně (viz trať VIII.).

Za Frauenthalem vnikáme do otevřenější, méně půvabné krajiny, a máme po dalších 3 km před sebou

Rozvadov (Rosshaupt), kde silnice Norimberská zabočuje přímočárně v levo 6 km na *Waidhaus*, již na půdě bavorské. Opustivše tento směr, dáme se raději v pr. k SZ. 2 km k malebněji rozloženým

Novým Domkům (Neuhäusel), kde opět lesy s otevřenou polohou se střídají a kde také jinorázové břidlice (amfibolit) a hadec se lámou. Samými půvabnými lesy, v nichž místy rybníky se lesknou, přes *Reichenthal* (brusírna skla, domácí výroba dřevařská) sestupujeme opět do otevřenější polohy

Nového Losymthalu. Vrchy ustupují do pozadí, na rovinatých pastvinách pobíhá skot a rozptýlené domky v zeleni luk milý poskytují pohled. Na den vystupuje tu zelená

rula, zbarvená vzácně do zelena zvětrávající talkovitou slídou. Ještě 2 km dále a staneme ve

Waldheimu na hranicích zemských, v jehož celnici narodil se r. 1830 *František Kolár*.

Waldheim za války třicetileté z Dobrže. V okolí četné brusírny býval majetkem Lobkoviců, teprve a stoupy sklářské. r. 1811 přešel na Markvarta Koce

Zde obrací se silnice k SV. do hlubokých a krásných lesů 4-5 km k úhledné myslivně *Rendezvous*, kde silnice se dělí: v levo přes Paulusbrunn, v pravo přes Schönwald do Tachova.

****Přes Paulusbrunn do Tachova** (23 km) vede nás cesta Tachovskými Lesy 21½ km k mysl. Inselthalu. Cestou v pr. rašelinisko *Pfarrloh*, proslulý tok tetřevů a rozvodí mezi Labem a Dunajem. Odtud v l. odboč. silnice 2 km do *Goldbachu*, jehož jméno na stejnojmenném pot. připomíná, že se tu zlato rýžovalo. Nad ním při hran. zemské zvedá se **Velká Hora** Krkavčí (Gr. Rabenberg 878 m), poskytující znamenitý rozhled na velkou část Horní Falce i daleko na jihozápad bavorský až do okolí Norimbeku a Bambergu, k severu na Dyleň, Smrčiny a Rudohoří, na východ až k lesům Brdským, na jih pak na velkou část Šumavy. Javor, ležící na východ od Goldbachu, s té strany zda se néstí zříceninu, která není však nežli skupina balvanů žulových, již prý dostalo se názvu »Starý zámek«. Stával prý tu nicméně hrad, po němž však není stopy kromě neurčitého příkopu. (Z Goldbachu na vrchol Hory Kr. ¾ hod.) — Po 3 km za Inselthalem vstupujeme do nižší pahorkatiny, v níž mezi četnými rozptýlenými domky docházíme po dalších 3 km do *Paulusbrunnu* a *Wittichsthalu*, vesměs malebných osad na hranicích bavorských. Odtud zahýbá silnice k V. přes *Gallenhof*, kde bělokamen na den vystupuje, okolo rozlehlé obory 2342 ha zaujímající a vys., černou i daňí zvěří osazené do Sorghofu (z Paulusbr. 12 km, od Pavlovy Chýše 9 km). Kdo chce si nadejít, dá se hned u prvních domků před Paulusbrunnem u Pavlovy Chýše v pr. na Paulusbrunnskou mysl., kde stihne silnici pily a myslivny spojující a do Sorghofu vedoucí (9 km). V *Sorghofu* neopomene geolog zajít 1½ h. k J. do *Mauthdorfu*, nad nímž opuštěné vápencové lomy poskytují krás. zeleně zbarvený vápeneč amfibolitový. Několik komínů v Sorghofu zdá se připomínati čilý ruch průmysl., zatím jen sklárna je v činnosti. Minuvše po 1 km nepatrný *Frauenreith*, kde lid zabývá se výrobou hraček, vstoupíme do nejkrásnější partie Tachovských Lesů, k zámku Všech Svatých (Heiligen). — Viz Tachov.

Kratší, však méně zajímavá cesta do Tachova od mysl. *Rendezvous* vede nás přes výšinu Sklenné Hory (Glasberg, v levo 723 m) nejprv 3 km do

Schönwaldu, městyse něm., již na zadní straně svahu; jeho nevalně úhledné domky stěsnány hustě podle neširoké silnice. V hostinci nevíta vás valně pohodlí ani čistota. Při každém skoro stavení, jež podržují ještě rázovitost hrazených staveb švábských, vystavěna je stranou zděná pec, sloužící

Hory Tach. = 10.980 ha

účelům domácnosti, druhdy i živnosti. Sklárna. Pila se šindeľnou. Zámek s parkem.

Schönwald se svým okolím tvoří v lesích Tachovských majetkovou enklavu. Celý ten kraj od Tachova až k hranicím zemským zavírá vsobě majetek knížat Windischgrätzů, jen Schönwald jest v majetku rodiny šl. Schindlinga. Na S. od Schönwaldu na ploše asi 16 čtv. km rozkládá se nejhustěji obydlený kraj těchto končin. Ubíráte-li se k Vesci Písařovu, Mauthdorfu a Sorghofu cestami, jež hojně ručové halvany vroubí a přerývají, spatřujete raševských Javoru (Ahornberg 689 m) u Miliře (Brandu 625 m) nescetné domky, třeba i čtvrt, půl, ano i tři čtvrti hod. od sebe navzájem vzdálené, jež několik neoddělených a nescuvských vesnic (Girnberg, Miliře, Ringelberg) představují.

Lid v těch místech zabývá se hlavně prací lesní a průmyslem dřevařským, ač ovšem i trochu poln ho hospodářství setu provozuje, a zaměstnání v brusárnách a sklárnách vyhledává. Robí setu knoflíky a dřevěné vložky pro práce přýmkářské, kolářské náčiní, lopaty, lužiny, dřevěný drát na sirky atd., většinou drobnými průmyslníky prací ručních; jedinou snad továrnou je kopytárna v Ringelbergu, ač není to závod velký, který ročně sotva 360 pev. m. dřeva spotřebuje. V Miliřích (Brandu) dva větší závody vyrábějí dřevěné záclony a sirkový drát. — Významnější jest ovšem práce, kterou ve příčině zužitkování dřeva Tachovských lesů vykonává několik parních pil v Gauthdorfu, Inselthálu a j. Lidovému průmyslu zdejšímu nevalně dostává se podpory a také výdělek jest skrovný. Za vsoustruhování 1000 čoček knoflíkových z bukového dřeva platí se jen 10 hal., byť i výrobek ten čilému těšil se vývozu do Vídně a Berlína.

Od Schönwaldu jde to opět vzhůru po svazích Ohrenbergu (v pravo 741 m) a Klíčovské Hory (v pravo 754 m), v levo nad Vescí Písařovou (Albersdorf) vystupuje lesnatý Schillingberg (708 m) 6 km do

Schönbrunnu, již mimo obvod lesů, odkudž kyne nám již v úpadu nedaleký (2 km.) Tachov.

Trať VI d. Planá-Tachov.

Z Plané krajínou mírně zvlněnou a jednotvárnou, větší bezlesnou a jen tu a tam lesknoucími se rybníky oživenou, za krátko dovede nás místní dráha do starobylého města

Tachova v samém již klínu hvozdů Česk. Lesa (483 m n. m., 16 Č., 4300 N.). Státní odborná škola pro průmysl soustružnický. Mieso, spolek pro ochranu a pojišť. dobytka. Výroba knoflíků a dřevěného nádobí, šindele a pod. Dva pivovary, tov. na elektr. akumulatory atd.

Tachov, město dnes německé, souviselo již tehdy rozsáhlé majetkové území, jež prý až do Bavorska k místu Barmu zasahovalo. V stol. XIII. náležel hrad pánům Cechům, jimž teprve zas Otakar II.

jej odňal a koruně přivtělil. Tato však r. 1301 zastavila jej pánům z Guttenštejna, od nichž Karel IV. nazpět jej vykoupil, tak že pak zůstal Tachov statkem korunním až do r. 1523, kdy na místě dluhu přepuštěn byl paní Barboře z Cölnu. Byl patrně rozděli opět vykoupen, neboť Ferdinand I. r. 1530 zastavil jej Janovi Pilgovi a a později roku 1556 Janovi mladšímu z Lobkovic. V ruce Lobkoviců zůstalo panství až do bitvy Belohorské, kdy Popelovi z Lobkovic bylo konfiskováno a r. 1623 J. F. Hussmanovi prodáno. R. 1664 koupil je Jar. Ant. hr. Losy z Losymtálu, jenž je se svým statkem Štětkou proměnil v majetek fideikomisní, kterýž r. 1785 v základě smlouvy přešel na říšsk. hraběte Jos. Mikoláše z Windischgrätzů, v majetku jehož rodiny dosud se nalézá. Město samo sdílelo tyto osudy a má i jinak dějiny dosti pestré, k nimž však mnohých nedostává se dokladů, neboť požárem vzaly za své. Král Václav II. často se tu zdržoval za účelem zotavení a v lesích okolních honbě se věnoval. Ve válkách husitských stál Tachov na katolické straně Zigmundově. R. 1421 odolal obležení Žižkovu, který jen předměstí zničil. Za to zle se mu dařilo roku 1427, kdy prchaly tudy voje německé před Prokopem Velkým.

Čechové dohonili část prchajících v lesích Tachovských a zmocnili se ohromné kořisti. Vrhli se pak na Tachov, v němž arcibiskup Otto zanechal posádku dílem z Němců, dílem z Čechů složenou: v čele těchto stáli rytíři Komárovce, Vilém Švihovský z Risenberka a Jindř. Černín. Voje Prokopovy zmocnily se dobře opevněného města v několika dnech a za nedlouho 14. srpna r. 1427 vzdal se jim i hrad, jehož posádka vzata do zajetí. Z kořisti tu dobyté připomíná se dělo či vlastně velká puška zvaná Chmelik, jež ulita byla pro krále Václava. Zigmund půjčil ji Plzeňským, kteří s Němci prchající, musili ji tu zanechat. Tátořští odvezli si ji na Tábor. Nové sebrané vojsko křižácké marně obléhalo r. 1431 po po dva dny Tachov, jež hájila posádka sirotčí. Na počátku války třicetileté byl Tachov již r. 1618 hr. Mannsfeldem obsazen a císařskými obléhán, jimž se pak vzdati musil. Po bitvě Belohorské i město ztratilo své privileje. R. 1647 byl Tachov opět Švedy obsazen; Tito vypuzeni byli císařskými, kteří město zapálili. Od těch časů bylo město ještě sedmkrát požáry zpuštěno, tak že v dnešním Tachově málo již zbyva z toho, co pamatuje ony děje válečné.

V úzkých ulicích Tachovských ustupují staré budovy vždy více stavbám moderním, nicméně ulice se nerozšiřují při tom valně, ani hrubě neregulují, tak že město přes novost svých budov zachovává si starý, klikatý a těsný půdorys. Novějšímu rázu více přizpůsobují se předměstí.

K západu uzavřeno město anglickým parkem, obklopujícím knížecí sídlo Windischgrätzů se starou panskou zahradou i novějšími libosady se skleníky a zahradním salonem. K východu vede údolím Mže stinné stromořadí ku kyselce, jejíž pramen označen pavilonem; poskytuje výbornou pitnou vodu, které však k účelům léčebným se nepoužívá.

Na předměstí klášterském nalézá se Františkánský klášter s chrámem sv. Magdaleny, první klášter toho řádu v Čechách, založený v letech 1451—1466 od měšťanů Tachovských na pobídku sv. Jana Cajistrana. Na tomtož předměstí nalézal se chrám sv. Wolf-ganga, jenž r. 1781 císařem Josefem II. byl zrušen a r. 1794 v kon-

tribučenskou sýpku proměněn. Hřbitov při horním předměstí má chrám sv. Václava, jenž co do stáří jest prý prvním v Tachově. Roku 1780 byl na rozkaz císaře Josefa II. zrušen. Roku 1803 koupil jej maj. panství kníže Windischgrätz a proměnil jej v hrobku rodinnou, kterou r. 1821 ve staroněm. slohu obnovil. Zde nalézá se kromě jiného skvostný mramorový pomník kníže Jos. Mikuláše Windischgrätze r. 1802 zesnulého a jeho dcery Adelaidy Aglaje, ježž dle návrhů ředitelů akademie Bergle-a a Fischera provedl pražský sochař Kranner.

Děkanský chrám Nanebevz. P. Marie, jehož patronem jest velkopřevor řádu Křižovníků s červenou hvězdou, jest nejstarší budovou města. Založen byl na počátku XIV. stol. a r. 1329 králem Janem řádu Křižovníků odevzdán. Na zevní straně zdi viděti několik náhrobků ze XVI. a XVII. stol. s písmem většinou již nečitelným. Kde spatřujeme lékárnu, stával druhy karmelitánský klášter s kostelem, založený Karlem IV. r. 1351, jenž zničen byl nejspíše za Prokopa Velkého. Byl sice později znovuzřízen, avšak r. 1616 vzal za své požárem, a pozemky dostaly se shora již jmenovanému panu Hussmannovi. Ještě dnes říká se tu na pozemcích karmelitánských; kostel stával v místě, kde jest zahrada lékárny; ještě na počátku tohoto stol. byly tu patrný zříceniny, jež jmenovány byly »Cerným klásterem«.

Hostince: Panský dům (elektr. osvět., 10 pok., omnib.). Nádraží (elektr. osvět., 10 pok.), Cerný Medvěd (elektr. osvět., 16 pok.), Město Videň (5 pok.), Steinerův (elektr. osv. 10 pok.).

Výlety z Tachova.

Trat dráhy, spojující Tachov s Planou projektována je dále k J. přes Přimdu, Bělou a Hostouň na Ronšperk, takže tímto směrem usnadněny jsou výlety do Čes. Lesa při trati VII. a VIII. u Ronšperka a Hostouně při trati VI. c. u Přimdy uvedené. —

1. **Lesy Tachovské.** Viz zpětným směrem partje trati VI. c.
2. **Do Plané přes Hals, Bran a Sv. Kříž** viz zpětným směrem výl. z Plané na str. 90.
3. **Zámek Všech Svatých (Heiligen) a Aglajino údolí (2—3 km).** Silnicí bavorskou krybníku (v l.), nad níž zvedá se zámek »Heiligen«, zdědivší své jméno od původního Pavlánského kláštera »čtrnácti svatých«, jenž tu r. 1639 zal. byl Janem Filipem Hussmannem z Namedy a Riolsburgu a do r. 1665 vdovou jeho roz. hr. z Ladronu dostaven a úplně zařizen. Na místě tom stávala před tím od poč. XIV. stol. kaple u čtrnácti sv. pomocníků, k níž poutala se stará lidová pověst. V lesích ležel tu velký kámen, na němž za doby noční objevovalo prý se 14 drob-

ných světílek. Bylo to v počátcích křesťanství v Čechách se ší-
ícího; lid okolní považoval svě-
télka za znamení 14 pomocníků
i vykonával u kamene pobožnost.
K tomu nahodil se pohanský rytíř,
jenž vyptav se, oč se jedná, rou-
hal se i zlořečil křesťanům se
modlícím. Aby zaplašil světla,
vrhl se i s koněm proti kamenu,
pravě, že chce býti patnáctým po-
mocníkem. V tom však otevřela
se země a rouhače pohltila. Zů-
stala po něm jen přílba a ostruha,
které prý na doklad byly zacho-
vány až do těch čas, kdy z obětí
lidu vystavěna byla kaple. Při
zal. této odstraněn byl balvan,
avšak po třech nocích opět na
místě původním se objevil i byl
tam pak ponechán. — Klášter
v XVII. stol. tu vystavěný netěšil

se dlouhému trvání; byl jako mnoho jiných r. 1785 za Josefa II. zrušen; statek Hals, jímž byl nadán, byl odprodán a klášter sám knížeti Windischgrätzovi postoupen. Tímto proměněn v zámek; okolní les upraven v park, jenž Tachovanům poskytuje vděčnou a příjemnou procházku s pěknými vyhlídkami, mezi nimiž vyniká rozhled s Jeleního Skoku. Oltáře malby i skulptury z chrámu klášterního rozděleny byly tehdy do chrámů ve Třech Sekerách, Novém Losymtálu, Halsu a Miliřích (Brand). Chrám proměněn jest v již zdárnu, největší snad v Cechách.

Zámek nestojí o samotě, nýbrž obklopen jest malou osadou. Blízké údolí Aglajino náleží k nejpůvabnějším místům v okolí. Lesnaté údolí Bílého potoka, zde již také Mží zvaného, táhne se až bezprostředně do města Tachova.

4. Přimda. Z T. silnicí Kladubskou podle Mal. Rapotina (Gro-pitzreith v pr.) 3 km, pak v pr. k J. přes P. rnolec (Bernetzreith) a Častkov (Schossenreuth) podle Star. Sedliště (Zed itsch, v pr.) Úšavou (Üschau) do Nov. Sedliště a přes V. Dvory (viz str. 99.) do Přimdy (celkem 18 km).

Trať VII. a. Plzeň-Domažlice-Brod n. L.

Překročivše za nádražím Plzeňským Radbuzu (v levo pohled na kostel sv. Mikuláše), míjíme Říšské předměstí a v jednotvárné krajině přechrčujeme silnici bavorskou, tuto nejbliže do lesnaté partie Borů s kamenouhelnými doly Sulkovskými (k Nové hospodě ze středu města 5 km, na Sulkov 8 km) vedoucí a podle Borů (v levo) stihneme stanici

Vejprnice, českou obec (1170 ob.), odkudž máme rovně k JZ. $2\frac{3}{4}$ km na Sulkov.

Sulkovské Hory, kde těží se ročně 923.000 q. uhlí, většinou do Bavor vyváženého, leží prostřed lesů. Při dělnické kolonii (Mathildin Důl Thurn-Taxisův) něm. škola pro české děti dělníků. Přes H. S. je pěkná vych. do Litic a

stanice litické, nebo přes Novou Hospodu k Plzni pěšky.

Hlinné (Lihn)-Červený Újezd geol. zajímavě končiny permské, kde jednak kaolin se těží, jednak hojně araukarity se vyskytují.

Za Vejprnicemi mineme českou obec Tlučnou (1038 Č.) a stihneme středisko západočeské pánve kamenouhelné

Nýřany, město s převahou českou (3088 Č., 2071 N.), nicméně menšinou něm. ovládané, jež před nemnohými lety bylo ještě nepatrnou vsí s 245 obyv. V okolí těží se ročně přes 1,500.000 q uhlí a plynových lupků, které prosluly jako bohaté naleziště permské zvířeny a květeny (viz str. 39.). Pohřichu na mnohých dolech v nedaleké době uhlonosné vrstvy budou vyčerpány. Raffinerie skla. Ustř. M. Š. vydržuje zde soukromou školu českou. Odbočky železnice do sousedních dolovisk (Vlkýšů, Sulkova).

Uhlí Nýřanské je různé jakosti: a lupky k výrobě svítiplynu. Lupky kostkové čili topné, lesklé, v. světlé, hlinité se vypalují a upotřebují kové č. canellové, boghead čili k výrobě šamotu. skalnác, jež dá se i soustruhovati,

Dráha obrací se u Nýřan náhle k J. V levo viděti zněmčené již Ůherce a Zbuch, za nimiž přibližujeme se bavorské silnici a stihneme za nedlouho zast.

Chotěšov (84 Č, 1252 N.) s pěkným zámekm knížete Thurn-Taxisa v býv. proboštví, k němuž pojí se býv. konvent kláštera, nyní sídlo úřadův.

Hostince: Čer. kůň, Saklínův a Leiblův.

Vladyka Hroznata založil tu r. 1296 ženský klášter, jenž svým časem velkého jmění nabyl v Plzeňsku a Litoměřicku. Plného rozkvětu dospěl za opata Sulka († 1415), jenž Bavorý (1384) u Hradce porazil. R. 1421 osadil klášter Žižka, valně pak ochudil klášter Zikmund. Z pohrom všech vzpamatoval se kl. teprve přičiněním Ferdinanda II. R. 1781 kl. zrušen, kostel sv. Václava spustla zůstal jen kostel Nar. P. Marie ve vsi.

Z Chotěšova vede k V. rovná silnice 65 km lučinatou dolinou Radbuzy do Dobřan; v l. za řekou proti Chotěšovu viděti Mantov s osamělou pávní kamenouhelnou. Dráha od Chotěšova obrací se jihozáp. směrem k nedalekým

Stodům (Staab, 226 Č, 2048 N.), rozloženým po obou březích Radbuzy při ústí potoka Merklínky. Dva pivovary, sladovna, výr. hosp. strojů.

Ve 12. stol. založil v těch místech ves vladyka Hroznata a daroval ji kláš. Chotěšovskému. Na poč. 14. stol. dostalo se jí práv městských. Farní chrám r. 1510 vyst. proboštem Hoslarem, jak svědčí český nápis na malém stěně. Na blízké Vrabíně stával krásný kostel Sv. kříže r. 1755 vyst., však po zrušení kláš. Chot. r. 1802 zbořený. Je tu též chudobinec pro služebníky, kteří drahně žili.

Stále podle Radbuzy, za níž v levo vidíme *Střelice*, dojíždíme do zast.

Hradce, staré proslulé farnosti, jejíž faráři od starých časů měli právo pivo vařiti, rybolov v Radbuze i honbu pozemní provozovati.

Později připadl H. ke klášteru Chotěšovskému. Jehož probošt Sulko připravil tu r. 1384 porážku bavorskému vévodovi Klemovi, jenž proti Václavovi IV. do země vpadl. Král daroval na paměť toho proboštovi zlatý pohár a vymohl mu u stol. papežské nositi infuli a berlu.

Za Hradcem vniká dráha do pěkného lesnatého údolí Radbuzy, podle níž k J. se obrací k Holišovskému dvoru (v pravo) a podle lesnatého amfibolitového kopce Trní (v levo), za nímž brzy v otevřené již krajině následuje zast.

Holišov na úpatí rozlehlého *lesa Vitunského* (v levo) s kostelem farním ze 14. stol.

Podle *Vitunského lesa* (v levo) sledujeme Radbuзу (v pr.)

k *Dol. Kamenici* (v l.) a *Ohučovu* (v pr.), za nímž objevuje se stanice českého městyse

Staňkova (1046 Č., 433 N.), kdež odbočuje nová dráha na *Ronšperk* (viz trať VII. b.) a kde Zubřina, od Domažlic přicházející, do Radbuzy ústí; Staňkov souvisí s druhou obcí *Staňkovem za Vodou* (866 Č., 463 N.). Sklárna a raffinerie na zrcadlové sklo, parostr. pivovar, amer. mlýn.

Hostince: U zlatého slunce (2 pok.), za Vodou u Schuka (5 pok.).

Ze St. nabízí se nám vděčná partie

Merklín-Přeštice.

Od nádraží k J. a druhou silnicí přes trať v pravo do **Skrchlebských** (2·5 km), česká obec (504 Č., výroba »skr- chlebských« košíků z vrbového proutí a smrkových kořenů), pod nimiž údolí pot. Srbského jednotvárné okolí Staňkovské odděluje od náhorní pláně lesa Vitunského. Krajina i geologicky nabývá rázu rozmanitějšího; mezi prahor. břidlemi vystupují amfibolitové kopce (Srní) i žulové shluky (Smrčí, Holeč). Nad Skrchleby v l.

Holubí Hlava, starodáv. hra-
diště, pod nímž stával hrádek La-
cembok, na str. západní dvěma
rybníky chráněný (nyní vypuštěny),
na ostatních hlubokými příkopy.
Nad býv. Hoř. Rybníkem spatřují
se rozsáhlé příkopy předhradí.
Z vlastního hradu na výběžku nad

hrází, oba býv. ryb. oddělující, jen
studnu a stopy hradeb lze najíti.
Zal. byl asi v 13. stol., však již
v 15. opět byl pustý. Zdá se, že
seděl tu Vír'a ze Staňkova a jeho
potomci, kteří z Hrádku nebo ze
Skrchlebských se psali.

Za Skr. naznačují nám slepence a pískovce, že ocitujeme se zas v pánvi kamenouh. (pánev Merklínská, v níž ročně asi 345.148 q uhlí se těží), jejíž doloviska brzy v levo od silnice spatříme (také sklárna je tu) a od nichž pak sestupujeme podle hostince »Na radosti« k

Merklínu, městu (1510 Č., 118 N.) v mělké dolině u rybníka, jenž napájen pot. Rakovským vysílá tento dále pode jménem Merklínky do Radbuzy ke Stodu.

Merklín utrpěl mnoho požárů. cínové, leštěnec olověný i mnohé Zámek post. r. 1824—25 stojí na zajímavé nerosty (opuštěné doly), místě tvrže, jež bývala sídlem Směrem k Přešticím vystupují vladyk z M. Kostel znovu post. i horniny železité, nicméně k těžbě ven r. 1818. Město spočívá na hutní nezpůsobilé. (Ptenín, Oplot, žule, v Hůrce k SV. na den vystupující, v níž vyskytují se žily Hora u Borova).

V okolí Merklínském známo je několik tvrzí (viz Sedláčkovy Hradky a Zámky), z nichž nejedna zasluhuje povšimnutí. Koho věc zajímá, podnikne výlet na

Ježov. Z Merkl. k J. silnici v poplužním dvoře prostřed vsi, 1 km na Choboteckou mysl. pod Srní a lesem přes Srní 2 1/2 km do *Plenina*, staré vsi která již v 13. století patřila ke kláš. Svatojiršskému v Praze; později byla tu tvrz, na jejímž místě v 17. stol. vznikl zámek částečně ještě zachovaný. Odtud dále k JV. polní cestou přes les Spáleniště 3 km do *Biřkova*, kde v 13. stol. sídlil Břetislav z Biřkova, praotec rodu Rýžemburského. Z tvrze zbyl tu jen pahorek vodou obklopený, kde dosud »na tvrzi« se říká. Odtud jímavějším k S. přes Kněží Horu k J. podle pot. a úpatí lesnatě 4 1/2 km do Vřeskovice (v pr. 1/2 h. *Kněží Hory* 4 km do Ježova, kde na zast. žel. do Borova) a z kraje dosud zachována je stará tvrz vsi v l. 2 km na *Roupov* (viz níže).

Z Merklína severových. přes Hůrku a Paví Horu vede silnice na Soběkury (3 1/2 km) a Dnešice (7 km) do Dobřan (celkem 12 km). Podle rybníka k JV. po čtvrt hodině dospějeme k rozcestí: v levo silnice přes Skalku (4 1/2 km) a Skočice (7 1/2 km) do Přestic (celkem 9 1/2 km), v pr. přes Roupov (5 km) a Břeskovice (7 km) do Borova (celkem 9 km). — Volíme směr poslední přes

Roupov (viz str. 63.), odkud je nejbližší na novou zast. Borovskou; pěší tur., jenž chce do Přestic, nadejde si polní cestou přes Skočice (z R. do Př. 7 1/2 km). —

Za Staňkovem sleduje dráha již tok Zubčiny, majíc po l. straně *Hustý les*, za nímž 20 min. od Staňkova leží ves

Hlohová s kost. sv. Jiljí a výst. dvorem, kde na místě nyn. hospody, dosud příkopem obklopeně, stávala tvrz velmi pevná, kde také mnoho starých zbraní bylo nalezeno. Vladykové z III. také krátce Hlohkové se nazývali. Za Vidršpergárů, z nichž Kryštof byl komisařem Bedř. Falckého, Hlohová konškována a přešla na Trautmannsdorfy.

Brzy objeví se lesy i s pr. strany (hřbet Peřina s lesem Křenovským), načež staneme u zast.

Osvračína (558 Č., 53 N.), již od počátku 17. stol. také Vostračínou se říkalo.

Nad vesnicí ještě na poč. min. stol. spatřovaly se na vrchu Zá- by, která objímala hrad podle pří- meckém zdi hradu Osvračína, jenž kromě věže nějaké jen skrovné zpuští již ku konci stol. XV. Byval to malý, avšak velmi pevný hrad stavení prostřed hradu, lze jen nesnadno najíti. Hrad zal. byl již s ellipsovitým, hlubokým příko- ve XIII. stol. vladyky z Osvra- pem, jenž objímal pevný násep. čína, z nichž první Zbyněk r. 1289 Kromě příkopu, posud velmi hlu- se připomíná také jako držitel ně- bokého, viděti tu jen kousek hrad- kterých vesnic u Zbiroha a hradu

Drštky. Jednoho ze synů jeho Zdeňka Drštky vzpomínáme také jako purkrabí na Týně Horšovském. Později bylo zboží Osvračinské rozděleno a přechetní držitelé v něm se vystřídali. Některý čas patřilo ke Kanicům, pak pánům z Kočova, za nichž ku konci XVI. stol. vystavěna při dvoře ve vsi tvrz, potom i k panství Chuděnskému a zůstalo na konec opět statkem samostatným.

Brzy za Osvračínem mineme v levo Chotiměř, kde do r. 1423 žili na tvrzi potomci vladky Chotimíra, pak *Přívovec* (v 1) a hned za ním v pr. stanici

Blížejev, obec zněmčenou (74 Č, 227 N.), pověstnou germanis. snahami v okolí i v místě. Mat. šk. Odb. N. J. P.

Bl. v starých pamětech také Blíživa neb Blížev psávaný, byl na počátku XIV. stol. sídlem vladky z Blíživy, tří bratří, skrze něž přišlo k rozdělení vsi. Část patřovala k Nahošicům a Chotiměři, na části druhé postavena tvrz, kde 'dlouh' Blíživští se udrželi (asi do r. 1552). *Přívovec* jest staré sídlo vladky, na němž r. 1366 připomíná se Sepánům Dohalským z Dohalic, již zema z Přívovce. Statek byl bez-

pochyby později křižáky zpusťšen a tvrz jeho již počátkem stol. XVI. zpustla; vládkové z Opálky v tu dobu ji obnovili; když však ke statku vladky z Čachrova v Kanicích připadla, zpustla opětne; ti prodali ji r. 1604 a později přešla na pány z Vřesovic; vdovou Eliškou z rodu toho dostalo se statku na pány z Dohalic, již jsou v držení jeho dosud.

Stále podle Zubřiny, v levo lesnatými chlumpy vroubené, projíždíme *Nahošicemi* do stanice

Milavče, obce české s krásným kostelem sv. Vojtěcha, r. 1751 znovu postaveným.

Legenda vypravuje, sem že první mu troubou zatroubil. Byl za to sv. Vojtěch došel při druhém náhluchotou potrestán. Od těch časů pastýři pryč zde nevytrubují. nýbrž o zavraždění svých bratří se vrátili. jen práskáním znamení dávají. U Milavče zvítězil Jiří Poděbradský nad Jedn. Zelenohorskou.

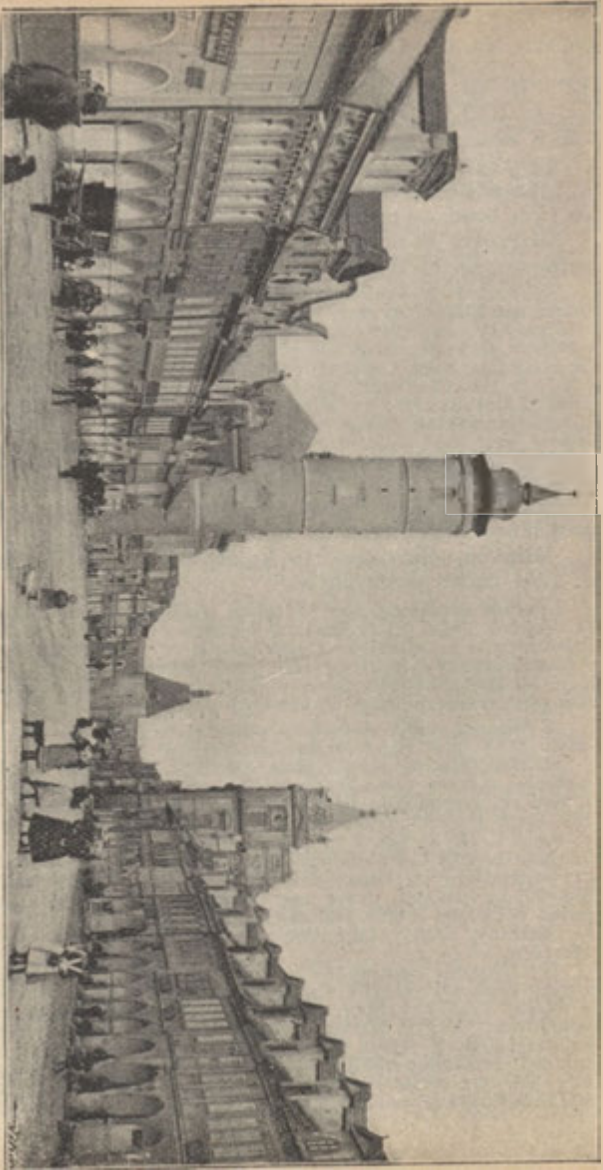
Z Milavče nabíží se vděčná odbočka na hrad Netřeby. Volíme cestu k SV. přes Háj 3 km do

Lštění (Elschtin, české obce, 436 Č.), kde spatřuje se starobylé věžovité stavení tvrže (nyní sýpka), při níž již r. 1362 Půtové ze Lštění se připomínají. Lštění je z těch statků, jež Domažlicům po Běl. bitvě byly skonfiskovány a r. 1626 vráceny. Držely je pak do r. 1665. K JZ. z Lště. 2 km stihneme ves

Kanice (456 Č.) na silnici Domažlicko-Kolovečské. Nad ní počíná lesnatý hřbet, táhnoucí se k JV. k Statenicům, jehož vrcholy 650—707 m dosahují. Hned nad Kanicemi spatřujeme rozsochu, na jejímž západním bradle sedí zřícenina hradu

Netřeby, druhdy také Rýžemberk (nyní prostě Starý neb Pustý zámek zv.).

Ve zřícenině spatřují se za příkopem, ve skále vytesaným, jen zbytky dvou zdí věžovité stavby, která bývala věží i obydlím hradu, a ssutiny hradby i brány, kterou se do nádvoří hradního přímo vstupovalo. Ve vsi Kanicích již ve XIV. stol. stávala tvrz, jejíž nejstarší držitelé nejsou určité známi; poprvé jisto jest to o Depoltovi z Rýžemberka (1324), jenž se také z Kanic psal; jeho potomci, když jim tvrz nestačila, vystavěli hrad, ve starých listinách Nový Rýžemberk zvaný, jenž nicméně spíše vždy dle hory Netřeby se na-



Pohled na náměstí Domažlické.

žýval. Byl tu pak sídlem Racěk ze Švamberka, krátký čas Ješek řečený Kozihlava z Pnětluk, a vladykové z Cachrova, kteří v XV. století opět do tvrze Kanické se přestěhovali. R. 1528 připomínají se Netřeby již jako zámek pustý. Vladykové z Cachrova byli v držení zboží toho až do r. 1689, pozůstali jejich až do r. 1705, pak připojeno na čas k panství Chuděnskému, nicméně zase odděleno zůstalo statkem samostatným až na naše doby.

Z Kanic možno silnici přes Ouňovice (v pr. Šepadla s rybníkem, na němž roste *Alisma arcuatum*) a *Chocomysl* za $1\frac{3}{4}$ hod. dojíti do *Chudenic* (viz str. 68), nebo od zříc. ustoupiti přes *Onboč* do *Němčic* (1 hod.) a dáti se pak na *Herštejn*, *Ryžembek*, *Koulo* a *Domažlice*.

Za Mlavčem míjime ještě v l. Radonice na stoku Zubřiny s pot. Zahořanským a velkým obloukem přes silnici Novodvorskou dojdíme do

Domažlice, nejzazšího turistického střediska českého na našem jihozápadě (428 m n. m., 7309 Č., 35 N.). Město starobylé a památné s předměstími: Hořejším, Dolejším, Bezděkovským a Týnským. Okres. hejtm., děkanství a vikar., okresní zastup., vyšší gymn., stanice vojen. stát. hřebčince, rafinerie cukru, parní pivovar, prádelna na smyk, přízi, výroba zboží lněného, bavlněného, rukodilného, stávkového a punčoch, z tov. na tkalouny, výroba dřev. škatulek, kamen. a hrnčíř. zboží (vývoz do Bavor) atd. Záložna občanská a záložna okr. hospodářská. Spořitelna. Městský sirotčinec. Veřejná nemocnice. Projekt odb. dráhy přes Ronšperk k Tachovu.

Z nádr. do města $1\frac{1}{4}$ hod. Omnibus 40 hal. *Hostince*: U *Černého koně*, stanice Kl. Č. T., nolehárna (12 pok. omnib.), U *Zlaté Koruny* na Hor. Předm. (12 pok. omn.), U *Šumavy* (Spál. ul., Remesl. živn. jednota, 16 pok., omnib.). *Restaurace*: U *Holubů* (Hor. Předměstí, Sokol), U *Görgů*, (Hor. nám.) U *Regálů*, (Dol. nám.) U *Vrbů*, Spál. ul. U *Hajku*, *Vinárny*: V. J. Schnabla (v podlouбі u kost.), K. Schnabla (náměstí), A. Peroutky (Vinárna a kavárna na náměstí).

Dějiny. Původ Domažlic hledají mnozí, v hradu Tuhosti (Tugast, Tu-t-Taus), jež jiní kladou do okolí Svihova. Jméno Domažlice vyskytuje se teprve ku konci 10. stol. a r. 1285 jsou D. purkrabstvím a městem a prosluly sněmy mnohými, z nichž zvláště významný konán tu r. 1318 na smíření krále Jana s šlechtou. Tyž král Jan dal je r. 1331 v zástavu Jindřichovi, vévodovi bavorskému. R. 1373 poprvé velmi utrpěly vpádem Bavorů, což r. 1468 se opakovalo. V bouřích husitských stály D. k Husitům, pomohly Prokopovi při jeho vítězství r. 1431. Stály také proti Ferdinandovi r. 1547, začez pozbyly mnohých výsad a platily pokutu 3000 kop grošů; rovněž stranily Bedřichovi Falckému, začez pykaly ztrátou statků a dragonádami pobělohorskými. Neudolali jich ani Švédové ve válce 30leté a Francouzi za vál. k. koaličních. Již od dob Karlových slýnulý vzdělaností a svými školami a byly celému okolí po věky vzorným střediskem kulturním. V neděli bývá tu hojně vídati Chodů v jejich malebném kroji.

Památnosti historické. Z nejvýznačnějších budov města je hrad Chodský, památník staré svobody chodské; připomíná se již ve 12. stol.

děkanský Nar. P. Marie zal. r. 1110 pův. v slohu román-ském, znovu vystaven v 15. stol. ve slohu got. a r. 1545 opravován. Po požáru r. 1747 opraven r. 1756 dle plánu Dienzenhoferova; poškozen opět požárem r. 1822.

Got. kostel P. Marie na zrušeném hřbit. „u Svatých“ (Dol. předměstí), pův. farní chrám Chodů, již r. 1574 jako velmi starobylý připomínaný, zničen byl požárem r. 1650 a znešvařen pozdějšími opravami. — **Kostel sv. Antonína**, jenž rovněž již r. 1416 jako starobylý se připomíná, shořel r. 1695 a přestavěn pak v nyn. podobě. V něm pochován je *P. Ant. Příhoda* v 18. stol., děkan a dobrodinec Domažlický (pomník na nám.). — **Kostel Nanebevz. P. Marie s klášterem řádu Augustinů** na horní části nám., založen Václavem II. roku 1288, nynější podoby nabyt přestavbou v l. 1829—1832; klášter vznikl při něm v l. 1671—1674 a nynější podoby nabyt v l. 1746—1750. — **Kaple sv. Jana** se zrušeným hřbitovem na Týnském předměstí, zal. r. 1699 a r. 1896 obnovena. Při ní kamenná kazatelna z r. 1562 ze zruš. kostela sv. Jakuba sem přenesená. —

Moderní budovy: Radnice naproti děk. chrámu na náměstí, vyst. r. 1893, honosí se vkusně vyzdobeným scho-dištěm, v němž umístěna jsou poprsí vynikajících rodáků Domažlických, a bohatě vypravenou zasedací síní. V radnici (II. patro) je *obecní knihovna a městské museum* (radnici i museum možno prohlédnouti na požádání v purkmistrovském úřadě). V museu zvlášť pozornosti zasluhují sbírky cenných listin, předmětů předhistorických a národopisných z okolí Domažlic, sbírka četby lidové, sbírka zvířat a nerostů z okolí a p. — **Budova vyšš. gymnasia** vedle hradu Chodského z r. 1881. **Nová obecná škola** s pokrač. školou průmysl.) na Týnském předměstí z r. 1892 (nákl. 250.000 K.). V ní tělocvična, již také Sokol používá. **Městský sirotčinec** z r. 1894 na předm. Bezděkovském. **Veřejná nemocnice** z r. 1861 na předm. Hořejším; tutěž i c. k. hřebčinec. — **Opatrovna a dívčí škola** naproti býv. hřbitovu na Týnském předm., bývala hostincem, kde hrával J. K. Tyl. —

Pomníky a desky pamětní. Na náměstí pomník rodáka a děkana domažl. *P. Ant. Příhody* z r. 1881 (nar. 1668, zemř. r. 1749) od J. Myslbeka. — **Pamětní deska Boženy Němcové** od Č. Vosmíka na náměstí naznačuje dům, kde B. N. žila v l. 1845—1847.

Sady zřízeny jsou: Na náměstí **sady Příhodovy** z r. 1879; na Hoř. předměstí **Střelnice** z r. 1838 s pavilonem hudebním

(koncerty v neděli a ve svátek, vstupné 20 h, jinak přístup volný, v zimě kluziště); na východním konci města sady na Škarmaně s pěknou vyhl. na Domažlice a k Čes. Lesu. Při Bezděkovském předm. rokle Svatovavřínecká s útulnými procházkami.

Výlety z Domažlic.

Chodsko.

Každého našince, jenž zavítá do Domažlic, láká především Chodsko, jak svými vzpomínkami historickými, tak i z části dosud zachovanou rázovitostí ethnografickou bodrého českého lidu i jeho domácnosti.*) Pohraničné hvozdy Šumavy a Čes. Lesa byly ode dávna těžko prostupnou hradbou pro vnější nepřátele, při které králové čeští záhy zakládali pohraniční tvrze a hrady a pečovali o hájení stezek a průsmyků horských. Strážci takových stezek mezi průsmykem Vše-ubským a Tachovem ode dávna byli Chodové; jich úkol vyjádřila El. Krásnohorská v hymně chodské (nářečím chodským):

Kdyby vám, vy hory,
Pán Bůh nebul kázal,
habyste tu stály,
buli bychom vstali,
pro vás putovali,

ha vás — jak ste těžky! —
na ramena vza'i,
nesli vás kraj světa,
složili vás tady,
ha pak řekli :

*Stůjte, země české hradby,
chraň ji vaše v'ška, mocnola i šířka,
ha kde Pán Bůh nechal mezi vámi dvířka.
nastavme své hlavy tvrdě jako žula.
haby na s' to zámeků huzavřena bula.*

Chodové, lid svobodný, jen králi přímo poddaný, který měl svůj vlastní soud »práva chodského« (v zámku Chodském v Domažlicích), zřízení bývali po vojensku, shromažďovali se pod vlastním praporem. na němž psí hlavu v erbu měli (odtud i název jejich Psohlavci), a zbraní bývala jim druhdy jen čákana, hůl dlouhá, bodcem, sekerkou a palcátem kovaná. Až do časů Ferdinanda I. nikdo jim svobod neubíral. Pak počínají útisky, jež končí porobou v době pobělohorské, kdy zastavení, posléz i prodání cis. komissari Volfu Lamingerovi, s nímž a jeho synem po 70 let o svobodu svou tragický zápas vedli. — Zápas skončil r. 1695 popravou vůdce jejich Jana Sladkého Koziny v Plzni a porobou Chodův úplnou

Z Domažlic do Chodska vedou nás tři silnice: 1. k severozápadu do průsmyku Klenečského (viz trať VIII. b.); 2. k jihoz. průsmykem Domažlickým (viz pokračování tratě

*) Stručný, poutavý obrázek Chodska a Chodů podává s hojnými obrázky, z nichž vzaty jsou tuto použité, „Dalekohled č. 1. (vzdělávací četba pro každý věk i stav) ve spisku „Chodové, strážcové českých hranic“. Nákl. F. Šimáčka, 48 h.

VII. a. níže); 3. k J. do průsmyku všerubského, jehož stezky označují chodské osady Kýčov, Medákov, Tlumačov a Stráž s jedné, Lhota a Počinovice s druhé strany. (Viz níže výlety polodenní.)

Polodenní výlety z Domažlic.

1. **Baldovská kaplička**. (548 m, 3 km). z vězení svého si je připomínal Kozina:

Pěkný rozhled k Šumavě a kláštoru Týnu i Přimdě. Z Týnského předm. k S. silničkou, pak po ní cestou v l. ke kapličce sv. Trojice, za níž stojí statek Baldov. S vrchu toho patřil prý kardinal Julian na porážku křižáků r. 1431. Pod Baldovem u Luženic a Třebnic odkryty mohyly, z nichž nálezy jsou v muzeu domažl.

2. **Dmout** (Ermout, 579 m, 3 km). Lesnatá hora, vyhl. jen mýsty. Svatovavříneckou roklí vzhůru v pr. Doporučuje se sestup do pěkného lesního údolí *Zelenova* 2 km, a zpět 2 km přes *Havlovce* (odb. N. J. Poš., host. U šlajsu a na Mejtě)

*3. **Sv. Vavřínek** (Veselá Hora 582 m, 3 km); vrchol s kost. sv. Vavřínce a krásným rozhledem na Šumavu, Český Les s Ronšperkem a Přimdou i na Domažlici, Novou Kdyni, v dálí přes Koloveč až k Radyni u Plzně. Výstup sady v rokli svatovavřínecké přímo podle kaple sv. Anny; v blízké mysl. obcerstv. Zpět možno na Dmout (viz č. 2). Zelenov a Havlovce.

4. **Oujezdo a Trhanov**. Oujezdo v Chodech, rodiště Jana Sladkého Koziny s pomn. téhož na *Brádku* nad vsí a pamětní deskou na býv. statku jeho »U Kozinů«. Silnicí Brodskou k Havlovicům, avšak před těmito po ní cestou v pr. 4 km. Obec vyhořela r. 1873, čímž pozbyla pův. rázu. Výstup na Hrádek (590 m) 1/4 hod., kde od pomn. Kozinova krásný rozhled na Chodsko v okolí Trhanova, vlastní dějiště tragédie chodské na konci 17. stol. Statný zastance práv chodských, Jan Sladký Kozina, jenž zhynul na popravišti v Plzni, zde oslaven po 200 letech pomníkem Choda se psem a čakanou, jenž hledí v chodské lány jako druhdy

Já zřel je, ve snách jsem je zřel, ty naše mrtvé, Přibka s ostatními, O příteli, jak dnes mě toho žel, že nemohl jsem umírat s nimi. Na chodském láně duši vydech-nout, zřít v rodný kraj než v skonu zrak se zkali, být aspoň v umírání zbaven pout, jež vnukům volných dědů ukovali.

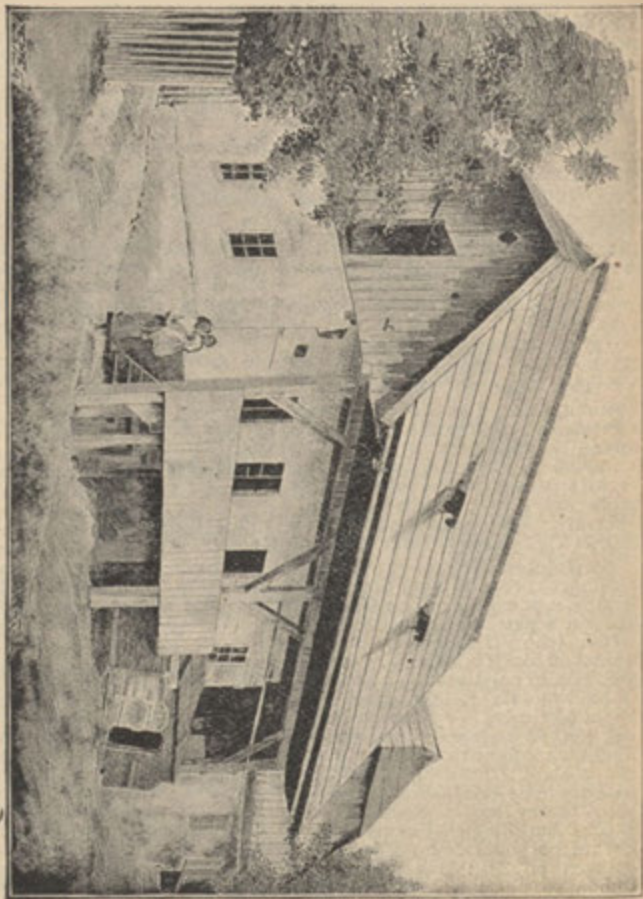
S Hrádku sestup do **Trhanova** na pot. Cerehovce, kde spatřuje se zámek r. 1677 katanem Chodu, Lamingerem zbudovaný, však po požáru r. 1701 a 1755 obnovený. Vzpomínáte maně, jak Chodům odtud r. 1668 nakazováno trvalé mlčení — *perpetuum silentium*, vzpomínáte mistrného líčení Jiráskova (v románu *Psohlavci*), těch bouří, jež se před zámek i v něm odehrály a konečně i závěrečného aktu dramatu, kdy na zámku hyne Laminger — Chody Lomikar zvaný — rok a den popopravě Kozinové. Kletby Chodů šly s ním do hrobu v Klenčí. oddechlo si Chodsko, ale půl druhého století uplynouti musilo od té doby, než nad Chodskem vyšlo slunce nové svobody lidu selského. — V Trhanově nar. se dr. Jos. Thomayer.

5. **Dražinov Klenčí** (8 km) viz ve směru tratě VIII. b.

6. **Čes. Kubice**, chodská obec poslední směrem k bav. Brodu, krásné letní sídlo s pensionaty. Kdo nejede silnicí neb drahou (viz níže pokrač. trati VIIa.), volí cestu pěšky lesem jedním z těchto směrů: a) Jako při č. 2. přes Dmout do Zelenova a dál značenou cestou do Pašečnice, odtud v pr. cestou zv. Sedláckou do Č. Kubice (8 km); b) Jako při a) do Pašečnice, odtud

rovně na Snory a lesem k **Pile na k** výlet, hostinci Smolovskému U
Prenetu (vrchol 667 m, poskytuje Břetislava 1½ hod. (obč.) a dále
pěkný rozhled). Občerstvení. Od- siln. 6 km podle neobydlen. zámku
tud přes trať do Čes. Kubice (11 do Kouta, české obce (1128 ob.).
km zpět drahou). — Další viz níže. Hojně navšt. hostinec u Rýžem-
7. Kouto, Rýžemberk a Her- berka a zahr. host. »vrchnostenská
štýn (jedna cesta, do Kouta neb střelnice«; v místě je parní pivo-
zpět drahou). Z D. podle raffinerie var, lihovar, stanice odb. N. J. Poš.

Chalupa chodská (ze spisu »Chodové, strážcové českých hranic«.



Kaple sv. Jiří z r. 1704. Kouto, nyní maj. Stadionů, po bitvě běloh. prodáno Janu Kracovi ze Scharpfenštejna, jenž sídlil na tvrzi zdejší a jehož svak Vilém Colona z Felsu při vpádu švédském roku 1648 byl tu zastřelen. Hrob jeho připomíná deska v kostele sv. Mikuláše v St. Kdyni. Kdo chce současně navštívit i Rýžemberk, učin tak až zpáteční cestou a dej se již od zámku v l. na Starý Dvůr znač. cestou do Podzámčí, po ná vštěvě Rýžemberka na Herštejn zpět do Kouta (viz str. 75). Celkem z Domažlic na Rýžemberk 9, až na

Herštejn 11 km a do Kouta k stan. 14 km. Viz jinak výl. celodenní.

8. Do Chodských obcí při průsmyku Všerubském. Z Doln. Předm. vede k J. okr. silnice 3 $\frac{1}{2}$ km do Tlumačova; odtud k záp. $\frac{1}{4}$ hod do Mrákova sousedícího se St. Kýčovem, odkudž silnice 3 km do Kouta. Celkem 10 km. Z Kouta (viz č. 7.) po případě zpět drahou. Půvabně lze výlet prodloužiti z Tlumačova k JZ. přes Pelechy (škola ústř. M. S.) do Filipšberku a odtud silnicí na Prenelskou pilu a do Ces. Kubice (viz č. 6), celkem 14 km.

Celodenní výlety z Domažlic.

9. Česká Studánka, Česká Kubice, Čerchov a Fichtenbach viz níže ve směru hlavní trati VII. a I trati VIIIa.

**10. Do průsmyku Všerubského a) pěšky jako při č. 8 přes Tlumačov do Filipšberku, odtud však v l. silničkou k V. na Mlýneček a rovně dále až do Bělohradského lesa; pod tímto $\frac{1}{2}$ km v l. načež v pr. zpětným směrem odbočuje cesta na Studánky a odtud v l. k Sv. Václavu na Brůdku (18 km), kde kostelík dle pověsti r. 1140 na paměť Břetislavova vítězství založený, stojí na svahu návrší, s jehož vrcholu krásný rozhled do okolí Všerubského a přes hranice na Osí a Osek. Sejdeme odtud na všerubskou silnici do Brůdku a zde v pr. a přes silnici vzhůru k protějšímu kostelu sv. Anny na Tanaberku (512 m), zbudovanému ve slohu vláském v l. 1712–1717 stavitelem Quilmetim a chovajícím hrobku hr. Stadionů. Po vyhoření r. 1865 restaurován a r. 1897 opraven archit. Pasovským. Bývalá fara je opuštěna a v poutním domě z r. 1723 hostinec. Rozhled pod, jako od sv. Václava nad Brůdkem. — b) Drahou do Nov. Kdyně a odtud přes Prapořiště (viz díl III. Šumava). Zpět jednou neb druhou cestou

**11. Na Nový Herštejn a Rýžemberk. Kdo nechce použiti cesty přes Kouto jako při č. 7, najde

vděčnější, dá-li se ze silnice Novokdyňské za drahou k Bořicům a odtud v pr. k Drážce u Zahořan a rovně dále do Oprechtic. Zde v l. spatřujeme Oulíkovskou Horu (707 m), kterou počíná hřeben k Netřebům se táhnoucí (viz str. 111). v pr. pak nižší kopce Rýžemberk, Slupno, Příkopy, Herštejn. Z Oprechtic dáme se v pr. (k J.) na silnici, po této jdeme $\frac{1}{2}$ km v l. k Němčicům a stihneme lesní cestu v pr. odbočující k mysl. Herštejnské (12 km dále jako na str. 75).

12. Nová Kdyně, vzdálená silnicí z Dom. 10 km nebo snadno přístupná drahou, může býti cílem vděčného výletu pěšky přes Herštejn a Rýžemberk (dle č. 11) nebo přes Sv. Václava a Sv. Annu (dle č. 10.). Další viz díl III. (Šumava).

13. Netřeby (zříc. hr.); přístupné nejsnadněji ze stanice Milavce (viz str. 111) stihne pěší tur. z Dom. přes Chrastavice a Milaveč, nebo přes Chrastavice, za těmito po 1 km ze silnice v pr. na Radonice a rovně dále přes Hradiště do Kaniny (12 km).

14. Postřekov, Pivoňka, Lysá Hora a Starý Herštejn. Silnicí přes Dražinov a odtud v pr. podle Zdanova (v pr., šulfr. škola) a Hrůbku s kostelíkem sv. Kulmana (v l.) z r. 1684 k Fařezovu (zněmč.). U Podhamří v l. do St. Postřekova. Další viz str. 131.



Chodský kroj.

Z »Dalekohledu« č. 1. »Chodové strážcové českých hranic«.

Domažlice — Brod n. L.

(Pokrač. tratě VII. a.)

Za Domažlicemi obrací se dráha znenáhla k J. okolo Dmoutu (v l.), míc tu *Havlovce* (v pr.) s výhledem na ne-daleký *Hrádek* s pomníkem Kozinovým (v pr.) a obrací se do průsmku Domažlického k rybníkům na Babyloně (v pr.) lesnatou partií k poslední české stanici:

Česká Kubice-Folmava, za kterou nedlouho překročuje hranice zemské, aby esovitým obloukem stihla **Brod n. Lesy**.

Česká Kubice je dnes se svými pensionaty a villami letním střediskem vybrané české společnosti.



Pensionat Krásnohorská v České Kubici.

Pensionat Krásnohorská založil Klotildou Vuršovou z Plzně před několika lety, je vynikajícím podnikem svého druhu, jenž na této výspě české půdy zasluhuje pro charakterně český svůj ráz zvláštní pozornost. 30 host. pokojů (denně od 80 h. až do 3.60 K, týdně od 5 20 K, měsíčně od 16 do 40 K, při pobytu 2 měs. 100/10 slevy), rozsáhlá jídelna, veranda, park, hřiště, temná komora pro amatéry, bezpl. nocleh stud., lázeň vanová, kuželník atd. Bližší u majitelky pí. Vuršové tamtéž.

Pensionat na Kovárně okupoval kus bývalé zněmčené půdy na rozhraní Čes. Kubice a Folmavy. Budovy obydelné se 40 koji o 1–3 postelích, restaurant v budově samostatné s verandou, lázně vanové, studené, jehličnaté

i parní. Pokoj denně 1.20 – 4.40 K, o 300/0 levněji. Blíže u majitele
týdně 8 26 K, turistické lože denně Fr. Peka tamže.
1 K. — Od 15. září do 15. června

Procházky a výlety z Čes. Kubice.

(Velká řada procházek a blízkých výletů vypsána je v knížce »Pen-sionat Krásnohorská v Čes. Kubici.«

1. Na Skálu (592 m), ku hřebenu křemenného valu (str. 42), vyhl. na Sumavu; Kozinovou cestou za hájovnu; zpět přes Smetanovu vyhl. (idyll. míst. »Věrné milování« s vyhl. na Čerchov) v l. dolů (označeno), přes silnici a pěšinou zpět 40 min. Značky modré písmeny v bíl. poli.

2. Údolí Teplé Bystřice, známé svou bifurkací — rozvětvením (viz str. 127), je rozkošnou procházkou; Kozinovou cestou do údolí 30 min.; před můstkem v l. na Jandovskou louku, po této na Čerchovskou silnici a touto zpět. (Celkem 55 min.) Nebo Domažl. silnici za můstek 25 min., zde v l. podle Bystřice k cestě Kozinově (15 min.) a touto zpět. Celkem 65 min. (znač. modré).

3. Údolí Šárky, vlnité zátiší 25 min. vzd. po Čerchovské siln. (znač. modré). Zde 10 min. údolím k Vel. Buku, pak v l. vzhůru a plavunní cestou na Čerch. silnici a touto zpět, celkem 85 min.; nebo od úd. Š. v pr. Chodovskou stezkou přes Bystřici na cestu Kozinovu 30 min. a touto zpět, celkem 95 min.; nebo od úd. Š. Chodskou stezkou 25 min. až na kraj lesa, dále podle mlýna a mysl. na Brodskou silnici a touto zpět, celkem 80 min.; aneb od úd. Š. Chodskou stezkou v pr. k Bystřici 15 min., podél Bystřice 100 kroků k bifurkaci — rozvodí, po Bystřici dále zpět až k 2. můstku a Kozinovou cestou zpět, celkem 80 min.

*4. Přeretská píla, 30 min., hostinec. Pěkná vyhl. na Osek, Čes. Kubici, Čerchov. Odtud návrat znač. stezkou (červ. znač.) přes Šnory, po případě některá další vycházka na př. Sedláckou cestou do Zelenova, na Dmout u Domažlic a přes Havlovce zpět, přes Sv. Vavřince do Domažlic a drahou zpět nebo přes Oujezd-Hrádek a Babylon zpět (6 hod.).

**5. Česká Studánka s krásn. vyhl. 680 m znač. cestou přes Teplou Bystřici 1 hod.

**6. Čerchov. Buď přes Česk. Studánku 2 1/2 hod. cesty, nebo znač. cestou Kozinovou na Pec a vzhůru jako na str. 127 (2 1/4).

*7. Fichtenbach, osada se sklárnami v úžlabině čerchovské skupiny, mezi Čerchovem a Smrčím. Obvyč. značenou cestou přes Českou Studánku a Jelení Stánek k huti Fuchsově. (Také přes Čes. Stud. nebo Pec na vrchol Čerchova a znač. cestou dolů do údolí k Fich. 14 km). Výroba zrcadel firmy H. Kupper a Glaser, brusírny skla na Stud. Bystřici. Hostinec nevalně čistý. Zpět Kostelní cestou (v lese umrlčí prkna) na Folmavu.

8. Tři znaky. Pohraniční vrchol (901 m), kde vytesány jsou ve skále znaky Čech, Bavor a Horní Falce. Krásný rozhled do Bavor i do Čech. Přes Fichtenbach (1 3/4 hod.). Odtud lesní znač. cestou a pak v pr. dle pomezí ke Třem zn. 1 hod. a od Tř. zn. v l. vozovou cestou 40 min. na Oed (host.), dolů ke sklárně 25 m., v l. přes Perzlův mlýn 25 min. a Kost. cestou přes Folmavu do Č. Kubice 1 hod.

*9. Brod n. Lesy; nejkrásněji přes Čes. Stud. do Fichtenbachu a odtud údolím po silnici do Brodu (celkem 4 km) s půvabnými výhl. na okolí bavorského Oseku. Zpět drahou.

10. Přes Brod Bavorským Le-sem a přes Kleneč zpět 45 km. Vozmo nebo zkrácením drahou do Brodu (o 7 1/2 km) pěšky pro statné chodce. Z Brodu přes Gleissen-berg na Lesní Mnichov (Wald-

münchen) 161 $\frac{1}{2}$ km; zpět přes hranice na sev. úpatí Čerchovado Haselbachu a na Capartice, dále přes Výhledy, Chodov a Trhanov k bav. silnici a přes Babylon zpět.

11. Přes Brod Bavorskou stranou Šumavy: Brod, celní stanice bav. města s nedalekým *Chamem*, nejstarším městečkem bavor. Šumavy, poskytují s oné strany pěkný pohled na Šumavu jmenovitě směrem k Oseku. Z Brodu za 1 $\frac{1}{2}$ hod. přes *Schwarzenberg* dospěje se červ. znač. cestou na Osek, vrch jinorázový a serpentinový s dvěma vrcholy *Ecksteinem* (Nároží) a *Hradištěm* (*Burgstalle* 977 m), z nichž jen na tento lze vystoupiti. Skvostný výhl. na Javor a Jez. Hory a přes hranici do Čech, rovněž i k S. na Čerchov a Čes. Les. 1 $\frac{1}{4}$ hod. J. od Hradiště Zám. Vrch se stopami hradu hrabat od Luku (von Bogen). jímž ve 12. stol. patřila Sušice. S vrchole lesní aleji 1 $\frac{1}{2}$ hod. k lov. zám. a dobr. hostinci. Kdo nechce vrátiti se touže cestou nebo přes *Nové Kostely* (viz díl III. Šumava) (2 hod.) do Nýrska a odtud drahou zpět, nechť pokračuje přes *Nové Kostely* do *Lamu* (1 $\frac{1}{2}$ hod., dobrý host. s vyhl. a prstuhy u *Mühlbaura*), proti němuž zvedá se Jez. Hora (1294 m) 2-ma vrcholy, z nichž vyšší je na české půdě. Jez. Hora náleží

vzhledem svým k nejkrásnějším horám Šumavy. Výstup 2 h. (vůdce 2 K) Vyhl. do Čech zvláště vděčná, k J. a Z. poněkud obmezená Javorem, *Mühlrieglem*, *Klittersbergem* a *Osekem*. Kdo chce odtud zpět sestoupí do Osí (*Eschelkamm* 1 h.), odkudž jde pošta do Brodu, nebo přes *Všeruby* do *Kdyně* (2 $\frac{1}{2}$ hod.) a drahou zpět. — Jinak návrat do *Lamu*, odkudž lze sice přímo jíti na *Velký Javor* (těžký pochod 9 h. jen pro zvláště statné), ale lépe dáti se přes *Scharreben*. Vděčný je výlet z *Lamu* přes *Sommerau* (dobrý host.) na *Malý Kout* (*Zwergeck*, viz díl III.).

Nejlépe z *Lamu* přes *Scharreben* do *Boží Mysli* (*Bodennais* 4 $\frac{1}{2}$ h.). V *Lamu* k *Riedermühle*, přes potok *Bílý Řezný* 3 $\frac{1}{4}$ hod. do *Zad. Wald-ecku*, za 1 $\frac{1}{2}$ hod. odtud rozvodí a za 1 $\frac{1}{2}$ hod. *Scharreben*. Krásné partie pralesní. Dobrou lesní siln. do *Schönbašské Skelné Hutě* 1 h. pak pěšinou přes *Mysl* (*Mais*) na silnici a touto za 1 hod. do *Boží Mysli* (*Bodenmais*). Přes *Javor* do *Eisensteinu* a dále zpět viz díl III. (Šumava). —

12. Do českého Pošumaví viz výlety přes *Domažlice*, *Kouto* (str. 119), *Nov. Kdyni*, *Nýrsko*, (Díl III. Šumava) a výlety z *Klatov* (str. 74.)

Trať VII. b. Staňkov-Horšův Týn-Ronšperk.

Nová tato železniční trať, směřující přímo na bok Česk. Lesa, přístupnějšími činí některé zvláště vděčné partie, z nichž jmenovitě *Horšův Týn* a *Pivoňka* zasluhují pozornosti. Projekt. spojením tratě z *Ronšperka* do *Domažlic* a prodloužením přes *Hostouň*, *Bělou* a *Přimdu* do *Tachova*, docílíme dalšího snadnějšího přístupu.

Dráha směrem poněkud jihoz. běře se podle silnice *Horšovotýnské* (v pr) k *Vranovu*, od něhož 2 km. na S. leží *Puclice*, kde na ostrohu nad pot. *Laškovem* stojí myslivna, jejíž zdi náležejí staré tvrzi, v které až do r. 1795 sídlil. *Jar. Hora* z *Ocelovic*. O něco dále stihneme zastávku

Křenov, obec českou pod lesnatým hřebenem *Peřinou* (v l.). Minuvše ještě zast.

Semošice (v pr.), obec již zněmčenou (38 Č., 268 N.), stihneme za krátko starobylé město

Horšův Týn (Bischofsteinitz), pojmenované tak dle hradu, nyn. zámku, vystaveného na opyši, k severu se táhnoucího hřbetu nad vsí Horšovem. Město rozloženo malebně pod hradištěm a na svazích hřbetu, proti němu pak na druhém břehu Radbuzy leží předměstí s arciděk. chrámem. Město s 214 Č. a 2387 N. je sídlem okresu. Obyvatelstvo zabývá se hlavně zemědělstvím a obchodem s koňstvem.

Dějiny. Kdy vlastně Týn zde byl založen, není určitě známo; jistě hned tehdy, kdy biskupové Pražští ve vsi Horšově hospodařiti začali; zřídiliť zde záhy úřad arcijáhna, jemuž svěřen dohled nad kněžstvem v kraji Domažlickém. Na rozdíl od Týna Biskupského a Bechyně zván potom Týn zdejší vždy Horšovským; teprve od počátku XVIII. věku, kdy Němci sem pronikali a jazyk jejich vrchu nabývali počal, psával se po česku nesprávněji »Teyn Horšův«, po německu pak nesprávně »Bischofsteinitz«. Vlastního opevnění dostalo se Týnu teprve v XIII. stol. a opatřil je biskup Dobeš z Benešova († r. 1276.), jenž, jak se zdá, kromě opevnění a arciděkanského kostela zřídil i hrad na severní straně. Zakladatelem nynějšího města jmenuje se arcibiskup Jan Očko, o němž jisto jest, že podhradí učinil městem hrazeným. Teprve arcibiskup Zbyněk město Týnské obdaroval podobnými právy, jakých město Stříbro požívalo. Biskupové Pražští na Týně Horšovském pravidelně nesídeli, jen některý se tu za čas chvíli pozdržel. Jan Očko i Jan z Jenštejna pilně na hradě stavěli a velmi jej zvelebili. Purkrabí hradní vybírání byli z dobrých rodin. Jeden z nich Zdeněk z Drštky, horlivý přívrženec Zikmundův. jenž roku 1422. a 1431. Týn proti Husitům uhájil a Zikmundovi i penězi vypomohl, dovedl to'o, že byl Týna spíše držitelem nežli purkrabím. Po něm pak hned jmenuje se držitelem Týna Zdeněk Kolvín z Ronšperka, rovněž druhdy purkrabí, jehož dědictví ujal se později Dobrohost z Ronšperka. Ten přízni krále Jiřího dovedl se v něm udržeti přes to, že kapitula Pražská o výplatu svých statků usilovala. Spatně se však za to Jiřimu odměnil, zapsav se roku 1465. v jednotu Zelenohorskou, v níž pilně proti králi odboj strožil. Smutně proslul voláním křížáků do Čech, kteří v těch krajích Čechy zuřivě vraždili. žen ani dětí, ani starců nešetříce a v krvi jejich se umývajíce. Ty časy zasadily živlu českému v těchto končinách těžkou ránu, z které se více nevzpamatoval, neodolav Němcům od hranic do města se tlačícím. Neméně smutně proslul tu i jeden ze synů Dobrohostových Volf, jenž podané své v městě i vesnicích zle týral, až se v to sousedě Plzeňští a Domažličtí vložití musili. U věku 60 let oženil se ještě s Kateřinou z Lobkovic, a tou přešel Týn na rodinu Lobkoviců. Vilém z Lobkovic, jakkoli z rodu katolického, dával přece přednost náboženství podobojí, byl proti přijetí Ferdinanda za krále a zvolen byl i za direktora a správce zemského. Pokutě mečem po bitvě Bělohorské ušel jen na mocnou přímluvu strýce svého Zdeňka Vojtěcha, nejvyššího kancléře Ferdinandova, nicméně statky byly mu zabrány a sám na zámek Zbirožský do žaláře doživotního zavezen. Týn a Čechovice zakoupil roku 1622. Maximilian hrabě z Trautmansdorfu, v rukou jehož rodiny nalézají se dosud.

V H. T. prožil dětská svoje léta a chodil do zdejší něm. školy tvůrce slavistiky a zaklad. novočeské literatury *Josef Dobrovský*.

Památnosti místní. Hrad Týna Horšovského jeví se nám dnes při pohledu z náměstí, jehož západní stranu uzavírá, jako zámek, krásné, čisté renaissanční úpravy, jaká dána mu po požáru roku 1547 Janem Popelem z Lobkovic a jež obnovena r. 1880. Přes příkop, jenž dělával hrad od města a dnes zanesený proměněn jest v zahradu, vstupujeme po mostě, na místě mostu svoditého zřízeném, do brány, mezi dvěma parkány před hlavní budovou zámeckou vedoucí a znakem Trautmansdorfským i obrazem sv. Máří zdobené. Jak uvnitř viděti jest, povstala brána ta spojením dvou bran, za sebou postavených. Na sev. straně ohrazen jest hrad ještě příkopem Psím (Hundsgraben), jenž odděluje jej a s té strany i město od okolní pláně. Přes tento příkop, rovněž v zahradu proměněný, jde můstek k brance, přímo do budovy vedoucí, a most k sev. široké bráně, do zadního čili venkovského dvora se otvírající. Také tato brána renaissančně upravená spojením dvou bran povstala. Zadní nádvoří, do něhož tudy vejde, obklopeno jest po straně záp. několika nižšími i vyššími jednoduchými stavbami, na straně vých. uzavírá je starý biskupský palác, v jehož jižním konci silně podepřeném nalézá se starodávná kaple, původně, jak se zdá, ve věžovité chodbě umístěná, a ještě od prvních zakladatelů staveb těchto pocházející. Kůr její sice dávno již ztratil opravami svou původnost, za to však dva mistrně vytesané vchody i vysoké klenutí, spočívající na štíhlých sloupcích, v původní své podobě vzbuzují živý zájem navštěvovatele. Při opravě nalezena byla tu ve zdi pečeť z l. 1408—1413 s podobou sv. Václava a dvěma štíty kost Olomouckého a štítem Kunráta z Vehty se znam. kozla. Patrně arcib. Kunrát nějakou opravu té kaple řídil a pečeť zde ztratil. Pěkná starožit. brána vede palácem do čtverhr. nádvoří úpravy ze 16. stol., která s novodobou se střídá. Spatřují se tu novější i starší erby držitelů, Arnošta, Dobrohosta, Lobkovický s Bibrštejnským, Lobkovický s Valdštejnským, Trautmansdorfský s Palfovským a Palavicinským. Při jižní straně stará studně s kolem a prostřed západní strany přistavěno k biskup. paláci čtyrhenné stavení, o poschodí nižší nežli palác, jímž sestupuje se ke sklepům pod palácem se nacházejícím. V urbáři z roku 1660 praví se o nich, že vytesány jsou tu ve skále kromě velkého sklepu tři sklepy menší, čtvery chodby, 3) prampouchův a lednice. Z vnitřních místností, jež hojně starožitností i památkami tájí, nejzajímavější jest v SV. rohu nádvoří bývalá velká síň, nyní

na tři světnice rozdělená, v níž spatřují se pamětihodné zbytky starých maleb, z nichž 25 znaků erbovních dosud zřetelně vyniká. Zevrubně uvádí je Aug. Sedláček v popisu Týna Horšovského. Na z. straně otvírá se vchod do rozsáhlého parku (upravuje Fr. Thomayer), jenž dle po hřebeně se táhne, dle dolinu potoka zaujímá a velice malebné i příjemné pohledy poskytuje. Jako zámek i město zachovalo si mnoho krásného z dob minulých. *Arciděkaný chrám sv. Apollináře* na Velkém předměstí stával již r. 1251; Husity byl sice spálen, nicméně opět znovuzřízen. Spatřují se v něm mnohé staré náhrobky pánů z Ronšperka, Gutenštejna a j. *Bývalý farní chrám sv. Petra a Pavla* v městě založen byl Pražským biskupem Tobiášem z Bechyně roku 1296; shořel dvakráte, r. 1549 a 1708, po každém požáru byl obnoven. V něm jest náhrobek Jana mladšího Popela z Lobkovic, prvního z Lobkoviců, jenž Týn Horšovský ujal. Skvostný mramorový náhrobek jeho byl při požáru roku 1708 sřítivším se stropem úplně zničen. *Kapucínský klášter* v Klášterním předměstí. zal. Trautmansdorfy r. 1650, opatřen je *chrámem sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha*; v něm hrobky rodiny Trautmansdorffů. Pamětihodné *sluneční hodiny* na budově konventu, umístěné na stěně vchodu, střechou krytého; ve střechě nalézá se otvor, jímž paprsky sluneční osvětlují na kresbě hodinové bod, jenž dobu udává; poloha střechy dle výšky slunce v různých dobách ročních dá se měniti. Starobylá *radnice Týna Horšovského* vystavěna byla r. 1693. Z Velkého předměstí podle silnice, jež přes Klenčí vede do Bavor, přicházíme křížovou cestou ku *kostelu sv. Anny*, jenž r. 1501 byl vystavěn a jehož největší příznivkyní byla paní Anna z Biberštejna, choť Jana ml. Popela z Lobkovic, po přeslici z rodu Jiřího Poděbrada pocházející. Při tomto kostele zřídila hraběnka Anna Marie z Trautmansdorfu *Boží Hrob* dle vzoru Sv. Hrobu Jerusalemského.

Sedmihoří, jež je výletním místem z Kladruha (viz str. 98) také z H. Týna dobře je přístupno silnicí, k SZ. vedoucí přes prastarou ves *Horšov* (2 km), od níž Týn dostal své jméno. Ves bývala střediskem biskup. hospodářství. Biskupové mivali tu náhradníky se sídlem na tvrzi vedle kostela, která teprv v 16. stol. spustla; z kamení jejího stavěn také plot obory. Sledující silnici dále k S. vidíme po pr. str. hřeben, pod nímž potok Zrcadlo ubírá se k zám. parku a tímto do Radbuzy. Nad ním osady Křakov, Kocourov, Metelsko připomínají svými jmény český původ. Odtud pocházel také mistr *Arnošt* z Metelska vyšehr. a pražský kanovník v l. 1407—1422. — Severněji stihneme při silnici ves *Mírkov* (8 km), jež náleží dle Sedláčka k nejstarším šlechtickým sídlům v Čechách; již r. 1158 připomíná se tu Hartman z Mírkova. Odtud dáme se silnicí v pravo k Mezholesům (další viz na str. 98).

Dráha uchyluje se od silnice bavorské a Radbuzy poněkud k JZ. podle *sv. Anny* (v l.) obloukem se zastávkami v *Mašovících* (v pr.), *Meclově* (Metzling) a *Záměličích* (Semlowitz) do

Ronšperka, odkudž prodloužena býti má na *Hostouň* a snad i dále přes *Bělou* (Weissensulz) a podle *Přimdy* k *Boru*, kde setká se s větví, s druhé strany projektovanou od Svojšína k Boru nebo přímo k Tachovu, kde setká se s odbočkou od Plané (viz str. 104).

K Ronšperku a Hostouni vede nás trať VIII c. —

Trať VIII. a. Domažlice, Čerchov a Haselbach.

Silnice Brodská, již jsme na str. 117 již k Havlovicům sledovali, vede nás za Havl. k rozcestí, kde v pr. vede silnice do *Trhanova*, odkudž v pr. vede silnička do Peci (10 km). Pohodlnější volí cestu vozem přes Trhanov-Chodov do Capartic, odkudž je k vrcholi 1 hod. Kratčeji stihne Pec pěší turista, jde-li za rozcestím Trhanovským dále ještě něk. min. k lesu, kdež od celního sloupu v pr. zabočuje značená cesta podle rybníka Černého přímo do

Peci, české obce chodské se školou, pilou, brusírnou sklářskou a mysl., jejíž obyvatelé hlavně dřevařskou prací (dřevěné nádoby kuchyňské, krabice a j.) se zabývají. — Hostince: Blažkův, Svatošův, Paurův. Z Peci v l. k JZ. znač. cesta vede podle bývalé sklárny (t. zv. huti 570 m) lesem vzhůru, nejprve na půvabnou partii *Rovinu* (427), za níž překročíme potok Teplou Bystřicí, pamětihodný zajímavým rozekláním nad Čes. Kubicí; jednu větev svou posílá s pot. Domažlickým do povodí Labského, větev druhou s pot. Chludským do pov. Dunajského. Za potokem stoupá cesta příkře, později klikatě k vrcholi

****Čerchova** (1039 m., z Domažlic 2 1/2, slabší chodec 3 h.), kde od r. 1894 stojí *rozhledna*, post. Odb. kl. Č. T. v Domažlicích, a od r. 1897 *Chýše Pasovského*.

V chýši Pas. bydlí hospodář, jenž opatří občerstvení dle cenníku, klubem ustanoveného. Lože v noclehárně 1·20 K, v menším pokoji turistů 1·60 K, v případě potřeby jsou po ruce slamníky pro větší společnosti po 20 h. Vstupné na rozhlednu 10 h. Pod vrcholem dva prameny, k nimž cesty jsou označeny. Složivem Čerchova je rula, také význačně Čerchovskou rulou zvaná.

Rozhled s Čerchova náleží vitě Sádek (850 m) a za ním pok nejvelkolepějším v Čechách. Na někud v l. *Haltrav* (783 m), pod níž S. přes poněkud nižší Medvědí skrývá se Postřekov. Hřbet hal- (v l. 972 m) a Černou Horu (778 m) travský táhne se dále, v l. k SZ. v pr.) vidíme za Klenečskou sil- vynikaje vrcholem Škarmankou nicí vyšší kupy Capartické, jmeno- (806 m), v kterémž směru dále vy-

sile nepřátel. Dosti momentů, aby-pasech, které národ náš dosud ste z nich čerpali povzbuzení a podnikati musí a které mu ještě povznesení české mysli v těch zá-nastávají.

Kdo nemíní odtud pokračovati dále svou poutí Českým lesem, může s vrcholu Čerchova zpět k Domažlicům sestoupiti několika směry:

a) *Přes Českou Studánku k České Dom. 12 km.* — Přes *Fichtenbach* *Kubici 8 km* stezkou značenou (viz u Čes. Kubice), k J. znač. misty pěkný rozhled (z paseky nad cestou a odtud po úbočí jižn. na Studánkou 733 m viděti zvlášť do *Folmavu* k stanici C. Kubice-Folmava (11 km), nebo z Folmavy do kotliny bavorské s Osím a Nov. Brodu n. L. 14 km a zpět drahou. Kostely) poskytující. — b) *Přes Capartice* (zněmč obec Nepomuk). Znač. cesta k S. k silnici 4 km s pěknými výhledy zpět na C. a okolní hory; odtud buď přes český bylon, odtud v pr. vede znač. cesta již Chodov (host. Benešův) a Trha přes návrší Na Kamen a Čes. nov 9 km, nebo přes Klenčí do Stráň k Studánce 10 km.

Cesta ve směru této tratě VIII. a. není sice značena nicméně nelze ani bez průvodce zblouditi. Jdeme k S. znač. cestou Capartickou 3 km., načež odbočíme v l. (lze také již po 1 km na Falckou mysl. v l. odbočiti) 2 km přes rozvodí Švarcavky a Teplé Bystřice do *Černé Řeky* (Sofienthal), za níž po silnici podle v l. Liščí díry (v pr.) po 2 km stihneme první domky

Haselbachu (3 Č, 565 N.) na hranicích bavorských. Raffinerie na zrcadl. sklo, celnice. Povšimnutí zasluhuje meliorace horských svahů za hranicí bav. v l. Dva skrovné hostince při silnici, kde lze noclehovati. Pěkný výlet do Les. Mnichova (Waldmünchen) v Bavořích 1½ hod. — Již u Čer. Řeky setkáváme se v lesích s umrlčími prkny (u Žofiny Hutě), ač valně zanedbanými, jaké lid po zvyku bavorském v lese staví.

Trať VIII. b. Domažlice, Kleneč, Haselbach, Pivoň, Ronšperk.

Kleneč, starobyleji Klenčí, největší chodská osada, nyní městečko (1200 čes. ob.), oblíbené Ls. na upatí Hor Pivoňských, kdež i v okolí hlavně krajkářství a prům. keramický se provozuje (pošta, lékař, lékárna atd.), dostihneme z Dom. silnici po 9. km přes *Dražinov*, rovněž chodskou obec (433 čes. ob.). Pěši turista volí raději kratší cestu (8 km) pěšinou po lukách přes *Petrovice*, podle statku *Rejkovic* a poutního místa *Dobré Vody*.

Poutní kostelík z r. 1882 u *Dolidu*. Opodál na návrší má stát *bré Vody* (v l. za *Dražinovem*) je nový, na který se sbírky konají. v neděli dostaveníčkem Chodského

V Klenci kostel sv. Martina, zal. asi r. 1258 spojuje farnost chodských obcí Postřekova, Chodova, Oujezda, Dražínova a mlýna Trhanovského. V l. 1622—1626 byl při něm kněz pod oboji. R. 1690 dal Laminger klenečským svobodu městskou, chtěje si Chody zdejší stále se bouřící k vděčnosti zavázati. Přes to se r. 1690 povstání proti němu účastnili. Tyran chodský hr. Laminger je také v kost. klenečském pochován. — Hostinec K. Heindla. Tamtéž na poště povozy.

Výlety z Klence.

*1. **Cerchov.** Silnicí bavorskou k J. 4 km do Capartic a v l. znač. cestou 4 km na Cerchov. (Další viz str. 128 129).

*2. **Haltrava (783 m).** Z náměstí v pr. na znač. cestu vedoucí nás na Sádek (850 m, 1 hod.) a dál po hřebeni na Tyrolskou a Lovčí skálu *Haltravy* (2 hod.). Pěkný rozhl.

*3. **Starý Herštejn.** Jako při č. 2. na Haltravu a rovně dále po hřebeni průsekem přes *Skarmanku* (806 m) na silnici (3 hod.), po této v l. 5 min. k mysl. u kapličky a v pr. vzhůru na *Herštejn* (3 1/2 hod.). Skrovné zbytky hradu, jenž asi v 2. pol. 13. stol. byl zal. a Hirschenstein nazván, nejspíš připomínaje Podivce z Herš. Od krále Jana převzali H. biskupové pražští, jichž panství horšovotýnskému byl hrad pevnou oporou. R. 1421 byl dobyt Domažlickými, kteří tu 17 katolíků upálili. R. 1506 připadl H. s Ronšperkem Zdeňkovi Dobrohostovi z R., jenž schudnuv odtud loupežné výpravy činil. Byl za to hrad Zdeňkem Lvem z Rožmitálu dobyt a rozmetán a Ronšperk pro krále osazen. Zpáteční cestou možno nastoupiti přes Postřekov. Sestoupíme na silnici a po této podle mysl. *U Kapličky*, za níž 1 1/2 km odbočuje v pr. cesta 1 km do něm. osady *Nimnvergtu*, odtud v l. 1 km do rovněž něm. *Valtířova* (Waldersgrün) na přič přes náves stihneme cestu v pr. (k JV) 3 1/2 km dl. do Mlýnce a *Postřekova*; odtud k J. 3 km do Klence. — Po případě od mysliv. u Kapličky silnicí 2 1/2 km do Vranova a zde v l. 1 1/2 km do Pivoňky.

4. **Pivoňka (Pivoň, Stockau).** Přímou zpětným směrem cesty při č. 3. přes Postřekov, Mlýnec do Valtířova, odtud však rovně dále

přes *Skláře* (něm.) na silnici a přes tuto přímo do Pivoňky. **Postřekov** Starý rovně k S. (3 km) ležící, je rozlehlá Chodská obec (Ls. 1115 C. 40 N), kde hlavně krajkářství se provozuje, rovněž jako v menším *N. Postřekově*, odtud k Z. 1 1/2 hod. pod Haltravou ležícím. — Byty letní po 6—10 K měs. Dot. zodpoví p. O. Schweiner, říd. uč. Strava v hostinci (oběd 1 K). Cesty v okolí znač. — Nebo přes Sádek, Haltravu, Skarmanku, po případě i Herštejn dle čís. 2. a 3. Pivoňka, oblíb. Ls. Česká společnost. Obec něm. (355 N) s kost. Zvěst. P. Marie. Panství hr. Fr. Coudenhova, Chov pstruhů. Děkuje svůj původ kapli, již tu zbudovati dal Břetislav I. vděk za své vítězství nad Jindřichem III. r. 1040. Hlavním bojištěm byla krajina mezi Novou Kdyní a Nýrskem (viz kostel sv. Václava na Brůdce, str. 110). Současně však vniklo do Čech nejspíše průsmýkem klenečským jiné oddělení smark. Otouze Schweinfurthu. Teprve pětím tohoto oddílu bylo vítězství dovršeno v okolí Piv. Při kapli byl v stol. XII. zal. klášter mnichů sv. Viléma, jenž v 13. stol. přešel na Augustiány, jimž náležel až do r. 1421, kdy Žižka jej dobyt a zničil. Byl pak za Zikmunda znovu zřízen a mnichům navrácen; tito byli na poč. 30til. války zahrání, však Ferdinandem zpět uvedeni. R. 1785 Josef II. kl. zrušil. V býv. kostele kl. ukazují pod hl. oltářem kmen, na němž prý Jindřich III. seděl, od čehož prý něm. jméno Stockau je odvozeno.

5. **Lysá Hora (869 m).** Výlet spojití lze buď s výl. na Haltravu a Herštejn; v tom případě po sestoupení s H. silnicí podle mysl.

u Kapličky až za 2. záhyb a zde|pinu Čes. Lesa a daleko do kraje
v l. na vrchol; nebo svýletem na|přes Domažlice k Šumavě, přes
Pivoňku, odkudž $1\frac{1}{2}$ hod. na vrchol, Horšův Týn k Staňkovu a k S.
poskytující krásný rozhled na Pi-|k Stříbru, Mar. Lázním, dilem i do
voňské Hory i Čerchovskou sku-|sousedních Bavor.

Kdežto hlavní trať vede nás oklikou na Pivoňku a Ronšperk, lze si dle č. 4. výl. z Klenče do Pivoňky přímo nadejít. Z Klenče vede nás bavorská silnice nejprve 3 km. k J., načež obrací se k Z. přes *Capartice* (4 km) do *Černé Řeky* ($6\frac{1}{2}$ km) a touto do Haselbachu (do středu obce $8\frac{1}{2}$ km), jehož domky po způsobu horských osad v lukách jsou rozptýleny. Silnice zahýbá zde k S. podle Švarcachu, zde také pot. Mýtnickým zv. a k Dunaji tekoucího, k

Nemanicům (Wassersuppen). Údolí s četnými brusírnami vroubeno je podál kupami záp. hřbetu hor pivoňských.

V l.: Steinfels 684 m, Geisshübl 693 m, Haselberg 702 m, Bergl 615 m, a dál na Sev. Eisenberg 789 a Rovina — Plattenberg 712 m. Pravý, vých. hřeben sledují naše vlety z Klenče od Sádku na Lysou Horu. Oba hřbety na sev. za Radbuzou spojují se v jediný, jenž táhne se k Přimdě (837 m), která je Hor Pivoňských bodem končným.

Od Nemanic silnice stále stoupá přes *Neubau* a *Mýtnici* (Mauthaus, z Haselbachu $4\frac{1}{2}$ km) k S. do lesů, jimiž v pr. zatačí k vys. položené mysl. *U kapličky* pod Herštejnem.

V l. 1 km na Herštejn (viz str. 131 č. 3). Za mysl. tvoří silnice dva ostré záhyby. Po $1\frac{1}{4}$ km za mysl. v l. cesta na Lysou Horu (viz str. 131 č. 4).

Po 2 km za mysl. stihneme druhou myslivnu při obci

Vranové (Frohnau), z níž v l. odbočuje cesta $\frac{1}{2}$ km do Pivoňky (viz str. 131 č. 5.). Minuvše Pivoňku, sestoupíme do údolí pot. Pivoňky, jenž tu již brusírnami červeně neb bíle bývá zakalen, a podle něho krajinou již jednotvárnější dojdeme do

Mnichovsi (Münchs Dorf), vsi nevalně útulné (hostince nevalně čisté). Raffinerie zrcadl. skla. Za Mnich. proráží silnice nevysokým hřbetem křemenným. Jest to *val křemenný*, (viz str. 42) tvořící hranici Čes. Lesa; jako branou vystupujeme jím do

Ronšperka (z Klenče 26 km), města něm. (12 Č. 1822 N.). Tov. na pletenou obuv, papírna, pletení krajek, punčochářství. Stan. dráhy. Pošt. spoj. na Domažlice a Hostouň.

Městečko leží na svahu od severu k jihu se sklánějícími úzké jeho uličky a prostory překvapují v krajině, kde okolí nikterak nepřekáží pohodlnějšímu rozložení. Věc vysvětluje se snadno tím, že místo založeno jako ves původně česká

nad potokem Pivoňským, jak také staré jméno Poběžovice nasvědčuje.

Dějiny. V polovici XIV. věku jmenuje se držitelem vsi Zdeněk z Poběžovic, později Dobrohost z Mělnic a na počátku XV. věku Bohuslav z Horšova, jehož přičiněním r. 1424 Zikmund ves na městečko povýšil. Roku 1459 přešly Poběžovice prodejem na Dobrohosta z Ramsperka čili dle českého vyslovení z Ronšperka, jenž dal místu jméno Ronšperk, opevnil je hradbami, vystavěl zámek i nový kostel; Dobrohost vedl proti králi Jiřímu odboj, v čemž mu Ronšperští vydatně pomáhali; za to jim bránu k Herštejnu daroval, by si z ní radníci získali i jinými výsadami a dary je nadal. Zemřel r. 150⁷. Dědictví ujal nejstarší syn Zdeněk nechvalně pověsti, o jehož osudu při Herštejně (str. 131) jsme se zmínili. Ronšperk získal potom Albrecht z Gutštejna, jenž r. 1542 prodal jej bratrům ze Švamberka. Syn téhož Petr, jenž činně stavovské rebelie se účastnil, zemřel r. 1620, kdy také císařští Ronšperka se zmocnili; vojáci Bavorů, Španělů i Vlaši vyplnili statek i hroby; statek propadl konfiskací a darován Ferdinandem II. Staroměstské kolleji jezuitské v Praze ve prospěch chudých seminaristů; však již r. 1622 prodali jej jezuíté za 30.045 kop a 52 groše Severinu Táhlvi z Horštejna, JMC. zřízené komory v království Českém sekretáři.

Památnost místních je nemnoho. Kostel *Nanebevz. P. Marie*, v nyn. stav po požáru r. 1632 uvedený, chová náhrobek Dobrohosta z Ronšperka; zde také dva Švamberské byli pochováni.

Hrad Ronšperský zřízen byl Dobrohostem z Ronšperka; ze stavby té však, jež stavala asi v těch místech, kde stojí nyní fara, škola a vedlejší dům nárožní, nezachovalo se více, nežli snad některé silné zdi základní, pevné sklepy a hluboká studně ve faře. Budova nynější, stavitelsky nevynikající, pochází z různých dob pozdějších.

Trať VIII c. Domažlice-Ronšperk-Hostouň-Fřimda-Tachov.

Český Les od Čerchova po Dyleň.

Z Domažlic vede nás silnice k SZ. do Dražinova (4 km), kde obrací se k S. rozptýlenými lesiky přes něm. již osadu *Březí* (Pirk, 165 N.) do **Ronšperka** (str. 132). Proj. dráha.

Od Ronšperka na S. a na V. rozkládá se mírně zvlněný kraj, do něhož volný výhled naskytuje se nám ze silnice k Hostouni. Kraj ten náleží zcela v obvod prahorní břidličné půdy nepatrně zvlněné a skrovně zalesněné, kteráž odtud s nevalnou proměnlivostí rozprostírá se na V. k Horšovu Týnu, Staňkovu a Přesticům, na SV. k Stodu, Nýranům a Stříbru. Tento prahorní břidličný kraj zasahuje v těch končinách částečně i za křemenný val na území Českého Lesa, kteráž část pak krajinářsky zcela zjevně odlišuje se od hornatého území rulového.

Cestujícím od Ronšperka rovně na S., kyne nám zdáli již *Hostouň* s vlnitým pozadím Černé Hory, při samém valu křemenném ležící, vidíme k Z. Drahotín a Mutěnin, onen v zeleném úvalu, tento mezi vyššími vrchy na patě mírně se zvedající lesnaté vlny Českého Lesa. K východu zvedá se podlouhlý nízký hřbet Slatinského Lesa, pod nímž leží *Slatina*, kdež v místech nynějšího dvora stávala tvrz vladýků ze Slatiny.

Hostouň (Z Ronšp. 6 km), nevelké a nevýstavné městečko. (20 Č. 1232 N.) Domáci prům. tkalcovský a cvočkařský. Zámek hr. Trautmansdorfa, nevýst. budova, jejíž jedna část mohutné zdi je pozůstatkem věže býv. tvrze, která příkopy, teprve nedávno zavezenými, byla obklopena. Nevýstavný děk. kostel připomíná se již r. 1384, v nyn. podobě z r. 1731. Ze 17. stol. je v něm řada obrazů, jež opatřil Protiva Černín z Chudenic. Zvony nesou letopočty 1483, 1536 a 1562.

H. povstala pod tvrzí založenou českým vladýkou Hostínem; po níž r. 1238, zval se Gumpert z Hostouně. Ještě v druhé polovici XVI. věku byla Hostouň česká; tehdy Němci z vesnic od Přimdy do městečka se tlačili, nicméně pán současný Jiří z Gutštejna domorodý živel český výsadami nadal, aby do úřadu konšelského jen Češi byli dosazováni a pře i nálezy aby jen jazykem českým vedeny byly. Potomek tohoto Jiřího Jindřich Vavřinec z Gutštejna roku 1621 zbaven jako přivrženec stavů všeho jmění a do vězení na Zbiroze zavezen. Kniže Karel Lichtenštejn zmocniv se Hostouně prodal ji Zdeňkovi Vratislavovi z Mitrovic, od něhož záhy přešla na rodinu Černinskou. Protiva Černín z Chudenic byl poslední z pánů H., jenž byl ochráncem živilu českého v městě, jenž posléz živilem německým byl utlačen. Roku 1656 přešly statky Hostounské na hr. z Trautmannsdorfu, který je k panství Horšovotýnskému připojil.

Z Hostouně vycházejí dvě silnice k hranicím zemským: 1. k JZ. jde přes Mutěnin a Bezděrov i otvírá nám přístup do jižní části zapadního hřebtu hor Pivoňských čili do pohorí Bernštejnského k pramenům Radbuzy, v těchto končinách také Novinou zvané. Pohraničním místem jest tu Svarcach, hranici zemskou ve dvě rozdělený. 2. SZ. přes Bělou na Eisendorf.

1. Z Hostouně k JZ. stoupající silnicí po 2 km stihneme

Mutěnin, dnes skrovné městečko (7 Č., 1219 N.), jest prastaré zemanské i hornické sídlo, jehož sláva ovšem již dávno pohasla. I doklady historické o zdejších horách měděných vzaly za své požárem zámku r. 1751, po němž nezbyvá než kus zdi na pokraji vypuštěného rybníka. Tolik jest známo, že nadání královského zdejší hory založiti dostalo se Janu Vidršpegárovi z Vidršperka r. 1524. Mutěnin leží na ostrově drobnozrnné žuly, jejíž balvany v okolí hojně spařujeme; zasypané stoly dolů měděných nalézají se směrem k Horušicům. Původ Mutěnina spadá asi do XII. stol. i dlužno přičísti jej některému Mutinovi, snad Mutinovi z Bunezbyvá než kus zdi na pokraji vypuštěného rybníka. Tolik jest známo, že nadání královského zdejší hory založiti dostalo se Janu Vidršpegárovi z Vidršperka r. 1524. Mutěnin leží na ostrově

drobnozrnné žuly, jejíž balvany v okolí hojně spařujeme; zasypané stoly dolů měděných nalézají se směrem k Horušicům. Původ Mutěnina spadá asi do XII. stol. i dlužno přičísti jej některému Mutinovi, snad Mutinovi z Bunezbyvá než kus zdi na pokraji vypuštěného rybníka. Tolik jest známo, že nadání královského zdejší hory založiti dostalo se Janu Vidršpegárovi z Vidršperka r. 1524. Mutěnin leží na ostrově

choval na tvrzi své vždy pisáře českého i německého, aby každému v přirozeném jeho jazyce za právo dano bylo. Z téhož rodu byli Jakub Jan, jenž po roce 1620 horlivě účastnil se protireformace a stíhal kněží pod obojí v okolí se skrývající. Proto i mnohá protivenství od Švédů vytrpěl. Kaple sv. Šebestiana, již za Mutěninem na pahorku spatřujeme, byla ruskými vojáky r. 1813 zničena. K JZ. od Mutěnina zvedají se malebnější kopce Schmalzberg a Lysá Hora; prameny z nich přicházející nad Mutěninem usazují hojně písky s četnými nigriny. Na úpatí jihozápadního svahu Lysé Hory leží viska Korytany, kde na místě nynějšího kostela ještě v polovici min. st. spatřovaly se zbytky zřícenin staré tvrze; viska nazývá se dnes Berg a staré české jméno marně hledáš na mapách a v místopisech; jen Sedláček ji tím jménem správně uvádí.

11 km dlouhá cesta vede nás z Mutěnina stále k JZ. přes *Bezvěrov* (Wasserau) a *Waier* do lesnatých partií sev. cípu Bernštejnského pohoří a do pohraničního Schwarzachu na rozvodí Radbuzy k sev. se ubírající a Schwarzachu k J. k Dunaji směřujícího. Dáme-li se před Schwarzachem v l. Hellefleckou oborou k Franzbrunnhütte, můžeme podle četných brusíren přes Haselburg dojít za 2 hod. k výchozímu puv. v *Haselbachu*.

2. Silnice druhá odbočuje asi dva kilometry severně u Svržna ze silnice do Stráže a Boru vedoucí. Svržno jest prastará ves, při níž tvrz stávala, jež byla r. 1233 sídlem Radoslava ze Svržna. Ještě r. 1603 na tvrzi té se bydlelo. Dnes stojí na místě jejím kravíny. Silnice jde odtud k západu údolím Radbuzy podle *Černé Hory* (vl.) do Újezdu sv. Kříže (z Host. 4 km, Heiligenkreuz 635 N, 1 C), který v starých pamětech zve se *Új. sv. Kříže v Chodech*. Byliť i tu ještě starší obyvatelé města a okolních vsí Chodové, poddani purkrabim na Přimdě, podobně jako jižnější svým časem purkr. v Domažlicích.

Týž Volf Vilém Laminger, jenž Turkům Kašparovi Zdeňkovi Kastal se po Bělohorské bitvě majitelem chodského hradu Domažlického, nabyt i Újezda sv. Kříže. Původ zdejšího kostela Sv. Kříže s Bělou s několika jinými vesnicemi. Potomek jeho roku 1678 prodal Sv. Kříž obránci Vídně proti Lamingerem z Albenreuthu.

Stále podle Radbuzy běžeme se 3 km dále do Bělé, (Weissensulz, městys 17 Č. 1627 N.) s továrnou na krajky, dom. průmyslem krajkářským, výr. uměl. květin. Prýští tu dvě kyselky, za počasí suchého dost vydatné, jinak ale vodou spodní a dešťovou rozředěné. Od vypařování soli z nich odvozuje se něm. jméno místa. Nedaleko za Bělou vystupuje v pr. lesnatá *Vůrka* (646 m), v níž oba hřebety hor Pivoňských se spojují. K Z. za Vůrkou kynou nám vstříc rozlehlé krásné lesy. Jdouce ještě 3½ km do Annathálu, dáme se jimi opět podle Radbuzy krásným úzkým údolím k J. Po 3 km končí silnice, jdeme však ještě dále 1½ km do

Schwanenbrücklu pod vrchem (Na Rovině, Plattenbergu, s dvěma vrcholy 712 m a 859 m), jehož zalesněný vrchol neposkytuje vyhlídky. Opustíme údolí Radbuzy, jejíž prameny již jsou nedaleko, a dáme se v pr. ½ km do *Johanneshütte*,

a rovně dále ještě 2 *km* do *Wenzelsdorfu*, kde stihnem opět silnici k SZ. vedoucí, kterou po 1½ *km* stihneme

Ples (550 ob.) pod stejnojmennou horou (789 *m*) k J. a V. pěkný rozhled poskytující.

Na Plesu stával prý nějaký hrad či tvrz, i jest možno, jak A. Sedláček se domnívá, že k místu tomu vztahuje se událost z r. 1121. Tehdy prý někteří Němci vystavěli nový hrad na strmé skále v domnění, že toto ještě patří k Bavorům. Však kníže Vladislav nechtěl, aby pomezí lesy cizinci byly mýtěny a proto přepadl je náhle s vojskem a byl by je dal všecky zvěšeti, kdyby hrabě Vindberský nebyl jim milost vyprosil.

Vrátíme se odtud stejnou cestou kterou jsme přišli, avšak na rozcestí dáme se v l. k S. (4 *km*) do

Walddorfu (233 ob.), odkudž po 1½ *km* stihneme opět silnici do **Eisendorfu** (v l. 3 *km*) vedoucí, nebo v pr. zpět na Bělou 6 *km*. Cestu přes

Eisendorf (11 Č 962 N.), pohraničnou obec s dolovisky železnými spojití lze s krásnou partií na **Dianaberg** a odtud buď na **Přimdu**, nebo přes **Nový Losymthál** na **Tachov**. (viz str. 102).

Méně vděčno je jíti na **Přimdu** z **Bělé** přímo k S. polní cestou, nebo údolím **Bezděkovského** potoka většinou lesní cestou (10 *km*); nejméně zajímavá je silnice z **Hostouně** po vých. patě **Černé Hory** (660 *m*) k S. do **Stráže** vedoucí. Překročivše **Radbuza**, podle níž silnice v pr. na **Horšův Týn** odbočuje u **Svržna** (viz str. 135), jdeme přes **Holubce** (od nichž v pr. spatřujeme 2 *km* vzdálené prastaré sídlo vladycké **Mělnici**; minuvše **Skarež** a **Dehetnou**, spatřujeme již zdaleka

Stráž (z **Host.** 10 *km*, nesprávně **Novoměstí** dle něm. **Neustadt**) brzy pak v l. objevuje se nám vrchol **Přimdy** se zříceninou. Ve **Stráži** se silnice rozvětčuje, k S. do **Boru** 5 *km*, k SZ. do **Přimdy** 10 *km*. (viz str. 99). Nejkratší spojení **Hostouně** s **Přimdou** skuteční projekt. dráha.

Kdo projíti chceš celým Českým Lesem, sleduj z **Haselbachu** trať VIII. b. na **Ronšperk**, odtud trať VIII. c. přes **Hostouň** a **Bělou** na **Ples** a dále odtud na **Eisendorf** a **Dianaberg**, kde zabočíš na **Přimdu** a půjdeš dále dle tratě VI. c. přes **Waldheim** do **Tachova** a odtud dle tratě VI. a. přes **Hals** a **Brand** na **Tři Sekery** a **Dyleň** ke **Kynžvartu**.

Rejstřík jmen.

- | | | |
|---|---|---|
| <p> Aglajino údolí 47, 106
 Anna sv. na Tanaberku 119
 Anna sv. u Horšova Týna 127
 Baldovská kapl. 117
 Barák 73
 Bavorský Les 56, 122, 123
 Bečov 53, 55, 85
 Bělá 47, 83, 135
 Bělč 69
 Benešovice 99
 Beňovy 72
 Bergl 132
 Bezručovice 54, 96
 Bezvěrov 85, 135
 Bezvěrovský kopec 46
 Bířkov 110
 Bischofteinitz viz Horšův Týn
 Blížejov 54, 111
 Blovice 50, 55, 77
 Bodenmais viz Boží Mysl
 Bolešiny 73
 Bolevec 47, 78, 82
 Bor 47, 54, 72, 77, 99
 Borovy 66
 Bory 47, 107
 Boubín 57
 Boží Mysl 123
 Brand 91, 106
 Brennet 56
 Brod n. L. 122
 Brůdek 47, 119
 Břasy 47
 Březi 133
 Březina 47
 Březnice 55
 Břidlice osecko-kvášenské 41
 Břidlice vitriolové 36 </p> | <p> Bříza Horní 37, 39, 81
 Buben 47, 53, 86, 87
 Bukovec 81
 Buližník 36
 Burgstall viz Hradiště 123
 Butov 87
 Butová 49
 Bystřice Teplá 122, 127
 Capartice 127, 130
 Čebivo 94
 Čečovice 47
 Čedič 41
 Čemíny 86
 Cerchov 42, 46, 54, 57, 119, 127, 131
 Černá Hora 136
 Černá Řeka 130
 Černé Jezero 56
 Černice 36, 60
 Česká Studánka 119, 122, 130
 Český ostrov stříbrský 89
 Čestín 75
 Čilina 41
 Čižice 60
 Darmyšle 98
 Dianaberg 102
 Dmout 117
 Dobrá Voda 130
 Dobřany 47, 52, 53, 60
 Dolany 73
 Domažlice 47, 52, 57, 113
 Doubí 53
 Doubrava 46, 74
 Doudlevice 60
 Drabovské Křemence 41 </p> | <p> Dražeh 84
 Dražinov 117, 130
 Dutý Kámen 47
 Dyleň 42, 46, 92, 94
 Eckstein viz Nároží
 Edelwald 90
 Eisenberg 132
 Eisendorf 102, 136
 Eisenstein 123
 Fichtenbach 119, 122, 130
 Františk. Lázně 54
 Frauenreith 91, 103
 Frauenthal 102
 Frohnau viz Vranové
 Galtenhof 103
 Geissbühl 132
 Gibacht viz Kladruby
 Gleissenberg 122
 Goldbach 103
 Grafengrün 92.
 Gutštejn 47, 54, 87, 94, 95
 Habartice 73
 Hals 90, 91, 106
 Haltrav 127, 131
 Haselbach 123, 130, 132
 Haselberg 132
 Havlovice 117, 121
 Hazlov 54
 Heiligen viz Všech svatých zámek
 Herštejn N. 47, 69, 75, 118, 119
 Herštejn Starý 119, 131
 Hlohová 47, 110
 Hluboká 57
 Hochwald 90
 Holišov 108
 Höllenštejn viz Dutý Kámen
 Holostřepy 99
 Holoubkov 52 </p> |
|---|---|---|

- Holubí Hlava 47, 109
 Homolika 46
 Hora Kravčí 46
 Horažďovice 77
 Horšov 126
 Horšův Týn viz Týn
 Horšovský
 Hory Sulkovské 47, 52, 60
 Hořovice 52
 Hostouň 134
 Hradec 47, 52, 108
 Hrádek 46, 117, 121
 Hradešice 77
 Hradiště 123
 Hradiště Okrouhlé 94, 95
 Hradiště u Bukovce 81
 Hromice 36, 79
 Hrůbek 119
 Hůra 46
 Hůrka 46, 72
 Husín 73, 74
 Cham 123
 Cheb 54
 Chlum 98
 Chocomyšl 113
 Chodová Planá 91
 Chodov Zadní 91
 Chodsko 116
 Chotěšov 47, 52, 53, 108
 Chotikov 37
 Chotiměř 111
 Chrást 50
 Chrástovice 119
 Chuděnice 69, 73, 113
 Chuchelský Les 73
 Chýše 47
 Inselthal 103
 Javor 123
 Jelení skok 46
 Jezerní Hora 123
 Ježov 47, 110
 Josefská Huť 90
 Kacerov 47, 55, 81
 Kambrium 41
 Kamenný Rybník 42, 78
 Kanice 111
 Karlovy Vary 54
 Kazňov 37, 82
 Kdyně Nová 119
 Kinšperk 47
 Klabava 41
 Kladruby 47, 57, 89, 96
 Kladruby-Kláster 97
 Klatovy 52
 Kleneč 47, 130
 Klenové 47, 74
 Kněží Vrch 47
 Kokšín 47, 69
 Komárovské pásmo 41
 Komošín 47, 72, 73
 Konradsgrün 54
 Konstantinovy Lázně 95
 Kopec 98
 Kotel 46, 50, 56
 Kouřim 74
 Kouto 118
 Kozel 47, 52
 Kozinův pomník 117
 Kozolupy 86
 Krakovec 55
 Královice 47, 55, 78, 82
 Krasíkov viz Svamberk
 Krásnohorská 47, 121
 Krašov 55
 Kravař 75
 Krkavec 46, 52, 78, 81, 82
 Krušnohorské droby 41
 Křenov 123
 Křesfanský Kopec 46 72
 Krimice 86
 Kubice Čes. 117, 119, 121
 Kyčov 119
 Kydliny 73
 Kyjov 47, 86
 Kyržvart 47, 54, 92
 Lacembok viz Holubí
 Hlava
 Lam 123
 Lázně Konstantinovy 47
 95
 Lázně u sv. Vojtěcha
 Lažany Desfourovy 77
 Les Chuchelský 46
 Leštany 86
 Letiny 47, 63
 Letkov 37
 Libín 78
 Libštejn 47, 55, 78, 81
 Lindenhau 54
 Litice 52, 60
 Lohhäuser 92
 Lohová viz Hlohová
 Lochotín 47
 Lopata 47, 50, 52, 56
 Loreta 72
 Lštění 48, 111
 Lukavice 48, 60, 69
 Lužany 48, 52, 66
 Lysá Hora 119, 131
 Mähring 91
 Maiersgrün 91
 Malesice 86
 Malevice 98
 Manetín 48, 55, 82, 84
 Mantov 48, 61
 Mar. Lázně 48, 53, 92
 Mar. Týnec 78
 Mauthdorf 103
 Meclov 127
 Mělnice 136
 Merklín 48, 109
 Metelsko 126
 Metzling viz Meclov
 Milavec 48, 111
 Mirošov 37
 Mirovice 55
 Mířkov 48, 126
 Mnichoves 132
 Mnichov Lesní 122
 Mochtín 75
 Mrákov 119
 Münchsdorf viz Mni-
 choves
 Mutěnin 48, 134
 Mýtnice 132
 Mýto 73
 Nahošice 111
 Na Kovárně 48, 121
 Nalžov 76
 Naplaveniny 41
 Na Rovině 135
 Nároží 123
 Nebřeň 82
 Nečtin 48, 83, 85
 Nekmír 83
 Nemanice 132
 Němčice 73, 74
 Nepomuk 50, 69, 73, 77
 Netřeby 48, 54, 111, 119
 Nezvěstice 55, 56, 77, 78
 Nicov 73
 Nová Hospoda 53
 Nová Huť 48
 Nová Sázava 85
 Nová Ves viz Lázně
 Konstantinovy
 Nové Domky 102
 Nové Kastyly 123
 Nové Město viz Stráž
 Novoměstí viz Stráž
 Nový Dvůr 87, 93
 Nový Losymthal 102
 Nýrsko 123
 Nýřany 37, 39, 48, 52, 53,
 107
 Obytce 73
 Oed 122
 Olšany 73, 77
 Opálka 48, 74
 Orlík 55
 Osek 48, 123

- Ostřetice 73
 Osvracín 110
 Ošelín 90
 Oujezdo 117
 Oulikovská Hora 119
 Ovčí Hora 96
 Pancíř 56
 Pappenreuth 92
 Paulusbrunn 103
 Pavlova Chýše 103
 Pec 127
 Pekelný Vrch 49, 85
 Perm-Karbon 36
 Petrovice 73
 Petršpurk 46, 48, 55
 Pfarrloh 103
 Pfefferhübel 90
 Písek 55
 Pivoň 48, 119, 131
 Planá 48, 53, 90
 Plánice 48, 93
 Plasy 48, 55, 56, 82
 Plattenberg viz Na Ro-
 vine
 Ples 136
 Plešnice 86
 Plzeň Adresář 14
 Alba 14
 Banky 12
 Beseda 24
 Časopisy 14
 Čítárny 14
 Dějiny 18
 Divadla a záb. místn.
 14, 24
 Domy starob. a mo-
 derní 22, 24
 Dráhy uliční 7
 Drožky 7
 Elektrárna 26
 Fiakři 7
 Hotely 9
 Hostince zájezdni 9
 Hřbitovy 31
 Chrámy 22
 Jatky 27
 Kavárny 11
 Knihovny 14
 Komunikace 6
 Lázně a plovárny 11
 Lékaři 12
 Lochotín 33
 Musea 27, 29
 Nádraží 6
 Náměstí 35
 Nemoc. pokladny 13
 Obch. komora 13
 Oznámení 14
 Památnosti 8, 21
 Plynárna 28
 Pojišťovny 15
 Pošluhové 7
 Pošta 13, 28
 Průmy 1 15
 Restaurace 10
 Sady 31
 Sbírky 29
 Směnárný 12
 Sokol 28
 Stravování 10
 Synagogy 28
 Školy 14, 28
 Tělocvična 28
 Tržnice 13
 Ubytování 9
 Ulice 33
 Úřady 13
 Útrata 11
 Uzenáři 11
 Vinárny 11
 Vodovod 28
 Zábavy 17
 Zastavárny 12
 Zeměpis a statistika 5
 Plzenec 41, 52, 77
 Podbořany 55, 82
 Podzámčí 75
 Poleň 74
 Porfýr 41
 Poříčí Červené 48, 68
 Postřekov 119, 131
 Potenštýn 48
 Potvorov 48, 55, 78, 82
 Prahory 36
 Preitenstein 48, 83, 85
 Prenet 118, 119, 122
 Promenhof 48, 91
 Prostiboř 48, 98
 Protivín 55
 Přeštice 48, 52, 61
 Příbram 55
 Příkopy 75
 Přimda 48, 54, 57, 99, 107
 Příšov 82
 Ptenín 110
 Puclice 48, 123
 Pušperk 48, 69, 74
 Rábí 56
 Rabštýn 48, 82, 84
 Rácovský Vrch 98
 Radeč 46
 Radenice 48
 Radyně 46, 48, 50, 60, 127
 Regen 56
 Reichenenthal 102
 Rendezvous 103
 Rokycany 48, 50, 78
 Ronsperk 57, 127, 132, 133
 Rosshaupt viz Rozva-
 dov
 Roupov 48, 52, 56, 64,
 110
 Rostlinstvo 42
 Rovina 127
 Rozvadov 102
 Rožmitál 55
 Rudná 81
 Rudy 42
 Ruchomberský 48
 Rýžmberský 48, 69, 75, 118,
 119
 Řakom 73
 Sangerberg 48
 Sedmihoří 98, 126
 Semlovitz viz Zámělič
 Semošice 124
 Scharleben 123
 Schmelzthal 92
 Schönwald 103
 Schwarzenberg 123
 Schwanenbrückel 135
 Silur 41
 Skála 48, 56, 62, 122
 Skála Lubská 46, 72
 Skála Osobovská 46
 Skrchleby 109
 Smolivec 46
 Snopoušov 60
 Sobětice 75
 Solienthal viz Černá
 Reka
 Soos 54
 Sorghof 103
 Staňkov 109, 123
 Stará Voda 92
 Stebno 48
 Steinberg 90
 Steinfels 132
 Stockov viz Pivoňka
 Stody 108
 Strahov 95
 Stráž 46, 99, 136
 Strážovice 73
 Střela 49, 56, 82, 84
 Stříbrné Hory 76
 Stříbro 49, 53, 54, 87
 Sulislav 49
 Sulkovské Hory 107
 Sušice 56
 Svatobor 46, 56
 Svätý Kříž 90
 Svinná 49, 87

- Svojšín 49, 54, 89
 Svrčeves 73
 Svržno 135, 136
 Sytno 49
 Šárka 122
 Škarmanka 131
 Škvrňany 86
 Šlada 92
 Špičák 56
 Štáhla 60
 Štáhlavy 77
 Štěňovice 52, 60
 Švamberg 49, 54, 89, 95
 Švihov 49, 52, 67
 Tachov 49, 54, 104
 Tachovské Lesy 106
 Tanaberk 119
 Taubraith 91
 Teplá 49, 53
 Ticholovec 46, 62
 Tlumačov 119
 Touškov 86
 Toužim 85
 Trhanov 49, 117, 127
 Trpisty 94
 Třebel 49, 89
 Třemošná 37, 39, 49, 50
 78
 Třemšín 55
 Tři Sekery 92
 Tři Znaky 122
 Tuhošť 49, 68
 Týn Horšovský 49, 57,
 124
 Týnec Mar. 49
 Týněchody 93
 Ůberbil 90
 Újezd Červený 39
 Újezd sv. Kříže 49
 U Kapličky 131
 Ůlice 86
 Ůterský potok 96
 Václav sv. na Brůdku
 119
 Val křemenný 42, 49
 Valč 55
 Valdek 52
 Vápenec 36
 Vavřinec Sv. 117
 Vejhořice 46, 72
 Velká Hora Krkavčí
 103
 Velké Dvory 99
 Velký Kámen 49
 Věnoves 86
 Veselá Hora 117
 Věžka 49, 81
 Vícov 63
 Vilštejn 49
 Vitunský Les 108
 Vladař 46, 55
 Vlčí Hora 46, 49, 54,
 89, 96
 Vlkýš 86
 Volfštejn viz Vlčí Hora
 Vranov 87, 123
 Vranové 132
 Vrch Lazurový 46
 Vrch Pekelný viz Pek.
 Vrch
 Vroutek 49
 Vrtba 49, 83
 Všech Svatých zámek
 106
 Všerubský průsmyk 119
 Všeruby 49, 82
 Vůrka 135
 Waidhaus 102
 Walddorf 136
 Waldheim 49, 103
 Weissensulz viz Bělá
 Wittichsthal 103
 Wolfberg viz Vlčí Hora
 Zábělá 49, 50, 78
 Zámek Svatých 49
 Zámelič 123
 Zavlekov 76
 Zbiroh 52
 Zborov 73
 Zelená Hora 49
 Zelená Lhota 56
 Zelenov 117
 Zvikov 55
 Žďár 46, 73
 Žebrák 52,
 Žichovice 56
 Žinkovy 69, 72
 Žuly vyvrělé 36

OBSAH.

	Str.
Předmluva	3
I. Plzeň. Úvod	5
Příjezd do Plzně	6
Povozy, posluhové, elektr. dráha	7
Hotely, restaurace, kavárny, atd.	9
Útrata v Plzni. Lázně, plovárny	11
Pomoc lékařská, peněžní a p. ústavy	12
Úřady, inst. pro živnosti, průmysl etc.	13
Časopisy, knihovny, ústavy vzdělávací	14
Vynikající závody průmyslové	15
Zábavy, zpropitné, myto a pod.	17
Památnosti Plzně	18
Dějiny	18
Památnosti historické	21
Pozoruhodné stavby moderní	24
Sochy a desky pamětní. Sbírký	29
Sady. Hřbitovy	31
Prohlídka města	33
II. Okolí Plzně. Český Les	36
Zeměpisný přehled. Geologická povaha	36
Rostlinstvo	42
Dějiny	43
Poměry národnostní	45
Nejvyšší body a vyhlídky	46
Města lázeňská, letní sídla a místa jinak zajímavá	47
Cestovní tratě okolí Plzně a v Čes. Lese	49
Výběr výletů: polodenních z Plzně	50
» » celodenních »	53
» » dvoudenních »	57
Pokyny cestovní	57

Na str. 58. nad 3. řádkou zdola vypadl přehled gener. map, jež tuto připojujeme:

Pásmo	VI.	Col.	7.	Marians. Lázně-Tachov.
»	VI.	»	8.	Teplá-Toužkov.
»	VI.	»	9.	Královice-Břasy.
»	VII.	»	7.	Přimda
»	VII.	»	8.	Nýřany-Horš. Týn.
»	VII.	»	9.	Plzeň-Blovice.

Pásmo VIII.	Col. 7.	Klenčí.
» VIII.	» 8.	Domažlice-Klatovy.
» VIII.	» 9.	Nepomuk-Horažďovice.

Po případě i:

Pásmo IX.	Col. 8.	Eisenstein.
» IX.	» 9.	Sušice-Vimperk.

- Trať I. a. *Plzeň. Klatovy. Eisenstein* 60**
Doudlevy. Litice. Radyně. Údolím Úhlavy do Přeštic 60.
Lukavice. Dobřany. Přeštic 61. Ticholovec. Skála 62. Lu-
kavice. Yícov. Letiny 63. Roupov 64. Borovy. Lužany. Svi-
hov 66. Cerv. Poříčí. Tuhošť. Chudějnice 68. Pušperk. Her-
štýn. Rýžmberk. Kokšín. Žinkovy. Nepomuk 69. Klatovy
69. Hůrka. Křesťanovský Vršek. Beňovy. Lubska skála.
Vejhořice. Loreta. Bor. Žinkovy-Nepomuk 72. Chudějnice.
Plánice-Olšany 73.
- Trať I. b. *Klatovy. Janovice. Domažlice* 74**
Husín. Drslavice. Poleň. Pušperk. Kouřim. Němčice 74.
Herštýn. Rýžmberk. Nová Kdyně. Kouty. Domažlice 75.
- Trať I. c. *Klatovy. Horažďovice* 75**
Čestín 75. Zavlekov. Stříbrné Hory. Nařov 76. Hradešice.
M. Bor. Horažďovice 77.
- Trať II. a. *Plzeň. Horažďovice* 77**
Plzenec. Stáhlavy. Nezvěstice. Blovice. Nepomuk. Olšany.
Horažďovice 77.
- Trať II. b. *Nezvěstice. Rokycany* 78**
- Trať III. a. *Plzeň. Rokycany* 78**
- Trať III. b. *Chrást. Radnice. Liblín. Královice. Plasy* . 78**
- Trať IV. *Plzeň. Plasy* 78**
Bolevec. Krkavec. Třemošná 78. Krkavec. Hromice. Ka-
cerov 79. Liebštejn. Rudná. Věžka. Bukovec. Sv. Jiří. Hor.
Bříza 81. Jalovčiny. Kazňov. Plasy 82.
- Trať V. *Plzeň. Manětín. Toužim* 83**
Bolevec. Kamenný. Rybník. Krkavec. Píšov. Nebřeň. Vše-
ruby 82. Nekmír. Hor. Bělá. Hrad Bělá. Bělá-Preitenštejn.
Nečtiny 83. Dražeh. Manětín 84. Nečtiny. Preitenštejn. Pe-
kelný Vrch. Bezvěrov. Nová Sázava. Toužim 85.
- Trať VI. a. *Plzeň. Stříbro. Planá. Cheb* 85**
Škvrňany. Křimice. Malesice. Kyjovský Háj. Touškov.
Kozolupy. Buben. Čeminy. Úlice-Plešnice 86. Nový dvůr.
Stříbro 87. Český ostrov stříbrský. Kladruby. Vlčí Hora.
Krasíkov. Svojšíň Třebíle 89. Josefská Huť. Planá. Sv. Kříž
90. Kaple sv. Anny. Planá-Bezdrůžice. Chodová Planá.
Chodov Zad. Proměňhof. Mähring 91. Tři Sekery. Schmelz-
thal. Dyleň. Mar. Lázně. Kynžvart 92. Dyleň 93.

Trať VI. b. *Nový dvůr-Bezdrůžice* 93

Trpistý. Čebivo. Gutštejn. Hradiště Okrouhlé 94. Lázně
Konstantinovy. Švamberk (Krasíkov) 95. Vlčí Hora. Ovčí
Hora. Dolina pot. Úterského. Bezdrůžice 96.

Trať VI. c. *Stříbro. Klatovy. Bor. Přimda-Waldheim.
Svojšín. Bor* 96

Kladruby 96. Semíhoří. Rácovský vrch. Chlum. Darmyšle.
Prostibor. Kopec. Týněchody-Mílevo 98. Benešovice Holo-
střepy. Bor. Velké Dvory. Přimda 99. Frauenthal. Dia-
naberg. Eisendorf. Rozvadov. Waidhaus. Nové Domky.
Reichenthal. Nový Losymthal 102. Waldheim. Paulusbrunn.
Inselthal. Velká Hora Krkavčí. Goldbach. Galtenhof. Pa-
vlova Chýše. Sorghof. Mauthdorf. Frauenreith. Schönwald.
Miličovská Hora. Vesce Písařova. Schönbrunn. Tachov 104.

Trať VI. d. *Planá-Tachov* 104

Tachov 104. Lesy Tachovské. Zámek Všech Svatých. Agla-
jino údolí 106. Jelení Skok. Přimda 107.

Trať VII. a. *Plzeň. Domažlice. Brod n. L.* 107

Bory. Hory Sulkovské. Vejprnice. Nýřany. Chotěšov. Man-
tov. Stodý. Hradec. Holíšov. Vitunský Les 108. Staňkov.
Skrchleby. Holubí Hlava (Lacembok). Merklín 109. Ježov.
Ptenín. Birkov. Roupov. Hlohová. Osvračin 110. Chotiměř.
Blížejev. Nahošice. Milaveč. Lštění. Kanice. Netřeby 111.
Chocomyšl. Chudějnice. Domažlice 113. Chodsko. Chodové
116. Baldovská kaplička. Dmout. Sv. Vavřinec. Oujezdo.
Trhanov. Hrádek. Dražinov. Klenčí. Česká Kubice. 117.
Kouto. Rýžmberk. Herštýn 118. Chodské obce při průsmyku
Všerubském. Česká Studánka. Tlumačov. Filipšperk. Sv.
Václav na Brůdku. Sv. Anna na Tanaberku. Nový Herštýn.
Rýžmberk. Oulíkovská Hora. Netřeby. Nová Kdyně. Po-
sířekov. Pivoňka. Lysá Hora. Starý Herštýn 119. Havlo-
vice. Hrádek. Krásnohorská. Na Kovárně 121. Skála. Údolí
Teplé Bystřice. Šárka. Prenetská pila. Čerchov. Fichten-
bach. Tři znaky. Brod n. Lesy. Bavorským Lesem 122. Ba-
vorskou stranou Šumavy. Cham. Schwarzenberg. Osek.
Nové Kostely. Lam. Jez. Hora. Osí. Velký Javor. Malý
Kout. Boží Mysl. Scharreben. Eisenstein. České Pošumaví
123. Staňkov. Vranov. Puclice. Křenov 123. Horšův Týn
124. Sedmíhoří. Horšov. Mířkov 126. Sv. Anna. Mašovice.
Meclov. Zámělič. Ronšperk. Hostouň. Přimda. Bor. Tachov
127. Trhanov. Pec. Čerchov 127. Z Čerchova přes Č. Stu-
dánku, Capartice a Fichtenbach. Haselbach 130.

Trať VIII. b. *Domažlice. Klenec. Haselbach. Pivoň. Ronšperk* 130

Klenec 130. Čerchov. Haltrava. Herštejn St. Postřekov.
Pivoňka. Lysá Hora 131. Haselbach. Nemanice. Mýtnice.
Vranová. Mnichoves. Ronšperk 132.

Trať VIII. c. *Domažlice. Ronšperk. Hostouň. Přimda Tachov.
Český Les od Čerchova po Dyleň* 133

Dražinov, Brezí, Ronsperk 133. Hostouň, Drahotín, Mutěnin
134. Bezvěrov, Waier, Haselbach, Svržno, Újezd Sv. Kříže.
Bělá, Vůrka, Annathal, Schwanenbrückl 135. Ples, Wald-
dorf, Eisendorf, Dianaberg, Svržno, Holubce, Mělnice.
Straž, Přimda 136. Haselbach-Dyleň 136.

Seznam vyobrazení.

Mapy: Celková mapa území (příloha).	Chrám sv. Bartoloměje . . . 21
Plán Plzně (příloha).	Radnice v Plzni 23
Hlediště divadla v Plzni (vločka).	Divadlo 25
Mapka geologická 40	Museum 26
Mapka orientační 51	Tělocvična 29
Mapka cesty na Krkavec . 80	Pomník J. F. Smetany . . . 30
Situační planek Domažlic . 114	Měšť. piv. v Plzni 32
Výhledy: S Krkavce 79	Pohledy na města a hrady:
S Cerchova 128	Plzeň 19
Ethnografická vyobr.:	Roupov 65
Kroj z Plzeňska 44, 45	Švihov 67
Chalupa Chodská 118	Klatovy 70
Kroj chodský 120	Kdyně Nová 76
Přírodov. obr.:	Rozhledna na Krkavci . . 80
Rostliny kamenouhelné . . 37	Preitenštejn a Nečtiny . . 84
Okolí Radnic 38	Buben 87
Pamětihod. budovy a pomníky:	Gutštejn 94
	Přimda 100
	Domažlice 112
	Krásnohorská 121



